Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonComercial 3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) **license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format
Adapt — remix, transform, and build upon the material

12837

291.99
Ш-19

47
p. 504
75

ԱՐՋԱՆԱԿԱՆՔ

ՅԱԻԷՐԺԻՑ

2003

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ
Կ. Պոլիս. — Զագրագճըլար, Ակոբեան խան, 13

ԱՐՁԱՆԱԳԱՆՔ

891.99
Ձ-19

ՅԱՒԷՐԹԻՑ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ

Ի ՁԱՓՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆՍ

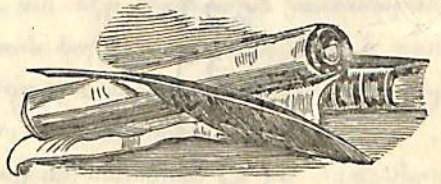
ԵՏՈՒՔ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱՑ ԿԱՃԱՌՈՑՆ

ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՏԵԱՌՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՃԱՄՊԱՃԵԱՆ

ՅԱՋԳԱՅԻՆ ԿՂԵՐՑ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼՍՈՑ

Կ. ՊՕԼԻՍ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

1875—ՌՃԻԴ

2922

Printed in Turkey

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Առաջիկայ բանասիրական յերկասիրութեանս ձեռնարկ՝ ինչ ինչ մտախոհութիւնք, յուսադրական և խրախուսիչք՝ առ ուշ նպատակի ընծացիցս, ձեռնտու եղեն յամբոկ գործոյս ի գլուխ ժամանել. որոյ նախկին և գլխաւորն, որպէս արժան իսկ է ասել, ականատուր և երեւելի սրբոց, մանաւանդ՝ մերայնոցն, սքանչելի և չնաշխարհիկ կենաց քաղաքավարութեան վէպս՝ քերթողական աշխուժին ներաշնչութեամբ բանահիւսելով, ծածկեալն ի նոսա՝ ներքին ոգւոց բարեմասնութեան և դիւցազնական առաքինութեանց գանձս՝ ի լոյս յերեւան ածեալ՝ նոր իմն խթան տալ նախանձորդաց ի կէտ շաւղաց նոցուն ընթանալ և նմանողս լինել սրբափայլ վարուց նոցին, որոց և բազումք՝ արեամբ իւրեանց կնքեցին զքրիստոնէական կրօնին ճշմարտութիւն, նա մանաւանդ՝ յափոխայս և դժուարակոխ յառապարս առաքինութեանց՝ խրախոյս և քաջալեր առեալ առաջի աչաց զօրինակ նոցին, առ սէր Քրիստոսի յաւետարանական ասպարէզին, առ ոտն կոխել զամենայն խոչ և զխութ. ևս և ի կարեւոր նուազս առ յաջողիլ ի սոյն, հաւատոյն աչօք դիմելով յօժանդակութիւն նպաստից Սրբոցս:

Դարձեալ և այլ մի նպատակ էր իմ՝ տալ մերայնոց խուն ինչ ճաշակս Հայազգի բանասիրական Քերթուածոց, հաւաստեօք ցուցեալ, Թէ՝ Հայկականին սոփերք՝ ոչ միայն ի վիպասանականս և ի Հռետորականս՝ զառաջին տեղի ունին, այլ՝ նաև ի գեղարուեստս Ձափաբերականին՝ զայլովքն անցանել զանցանէ, ոչ միայն վսեմական պերճութեամբ զանազան դարձուածոց և ոճոյն շքեղութեամբ, հոծ և պատառուն

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Մաշտոցի անվան Մատենադարան
627
39

գործեալ զիմաստսն, անճառն բանի և լսելեաց. այլ և յոլովութեամբ ձայնակիր բառից և բարդից, միանգամայն բամբուռ յանգից, փափուկ և քնքոյշ սիւդափայից, որով գեր քան զՅունիականն ճոխացեալ առաւելեալ, քաջիք հաւաստէ մեզ, թէ՝ Հայկական բարբառն էր և է բնիկ Ադամային Աստուածաստեղծ լեզուն, երկւորեակ մի ծնունդ, ընդ բնութեան ժամանակից, որ՝ յորդելակ և դիւրաճագագ յառաջբերականաւն, անդստին շունչ և շարժիչ է ընդաբոյս ազդեցութեանց տպաւորելոց ի հոգիս մեր:

Ընդ այսց յաւել և այլ իմն շարժառիթ, թէ թևակից՝ զօրավիգն եղև ձեռնարկեալ երկասիրութեանս, այս է, Հայախումբ Մատենագրութեանց Թանգարանին, փանաքի հանճարոյն ծնունդ՝ ըստ իմովսանն, Յողուլ Յիշատակ մի առ ապագայ դարս Մարդկութեան, ոչ իբր չնաշխարհիկ սւանդի գիւտ ինչ, այլ իբրու զերեզմանական Տապանագիր մի՝ ոչ ի քանդակագործս սրբատաշն կճեայս, իբր ամբարտակ յաչս մարդկան, խորափոր զրչաւ քերդեալ և դրոշմեալ, որք՝ ընդ այլոցն, հոլովել ամականաց՝ հնանան և ի վիհ համայնակուլ մոռացութեան սուզին. այլ յաւէտ՝ ի բարտիզի և ի դուզնաքեայ Յերթս մաքաղաթեայս, բանահիւսեալ չափով ոտից Սրբոց Ներբողեանս, ընդ այլ ևս Հնապատում վաղնջական Հայահանդէս Ցաւերժիցն, զարթուցեալ ի յուշ եւ ի սիրտ ընթերցանելեացն՝ զտենչ Երանական Դաշտին Անմահութեան, որով մինչ՝ աչք Յափառին ի մատենայած ընթերցումն Զափաբերականիս, տեսանելիք խորոց Հոդապատեան Աւանդելոյս ի հող, Հոգւոյս հանգեն՝ զՅղորմիս, իբր կակուղ հող՝ գերեզմանիս տալով:

Եւ ահա, սովին այսու խրախուսողական հոգեզնաւարճ քաջալերութեամբ, տի նա կրկին Յևովք հաստատեալ, և նոքափետուր իմն՝ ոգի կորով զգեցեալ, ի ստորնային յարկիս ցածուն տանեաց տաղաւարիս, յառաջնում նուագի՝ սկիզբն առնում դէպ առ բարձունս բլրոց և անդր ևս՝ բախելով մազլացն, սաւառնել ի Յոիչս, ուր ի նախկին արշաւին՝ ծովահանգէտ լիճ մի լուսեղէն վերելիցս ընդառաջէ անցանել,

եօթն շղթայաշար լերամբք կղզիացեալ, այս է՝ Աստուածամօրն Երկնից Դշխոյին Սրբունի հրաշակերտ կերդուածոյն երկրակենցաղ Քաղաքավարութեանն ասեմ՝ հիանալի տաճարն եօթնեակ գմբէթազարդ խորանաւն Տօնակմբին. որոյ հազիւ թէ՝ ըստ ներելոյ դողդոջ Յևոյն երեր մատանց տկար գրչիս ջախջախ եղեգամբն՝ բաւեմ զքանի մի ի բարեմասնութեանց Հրաշալեաց Դիւցազնուհւոյն՝ գեղգեղել նուագս. եւ զայն ևս խոստովանեալ՝ Նորին շնորհաբաշխ Սջոյն օժանդակութեամբ և եթ, որպէս և յայլ ևս նուագսն, ի բոլոր բովանդակութիւն յառաջընթաց ձեռն ի գործ Երկասիրութեանս:

Առաջիկայ՝ միահատոր, շարամանեալ Քաղուածոյք, ըստ արժանւոյն առ ձայնեալ՝ Արձանականք Ցաւերժից, իբր վկայասիրին Ոսկին Սափոր, տանելով ի ծոցի զԱռաջնոյ Հարցն Սրբոց զաճիւնս Ոսկերացն. բովանդակէ միայն՝ Քան և հինգ Քերթուածս, և ի յաւելուածին՝ վեշտասան Երգուածս. արդ՝ ժամ է փութալ կանխել ի գլուխ գործոյս:

Եւ նախ քան զալ ի ձեռնարկ՝ ընթերցասիրացս, խորհրդածութիւն մի՝ արժանի նիւթ դիտողութեան, աստ, յուշի ածել՝ հարկ համարեցայ, զի գուցէ ոմանց խորաբիբ դիտողաց՝ առիթ իմն լինէր դատաբեկելոյ, իբր այն թէ՝ յընթացս բանասիրականիս, ի կարգի շարամանութեանն, է՝ զի բարձրութիւն ոճոյ և իմաստից և ուրեք երբեք իջանել ի յոտորնավայրս, ոճ իմն ոստոստեալ՝ ի կիր արկանեմ. տեղի տալով, հասարակաց դատման, առ այս՝ խորհիմ, ասել. և քանզի՝ ձեռնարկեալս Երկասիրութիւն չէր միաշար քերթութիւն ինչ ի մի նիւթ պարապարփակ, այլ՝ այս և այն. այլ և այլ նիւթք վիպասանելի, և ընդահատեալք, յաղագս որոյ ի կազմակերպութեանն ըստ հարկի նիւթոյն և երգելի վիպին՝ բուն և ոճ յերիւրել, և չափ ոտից սահմանել, բաւեցաք:

ՀԱՄԱՌՕՏԱԳԻՒ ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԽԱՇԱՒՂԱՅ ԴԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻՑ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՆ

Նախ քան կանխել՝ ի ձեռնարկ բանասիրականիս, պարտ անձին վարկանիմ, ի բուն յաղբերականց աճել. այս է՝ զսահմանել եւ զբաժանմանց նորա, եւ որ ինչ՝ միանգամ սերտ կցորդութեամբ տեղի ունին ընդ բանապերճութեանն, խելամտութեան զարժանի իրաց, սուղ ինչ տեսութեամբ անցանեն ասեն: Եւ զի բանաստեղծութիւն՝ արձակ եւ ազատ, եւ թէ՝ ի սանձ եւ ի չափ ոտից լծեալ, ոչ այլ ինչ է, բայց եթէ՝ նիգն եւ ջան նմանողութեան բնութեան, զբնաւն՝ նոր եւ զինն, զանցեալն ընդ ներկային, ի նախկին ծոց բնական պարզութեան վերածել, իբրեւ մի եւ նոյն ծնունդ՝ ի ստեղծագործութենէ անտի, յոր կարգ հաստեցանն ի բնէ, ընտելացուցեալ զնոյնս զանգուածով գունոց եւ պատկերաց, իբրու այն թէ, ամենայն ուրեք ինքն բնութիւն ճնշէ, մարմնաւորէ, նիւթէ եւ գործէ. զի ըստ առածին բնութիւն ընդ բնականին եւ եթ՝ ի սէր զուգիլ հանոյանայ. եւ սոյն ի սմին յայսմ է՝ իսկական պայման եւ նիւթ հանգամանիւ բանաստեղծութեան, զորոյ բուռն առեալ եմ խօսիլ զկարեւորացն, առ ի չխրատուցանել զբարս օսարացուցեալ ի բնութենէ:

Ա. Եւ նախ գալով՝ ի բաժանմունս եւ ի մասունս բանասիրականին, հառեալ աղբերաց զակունս զսանեմք ի Վերծութիւնս յորմէ գայ իջանէ համօրէն գեղարեսեաց. այս է՝ Դիւցազներգութիւն՝ որ ի համառօտաբանս հագներգակ. Ողբերգութիւն՝ որ ի մանրուկս՝ եղերերգակ, Թատերգութիւն՝ որ ի խժդժականս երգիծան. Հովուաբանութիւն՝ որ ի յափ յափոյս՝ Բնաներգակ կամ Նուագ, լսի ձայնել: Այս եւ ի սոյն կարգի, Վերծութիւնք՝ կերպարանք սեթեւեթեալք եւ իրակերպութիւնք ձեւակերպեալք՝ որպէս կանխեցաք ասել, մի եւ նոյն ի բնութենէ սկիզբն ունելով

իբրեւ ոոբ երկու՝ անմեկնիճ ի միմեանց, ծնունդք են նորա հարազաս, գիւս Քերթողաց՝ յաջողիլ առ ի զարթուցանել զհրապոյրս եւ զխայծն բնատուր. բայց եւ յայսմ խելամտութեան արժանի իրք են· զի, զոր օրինակ, Ցերաժշտականս՝ խառնուրդք ձայնից ելեւէջութիւնք, եւ ազգի ազգի ձայնատուր գուսանական եւ գործիական նուագարանաց միաբանութիւն, ուրոյն կամ միաձաղոյն, ըստ վիպին երգելոյ, տեղի ունին ի հանգոյց ստի եւ յախորժ բերկրանս լսելեաց, նմանապէս եւ այս Քառեակ ազգք Քերթութեանց, քէեւ ի միոյ յականէ, բայց յայլ եւ այլ յառաջս յաղբերանալն ի նոր չափ եւ ի խանդ, ըստ նիւթոյն պայմանի, ներդաշնակ իմն արձագանգեն ի հետս ունկանն եւ ի դիւր ստի:

Բ. Նախ եւ առաջ Դիւցազներգութիւնն՝ որ զառաքինացելոց եւ Հինդարեան Քաջարանցն՝ զխառս երգէ պանծանօք, նիւթ առեալ գեղգեղելոյ՝ զչնոշխարհիկ առաս քաջագործութեանց նոցա եւ զանձնամատոյց նուիրումն առ փառս Անմահին եւ յազգօգուտ սէր Հայրենի. յորում՝ Քերթողն ի կորով հանճարոյն եւ յաշխոյժ բռիչ երեւակայութեանն, հրաշապատում իմն առնու նիւսել զբել վիպաբանութեանն, ի խրախոյս առաքինութեան եւ ի յորդոր քաջալերութեան բազմականին: Երկրորդ՝ Ողբերգութիւն՝ որ կարեկցաբար վէպ առնու երգելոյ՝ զականաւոր իշխանաւորացն, երբեմն ի փառս փայլից եւ ի բեւս բաղդին վեր առեալ բայց յետոյ ուրեմն, ի մատն մատնչի, կամ ի ծուղակս ախտից եւ ի ցանցս մոլութեանց ինչ՝ անզգուշաբար ըմբռնեալ, գահավէժ ի վիհ թշուառութեանց հետէ զերծէն. յորում Ողբերգուն զխուռ զարկածիցն բարեխէ ի գութ ախտակցութեան հանդիսականացն եւ ի խրատ զգուշաւորութեան մանկտւոյն: Երրորդ, Թատերգութիւն, որ ի համաշխարհական յաւետն կոչէ ի կրկէս զվատն մատնիչ Հայրենեաց, նիւթ առեալ խօսելոյ զխաբուսիկ բուսոյ բարուցն եւ զեղծումն չարաչար, ծաղու եւ եպերանաց. առաջի եդեալ ի նշաւակ. զաւեշտն եւ զուարճալին ընդ երգիծանս ուրեմ ուրեմ խառնելով· համեմել եւ ի մոգել զսիրս առ ի խրախոյս առաքինութեան եւ ի խոյս մոլութեանց: Չորրորդն, Հովուաբանութիւն՝ որ զանմեղ նախկին դարուն պարզութիւն յանուշելն՝ ճշմոյ ճնարաւն, ամոքէ զոգիս ի սէր եղբայրակցութեան եւ առաքինութեան, երգ առեալ հովուական սրնգին՝ զակնապարար տեսարանս բնութեան, չորից եղանակաց զայլ եւ այլ նկարագրութիւնս, երկնային լուսացոյց աշխարհաց երկնագնոյն եւ օդապար մարմնոց թափառելոց ներդաշնակ եւ զընդիմանալ շարժուն, զստորագնոյն ծաղ-

կաւէս դաշտավայրս, երկայնածիկ եւ օդաբացիկ մարգագետինս երփնազարդ եւ գոյնզգոյն դալարիւք եւ ծառատնկօք, ուր խումբ խումբ մեծաւոր կամ բազմաւոր արօտականք մակաղին, յոսկեգեղմ եւ ի խայթաճամուկ ողարս· երգէ եւս եւ զարընթաց գետոց, հեզասահ առուոց, լճակաց եւ զջրվէժից գետակաց զանազան ընթացս եւ օձապտոյտ շրջանս հանդերձ զծագրութեամբ բաւուս անտառաց, խիս մացառաց, լերանց, բլրոց, զառիթ եւ հարաժայռից, եւ որ ի կարգի նախանձաբեկ ցուցեալ հովուական կենաց՝ ընտրէ յաւէս ի բնակութիւն զդալարագեղ դաշտս եւ զջուրս հանգստեան, պախարակէ զաւելորդ հոգ եւ զխաղախական պճնասիրութիւն, ի ձայն կայտառ նուագին, հանոյական ընծայէ զանմեղ պարզութիւն եւ զհամեստ չափաւորութիւն:

Գ. Բաց ի հառեակ աղբերականց բանաստեղծականին, զորոց հաւեցաստ փոխ ի շատէ, դարձեալ ի նմին յաղբերէ ծագումն ունին եւ այլ ամենայն ազգք Քերթութեանց, այս է՝ Տաղերգութիւն, Նուագերգութիւն, Հարսներգութիւն, Թաղերգութիւն. յորոց սակի են եւ Մշակականքն, երեք ազգք Որսականին՝ Ցամաքային, Ծովային եւ Չրային, որոց երկամանչիւրն յիւրում կարգի ունի սեփհական զարդ եւ հարստարութիւն, անդստին ի բնութենէ ունելով զառաջնութիւն· գիւտ արուեստին, գործիք նմարիմացք, տարազ եւ հանգամանք առ մէն միոյ պատկան, հանդերձ այլեւայլ սերեւերիւք եւ առեղծուած առասպելացն խառնուրեամբ. զորոց պատկերս առաջի առնէ մեզ Դիցաբանութիւնն· քէ՝ ոչ ոմանք գիչէ եւ հեղինակք եղեն, եւ յորոց ժամանակաց, եւ առ ինչ հարստարեցան ի բնէ, եւ գամ հան զգամ տակաւ բարգաւանումն առին· որով եւ իցէ, կախարդել զմիտս ի հրաշալիս բնութեան:

Դ. Այսչափ ինչ վեր ի վերոյ եւ ոչ մանրախուզին, մանուածոյ, բանական համարելով ազդ առնել յաղագս նախագիտելեաց Դեղարուեստին, դառնամ յուշ ածել եւ ինչ ինչ զկերտուածոյն եւ զարամանութեանց Զափաբերականին: Եւ նախ՝ գալով առ արտաքին շար եւ շուք հիւսուածոյն, առ հետալուր եւ սահուն կերտել կազմել զՔերթուածն, ասեմ՝ նախ զչափոյ ոտից սիւնափայիցն, որ՝ ի հառավանկից ցվեցտասանոտեանն, մարթն է յերիւրել, իջանելով ելանելով ըստ պատշաճի երգեցիկ նուագին, բոլ տուեալ ի հատակ էմաց երգահանին, միայն թէ պարս վարկանի զգուշաւորութեամբ պատկառ կալ հետ սահմանին ի չափ ոտից, զի մի ի բերանալ կամ յառաւելուլն նշանակեսցի ներդաշնա-

կութիւն: Հնգետասնոցեանցն, Անուանեալն Վեցաչափ, համեմատեալ Քառանդամոյն՝ հետալուրճ լսելեաց, որ յերից բառեաց եւ միոյ յերից բաղազուգի ըստ չափոյ Հոմերին, առաւել արգոյ եւ նախապատիւ համարեալ է առ Քերթողս, ըստ որում առաւել իմն յորդ եւ կուռ ինչեն սաստիկ տպաւորութեամբ յարձագանգելն· առ որ եւ ես իմին՝ ուշ եդի ըստ մեծի մասին յընթացս երգուածոցս: Երկրորդ, վասն վերջաւորութեան յանգիցն՝ որ ըստ չափոյից երեցողին մարթ է զազացան հանգուցիւ դասաւորութեան շարակարգել. նոյնավերջ, համահնջիւն, զոյգ զոյգ կամ խառն յայնցանէ, ձայն առ ձայն, հետ ընդ հետ հերդաձնակ, որպէս հանոյ ումեք թուիցի: Երրորդ՝ առ ընտրութիւնս բառից՝ այս է՝ զի զսիւղափայս միավանիկ, քէ կրկնավանիկ, եւս եւ բազմավանիկ մարթ է ի կիր առնուլ, միայն քէ իցեն ընտրաճօք, բամբ կամ սուր, բաւ կամ նուրբ, փափկամարմին, խղցրահնչիւն, եւ միանգամայն, ուր՝ յորդելոյ ուր՝ մեծավերջ, երբ քաւագոյն:

Ե. Դարձեալ, զի փառ՝ պարզ եւ քէ՝ բարդ, ձայնակիրճ ազուցեալ ընդ իրեարս, կապեսցեն զփունջ բերթից եւ զբովանդակ հիւսուածոյն, միտս յուշ ի միտս եւ սանձ ի ձեռին. ի թուաւոր պարափակ չափս վանկից եւ ի պատկանեալ նախդիրս եւ մասնիկս հոլովմանց բառից՝ մի՛ աճդր հաճ զսահման ոտից առաւել՝ ի չափակցութեանցն, զեղուլ, ոսնուլ կամ թերանալ· զի մի՛ ձայնից միաբանութիւն լուծցի· նոյնպէս եւ ի խոնարհմունս բայից ըստ պահանջմանն հարկի՝ յարուեստակեալ փոփոխմունս ամանակաց՝ մի՛ կեղտեալ առաեսցի Քերականական կանոնն: Զորրորդ՝ ի կազմակերպութեան նիւթոյն երգելոյ, պարտ է ուշի ուշով միտ դնել կարգի եւ հիւսոյ կիսուածոյն, պահելով ղշարամանութիւնն ըստ այսմ կարգի: Ի նախերգանս՝ իբր ի խորագրի ծանուցանել, զորոց՝ երգել ի ճառի իցէ. մերթ՝ առ Հասիչ ճարտարապես բնութեանն կանխեալ, կամ զերկնային զօրութիւն իմն յօգնութիւն կոչելով, մերթ՝ հրաւէր կարդալով առ Մուսայս, Պարս Յաւէրժահարսանց եւ առ գողթական բամբռանար երգիչս· եւ է եւս՝ յանակնկալս՝ յանկարծական, խրախուսիչ խանդիւ զարթուցանել եւ կազդուրել զոգիս բազմականին, ի սկզբան անդ՝ գրաւել զմիտս եւ ջերմել զոգիս: Միջներգ՝ զի իցեն անընդհատ միահարութեամբ արկածից ընդառաջելոց· յաւելուածն եւ զեկամուտն շրթայաբար լծորդելով համեմատական դասաւորութեամբ եւ չափակցութեամբ: Վերջնոտ՝ կամ Հանգոյցք՝ կնիքսցէն ի նկարս բանից

եւ ի զարդ վայելչութեան, յանեղլի իմաստսն եւ յընտիր նաբակ բարոյականին առ խրախուսել ի սէրն սուրբ:

Զ. Իսկ յաղագս ներհին ոճոյ կամ ոգւոյ կազմութեանն, իբրու յանդիման աչաց անցուցանել զպատկերս ճառելեացն· ի կենդանագրել անդ՝ պէս պէս ձեւոց ձեռնտուութեան կարօտ: Նախ, փոխաբերութիւն՝ այս է՝ նմանն՝ նմանեաւ, կամ դիմաճարն փոխադարձիւ· զսեփականս միոյ՝ յայլ կենդանի փոխադարձելով, յատկութիւնս կենսաւորի՝ յանկենդանս շրջեալ, առ զգալի իմն ցուցանել զիրակերպութիւնն խորախորհուրդ ներուք հանդակօք, այլ տեսարան առաջի առնել եւ այլ նոյնիմբ ազդեցիկ լինել ի միտս: Երկրորդ, բարառնութիւն՝ ի նիւթակերպելն՝ առ ցոյց իմն, իբր ի զայրոյթ բնութեան յախուռն վարիլ, յանձին զգեցեալ զրեթէ զկիրս միոյ միոյ անձնիւր դիմացն. զկարելութիւնս իրաց իբրեւ նշմարիտ պատմելով, կեղծն եւ զառեղծուածն, իբր եղելոց ի կարգ՝ առաջի առնել: Երրորդ, Դիմառնութիւն՝ այս է՝ մտացածին սահմնելեօք անձին բացականի յինէն առնուլ կերպարան եւ զբնաւորութիւն· զանճառնչն՝ հոգեւորեալ եւ զանհիւթն՝ մարմնաւորեալ, անխօսին իբրեւ զբանաւորի տալով խօսել: Չորրորդ, բաղդատութիւն՝ մերթ՝ ի նմանեաց. է՝ զի, ի հակառակաց՝ նիւթ առեալ խօսելոյ, նմանն ընդ միահաւասար զուգից, եւ զանզոյգսն՝ միսն զմիւսով· ի դիմաճարաց առնուլ զհամեմատութիւն, ի գովել զմիսն եւ զմիւսն պարսաւադիր առնել:

Է. Ընդ այսոցիկ ներհին ոճոյ կազմութեան բանապերճութեանն, յաւել ի վերայ եւ զոր ուսուցանէ նա ինքն բնութիւնն, ձիրն բնաստուր, այս է՝ տրաես միտ կորով բարձրակենիչ, խրախոհուրդ հանճար, բեղմնաւոր արգասաւորութիւն ծնանելոյ. սիրս վառուն զեղուն ի խանդ սուրբ նուրբ խմասից, ներհին ներաճնչութիւն ոգւոյ, զանազան խանձիւ կրիւ զգացեալ, աշխոյժ բուիչ երեւակայութեան, ընդարձակատարր տեսողութիւն հայեցողականութեան, բափանցանց ի խորհիս եւ արբափայլ հայեցողականութեան, բափանցանց ի խորհիս եւ արբափայլ հանճար, շուրջ պատեալ ի հրաշալեաց բնութեան, եւ որ այլ եւս ի սմին կարգի՝ առ հոծ եւ սաստիկ նիւթաւորել ներտրամադրեալն բան:

Եւ ահա, յառաջիկայ Նախաշաւիղ Համառօտագիծ Պատկեր բանասիրականիս, յորում՝ ըստ կար պայմանի, զբովանդակութիւն առուեստին համեալ, իբր ի պատկերի՝ միտ եդի ամփոփել ի սմին յայսմիկ տեսութեանս, կէտ նպատակի խորհելեացս՝ ոչ

եթէ էին, զեղուն համբար մի շեմարաւեալն ի ծոց բնութեան, բերել սեղմել յանձուկ մի սահմանի, զի այդ յանհնարից սակի էր, այլ՝ ամբարել միայն՝ բանասիրաց փոխր ի շահէ սուղ ինչ ճաշակ ոռոճելոյ զբանասիրականէն, եւ թէ՝ ոչ՝ ի չափ ինչ կարգ եւ օրէն՝ իւրաքանչիւր մասանց եւ բաժանմանց ի ճահ պատկանի· ի յորինուած մէն մի երգոցն :

Ապահէն, խոսանալի արդեօք, յայլում բարեպատեհ յառքի, առ առաւելն, ճշդեւ եւ մանրակրկիտ դիտողութեամբ հետազոտեալ եւ ճնճաղատեալ, զընդարձակագոյնս յաղագս սոցին ճառել, բայց ոչ տայր, թէ՝ երկիմէ խոսանալին ինձ այլ եւս լոյս կենաց, եւ Աղի Ազգային Ուսումնասիրացն կանաւոր յօժանդակութիւն ձեռն փութային. ցոչափ այս Նախախնամող Աջոյն տնտեսութեանն ընդ հող գաղտնիս առագաստեալ կայ եւ մնայ, նոյնպէս եւ խորհուրդ մարդկան՝ յար փոփոխութեանց ճշտական եւ աղբաղբիւրի՝ հանգիստ հիւղիից, միշտ ընդ յոդս ծփեալ ծածանին :

ԱՐՁԱՆԱԿԱՆ ՔԱՀԱՆԱՅՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾՔ

Ի ՁԱՓՍ ՀԱՅԿԱԿԱՆՍ

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՍՈՍԱՆԻՆ

Ի ՀԱՆԴԷՍ

ԵՕԹՆ ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԵԱՆՑ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Բաբէ՛, այն ինչ՝ սիրտ սիրահար, խանդ բոցավառ, ի թռիչ,
Բայց ձեռք բաբախք, թևք դողդոջունք, մատունքս յերեր՝ առ գրիչ·
Կուսին տիպար, գեղ արքունեան գեղերեսել՝ պատառին,
Մեր Դիւցուհւոյն փայլն հրաչէկ. գունագեղել՝ պատկերին ·
Մինչ՝ հուպ դիտեմ, նա մեր յափանց, փոթ փոթ փախչի ամպաչոտ,
Մի Սիրամարդ՝ Արքայազարմ, յախս ունել՝ նա երինաչոտ ·
Անդըր թռչել, հուպ յայն մատչել, չէ հրաման մահացուաց,
«Ո՛վ կալ բաւէ՝ լեառըն Տեառըն, կոխել յանկոխ Սրբութեանց·
Զեթեր խորան չափել ոտամբք՝ սահիլ եւ ոչ, թեւաթափ,
Անդէկ վարիլ յանդունդըս հուն՝ չ'սուզիլ ի վիհ, ձեռընթափ·
Զեմ ումն Դուկաս՝ բըբօք աչաց կուսիդ ի տես բաղդակիր,
Համբուն դիմաց՝ յերանդ վրձին, նախկին ձուլել կենադիր ·
Կամ, ծեր այն թեւք Նարեկացւոյն, վհից խորոց սրավառ,
Որ՝ կոյան երգել՝ իբրու զարծուին, յամպըս ի վեր խոյանայր·
Ցերկուս ի կայս, խանդ դիմադէմ՝ կամ յելեւէջ, սիրտ բերեկ,

Իբր Աբգարին՝ առ Տէրն ուղերձ, նուիրակըս, յուսաբեկ ։
Առ ելս գործոյն՝ զԱռաքեալսըն առեալ միջնորդ առ վեհին ,
Արփեան դիմաց՝ Աստուածպատակեր Դաստարակի չընորհին ։
Նոյն՝ եւ իմ, գով, կուսին երգել՝ զոգի հայցեմ զեսային ,
Զայնել առ Կոյսն՝ զՔէ օթեւան Հոգւոյն չողոյ, եօթնարփին ։
Օրինակեալ ականակիտ եօթանց Աղբերց Սաղմոս ։
Որ՝ ընթանայր ի Քաղաքն Սուրբ՝ ի նորս Սիօն եթեմոյ ։
Օ՛ն. Տիրամօրն կենաց հանդէս, չքնաղ տիպար, ճառս եօթնեակ,
Առիւ երգել աշխարհալուր, քընար կիթառ ի նուագ ։

ԵՐԳ Բ.

Ի ՏՕՆԻ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Մոայլ մխայր հանճաւաւալ, աշխարհամած ի սիւռս ,
Նախկին անկծ տիրել տիրեր կանանցածնաց, համաստիւռս ։
Ցանդուստ յանկարծ, յերթեր ի վեր՝ Աստղ ծագէր Յակովբեան,
Ցոր՝ կանխատեսք գարբս յառաջ, գեղ երգեցին արփիեան ։
Դեռ ընդ աղօտ, փակ ի մըշուշ, յամպս ըզքօղեալ, իբր թագչէր,
Մաքուր յարգանդ, սերմն ի մարմանդ, Ցաննայի ծոց՝ գուշակէր։
Երկինք կանուխ, լուսոյն ջահել՝ նախաժամն պատրաստի ,
Երկիր համբոյր՝ հաչտ շուաքերը, աւետեաց տայր՝ ուրդէնի ։
Փակեալ դըրանն՝ նիպ խորտակէր, անց արձակ տայր՝ Օծելոյն,
Աղբիւրն կնգեալ յամբարն օրոր՝ ջուրն խոստանայր կենդանւոյն։
Ցանեծս ժառանգ՝ երկիր ի փուշ, հըրաշից բերք՝ բերէր թուզ,
Աղամային անբեր արգանդ՝ կենաց ծառոյն տայր ողկոյզ ։
Բրգուն հսկայ յոտին կանգուն՝ ոսկերրբք փըղի Աշտարակ ,
Նորհրդաւոր լերանց կատար, ի ջուրս թաթաւ Ամբարտակ ։
Ի մուխ թաւիառ վարելոյն հուն, Սա՝ Արշալոյս լուսաբեր ,
Առաւօտեան փայլ Արուսեակ, Մեսիային լրաբեր ։
Ի դաշտ մրգոց Տունկ Անարատ, գիւր տայր Պտուղ՝ Արփենին,
Ի մէջ հովտաց մի մեր Շուշան բարձրահասակ, նազելին ։
Միջագնոյն յաստեղազարդն, լոր Աղեղան Ծիրանեաց ,
Սրարածոց ընդ Արարչին, Միջնորդ, միջնորդ հաչտութեանց ։
Երկինք ձայնէր՝ «Արի ՚ւկ լինճ Մերձաւոր իմ, Աղաւնին » ,
Երգէր երկիր՝ «Ծնող եւ Մայր՝ Որդիք երկանց, մեք Քոյին » ։
Ցերկնուստ յերկիր, յայտնի զանխոտ, ահեղ և սուրբ հանդիսանք,
Ջինադպադար դարք խոստանան, խաղաղ օդոց գան գուշակք ։

Մինչ՝ տիեզերք, ազգ եւ աշխարհ կազմ ի ըսպաս, ակնարկու,
Ահա, ծագէր աւետաբեր փայլ Արուսեակն լուսատու ։
Սուրբ յարմատոց ճիւռ բարունակ, սաղարթ ամբիծ, արգաւանդ,
Ցերկինից ցօղոյ անթաց մաքուր, գեղմըն Ոսկի Անարատ ։
Սա պէս Աննա՝ վակեալ ի ծոց սերմըն պահէր, կենսատուն,
Սովեալ նօթի բնութեանըն՝ տալ Մանանայն երկնատուն ։

ԵՐԳ Գ.

Ի ՏՕՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Արգանդ մարմանդ թաքուն դանճուն ի դուրս ցայտէ չողոյն լոյս,
Լերանց հիմանց ըզսրբութեանց՝ Աստղըն եկաց Մարիամ կոյս։
Ի ծայր ծագմանն, ընդ փայլ Անուանն, Աղբիւր լուսոյ, նա՝ բիւր լոյս,
Ցարտօսրից ձոր թաւիառելոցս՝ ակընկալեալն՝ Սա մի յոյս ։
Ծառն կենաց եւ ծով չընորհաց, կեանք սիւք թաւիէ ի վերուստ,
Հացըն երկնից՝ ըզմանանայն տեղոյ ջամբէ ի յերկինս տուստ ։
Ո՛չ Սա է, զոր՝ Աստուածախօսք ի թաւիիրըս նուրբ նուագ ,
Առին երգել Հնոյն ի տիզ՝ տիպար կիպար, գողտր դիմակ ։
Նահապետաց ծիլ յարմատոյն, զարմ Ցուդաեանց չար ծագմանն,
Է՝ զի նըմա՝ լուսացնցուղ , Աստղ ճայնեալ , Ցակովբեան ։
Մերթ՝ նմանեալ Սափոր ի փակ, Ղամբար փայլակ Դէթէօնեան ,
Օրինակեալ Սափորն յոսկի, յոր՝ ծոց պահէր Մանանայն ։
Նա՝ բուն իսկ էր՝ Հնոյն, նորուստ Ոսկւոյ Դաշանց Տապանակ ,
Գանձ Աստնդից սուրբ սրբազան, յանձին ձգեալ զօրինակ ։
Ա՛յժ, այսպէս, է հրաշագեղ կուսին ծնունդ, արփիան,
Ցար Դրախտի զանգուածն հողոյ, զոր՝ մատն հիւսեաց Աստեան,
Արքայազուն իշխանուհեաց չետուն արգանդք՝ բեղմ մի բերք,
Ջինչ քան հրաշ, անճառն բանի, յոր՝ յակճիռըս Տիեզերք ։
Ջէ այս երկրի, յաւէտ երկնի, կայտառ ծնունդ Դրախտի ,
Կոչել արժան՝ ծագումն ծառալ, ծնունդ վսեմ Սուրբ Կուսի։
Թէ՝ մահացու երկանց պատուղ՝ երգեաց աշխարհ ի կիթառ ,
Ո՞րպէս տօնել իցէ արժան՝ երկնից երկունք լուսափառ ։
Անճառ են փառք՝ յաւուր չնորհի, քան զարքայից, փայլ պսակ,
Առ այս մըթին երկրակալաց կոթողք կամարք, յաղթանակ ։
Լուսեբրամիցդունդքդումարտակ,կէսք՝վայր իջեալ,այլք՝յերկինս,
Ամբ գոգք զերդն, յաստիկ չուշան՝ սիւեան ծառալ ի վերուստ։
Կոյս Տիրամայր՝ ընկալ մերս սիրտ, ոսկեզդ գորգ ի կոխան ,
Ցանուշից խունկս՝ ընդառաջեմք՝ Քոյդ մեր յաշխարհ գալստեան։

Ե Ր Գ Դ.

Ի ՏՕՆԻ ԸՆԾԱՅՄԱՆ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Նորածին Կոյսն յաջ Հովանի՝ ծլէր ահէր ի հասակ,
Ծնողք ի սէր, գիրկընդխառնն, գըգուանս ի պիշ, թեւափակ։
Ցամաց չրջան՝ գալ բոլորել մահիկ եղջերց տակաւ բակ,
Ի շուք ի շուք, լուսին լրման՝ ծագէր յաչխարհ, լի մահեակ։
Հիւրք եւ ծանօթք, լեզուք ի քիմ՝ աչք հետայոյզք ի պնին,
Զինչ թէ՝ արդեօք մատաղատունկ Սա լինիցի՝ Աննային։
Գայր հասանէր ժամ ժամանակ՝ Աւուրք Տօնից Սրբութեան,
Ըստ օրինաց գալ ի Տաճարն, նախկին նուագ յանդիման։
Քահանայն մեծ արիւեալ նախորդ, բազկատարած ի բեմին,
Գալով գայր եւ կոյսն գեղանի, ճօն նախընծայ խորանին։
Թէեւ ազատ, Արքայազուն, խուժանին վէտ խառն ի խումբ,
Ցանմահին սէր՝ բնաւքն զոհել, կազմ ձեռնձերել ի մի ուխտ։
Աղքատին տուրք, նուէր ընծայ՝ զոյգ տատրակաց ի ձեռին,
Սիրտ ի բերան հծծէ հեծէ, երբ՝ նա ինքն էր՝ Աղաւնին։
Ցայգըն ի բուն, անքուն արթուն պաշտօն պաշտէր խորանին,
Բայց եւ Մօրն յաջ ձեռնտուն, յանթերի գործ՝ առաքինին։
Մինչեւ ի գալ հասակաչափ՝ վայլէր զամբար դրուանին,
Ներքին ոգւոյն զանձուն թագուն՝ ո՞ բաւ զննել՝ կեանք զոհին։
Ջերմ հաճակ՝ սիրոյն կալկած, ի լերդ վայտին դէզ կառկառ,
Մունչ զուարակ՝ ի սայր կորչի, վերին կամաց ցանգ պատկառ։
Նոյն համբաւեալ Տնանկ Աւրուայն՝ ցնագարակիտն չունչ յետին,
Պատրաստ զոհել առ փառս վէհին, անձնանուէր բոլորին։
Բարդեր ծուխքն, դիպեր բոցըն, բուրումն խնկոյն ծաւալեր,
Մինչ՝ «Հայեցաւ ի խոնարհ սիրտ իւր աղախնոյն», ձայնն՝ լսեր։
Հայել յերկինից, եառս զերկիր, Աստուած դիտեաց ի բարձանց,
Չի խնատուն սուրբ երկիւղին՝ վկայ էր արկեալ, խորն հիմանց։
Ոչ՝ զոք սիրեաց, ոչ եւ ընդ մին ի սիրտ փարեալ, հաճեցաւ,
Էջ ի ձորս խորս, հանդիստ հանգոյց՝ կուսին ի ծոց՝ օթեացաւ։

Ե Ր Գ Ե.

Ի ՏՕՆԻ Ա.ԻԵՏՄԱՆ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Պահ էր մըթոյն, այլ կոյսն արթուն, ի խորս անձին՝ ընկղմեր,
Ցանակընկալս՝ յերկինից յերկիր Հոգեթեւեանն սաւառնէր։

Հայէր կոյսըն, փակ էին նիգ, եւ դրանդին, այս զինչ էր,
Ցայս ծուխ վարանս՝ անկոյտ անքայթ, յԱյն հովանի յանճն առներ։
Էր՝ մօտ մատչէր, վերթ՝ յետս կասէր, կրկին յալեաց սիրտն բախէր,
Ո՛ւր Զուարթուհին՝ յոդ հեղասահ, կուսին տիպար քաջ դիտէր։
Ո՛չ, Սա ասէր, ո՛չ, Նա խօսէր, լռիկ մնիկկ, դիմադէմք,
Ոգիք երկու, մին՝ ի մարմին, այլն՝ անմարմին, անմեղ դէմք։
Մինչ այս մինչ այն՝ անդ, Գաբրէլ նախկին առնոյր թեւ բանին,
Թող զահդ ի բաց, արի՝ եւ կաց, Հարսըդ ասէր՝ նազելին։
Եւ դի՝ խոնարհ, Դուռ ի բիւրուց ընտրեալ Մայր Աստուծոյ,
Անուն չըքոյ անզուգական՝ առ որ չեն բաւ միաք մարդոյ։
Մօտեալ տակաւ՝ Մարդեղութեան խորհրդոյն քօղ մերկանայ,
Մարդկան ի սէր՝ Ծոց յարգանդիդ՝ բանըն Աստուած մարմնանայ։
Աքանչելեաց լրումըն յանճառ՝ զոյ խոստանայր Հովանի,
Կոյս յարգանդէ ծնեցելոյն՝ Փրկիչ Անուն յորջորջի։
Առ այս Կոյսըն՝ զերթ՝ աղախին, ի գուռս տեառըն մօտ մատչէր,
Վերին կամաց հլու պատկառ՝ ակնարկութեանն ըսպասէր։
Երբ՝ Կուսութիւն ընդ Մայրութեան պայման դաշին՝ լուրն լսէր,
Խորհրդաւոր մի բան ազդու՝ բառ, եղիցի՝ դաշն կնքէր։

Ցայն բառ սլաք՝ Աստուածութիւննկայր ընդ մարդկան դաշնակից,
Ահեղ երկինք ընդ աշխարհի, ձեռն ի ձեռն կայր ակակից։
Մթոյն թանձու մի մասն՝ ցիրցան, աշտարիչերս առաքէր,
Եւ այլ մասն միւս՝ ի տարտարոս՝ չղթայակապ կաշկանդէր։
Հաստչին ի մի բառ՝ եղիցի, լոյսըն ծագեաց համաստիւռ,
Նորոգչին եւ յայս եղիցի՝ շուք ծաւալեր ծագս սփիւռ։
Առ այս անդին՝ Զուարթունըն բրաբիոն տայր, սարդենին,
Ի կուսականն փակէր յարդանդ՝ ահեղ անեղ մի երկին։
Խորհուրդն անճառ, գաղտն յաւիտեանց, արդէն իսկ էր լրացեալ,
Բայց, դեռ զանխուսափ ի մահացուաց, երեք լուսնեակ էր անցեալ։
Մինչ՝ Տիրամայրն բարեկամին գայր այցելու, կոյս ևերանց,
Խնկաբերին բուրումն անոյշ անդ՝ ծաւալեր շուրջ կողմանց։
Եղիսաբեթ Դուռ վեհդ ի մայրս՝ օրհնեալ ձայներ, լու ի լու,
Անդ՝ Յովհաննէս ի նոյն սրբեր, Մարմնացելոյն յերկրպագու։
Սուրբ գերդաստան, յաջ օծելոյն՝ ծայրածաւալ ծիլ ծաղկին,
Անդ՝ Մայրն Մարիամ, Յիսուսորդին, եւ Յովհաննէս Մկրտչին։
Աւետման փառս տօնակըմբռնել՝ երկինք երկիր միասին,
Ի վայր իջեալ, խառն ընդ մարդկան, պարեն խայտան խմբովին,

Ե Ր Գ Ը.

Ի ՏՕՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵԻ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՓՐԿԶԻՆ

Նոր մի կնճիռ, անլոյծ խնդիր ընդառաջէր կոյս Հարսին,
Գործոյն յամրոկ, պսակել Թագ, դիւցազն սրտի՝ գործ էին։
Փեսայացուն անլուր անգետ՝ յոսկեցնցուղն հրաչէկ,
Ի թաւ մթաց, վարանս ծփոյ, անել յուզէր, յալեւէջ։
Վ՛ի՞շ աղետից, Ողջախոհին ո՛չ վայրապար՝ այս բուռն յոյզ,
Ցելս զարման՝ ի բով փորձից, հանել չըքմեղ՝ կոյսն ի լոյս։
Ջեւ ճգնատեալ, պերճաղ մարթ էր՝ նարօտ կապել, փայլն պսակ,
Հանդոյց սրտին՝ չէր այլ, բայց Թէ յերկինից քայլէր Հրեշտակ։
Կնճռոյն քօղ ի լոյս մերկել՝ Հովանւոյն՝ մի եւ եթ Աջ,
Յովսեփեան փառք, Մարիամեան փայլք՝ վերին վերնոյն՝ նոր հրաշ։

Ա՛յլ մի հանդէս Աւաքինեաց՝ Աչխարհագրին սաստ հրաման,
Բնակք եւ եկք՝ հաշուեհամար գալ ի գումար՝ մի գրուան։
Ի կալ պատկառ՝ հարկին Թողուլ բնիկ գաւառ՝ Նազարէթ,
Փութալ հազեալ ի Բեթղէհէմ, ընդ խաւժանին յալիս վէտ։
Մինչ այս մինչ այն՝ օրն տարաժամ, բայց լինն լուսնեակ բոլորեր,
Վայրք անաւազ, դաշտ եփրատայ, անչէն անշուք յարկ լինչ էր։
Պահ գիշերոյն էր հասարակ, մինչեւ մռնին յիջեւան,
Ցուղտոյն վաստակ՝ խոնջք երիտքեան, չունչ մի առնուն յօթեւան՝
Հազիւ ջամբել՝ հաց աղքատին, ձեռք ի սեղան, պատառիկ,
Ցանդուստ՝ անձայն ցաւ անկունճ, ի ծայր ծագման՝ հեղ մըրիկ։
Ողբմելեաց չէր հանդերձանք, բայց գոմ մսուր, մերկ թաւխատ,
Ո՛չ խանձարուրք,ո՛չ սրսկասպանք,այլ յարդ մարագ, յարկ ազքատ,
Փոխան չըզարց, բեհեզ Թաւիշ՝ խաչանց հօտեաց չունչ ջերմիկ,
Ցարդից խրճանց հիւսեն կապեն նորածընին, բարձ մահճիկ։
Շուրջ փակ առեալ յանդէտց մայքեաց եւ գունդագունդ հովուաց,
Որք՝ գետնամած, երկրպագեն ի չուք ընորհին պարգեւաց։
Մօրն վշտաւոր՝ պարք լուսերամ այլ ապաժոյժ՝ ի վերուստ,
Աւետաւորք, խումբ խմրովին գան բոլորել մօտ յանդուստ։
Ընդ նորածնոյն նչոյլ ճառագ տեսիլ նոր, անդ նկատեն,
Խառն ընդ հովուաց չըջախակեալ՝ ի սէր խաչատն եւ պարեն։
Մ՛ուր Մայրըն կոյս՝ գԱստուածորդին ունէր յիւր բարձ ի գրկի,
Երբ՝ էրն բաղմեալ Հօրն ընդ աջմէ, հառ երեսացն մի Որդի։
Քանի՛ցս, Մանկանն՝ սիւք կաթնատուն սուին ջամբէր, կուսածին,
Սիրոյ անոյշ զառաւօտին՝ Թանայր տեղայր, ցօղափին։

Լուսոյն ցոլմունք,խնկոյն բուրմունք Թաւալ ծաւալ՝անդր լերանց,
Ընդ Թեւ հողմոց, ի փող գալար՝ տայր արձագանգ չուրջ Աշանց։
Փայլ Աստեղին՝ նոր անսովոր դիսաւորին ճեպընթաց,
Դէպ Յարեւելս, ի Դրախտն կոյս՝ ճեմէր ճեպէր, քաջընթաց։
Սա այն կայծ էր Հրեշտակին, յարդանդ ցոլալ՝ ծոց կուսին,
Արդարութեան նիշ Արեգին, հետք գալստեան Մեսիային։
Հին դուշակաց անճառ ճառից՝ էր ժամանեալ ծայր ծագման,
Դանիէլեան նշանագրոց գումար դարուց՝ վերջ չրջան։
Հնոյն Աւանդք՝ նորոյս Պատկեր վճիռ փայլէր բնագրին,
Որոց՝ պահ պահ, Պատգամաբերք զերգոց նուագ հիւսեցին։
Ահարոնեան ճիւռ ուռճացեալ, ծիլ ի ծաղիկ՝ գաւազան,
Ոսխտ Դաշանց Տապանակի, յոսկի Սափոր Մանանայն։
Սանդուխին տեսք՝ միաձանգուռն յերկրէ յերկիր, Յակովբեան,
Հեղհեղս թաթաւ, ի ջուրս կառչառ, նշան խաչին՝ լաստ Նոյեան։
Երգոց երգոյն Շուշանազեղ ծաղիկն գաշատց՝ կուսածին,
Կնքեալ աղբիւր, փակեալ Դուռըն անց տայր ոտից նորածնին,
Նոր լրաբեր եւ Աստեղին փայլ ծաւալել սփիւռս ծագաց,
Ջաչխարհ հիմանց անդ՝ դըղրդէր, Ջաթոռս չարժէր ի տեղեաց։

Աբքայք երեք,գաղտնեաց գիտակք,Մոգք անուանիք,խորագնին,
Այ յայակից, Թեւք Թեւակից, դէտսն ի նիշ Աստեղին։
Առ ղեկ ուղչին՝ յուղի անկեալ, վարեն գնան ընդ ծորձոր,
Մի սիրտ մի չունչ՝հատեալ անցեալ յանապատս հուն,խորընդ ձոր։
Ի դէղ գանձուց, յերամ ուղտուց՝ վրան հարին մօտ Աչրին,
Ի Բեթղէհէմ՝ վայրն լուսանիչ, հետոց անբաժ նշանին։
Աչն ինչ՝ իջեալ յարկ իջեւան, մօտին Մանկանն, նորածին,
Հակիճ ի սիչ՝ ի սիրտ բերկրին առ դեղն կայտառ, կուսածին։
Գումարք խմիչք, մինչ՝հաճութեան փառքըն բարձանց՝ նուագեն,
Աբքայորդիք՝ հաւատ յամրիծ, նոր Աբքային ծնունդ գնեն։
Հրեղէն Հոյք՝ զոյգ մարգարտաց, չող չուչանաց անձրեւեն,
Խնկարերքըս՝ զմուռս հալուէ, ոսկի անձրեւ ճապաղեն։
Տիրամայրըն՝ ի սոյն հանդէս, շար հրաչից, սկանաւոս,
Սրտին սնունդ, մտաց յորոճ՝ քաջ համբարեր գանձն պահեստ։
Կուսին հանդէսք,հրաշքամբաւ,անգիւտք գոհարք,սիրտն համբար,
Վեհին Հոգւոյ ձօն հարսանեաց՝ բեռ բեռ օժիտք, պերճ պայծառ։

ԵՐԳ Է.

Ի ՏՕՆԻ ՏԵԱՌՆԸՆԴԱՌԱՋԻՆ

Ֆառաանօրեայս ընդմիջեին Տաղաւարհարք Ֆառուբեանց,
Վակժոյժ յայգունի Տաճարանդր՝փութայրականխեր, Մանկաբարձ։
Մաքուր եթէր, զուտ բնութիւն՝ հողոյն ի չաղ, զանձն խառնէր,
Զօն խորանին Պատարագիս՝ առձեռն գառնուկ, որ՝ ինքն էր։
Մայրըն, Մանկիկ՝ զոյգ Տատրակաց, ամոլք անբաժք, սիրավառ,
Հուպ առ սեղան մօտ մատչէին, Ջահ տալ զոհին բոցավառ։
Գաղտ խորհրդոյն՝ խաչին մահու՝ լուրն ակնյայտնի մերկանայր,
Մինչ՝Սիմէօնին Գիրկ ի Ծոցի, զՍտուածօրդին՝ գառն ճօն տայր։
Անդ՝ Ալեւտա Սուրբ Ծերունին, ցանգ ըսպասեալ օրհասին,
Մանկամըն փարեալ,արդ յարձակելը՝խայտալ ի սիրտ,խոց հոգին
Մօրըն, ասէր՝ Սա Թէ՝ կանգնում բազմաց, նոյն եւ գլորումն,
Սիրոյն դաշոյն՝ եւ Ցայդ անցցէ՛ չնչոյդ ի խոր, ցորչումն։

Մինչ՝ սպանդին Ծառանայր բոցն,Սեղանաւն չուրջ, յերկինս վեր,
Մոխրել զոհին՝ կիւց ընդ սրտին, ի ցօղ աչաց, ըսպասէր։
Գառնայր այն, բայց ո՛չ այն էր, որ՝ գնայր գամ մի՝ առաջ,
Անարիւն մի, կոյս Մարտիրոս, յանդունդս ցաւոց, յոդր հառաչ։
Մի կեանք՝ յար մահ, ցըշունչ յեաին, ընդ սլաքին զոյդ լծակ,
Զերթ զեղջերուս՝ խոց նետահար, զերկաթն ձըզէ, կիւց դաշնակ։
Բանի՛օն, նուագ՝ նաղելոյն բիւրք յերես ծփան, խաչն յիշէր,
Երբ՝ խառնըն ի դիրկ, ձեռք ոտք ի պիշ՝ բեւեռաց նիշ նկատէր։
Ի տալ հանբոյր քըմայ քրքմանց՝ Ցուխտայինըն նորիկն,
Ջամբել նըմա՝ մաքուր կաթին լեղի բաժակը խառնէին։
Աչք լճացեալք, դէմք դալկահարք, վտիտ տեսիլ, տխրագին,
Ի կեանըս ձիդ՝ կայր առ Խաչին, փարեալ զՈրդւոյն, պնդագին։
Գուշակութիւնք՝ ի պահ ժամուն, վճիռք ի փորձ՝ յանդ եւեալ,
Զարչարանաց դառն բաժակին մրուր յեաին՝ թարմ քամեալ։
Մինչ՝բիւրվերք սիւռ՝ղՈրդւոյն մարմին՝յարիւնազանդ պատէին,
Նոյն եւ Մօրըն սիրտըն բոլոր՝ առուակք արեանց թանային։
Մայրն եւ Որդին՝ մի սիրտ, մի կամք, զոյդ զուարակք ի Սեղան,
Նուէրք ի սպանդ՝ պատարագին երկնից երկրի յանդիման։
Սիրտ կարեվէր, խոց երաշխեալ, վերին վճռոյն ցանդ պատկառ,
Ի Խաչ Որդւոյն բեւեռազինդ՝ ի Գողգոթային՝ արձան կայր։
Զերթ Իսահակ՝ ի դէզ չերտին կառկառ, մունջ կտրչին՝ ի դաշնակ,
Վեհին վերնոյ ակնարկութեան՝ պատրաստական հպատակ։

ԵՐԳ Ը.

Ի ՏՕՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՏԻՐԱՄՕՐՆ

Եւ զիարդ, մեր լոյս արեւակ՝ յափանցս չուէ յայլ աչխարհ,
Ի սուգ ի թուխ, մահուն ի վայր թողեալ զորդիս, լաց յաչխարհ,
Ստորերկրեայն, ըզմահացուն՝ անմահ փոխեալ ի մարմին,
Փութայ ձեպէ իմանալեաց, ի դաշտ գաւառ Անմահին։
Ա՛ռ տենչ տեսոյն, սիրոյն ի քուն, յափշտակեալ, իբր ննջեալ,
Մարմնանիւթն, յանթառամելին՝ յերկրէ յերկին փոխադրեալ
Առաքելոց գունդ գումարատակ՝ դագաղազարդ, յուս բառնան,
Ցանուչից խունկս, ի չահ լալտերց, յանկուցանեն ի գամբան։
Բարթղիմէն յետաժաման, անզուսպ ի տես՝ Տենչալոյն,
Շիրմին բարձեալ վէմ դրանդին,մինչ՝չէր զետեղ գանձ մարմնոյն,
Մերթ՝ձեռս համբարձ, գերարտօսրը ցօղեն թանան,գառնագին,
Մերթ՝այր զընկեր ողջագուրեալ, ընդ խումբ վերնոց,խնդագին։

Մեր Դիցուհին, մինչ՝ յամպս երկնից, ճախըր ճեմէր, երկնաչուս,
Ցաղթականին լծորդ կառաց, թէ՝ ոյք ոմանք, յուղարկու։
Ստորերկրեայք, Առաքելոց ընդ աչ՝ հաղիւ, հետն դիտեմք,
Աստիս ի վեր, մեծ անջրպետ, յանդունդըս հուն, չը բաւեմք։
Խաղաղութեան մեր Հրեչտակ, կիսագնացոյս են բնակք,
Իչխանուհւոյն կառ արչաւին՝ հարցեն կայտառն, նուրբ նուագ։
Որքան՝ յերկրի, Միածնին Մայր, Հարսն անարատ՝ Հոգւոյն էր,
Եւ զինչ հապա, յարիւնաճեմն Թեւս սաւառնել, բարձրն յԵթեր։
Երգըն երգոց Հոլովթեւոց ականջալուր՝ աստ երգէ,
Ջայնել նըմա, լուսնեակ, արեւ՝ նորալուր լոյն բարբառ է։
Երկնապարիկք՝ բան եւ բերան մարդոյ առեալ, հետաքոյզ,
Կան ի հարցփորձ՝ ոմ երեւեալս՝ լուսին, արփին, դեղալոյս։
Մերթ՝ Հրաշին, ի Նազարէթ, չողակաթելն՝ ի Ծոցին,
Ի դիրս դիմաց, ի գուճս խոնարհ, ձեւակերպէր Աղախին։
Ի Բեթղէհէմ, Ցիսուս որդին՝ մինչ, յանկուցեալ ի գրկին,
Տեսանէաք Մայր զԱնմահին՝ Հովուաց ի պար, միջակին։
Օ՜ն, բաբէ՛, արդ՝ յերկինսկառարն ընդառաջել ծիրանին,
Շող չանթ կաթէ, չահաբղխաստ, բոսորազանգ քղանցին։
Նոր մի լուսին՝ բակ բոլորեալ, լուսոյ բաժակ թագ դիտին,
Իբր յօրն լրման, յաստեղայ կայս, անցեալ դչխոյ՝ ծովք ծփին։
Նա՝ թէ, այլ մի հրաշագաթթ, համաստիւռ լոյս ցոլցոլայ,
Ի պարախումբ չար նաժշտաց, զերթ թագուհին, փոշփոշայ։

Հիւսուած մանուած, տեսիլ չքնաղ հիւսէ կապէ բարդ ի բարդ,
Սողոմոն իսկ՝ Թագաւորութեանն յակումբ խմբին՝ անբաղդատ։
Պատմուճանին պալարակապ, ճամուկ շղանք՝ այս լինել,
Զինչ բարձ եւ Դչխոյ երկնից, մինչ՝ գահ յաթոռ գայր բազմել։
Աստուածութիւնն, որ՝ մի դուստր, Մայր եւ Հարսըն պատրաստեաց
Փառաց Թագին զոհարն անգին՝ դիտէ միայն, զոր կազմեաց։
Պանծայր Դրախտ, զի ծառ մի պերճ կենաց ունէր անմահութիւն,
Պարծել պանծայ եւ աշխարհ, զի ունի մի Մայր, անզուգական։

Դուն Մայր, կոյս, որ՝ բարձունս յերթեր, յաթոռ բազմիս Որդւոյդ յաջ
Դչխոյ, լչխան տիեզերաց, գանձ, գանձապետ չնորհաց։
Անտի եւ աստ, Տառապելոցս՝ զաչըդ դարձո, գթածու,
Շնորհաբաչխ կարկառեա ձեռնդ, նժդեհ Որդւոյդ՝ այցելու։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ
Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ
ՍՈՒՐԲՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԿԱՐԱՊԵՏԻ
ԴԻԻՑԱԶՆԵՐԴԱԿ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Նախնի Արդոյք, որք՝ հետ ընդ հետ, ի կոյս յերթեր, փայլփլին,
յերկինակաճառն, ի հուն անհետ, Աստեղունք՝ են, մթադնին։
Ցայս ծիւ ի հիւ, մի յետ միոյ, մեր նախահաւք չարեցան,
Տեսանողաց չար չղթային՝ Յոսկին յանգեն՝ զոդն լրման։
Հինդարեանն մէգ, թուխ տխրագին, ամպահալած, գնան մունչ,
Նոր կտակին դարք Ոսկեղնիկք, զեփիւռք չնչեն՝ կենաց չունչ։
Արփւոյն յարչաւ՝ փայլ նախընթաց, եւ լրաբեր՝ նոր լուսնեակ,
Գայր չուղաբեր նոր Զուարթուն՝ Արշալուսոյն Արուսեակ։
Աւետաւոր բերք արգանդից, մի քան ըզմին ճոխ ի գեղ,
Մին՝ կուսածնոյն, այլն՝ Ամլորդւոյն, անլուր հրաչք, վեհ չքեղ։

Տիպար, Նկար Հնոյն եւ յանգ, Հին Պատգամաց լցան ճառ,
Կուսին, Ամլոյն՝ բերք մարմանդից բեղմնաւորին, լուր անճառ։
Ամլք երկու՝ փակեն ի ծոց, մի մի դոհար, գեղաւոր,
Յողջագուրել՝ գանձուց գաղտն չղ՝ Թափեն ի լոյս, արփաւոր։

ԵՐԳ ԲՐ.

Ամլորդին՝ դեռ, մօրն փակ ի ծոց՝ յԱդամանոյն սուրբ սրբի,
Մինչ՝ յերեւան, զօդ մեր ծըծել՝ զինչ թէ՝ արբեօք, Սա լինի։
Յարբունս խարտեաչ խառըն ընդ գիրկ, խայտալ ծնողք, ակնապիշ
Գոհ, մի տատրակ՝ վազ սլացաւ, ո՞ ոք զննեաց, հետոյն նիչ։
Օր ըստ օրէ, զօդին հիւծէր, ի պահս սրկեալ, զանձն ճնշեաց,
Քանի՛ օն ի մարտս, վիթխարին յաղթ՝ Հանդիսատեսն, քաջգիտեաց
Ցանապատէ ձայն մի գուժէ, ոտից յուղի՝ հարթ տալ հետ,
Աւրօրից կալք սրբին, գոսին դընել տապար՝ յարմին կէտ։
Բացաւ դրօճ՝ գայ Յովհաննէս, գոգք ծածանին ծալ ի ծալ,
Երբ՝ Յորդանէս գարիւ գարիւ վերոյր զամամբն, ծով ծաւալ։
Որ՝ մերթ՝ բանին, էր կարապետ, արդ՝ ձեռնադրող, Մկրտիչ,
Աստուածորդւոյն ջուր տայ ափով, յախտից կետից՝ մեզ Սրբիչ։
Փայլ Աղաւնին, թիւնամէջ մայգ, գոյն յարծաթի, թեւք տարած,
Հայրն որոտայ՝ Դա էր որ Որդին՝ իւրն գահ բազմեալ յաթոռ աջ։
Յորհուրդն անճառ, գաղտն յաւիտեանց՝ աշխարհամբառ լուռ ի լուռ,
Ո՞ մահացու՝ զննել բաւեաց, գեղոյն դիտակ՝ Յովհաննու։

ԵՐԳ ԳԻ.

Յանապատէ յաչխարհ ջահեաց՝ նոր Առաքեալ, լուսաւփիւռ,
Թղերդեցան երկրի հիմունք ի բոյն բարբառ, ճայնին լուր։
Հերովդ միայն՝ խառըն բաժակ՝ ի սէր արբեալ՝ Տարփածոյն,
Վիրաւն ծարաւ՝ տրփանն յագուրդ՝ կչիռ կաշառ հատ գլխոյն։
Ո՛ր ձեռք խրոխտ՝ զանգուածն երկաթ մաղել ի նա՝ ժպհրեաց,
Ի մուխ բանտին խօլելոցն կոյր՝ ի վեհ գլխոյն լոյս ցոյտեաց։
Մարմնոյն ի շուք՝ յուղարկաւորք ընկերանան Սրբոց Հոյք,
Յամաքաթիւք խմբաւորեն լուսերամից գումար բոյլք։

Որ՝ մերս փրկչին, ի նման գալուստ՝ աստղ կացեր նախընթաց,
Ի կրկնակի, Տեառն գալուստ՝ լոյս մեզ ծըփա՛, ընդառաջ։
Ծագել՝ յաչխարհ Արդարութեան Արեգին՝ նիչ լուսաբեր,
Նոյն եւ ի մուտս, օթեւանին անգիլեր՝ կաց լրաբեր։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՐԲՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԽՄՐՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՅՈՎՍԵՓԱՅ ԱՍՏՈՒԱԾԱՀՕՐՆ

ՀԱԳՆԵՐԴԱԿ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Յոր գիշերայն պահ էր միջին, նահատակեաց, միգապատ,
Եւ այլ լոյն մէգ՝ մթէր, մածէր Արդարոյն զաչս, սիրակաթ ։
Կիրք դիմադէմք՝ վեղ ի գուպար, յանել ի վիհս՝ խորամէջ,
Էր՝ տեսանել սիրոյն հանդէս, սիրտ ծովածուփ, յելեւէջ ։
Վարդ ընդ Շուշան գլուխ կըքել՝ դրժել կարծէր առագաստին,
Իսկ Արդարոյն՝ Օրիորդին, առակել կեզտ, կամք չէին ։
Զանխուռ թաքուն քօղարկել քօղ՝ կուսին դիմակ վարդենեան,
Ցայս վարանս յոյզ, առնուլ զառաջս՝ կամք գործադիր՝ որոշման։
Ցելից հնար, գործոյն յամրոկ՝ լոյս մի անդէն՝ մօտ շողաց ,
Զուարթուն էր թէ՝ արեգ, քայլ մի հորիզոն հուպ խաղաց ։
Ոսկեծղնին ծայր՝ եւ ծաւալ, կոյս էր եւ Մայր, լուր անճառ,
Վեհին աչ էր՝ ամպ հովանի, ազգ հրաշից, գերհանճար։
Մինչ՝ Բանն Մարմին ի կոյս յարգանդ, որդի իւր էր, Հայրածին,
Ողջախոհին հաւատարիմ սէր առ Հարանածուն՝ ասա վայլին ։

ԵՐԳ Բ.

Ընդ երկիւղած վախուկ սիրոյն, Արդարոյն ասա՝ այլ հանդէս,
Պատգամ յերկնուստ՝ խոյս տալ հալածեալ, զի՝ սուր սըրէ Հերովդէս։
Վերին վճռոյն՝ կալ հպատակ, վաղ վոյթ թողուլ Նազարէթ,
Մանուկ ի գիրկ՝ գիշերաքառն, վարէ զուգին վայրս յանկիւտ ։
Թափուր թափառ, չոտալ տագնապ, ճգնեալ կանխիկ, վերահաս,
Ընդ խոչ ընդ խուճ՝ անդարձ անքայթ, փուճայ խաղայ, քաջավաղ

Ցերկիր օտար՝ նժդեհ պանդուխտ, վարէ կենցաղ, ահ ի դող,
Խնամածու, հայր պահապան, կուրծք բաբախուն, թեւք դողդող։
Նաչի պատրաստ՝ դիրք Որդեկին, այտք ակնապիշ, խանդակաթ,
Գոգ խաչակից՝ ի կեանըս յար, յարիւն սրտի՝ ըղձակաթ ։

ԵՐԳ Գ.

Օ՛ն արդ, ժամք են, բուրումն խնկոյն՝ յաթոռ վերնոյն՝ եւ խորան,
Արփիաճեմք՝ ֆեղ հրաւէր՝ ի դաշտավայրս Եղիսեան ։
Որ՝ Անդրանկին, ի կեանս ճիգ՝ Հայր խնամող, աչակից,
Նոյն յելիցն ասա, Սրբասնեալ Մարմնոյն՝ ունէր ուղեկից ։
Ցիսուս Որդին՝ Մարգարէից թագ թառամին թէ՝ լրումն,
Նոյն Աբքահայրն՝ Նահապետաց վերջին ճիւռ եւ կատարումն ։
Ո՞վ Հանուրց Հայր՝ Թագաւորիդ ի գին արեանն՝ մեք եղբայր,
Մեկնելդ՝ ի մէնջ, պարըզդ որդւոց՝ թոռնուս անտես, զուրկ թափառ։

Որ՝ յերկինս վեր, բազմելոյն յաջ՝ յոտսըն բազմիս, երկնաչուռ,
Խորանիդ շուրջ՝ մանթոզացըս, զաջդ կարկառեա՛, ճեռնտուռ ։
Մահուդ ի նինջ՝ զքեւ ունէիր՝ Ցիսուս Մարիամ՝ աչ դաստակ,
Նոյն՝ ի կեանս եւ մահուն ի քուն՝ կայ առընդէր, օժանդակ ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՁՈՐՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԳԷՍ ԿԱՐԿՈՒՄԱՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՍՏԵՓԱՆՈՍԻ ՆԱԽԱՎԿԱՅԻՆ

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Թաքուն գանձուն՝ սափորն յոսկի՝ ցայտեաց ի լոյս՝ գեղն տիպար,
Թէեւ ծածուկ՝ բայց, ընտրելոյ Դասուն՝ եւ Սա, հաւատար ։
Խորհրդաւոր կենաց բանին՝ աղօտ ընդ քօղ չինչ նըկար ,
Ի կենդանին՝ սիւքն առոգեալ, յԱստաքելոց՝ մի գոհար ։

Ի հօտ իւղոյն, հետոց անբաժ՝ յար ընթանայ ցայգն ի բուն,
Գաղտագողի, ի գիւտ չրջի, յանկէն՝ կորոյս, վաղ այգուն։
Վարդապետին անճնատուչոր՝ սիրահարեալ ի հոգին,
Ի ձեռս ունել՝ յափոյն թռոյց, գաղտ Աշակերտ բաբունին։
Ի Տիրերեան՝ անցից անլուր, Ջամբեաց ոչ Հայն երկնային,
Ոչ Յորդանան՝ տես զԱզանէն, ի Թափօր՝ լուր Հայրենին։
Պետրոս առ ծունկն, Յովհան ընդ լանջ, Թովմաս ի կողն Սա յոչ վին,
Բայց, կուռ ի յոյս, վառուն ի սէր, հաւատ յամբիծ, յար Նոցին։
Վերնոյն գաղտնիք, խորհուրդ ընդ քօղ, աստ յանկարկի, նկատեմ,
Մեր բաբունեայն ջինջ մի տիպար՝ ի տիպ դիմացն՝ նշմարեմ։

ԵՐԳ Բ.

Վեհապէնն, որ՝ խաչադրօշն ի Գողգոթայ ծայրն անկեաց,
Նախկին նուագ՝ ի Նորս Սիօն յաղթանակաւ, Սա կանգեաց։
Բաբէ, տեսիլ յԱւագ առեան՝ ճակատ յարձակ՝ ճառ առնէ,
Մեսիային արդէն գալուստ՝ ի Դիւանացն հաւաստէ։
Ջօրէնուռւոյցն ի հրաշալին՝ լեզու ի քիմս, հիացոյց,
Դասս երիցանց՝ յապուշ յակճիռ՝ բերանաբաց ապշեցոյց։
Ի լուր բանից՝ ընթարմացեալք, կնճիռ ճակատք, աչք դէտակն,
Գոգ, յերեսին՝ գայր Հրեշտակ, փայլ ի մարմնի՝ չանդէ ակն։
Խուժանին խռովք՝ մղեալք ի խեռ, դաւել ի հաղբ՝ սիրաք վճան,
Ելոյց Ջովր դաւաճանս նոր՝ նիւթեն յուլեն եւ վիտան։
Գուշակին բանք ճշմրտին քաջ, մերկանայ քօղն, ակն յայտնի,
Աշակերտին, անկ է ունել՝ վարդապետին հարթ զուգի։
Աչխարհահանդէս՝ բանայ կրկէս Նախաւկայն, վճիռ պարծանք,
Ջերմին յարիւն՝ խաչեցելոյն քամէ բաժակ. գինէ մեծ վտանգ։

ԵՐԳ Գ.

Աստուածորդին ի խաչ մահու՝ իբր պարտակիր, բուռն մըղի,
Նոյն՝ եւ վկայն, մահ քարկոծման ի դատակնիք՝ քարշ ածի։
Գունդ մի վագերց, գինեալք սրեալք զատամունըս եւ ճիրան,
Գառըն զանմեղ ի սուր մագիլ՝ պատառ առնեն եւ յօշան։
Մինն՝ քարաձիգ պարծել պանծայ՝ գի չէշտ հասոյց ի մարմին,
Ա յլն՝ իբր որսորդ, քաջ նետաձիգ, ոչ սխալեաց՝ նըշանին։
Գայլք գիշատիչք՝ ընդ ատամանց՝ ի քար չերտին՝ վհեռեկտեն,
Ցարիւն անմեղ՝ ծարաւ յագուրդ, իբր չունս անդամ՝ լսել գիշեն։

Նա՝ հեզ որոջ, յափին կտըրչի՝ հեծէ հծծէ անմռունչ,
Ցանգուցէ բերան սայր երիսայրին՝ լուռ անկունճ, անճիչ, մունչ։
Ի ցայտ արեանց լըղէ թաթախ, ի ծով ծըփայ, ծիրանին,
Մարմին յօշ յօշ, հատոր կտոր, սպանդանոց նկարին։
Ցայս թատր տխուր, գելոն ազիք, աչք չըբաւեն, ապաժոյժ,
Ցուժ ի սիրտ կճեպս՝ յորսոյն անբաժ չըրջ սրիկայք խուժադուժ։
Արճագանգաց խիպ լսելիք, յաչ կատաղեաց՝ արճան կան,
Մինչեւ տեսցեն՝ բըբօք տիգօք, հոգիս պարզել յապաստան։
Առ այս տեսիլ՝ ցաւ յանըմբեր, աղիք գալար՝ տոչորին,
Գողգոթային՝ անցք յիշատակ, դառն տեսարանք՝ նորոգին։

ԵՐԳ Դ.

Օրն էր ի մուտ՝ եւ քարաձիգ ժողովոյն՝ վերջ էր արձակ,
Սպանդն ի պոհ՝ արիւնթաթախ, բազուկք լքան, թեւք դաստակ։
Կատաղեաց գունդ անագորոյն վճռոյն Թոյլ տան եւ դադար,
Մէն մի գաղանք ի բաց կասին, ի մոլիս անդէն՝ դարձ դադար։
Երբ՝ ընդ կաւկաս բիւր մի քարանց՝ հեծէր հնձան, բայց դեռ ողջ
Թէ՝ մարմինըն անդ՝ կիսամեռ, ղուարթ հոգին, լուրջ առողջ։
Տարաւ քարանց վտանգ հաւաքէր, դողք դիրկ գեղուն վարդ որակ,
Ջերթ գիրգ մանուկ՝ մատունք քամին ի թաւ թիփից, կարմրակ։
Առ մէն մի չիթ, մի ըղմիով՝ հոյլ բոյլ ծաղկանց թերթք թափին,
Ցոլիմպոսէն կարկուտ վարդից, ձիւն շուշանաց՝ շողք կաթին։
Ի պահ յետին՝ դեռ ձեռս համբարձ, թեւատարած, աչք ի վեր,
Յաստեղակայն ականողիք, պիշ պիշ հայեր, որոնէր։
Ջեւ լիճ լուսոյն՝ չիջեալ ցամաք, եռես աչօք նաղելին,
Առ որ ի կեանս՝ հաղիւ բաւեաց՝ տեսիլ դիտել արփենին։
Սրդ եւս վայժոյժ ընդ քարակոյտն կիսով թաղեալ, ննջէ քուն,
Ի գին արեան դրաւական՝ արկ զանձն առ սէր՝ Անճկալուն։
Որպէս, յորժամ՝ ի չանթ կարկտի, վարդք ընդ նրնան թօթափին,
Գոյն գոյն համբոյր գալ ներդաշնակ՝ թէ գինչ գեղ տան բոսորին։
կամ թէ՝ ասեմ, ողկոյզ ելակ կոխան ճմլեալք ի հնձան,
կէս՝ մանիչակ, կէսըն՝ շուշան, ի խառն զանգուն՝ գեղ խայտան։
Նոյն՝ և շըղարքն խայտաճամուկ, երին երին յեռեալ, ոսկեհուր,
Ի լոզ արեան բոսորաշանդք՝ բեհեզք կերպասք, ակնակուռ։

ԵՐԳ Ե.

Արիւոյն ջահել՝ մաքուր Հոգին ի թեւս առլոց սաւառնէր,
Մինչ՝ մարմինըն, ի դաշտ հովտին, ի դէզ ծաղկանց թաւալէր։
Ո՛ւր դեղն համբուն, որ՝ յեռանդըն, արիւն չանթէր յատենին,
Աչք մութ, այտք թուխ, չիջեալ պատկեր, աղիք գելուն; տխրագին։
Որպես գունատ ամպք սեւորակք պատել մըթել՝ ջինջ երկին,
Դեռ ընդ հերճըս ծալ ամպրոպաց ծիծաղ արիւոյն շողք ցայտին։
Նոյն օրէն, թէ՝ի վէրս խարշ խանձ, բայց դեռ դեղուն, դանդրահեր
Ցաչաց կրկոց, քնքուշ յայտից վարդեան աչխոյժ՝ չանթ թաւիէր։

Ամպք սիրուն, սերտք հարաղատք՝ ցարդ եւս խողեալք խորշ իծակ,
Թաւիին ի դուրս չենից խշտից ճեպին ի վեր բլրին ծագ։
Ի մօտ լերանց ջայլեն լալօնք, խուժանին խումբ ծով ծրփայ,
Շուրջ դագաղաւն յուղարկաւոր՝ դաս պատանւոյն ի չուք դայ։
Գերարտօսրք վայրըս թանան, աչխար եւ կոծ ձորս ցնցեն,
Սպասարկուք հետիոտըս՝ ընդ չիթ աչաց, վարդս սըփռեն։
Սա՛ռես ի սուգ՝ թաթախ թացեալ յուղարկեն մինչ՝ ի դամբան,
Քաջազունն վեհ, վկայս նախկին՝ Քրիստոսի ախոյեան։

Նախաընծայ Սարկաւագ, որ՝ սիրտըն ի բուրվառ, նախ չարժեաց,
Բուրման հոտոյն Աստուածաբիւնն հաչտ համ զայն կարկառեաց։
Տուաւ նըմա փառաց աթոռ Առաքելոց խումբ Դասուն,
Հնոյն առ Նորս՝ սիկղբն է Սա՛, Թիւ Ոսկեղնիկ մեր Դարուն։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԴԷՍ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

Ս. ՍԱՐԳԻՍ ԶՕՐԱՎԱՐԻՆ ԵՒ ՈՐԴՒՈՅՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԻ

ԴԻՑԱԶՆԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ցո՛ղ դէմ եղեալ՝ մի ղոյղ խաղան վաղըն այգուն, տարադէմ,
Մին՝ ալեւոր, միւսն՝ պատանի, երկուքն առոյգ, դեղադէմ,
Քալ քալ վառեալք դինու զարդու, պողպատ յերկաթ, լանջապատք
Սանձս յոսկեծամ աշտանակեալ, պղնձաճոյղ սաղաւարթք։
Ձերթ արիւոյն ծագ յերես լճին, երկու արեգ, դիմադէմ,
Ձուգից դիմակ ընդ հայելիս՝ անդրադարձեն արեգդէմ։
Հայր ընդ որդի՝ մի սիրտ հոգի՝ տիպար կիպար նըմաբեմ,
Նոյն գեղ ժպիտ՝ փոփոխ ծաւալ, մի կուրծ մի խանդ՝ դուշակեմ։
Սարգսի է Սա՛, քաջի Հօրըն կայտառ նըոյլ գեղանի,
Որ՝ վեհ Որդւոյն Մարտիրոսի, զուարթ յերեսս՝ ծածանի։
Սուրբ յարմատոյ փթթեալ ուռճեալ բեղմ բարունակ ի մարմանդ,
Նոյն բընոյ վարդք՝ բաց, դեռաբաց, Հայրըն Որդի՝ հարազատ։

ԵՐԳ Բ.

Ո՛ ցարդ անլուր ֆաջարանցըն հռչակ փառաց համբաւոյն,
Ո՛ ի վառացն՝ ահ ի սարսուռ, ոչ ճեպ փախուստ ի տեսոյն։
Ո՛ր այն խրոխտ՝ գալ կուրծ առ լանջ, չէառ համբոյր ի սրոյն,
Ի սուր սայրին, ի ծայր տիգին՝ չըժայթքեաց նա թուխս արիւն։
Երբ՝ Սոքա կան յարշաւ դաշտին՝ ջղիրք ճեպ տան ի փախուստ,
Ահ ընդառաջ խաղայ յանդուստ, յաղթանակ դայ ի յուսուստ։
Բանակին ճոխ կողոպ կապուտ՝ կիսեն ի մէջ՝ Հայրըն Որդին,
Առճեռն աւարք, վաճառք փարթամ՝ ցանգ թափել թափ՝նոր գերի
Սա՛ պէս, ահեղք ի վէպս քաջաց, համբաւաւոր՝ մի մրցիկ,
Աչխարհալուր համբաւ թռեան, թէ՝ գերեզման են՝ ազատիչ։

ԵՐԳ Գ.

Յարբունս արշաւ՝ օր նոր, այլ նոր նշանաւոր՝ մեզ ծագի,
Ա՛յլ ասպարէզ՝ սիրոյ հանդէս, նահատակացն պատրաստի։
Թէ՝ նախկինքըն զօշտեն զաչ, այլ՝ յեղյեղուկ, վաղանցիկ,
Վերջինըս այս՝ ջնջէ ջերմ քիրտ, ճակատք չողան թափանցիկ։
Էր՝ զի ի ձեռս՝ զէնք ժանգաւորք, չափրին մխին ընդ մարմին,
Ա՛ստ, սիրտ հոգի՝ հուր սուրբ թափէ, օճին հանդէպ, անմարմին։
Պատերազմն՝ չէ՛ աշխարհական, երկնաւորին են՝ փոյթք բռունք,
Զեն պէտք զինուց, հաւատ միայն, յոյս ամրակուռ, կորով կուրծք։
Զայս խրախոյս, գոչէր՝ Սարգիս, Բաջազանգուրն՝ յիւր Մարտիկ,
Էջ յերիվարէն, արկ զէն զասպար.յիւղն սուրբ լողել՝ մերկ ըմբիշ։
Ցայս՝ զէնըզնկեց, նոյն եւ Որդին՝ զօտեւորեալք ի Հոգին,
Մունչ անմրմունջ՝ զնան վարեն սիրուն Աստղք՝ հանդիսին։
Զոյգ մի որոջք՝ յանգուիթ զահճայ՝ խիտ ի պարան, ձեռընսկիրկ,
Ընդ ամբոխին խառնիճաղանճ՝ քարշ ի չղթայս, ամրապնդիրկ։

ԵՐԳ Դ.

Ահ՛ռ տեսիլ էր՝ առէնին, սուսերաւորք վառք չարին,
Դառաւորին դէմք ամեհի, սիրտըն յաւէտ ժանտ մաղձին։
Ցանդուստ բացան քօղք սեղանոց, մին՝ կեանք, այլն՝ մահ սպառնայ,
Մէն մի բաժին՝ բախտ ըստ կամի, նըժար կենաց՝ խոստանայ։
Ի մին՝ դիտեմ ըզգեստք ճառուկ, գօտի կամար, ոսկեկուռ,
Ցայլն՝ ո՛հ, տխուր մահու գործիք՝ տապար առապար, սայրասուր՝
Բագնին ի բակ, յոտին կանգուն՝ արձան հսկայ Դիոսին,
Շուրջ պար առեալ քուրմք քրմուհիք, երկրպագուք ձենձերին։
Գոչեն մունետք ի փող գալաթ, ոռվ ի դիս իբր Արամազդ։
Ո՛ր՝ չէ պատկառ, ի ծունկ կիջոտ՝ հրոյն ճարակ է տապաստ։
Լիրը օրիորդք՝ ի բոյլ ծաղկանց, շարք շարք ի պար, տան խրատ,
Թէ՝ չառնենուն չպատուերն՝ ապահատ, առատ պարգեւն պատրաստ։
Բաբէ՛, նոցա երեսք ժպիտք, ի կուրծ կճեայն՝ կան կանգուն,
Թէ եւ կըտտանք, չանթեւանդք սայրք՝ սպառնան մահ գլխոյն։
Որպէս, ընդ ծով հարթ հեզասահ, յորձանք ճեպին ի փախուստ,
Տի՛ նա առ աստ սպառնալեաց՝ չայլայլեն գոյնք անկապուտ։
Անճայն մայքեաց, զուգիծ լծակ՝ կազմ ի սեղան՝ ողջակէզ,
Սիրան՝ ի բերան գիտեն մնչել՝ Ցիսուս Անուն, սիրակէզ։

ԵՐԳ Ե.

Ահա, բացան տըխուր թատրոնք, գինարանին ազդ գործի,
Որ բիւրք բաւեն, ժուժան աղիք՝ քամընելին՝ պատկերի։
Նախկին՝ Հայրըն մատչի ի փորձ, սիրոյն գրաւ՝ յօրինակ,
Գլխոյն ի բարձ, յոտին կոխան՝ էր կասկառայ, չանթ տապակ։
Մինչ՝ Նա տապէր ի բոց չերտից, հոգիս պարզել յասպատան,
Որդին ճեպէր ինքնամատոյց՝ յընկերել Հօրն տանջարան։
Էր՝ տեսանել, անդ՝ Ջերկոսին, ի սուրբ նախանձ՝ կից եռալ,
Սիրտք բաբախեն՝ գամ մի առաջ, առ սէր խաչեալն՝ մահանալ։
Երբ՝ ի բախանց ուժին լախտից Հօրըն թիկունք՝ գանակոծ,
Որդւոյն մարմին՝ յոշոտ պատառ, յոտից ցգլուխ՝ վերք եւ խոց։
Առուք արեանց ընդ դահլիճն վազեն գնան՝ գետոց ուղիս,
Երկուքն թաթախք՝ ի լոզ արեանց, մի յաղբերէն առեալ բուղիս։
Գոյն գոյն յերանգ՝ կարմիր կապուտ զուգեն զանգեն՝ ծիրանին,
Գոգ, վարդ քրքում գալ ներդաչնակ՝ որդան կարմիր ծաւալին։
Թէ՝ յաղթ դահճաց լքան բազուկք, փառն գործիք տապրեղէն,
Սուրբքն անվհեր, անդ՝ արճան կան, կուրծ յերկաթիս, բիւրեղէն։
Անդ՝ Աբքային գոյն երեսաց, դէմք չղջեցաւ, թխաթոյր,
Հատման վճիռ՝ չանթէր գոռայր, դահճապետին մերկել սուր։

ԵՐԳ Զ.

Ահա դահճաց անգուիթ մի վաշտ՝ ի մահ տանին Հայրն ղՈրդին,
Կրկին գլուխք՝ բարձք իրերաց, սրախողխող՝ կատարին։
Ո՛չ ձայն ճըշեաց, բայց մի բախիւն՝ սայր տապարին՝ թրնդիւն,
Ցետին ողջոյն՝ վայրաց անքուն, Ցիսուսի չունչ՝ էր Անուն։
Ա՛ա ակն, Սարգիս եւ Մարտիրոս, չքնաղ ծնունդք, հարազատք,
Հայ Դիւցազունք ոսկի գարուց, սեպուհք ընտիր, պայազատք։
Մարմնոցըն սուրբ թաւալել անդ՝ ի ճաղատիս մոգ արեանց,
Հոգիք արդարք վերաթռչին ի դաշտաւայրս երջանկաց։
Առ ոչն մի մարտ՝ այլ թագ, պսակ սկնին ճակատք յաղթականք,
Նոր յաղգ արշաւ՝ յՈղիմպիական, նոր սարգենիք՝ մրցականք։
Պայծառ Տոհմիս Հայկազունեաց անգիւտ գանձք են պատուական,
Կաթողիկէ Եկեղեցւոյն՝ սիւն պարծանաց, ախոյեան։

Որպէս իկեանս Սուրբ հաւատոյն Քրիստեացք՝ արհարկուք,
Նոյն՝ յետ մահու, դժոխոց խոկ, սարսեն սաստեն՝ նիզ դրունք։

Մերթ՝ զինաւորք, զինուորեալք ի տենչ փառաց՝ ցուրտ դաշինին,
Արդ՝ Անահիտն Դրօշակիրք, վերին Զօրուն կարդ խմբին։
Թէ՝ յաչխարհի, առիք Մակդիր՝ գերեաց տեարք, Ազատիչ,
Ծն արդ՝ կացէք մեզ ալ դաստակ՝ Հին գերողէն, նոր Փրկիչ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԴԷՍ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԱՏՈՎՄԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑ

ԵՂԵՐԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ա՛յն ինչ՝ զօրըն ի մարդածախ մարտէն դարձեալ, խոնջ եւ խոց,
Ընկերական հագիւ թէ՝ շունչ ծըծեն, հանդարտք ի ձմեռոց։
Յանդուստ յանկարծ՝ձայն չըշընկոց՝լուրք թռչին թէ՝զան Պարսիկ
Զօրու ծանու, յաւար մատնել՝ թաւիլ հրդեհ, մահ սաստիկ։
Ընդ չանթ չռինդն՝խուճապ տագնապ,ծախեն ծխին դէմք դիմակ,
Սիրտք՝ի դնդող,միտք՝ ի տարտապ,ղինչ,թէ՝ բաղդն տայր վիճակ։
Օրինակ իմն՝ ձիւնաթաղաղ խիստ ձմեռնոյն՝ տալ տեղի,
Բնութիւնըն նորաստեղծ՝ նոր կեանս ի շունչ՝ ծիծաղի։
Մինչ՝մարգավայրք դեռաբողբոջք՝ ծիլք համեստն սաղարթաց,
Յանկարծ ուստ,թէ գարնանամէջս,վերադարձցին ցուրտք սառեաց,
Տունկք նորընձուղք,դաշտք ծաղկածինք,նոյն՝չանթահարք,խոց և խանձ.
Ջերես հովտին պատեն դարձեալ ամպք թխպայորդք, միգամած։
Սա պէս, գոգցես, չաղախք սուսերք,այն ինչ՝ մռեալ ի պատեան,
Հագիւ, ցամաք յորդահոսան դեռակք ճահիճք թուխ արեան։
Պարսկադէնին պիղծ սեւագունդ, հեղհեղ թաւիլ՝ ի Հայս տան,
Վաչուից փղեանց սմբակակոխ, դաշտք առաթուր, եւ կոխան։

Ո՛ւր, Մերայինք՝ անցեալ մարտին՝ աւեր կործան, մնացուկ,
Հագիւ բաւեն՝ նոր նորոգել, ածել նախկին ի փառս շուք։
Ա՛ռ այս չնչուն՝ Աւազորեարն գայ առ խորհուրդ ի բազմոց,
Գնդապետք մէն մի վաչուից՝ համար առնեն, նոր ժողովոց։
Ներսէս Հայկին՝ դրօշք յայերս՝ նշան տայ կալ պատրաստի,
Գալարաւորդք հրաւիրեն զօրն դալ դումարիլ ի դաշտի։
Գոչէր՝ Աստուա՛ նոր Մակաբէ, վտանգի են՝ Հայրենիք,
Արի՛ք ընկե՛րք, մատի՛ք յառաջ, լի արութեամբ, կազմ վառի՛ք
Ի ձայն վոզոյն՝ այր այր ընկեր՝ ի բազմ կազմին, ղէն ի զարդ,
Ճոճան, ճայթեն քաջաղեղանց՝ կապարճ սլաք, տէգ դեղարդ։
Խաչադրօշն՝ ի լանջ ի կուրծ, հրապնեալք այր ընկեր,
Սրբոյն ի փառս, պաշտպանութիւն Հարցըն Ուխտի՝ գուպարն էր։

ԵՐԳ Բ.

Վաղ յարգալոյս վարդաւատին՝ բանակն ողջոյն եղ ի չու,
Իբր ամպս վերա վերա՝ թինդս առեալ խաղայր գնայր,երկրաչու։
Հատեալ անցեալ ընդ խոր ընդ ձոր, կիրճըն ուներ, զափափայս,
Բաջագօտիք, արագոտունք ընդ յաղթ բազկին՝ յարեն զայս։
Ցըրընգաց ծուխ,մրրիկ փոշւոյն՝դունդ դունդ դիպդեր յամպս ի վեր,
Ջերմ ճակատուց անձրեւ քրտանց՝թանայր չիթ չիթ,վայրս անքեր
Ա՛րագ երագ, հասըչտապ՝ հատին զուգին, վաղաժամ,
Նախանձ Սրբոյն՝ խարոյկ ի սիրտ, ջերմեր զդիս,գամ քան զգամ
Օրն էր ի ծոց՝ եւ Աստուծին՝ կանգներ դրօշ, ի դաշտին,
Ո՛ւր, Հայն Հիւսիւս, Հարաւ Պարսկին՝ սահման եհատ լոր բաժին։
Ցաջակողմեան գումարտակին՝սուսերք համրարձք,մերկ մարմին,
Ի թիւռ ճախուն՝ Սեաւն Պարսկին մարախ սպատ, անց զուգին։
Քրիստոսեանք՝ Անքուն երգեն՝ զաջ հովանի, պահապան,
Կրակապաշտք՝ գոռան գոչեն խուռ Զրադաշտ, Զարաւան։
Գոգ, թաթ ամպոց, ի գալ համբոյր՝ հողմն ուռցիկ, չանթ թաւիւն,
Երբ՝ խիտ Հիւսիւս՝ յանկարծ բախի յանոյշ զեփիւռ՝ Հարաւին։
Սա պէս, հանդիպ՝ երկու գըռոյթ, ուռոյց ի սաստ՝ սպառնայր,
Շնչէր, չանթէր, մինչեւ տիրեն՝ ժամք անլուսին, խոր խաւար։

Ե Ր Գ. Գ.

Ի խաղաղ ժամս, երբ՝ բանակին տիրէր հսկէր Սուրբ Հոգին,
Ցանկարծ ցոլմունք ջահէն ցայտեն՝ հրահոսանք յերիվերին։
Ցելուն երկինք, յոլմպոսէն Արիմահեմք սաւառնին,
Օդ ապարիկ վայրկեան հրաւք՝ զաստղ ի բազմոց՝ ուներին։
Ի գոգս չուշանք, ի ձեռս սլսակք՝ լի բարդ ի բարդ, տանէին,
Ծաղիկս ոսկիս, շող մարգարտաց՝ սփիւռ ծաւալ, տեղային
Ի նոյն՝ Աստուծ, Սրբոյ ծերոյն կանխագուշակ վէպս յիշէր,
Ընդ զօրուն թիւ՝ գումար թագից՝ ի չափ համար՝ ճիշտ թուէր։
Ցայսմ, ասէր՝ վերին գաղտնեաց նախախնամող ձեռք սիրէ,
Որ՝ մատն ի շարժ՝ մահկանացուաց խորհուրդ մտաց՝ յայլ փոխէ։
Ցայն վայր, Զօրքն՝ աքանչելեացն ի պիշ յակճիռ՝ հիացման,
Գան ժողովին, լսել առնել, պ՞ինչ առ այս՝ նոր հրամանն։
Ցայնժամ, Աստուծ՝ զուարթադէմ՝ չարժեաց դաստակ, անց յառաջ,
«Տեսէք, ասէր՝ բարեգուշակ նոր աւետեացս՝ ոմ իմ քաջք։
Քանի՛օն, ցարդ՝ ի խորս մարտից, անթաց անցաք, յաղթական,
Բայց, սատ երկնից սատեղք յուսոյ՝ այլ մարտ, այլ թագ խոստանան
Անցելոցն վառք՝ սահին թաղեալք ժամանակաց, յանդունդս հուն,
Դափնի, արմաւ, եղծանելիք, վայրի խոտոց թըմփոց բուն։
Ա՛սա, ո՛չ այապէս, ընաւքըն անմահ, երկնաւորին պահեստ զանձք,
Լի՛ անապակ, միշտ զարմ զաղաղք, զարուց խզին ո՛չ չրջանք։
Ահա, Տէրըն՝ սերկեւնոս յաւուր՝ կամարարըս յինքն կոչէ,
Ես՝ յայն երթամ, օն, յայս նուագ, անդամ կացցո՛ւք մեք՝ դոչէ»։
Զայս, ասէր՝ եւ թոզոյր զէն սուր, զասպար կամար յաղթական,
Ի յիւղ Սրբոյն՝ օծեալ սրբեալ, իբր ըմիւիչ կազմ, մրցական։
Նոյն օրինակ եւ զօրն ըղհետ թափեն ի բաց սուր եւ զէն,
Մերկք զէ՛ն ընկրկեցք՝ որոյք ընտիրք, ի մահ պատրաստք, համօրէն։
Էր՝ տեսանել, դեղարտից խուրձ, սուսերաց խուփ, դիպադէզ,
Վայր բանակին հարթածաւալ, փայլից սիգաց չեղջաչեղջ։
Որպէս, յարժամ, փոնջք սաղարթից սայր մանգաղին ի բերան,
Ցասմիկք, շուշան՝ յերես դաշտին ըսփիւռ տապատք կան կոխան։
Նմանէս, զօրուն՝ կապուտ աւար, սպառազէնք ոսկեկուռ,
Ցիր եւ ցան, զերթ՝ բունից բեկորք՝ անցաւորաց առաքուր։
Գիշերային սուրբ լուսթեանն՝ հսկում այս էր բանակին,
Անքուն, արթուն, յերդ ի Սաղմոս, մինչ՝ արփւոյն ծայրք բըբային։

Ե Ր Գ. Դ.

Ցելս էր արեգ՝ վաչտ եւ վրան Քաջարանցն կայր կառուած,
Հանդարտ, լռիկ, չառնէ երես, գո՛գ ծովալիանց ծեծեալ ժայռ։
Երբ՝ Պարսկին ջոկ՝ թի՛ թի՛ խաղայր ընդ դաշտ ծաւալ, քայլ ի քայլ։
Մառալատատ փակէր մթեր Հայկին բանակ, փայլ ի փայլ
Պատնիչ ափակ, թէ՝ պաշարեալք՝ գնդից գնդից յարքունուստ,
Բերդ անառիկ ի յաղթ հասակ, դէռ թշնամւոյն անմատոյց։
Մին՝ հեզ լճակ, այլն՝ ծով Անդրի, փրփրադէզ վէտ յորձանք,
Զի՞նչ, թէ՝ այր այր պատահեսցին՝ լանջք ընդ լանջաց երկկողմեանք
Դիրք այս Հայկին՝ մի դուռէ դաս, խորհուրդ խորհին՝ լրտեսել
Նախ՝ գալ ի գործ՝ ոստիկանս կեղծ, նոր հրաւիրակ՝ առաքել։
Պատճէն թղթոյն, նենգապատիր, քաղցր ընդ լեզուոյ՝ խառըն էր,
Զրուանին՝ գալ յերկրպագու, թողուլ զկրօն հրաւէր։
Թէ՝ թեկնածեն՝ առատ ըռճիկ, ճոխ գանձ, գաւառք՝ խոստանայր,
Ցընդվզելըն՝ հուր սուր, ճարակ, զրաւ կենաց՝ սպառնայր։
Ընդ սեզ պատգամն՝ չընդանդուրժեալ, հուր սիրտ վառին Աստուծանց,
Մխաբերան՝ վրէժ գոչէն, բոլոր բարձեալ՝ բռնութեանց։
Մեք՝ խաչելեալն պաշտեմք, ասեն՝ մի՝ էն Աստուած՝ կենդանի,
Ա՛ռ որ ի սէր՝ տալ պարանոցս, անվեհեր կամք պատրաստի։
Ի լուր բանիցն՝ ի բաց կացին պատգամաւորք, բարկացայտ,
Նշան տուաւ՝ անդուստ բանալ զինուց բերան, հրացայտ։

Ե Ր Գ. Ե.

Ի սուղ ժամս՝ հարան Աստուծք, յուժգին սլաք դեղարդից,
Հնձին կարին ի սայր տապար գազանացեալ վիրաւնդից։
Խումբ անճընտիր, ողջոյն բանակ՝ ի սուր ի հուր ծախեցան,
Սպանդք մայքեաց՝ վերհին առ փառս, ողջ խողխողեալք՝ մատուցան
Անգութ ազգին խժդժութեանց, ո՛չ ժուժան աչք, լսելիք,
Տեսարանին տըխուր տեսոյն՝ ո՛չ սիրտք բաւեն, ո՛չ աղիք։
Թաթախել անդ՝ մարմնոց սրբոցն ի ցայտ արեան քրքմադոյն,
Լուսերամից ի պար խմբին՝ հոգւոց խառնին՝ Զուարթնոյն։
Վերնաբնակք՝ նահատակաց նշանագրեն՝ թիւ համար,
Մ՛րքան գլխոց, քանիօն եւ ձեռք բաշխէր թագաց՝ չափ գումար։
Ջերթ արմաւենի՝ յեղբիւր ծաղիկ, ի հոտ բուրմանց, նարդոսեան
Զարդ չողչողանք, յոսկի դրուագ՝ շուք յաւելուն Տեառն Տան։

Մայրիկ լիքան՝ կոծ կոծ տերեւ, հոծ հոծ կողերս, բիւրոստեան,
Որոց գագաթք՝ Արդարոց Հանգոյն, զարեւ տեսին վաղորդայն։

Կելով կեցցէ մերս Հայաստան՝ բիւր վկայիւք, ճոխապանծ,
Որոց՝ արեան. ի չաղ զանգին հողք Տաճարաց Երիզորեանց։
Ի տոյն Դրախտ՝ կանխահասունք՝ խումբ խումբ վկայք, շար ի շար,
Ցերկնակաճառն, ճոճան ճեմին թագասլսակք, պար ի պար։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՕԹՆԵՐՐՈՐԴ
Ի ՀԱՆԴԷՍ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՍՐԲՈՑ ՈՍԿԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ
ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Այն ինչ՝ լռիկ կամ հիացեալ ի ծայր բարձուն Սուկաւէտ,
Ցանդուստ բացուստ՝ սուր դիտակիս զաչսք նշմարին ծաղկաւէտ։
Որ՝ սեպացեալ ընդ սրածայր թմբից ժայռից, չրջափակ,
Բայր բաղեղանց՝ դաշտ բոլորէր, մարգածաւալ իբր պսակ։
Հիւրոց հրաւէր, բարձ ի բաղմոց, ծաղկեայ հիւսուածք, մարգաւէտ,
Սառուակ խաղայր, օձասլտոյտ, մանր ալեօք, յեղերս վէտ։
Անդ՝ միջակին, ուր Անահտեանն համբառնայր մերթ՝ մեծ բագին,
Արդ՝ խաչածայր յալ թադէին, տեառնագրեալն Տաճարին։
Թադաղարդից խումբ մի փոքրիկ, զարմանազան փայլ կիսլար,
Իբր դունդ յերկնից՝թեւբս յոսկիս, կայթէր խայտայր՝դեղապար,
Որք՝ ընդ չահել վարդամատին՝ աստեղք ի կայս, մինչ՝ փայլին,
Նշոյլ ի դուրս, երամովին՝ յարօտականս, մանկտին։
Ի հոկմունս սուրբ, ի պահս ոտն, դեռնախչաիք՝ դեգերին,
Ջերթ Անմարմնոց՝ վարեն կենցաղ, հողանիւթեայս տապանին։
Անդ՝ ուշ ի միտս՝ փառաց աւուրք Հինդարեանըն Դիւցազանց,
Որ՝ սուր է հուր, յածեալ չրջեալ՝ կրթողք կացին Հայազանց։

Օ՛ն, ժամս պատեհ՝ Սրբոց Ոսկեանց Քահանայիցն երկնապար,
Նուն ինչ զաւել առից երգել՝ Դաւթեան սրինդ ընդ կիթառ։
Որոց մէն մի՝ ի ցօղ աչաց եւ չիթ յարեան՝ գետակունք,
Սուրբ հաւատոյն՝ սիւք ոոդեն, անպարտելիք Դիւցազունք։

ԵՐԳ Բ.

Որպէս, յորժամ, խիստ ձմեռնոյն սառնամանիք, բարդ ի բարդ,
Շնչել տակաւ՝ մեղմ զեփիւռին, ի լոյծ մանրեալ՝ սառեւանդ։
Շղթայազերծ, ուղխինաճեմ՝ խաղան խզեն ցանկապատ,
Ընդ սար ընդ քար՝ գլոր ոլոր, վազեն սուզեն՝ Ջարտաշատ։
Սակս, վաշտ մի՝ սեւ Սիսակեանց Ջայլել կոխել՝ սեւաթոյր,
Ծաղկաւէտին մարգք վարուցան, կոխան հնձանք՝ առաթուր։
Առաջապահքըն՝ ի լանջ ի կուրծ զրահապատք, վառ ի վառ,
Ակլէ՝ ասպազէնք ի փայլ տիզաց, իբր առ ճակատ, շար ի շար։
Ի դէզ խոփից, ի թաւ չերտից՝ յանտառս փոխին արտավայրք,
Ի ծուխ փոշւոյն՝ իբրեւ յամպոց՝ պատին ծածկին արտորայք։
Ցահեղ թնդիւն՝ հրոսակին, հովիւք մշակք, ահարեկ,
Արտատրոփք՝ ի խորչ խշտից ամրածածուկ, սիրտք բեկբեկ։
Որպէս, յորժամ, երէ վայրի յօդեաց փարախ յարճակի,
Մայքն՝ ցիրուցան՝ յայս կոյս յայն կոյս փախստական անկանի։
Բայց, ոչ այսպէս Նահատակքըն, ի բովս զտեալք, ճոյղ ոսկի,
Կան անխռովք, արճանք կանգուն, գօտեւորեալք ի Հոգի։
Կէսք՝գեանամածք,այլք՝ձեռս համբարձ,ժայռք ափափայք ծովափնայց,
Երեկօրին քաղեն Սաղմոս՝ «Տէր՝ ընչս իմ կեանք, ոչ երկեայց»։
Անմեղութեան քօղք զայտըս ծածկեն,երեսք կայտառք՝ չնորհք շողան,
Սիրոյն ոսկի, կապք ի չղթայս՝ ինքնանուէրք ի խորան։
Հաւատակաչափ Տունկք դարպասին՝ սիրաբողբոջք, հարազատք,
Ի տիս համբակ՝ ուխտ ի սրտի, սէր մահանալ՝ ըղձակաթք։

ԵՐԳ Գ.

Վաշտ մի հատուածք՝ զօրականէն գալով դայր եւ մերձենայր,
Արտաւատին Արծրուարվին՝ զոգք ծալ ի ծալ ծփայ ծայր։
Մինչ՝ Քահանայք խորանաւն չուրջ, բագկատարածք ի բէմին,
Ամոլք զուգից, սերտք սիրահարք՝ ի մի չղթայս ձեռք պրկին։
Գոդ հրոսակք աւազակաց, վարին մղին գետնաքարչ,
Մինչդեռ ընդ մէջ մահու կենաց՝ հատցեն զուղին, ծանրաչարժ։

Հոգեբուսպառք, մինչ՝ Հանանեն առ դրունըս վրանին,
Որ լուսնիւն համաճասալ՝ արդէն տիրէր բանակին։
Թագաւորին՝ անդ չրջեցաւ գոյն երեսաց, միդասլատ,
Բանք սեթեւեթք, ծփտեալ ծմակ, քիմք թոթովէն պատ ի պատ։
Մերթ՝ հեզասահ, էր՝ պի, խոժոռ՝ զսպառնալիս ամոքէր,
Ժանտ մաղձին Թոյն ի դուրս ժայթքել՝ դիպօղ առթին ըսպասէր։
Ջերթ ձեռնն խիտ, բարդել թաւալ՝ մռայլք ունին զօդ եթեր,
Դեռ, ծալս յամպոց, ուրեք երբեք գունատ երկինք նչմարէր։
«Տեառրք՝ասէր, յանդուստ նախանձեաց ձեր ձեռ զարմին քաջ դիտեմ,
Հռովմուլեանց քաջաց ծնունդ, կնիք ի դէմս՝ նկատեմ։
Ո՞ր՝ Թոյն լեզուս ըզձեզ թիւթեաց՝ կեանըս զոհել յանցս գարուն,
Մինչ՝ հրամանիս սաստ էր արգել՝ երբէք կարդալ զայդ Անուն։
Զի՞ էք մոլեալ պատիր յաղանդ Նազովրեցւոյն՝ ձեռ անարդ,
Ո՛ր, անսալն ինձ՝ թագ կապէք դուք, կացջի՛ք սեպուհք, արք ազատ։
Ի տես առյդ՝ չեւ ճաշակեալք բերս վայելից, լիուլին,
Դառն կտտանօք, զօրհաս կանուխ՝ ջամբէք բաժակ, ձեզ լեղին։
Ահա, ձեր են, բաղմամիւռ դանձք իմ, կապերտք ծիրանեայն,
Թէ՝ թաւիլք ձօն բազնիս ի չուք՝ փոշի մի ծաղկանց ամբրոսեան»։
Ասելն զայս՝ եւ ընդ ակամբըն, դէմքն գննէր, նազելի,
Ցուզէր, ծըփայր ի մեծ վարանս՝ ղինչ, ձայն հծծէր, յատենի։

ԵՐԳ Դ.

Անդ՝ մին ի դիմաց, առ թեւ բանին, Ոսկի ճայնեալ՝ Մականուն,
Ա յր ծերացեալ իմաստութեամբ, յակօսաբեկ ճակատուն։
Ցառաջ մատչէր, ազատաքայլ, հակիրճ բարբառ ի բերան,
Մինչ՝ Որեարըն բերանաբաց՝ մնայր լսել՝ զաւարտն բան։
«Արքայ, ասէր՝ դիտասջիր քաջ սպառնալեացդ առնեմք ունչ,
Ցանմահին սէր՝ կապմ կամք պատրաստք՝ տալ կամովին զարեւշունչ։
Ցաղթաղրիւնս չեմք չլացեալք, պարգեւք ընդ քեզ ի կորուստ,
Երկնաւորին՝ սիրահարեալ, գանձուն մնամք՝ անկապուտ։
Աստղի մեզ քո Արամազդ, բազին խորան անպատկառ,
Խաչեցելոյն երկրպագու, օրինաց Սրբոյն կամք պատկառ»։
Մինչ՝ Ալեւորն, բանախօսել անդ՝ չեւ էր կնքեալ՝ հուսկ բանին,
Զայնք ահաւորք՝ արդահատեն, վիրաւորեալ ծովակին։
Անդ՝ չանթահար, մոլեգնաբար չուարեցաւ Սզդ առեան,
Գոռոզն գոչիւն ամենուստեք, ազաղակք յաւիտ բարձրանան։
կնճիռք ճակատք, յօնք առկախեալք՝ հայհոյութեանն ընդ ոճիռ,
Առ հասարակ, չաչեն չանթեն՝ դրաւք կենաց, մահ վճիռ։

Դառաւորին դէմք ամեհի, չրթունք լիւից Թոյն թափէր,
Ո՛ր են դահիճք, արեանարբուք, յառաջ անցցեն վաղ՝ գոչէր։
Արեւըն սթէր՝ մահունց մուրհակ գատակնքոյն սեւ կնքէր,
Խուժանին կէս՝ փրփուր ժայթքէր, կէս՝ զարտօսրը դառն փղձկէր։

ԵՐԳ Ե.

Ցանուր չղթայս, կալանաւորք՝ հովտին ի հուն վարէին,
Գառինք մատաղք՝ գազանին կեր, ի թաւ յանտառս ձգտէին։
կէսք՝գետնաքարչք, ոտնակոխան, ընդ սար ընդ ժայռ թաւագլոր,
Ա յլք՝ ի լաստ խոփ միասայրին՝ մասունք մարմնոց կարկտակոր։
Ցուժին լանջից՝ յըմրոստ հարուած, իբր սրբակաց առաքեալ,
Մինչ՝արեան ուղխ՝ձախ աջ յառաջ խաղայր խառնէր ի գետն կուր
Ցընդոստ բախմանց՝ յարձագանգաց, չէր այլ լսել՝ բայց, թնդիւն,
Մնչել միայն՝ մի չունչ ի ձայն՝ Տէր ընկալեա, սուրբ միչիւն։
Ի ծանօթից՝ չէր ուղեկից, ականատես խողխողմանց,
Լուսնակ միայն՝ յամպոյն ծալ ծակ՝ նիչ նիչ գծէր լայն վիրաց։
Տեսիլ, այր՝ տես ոչ թէ լուսոյն, լոկ խաւարին՝ վայր սահման,
կրից յագուրդ, տըխուր թատրոն, գոռ գազանաց խրախճանք։
Հոգեխառնել՝ մարմնականացն ընդ Աննիւթից պար խմբակ,
Շիթս զանապակ՝ ի սկատառակս անդ՝ ժողովեն Հրեշտակ։
կաթիլք ջերմին՝ ղինման գառանց, համ յերեսացն քամեցան,
Փրփուր բաժակք, լի օշարակք՝ երկնաւորին ձօնեցան։

ԵՐԳ Զ.

Օ՛ն, արդ՝ ձայն տուէք Սուկաւիտին, հանդիսատես ծաղկոցին,
Ո՛ր, Սիւքիասեանց մօտ մենարանք, կարզ միանձանց խմբագրին։
Թէ՝ Ոսկեանց խումբ կատարեցան ի ծաղկաւէտն, այրաբար,
Ո՛րպէս կեցին, նոյն եւ՝ մեռան ի յՈւխտըն Սուրբ քաջաբար։
Մարմինք անշունչք, այնպէս անթաղք, դեռ չաւին չուքն ի գամբան
Ցետին ողջոյն՝ ըսպաս ձօնել՝ հողս տալ ի հող քընարան։
Ահա, լերանց, յանդուստ՝ ջայլեն արտասուաթորք ձեռասունք,
Ի չուքթաղմանն, մինչ՝յուղարկու, անմահութեանցն նախանձունք
Նախ՝ չիթս յաչաց, թացեալ թաթախ, անդ՝ զետեղեն ի Շիրմին,
Տեառնագրեալ գերեզմանացն՝ անշարժ կնիք, Զամ փրկչին։
Թէ՝ աստ հանգչին՝ Ոսկեան Բահանայք, աչակերտեալք Թադէին,
Եկեղեցւոյս Սրեան վկայք, կանխապատուղք՝ Դար նախկին։

Դաշտք արդարեւ, ճոյլ ոսկեհանք, թաքուն դանճուց լոյս ցոյտեն,
Ծաղկաւէտք, դի թառամելիան՝ բոսորազանգ, թարմ պահեն ։
Դիպակայ դաշտք, նշանաւորք՝ կեցցեն կացցեն յաղթ բրգունք,
Ի դարս դարուց, Հին Ցիշատակ՝ Հայ Նշխարաց Մնացուկք։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ՍՐԲՈՅՆ ՍԱՀԱԿԱՅ ՊԱՐԹԵԻ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵԱԽԵՐԳԱՆՔ

Քառավտակ յաղբերականց՝ եղեմական Դրախտին,
Քառեակ գետակք՝ յառաջըս չորս՝ դէպ Հայաստան խաղային,
Երասխ, Նահակին՝ յականց ցրերան, ի Հայս ծաւալ ընթանայ,
Ընդ Ամայիս սուզէ վազէ, Նախակալուած՝ քաջն Հայկայ ։
Մեծն Եփրատես՝ընդ ժայռ ընդ սար թաւագըլոր, դէպ երընկայ,
Բաժին օժիտ՝ ի գին արեան՝ բազմաչարչարն Գրիգորայ ։
Գետըն Տիգրիզ՝ առ Տայոց յաշխարհ կարկաչահոս իջանէր,
Մեծն Ներսեսի՝ Նուիրական Հայրաժառանգ բաժին էր ։
Փիտն Փասիս՝ երբ մեծաքայլ վազըս առնու Կիւրիկեայ,
Ընկերական շահավաճառ՝ վիճակ տուան Սահակայ ։
Ո՛չ անխորհուրդ, գետք չորեքին՝ յառուցաց միջի մեծ ճայնին,
Զօն Աթինայ՝ չորս Աւազաց, գահասահման, լար բաժին ։
Թէ՝ մերս Հայկայ՝ ի ծով անհուն, գնաց կորեաւ թագն անհետ,
Վերին գաղտնեաց՝ յանդուստ պատգամ՝ վճիռ մի էր՝ սա յաւէտ։
Ո՛րքան, քանի՛օն, վեհին Սրբոյ Օծեալըն՝ կայ եւ կացցէ,
Երրապետացս այս մաս բաժին՝ ի Հայս անբաժ միշտ կեցցէ ։

ԵՐԳ Բ.

Ձիւռ յարմատոց Հարցըն Սրբոց՝ ծիր գաւազան՝ Մեծն Սահակ,
Տիտղոս առեալ՝ Պարթեւ մակդիր, արժանի Հօր՝ դեղ Ջաւակ։

Կանանցածնացն՝ մեծ էր Ցովհան, վեհից ծնունդ, փայլ ծագումն,
Նոյն եւ Սահակ՝ մեծ յորջորջի, Մեծաց ձգեալ՝ ծիլ բղխումն ։
Գո՛գ, ի լուսոյ՝ ճաճանչ ջահէ, ծաւալ սփռէ՝ լոյս միակ,
Սա՛պէս, Պարթեւ՝ ի Պահլաւեան ճըգէր յարիւցն՝ զիւր լուսնեակ։
Թէ՝ Գրգորիս՝ Արեգ այգուց, դիցամոլն մուխ փարատէ,
Նոյն՝ Իսահակ, Աստղ փայլածու՝ ընդ խոր գիշերս չողչողէ ։
Հայրն եւ Որդի՝ ի հայելւոջ, դիմակ դիմաց ճաճանչեն,
Շէնք հոյակապ վեհ Տաճարաց, ի չանթ փայլից զըշտեն։
Ցոլմունք հրատք, նոյն եւ նմանք, արեգ երկու, անդրադարձ,
Ցակի ճաճանչ, չող յարծաթի՝ ի տիպ տիպար՝ դարձադարձ ։
Ի գեղգեղել՝ ըղմի ծնունդ, գով ծնողին՝ մի դիտեմ,
Կեանըս ի մահ՝ զոյգ եւ անբաժ, նոյն սիրտ, վառ խանդ՝ նկատեմ։

ԵՐԳ Գ.

Մինչ՝ Հայաստան՝ անպարտ յարիւն Հօրն պատժակիր՝ ի վրէժ,
Ի սայր սրոյն համաճարակ՝ ծխայր մխայր հին անեծ ։
Ծառք ոստաքանչք, այդիք խոպան, աւերաց կոյտ, տեսք անշուք,
Մանկանն ամէլ՝ ի տիս առոյգ, արդ եւս փուխայր, նորաշուք ։
Սեաւ Պարսկին սեւ սեւ ալիք, դառնայր յիւր ծոց, խորտակէր,
Ցոյզք ընտանի՝ ի յօդ սիրոյն, ճայն հաչտութեան՝ աւետէր ։
Մերըս Մանուկ, քաջ մտավարժ, ոգւոյ բարւոյ բաղխնդիր,
Ի կիրթ վարժից՝ ընտիր ծաղկանց, անդիւտ ճօնից, զուգակիր։
Իմաստութեան բարձու լերին՝ տաճար յանճառ, յառաջէր,
Ըզգօնութեան՝ ըսկիզբն ուսման, ժայռ զառապար հատանէր ։
Ջախուռ յոտին՝ անօթ խեցի, մինչ՝ տատանէր սիրտն ի դողի,
Աչքուռ ձեռամբ թեւակոխէր ի ճահր յեղեղ, իբր արծուի ։
Գիտակն գաղտնեաց, բօթ գուժաբեր, յոգւի ազգել՝սով սուր սայր,
Ի չիթ աչաց, յաղօթիւն թեւ՝ չկըուցանել բոցն փուխայր ։

ԵՐԳ Դ.

Շուինդ Անուան, բիւր կորովոյն, ընդ վարս ամբիծ, լուսատու,
Սփռէր ըսփիւռ՝ Ազգաց Ազանց, զամբար Ջահուն, բոց հատու ։
Զքնարդ, քաղաք թագչիլ կարէր, լեռնակառափառն ի բարձու,
Վառ աչտանակ ընդ գրուանին՝ զսպել մարթ էր՝ լուսատու ։
Փառայեղ դէմք վեհ Տաճարին երկինք զուարթ՝ չուրջ փայլէր,
Զի, Սուրբ Հոգին խնաստութեան, ի թաթ գլխոյն միշտ հանգչէր։

Ընդ անվեհեր արի ոգւոյն, հեզահամբոյր բարս քաղցոյ,
Ա.խտացելոյն՝ աչք գթածոյն, այրւոյն որբոյն՝ ձեռընտու։
Բնաւից աչք՝ ի Նա հային, ամենուստեք զայն ճառեն,
Բանք չնորհաց, աղբիւր անհատ՝ յար ի շրթանց սիւք բղխեն։
Իշխանաւորն ընդ ամբոխին, կեցցէ՛ մերս Պետ, անդ՝ ճայնին,
Ի գահ կոչեալ, իւղ ի ճակատ՝ Լուսաւորչեան մխիթ կապեն։
Ա.յն ինչ՝ Սահակ, Հովուականն՝ գահ, գաւազան ընկալաւ,
Ներքին գանճուն առաքինութեան, զարճակ ուղին՝հարթ բացաւ։
Հօտք անդէոց՝ զուրկ ի հովուաց, աստանդական, ցիրուցան,
Անդք արտօրայք՝ խանձք, դօսացեալք, լիք անդարման, եւ կոխան
Ա.յս աղետից՝ զառաջս առնուլ՝ դայր ի խորհուրդ եւ խորհէր,
Վարժից, Պետից, ձեմարանաց, փառաց նախկին՝ չուք աքնէր։
Տնկոց, մրգաց՝ Հօրն ձեռաւտունկ՝ սրբէր մաքրէր զօս և խանձ,
Մխանճանց չէջ՝ կայծըն արծարծ՝ խրախուսէր ի նախանձ։
Ա.յգինք լքեալք, յուռթի սաղարթ, ի բերս պտղոց լի լցան,
Իբր զուռ ի ջուրս՝ զօրութենէ ի զօրութիւն, ուռճացան։
Ա.յսպէս, յամս ճիդ՝ ի ջան ի քիրտ վաստակաբեկ Մշակին,
Ցայլ կերպարան յեղափոխէր դիրք Հայազգի Ա.շխարհին։
Ոսկեդարուն՝ ձգէր հիմունք, ի դիւտ զրոյն Թորգոմայ,
Դրչագրաց առ նոր արշաւ, Մաշեան կենաց՝ տայր ընծայ։
Հին Հայաստան ալճնէր ի շուք, իբրու Դրախտ Ա.դինայ,
Թէ՝ Հիւսիսոյ փոթորկալից՝ չէր կանխահաս ի վերայ։

ԵՐԳ Ե.

Բառնալ Թագին՝ վատաց ժանտից ի ժառանգել՝ Հայն Ա.ֆոռ,
Կարգք եւ կանոնք, օրէնք աստեան՝ տապալ տապաստ, առաքուր։
Պ՚ստ եղեւ Հօրն՝ Ա.ւագանեայն աստեան կազմել՝ խորհրդի,
Ցելից դարման՝ սղոքաւոր, ի Դուռն կանխել, Ա.րքունի։
Ա.մաօրեայ խոնջ՝ ընդ խորշ ընդ տօթ երթեւեկէր ծերունին,
Ի ծով յուզմանց, յալիս ելէջ՝ դնայր վարէր խիստ զուզին։
Բարձք դողդոջուն, ծռնիկ կթոռուն՝ հոգիս պարզել յայսաստան,
Ա.ռ մէն մի քայլ՝ բիւր վիշտ վկանդ, մինչ՝ հասանէ Սաքաստան։
Բաբէ՛, եւ դինչ, վարձ տրիտուր՝ վաստակաբեկ ընթացից,
Բաբախս կրծոց՝ հանգոյց հանգիստ՝ քրտնաթոր Հօր՝ խոնջ քայլից։
Պատկառելի Սուրբ ծերունին, անդ՝ ձեռբակալ, իբր պատանդ,
Օղ յերկաթի պիրկ ի շղթայս, կալանակապ ի խոր բանտ։
Զար նախանձուն ժանտապատուղ, յագուրդ կրից՝ սա բաժին,
Սրդարն անմէղ՝ իբրու Յովսէփ, դաւել եղբարց՝ ի գերին։

Ա.նդ՝ Իսահակ՝ Հօրըն զանկծ՝ յանճն վերահաս դառն յիշէր,
Իբր Հովիւ քաջ ընդ իւր հօտին՝ գին եւ գրաւ՝ զանճն դնէր։
Շրջան հոլով ամանակաց, գործ Մուրակէին՝ անց առաջ,
Զի՛, իբր սարուկ՝ Տէրըն պատուց, ընդ այնքանոյ երախտեաց։
Խորոց ի վեր, զերթ Գրիգորիս՝ ի վիրապէն դուրս ճայնէն,
Հայրենադարձ, գահուն ժառանգ՝ պատիւ ի փառս արճակեն։

ԵՐԳ Զ.

Ցետ երրակի պանդխտութեանց՝ յափունս օտար՝ Շահաստան,
Երթապատակ Թագ ի գլուխ՝ յիւրն առնէր գարձ՝ Հայաստան։
Թէ՝ բազում էր անճուկ կարօտ՝ պապքեալ նօթի խուժանին,
Տենչ որդեկաց երկար տեսոյ՝ Հօր երեսաց, վերստին։
Վիշտ աղէտից, օրս անագան, վարդն վաղթարշամ, մուտ՝ արփին,
Թեւ Թեւք հիւծեալք, մաշեալ ապիք, ի տիս անցեալ՝ հասակին։
Հայ Սրուսեակ՝ հիւ ի շրջան՝ ի ծայր ծոցոյն՝ մթանայր,
Ա.զգ եւ աշխարհ՝ զուրկ ի գանձէն, Հարազատէն՝ որբանայր։
Տունկ բիւրոստեան, ծառ պտղալից, բերոց բեռին՝ չըբաւեալ,
Տոհմականօք բեղուն զեղուն, դլուխ կըքէր՝ ծանրացեալ։
Շիջաւ մեր լոյս, մեռաւ Սահակ, յոգնալաստակ ծերունին,
Ցանգ քաջալալ՝ ընդ խոչ ընդ խոթ, յալեւորեալ հասակին։
Ո՛չ, կենդանի՝ նա՝ եւ անմահ, ի դիւտ տառից Հայազգին,
Ցաւերժական արճան խօսուն, յիշատակի՝ գանճ Հայկին։
Ոսկետառից թարգմանութիւնք՝ կեանք Մատենին, հոգեստուս,
Շունչ կենսաբեր, սիւք եթերի՝ նորոյ երկնի լուսատուս։

Ո՛վ, խնամող, դաստիարակ՝ պարուց որդւոց, խմբաչուք,
Որ՝ սրբեաս ցանգ՝ որբացելոց, Որդւոց Հայկին՝ զարտասուք։
Տենչ որդեկաց՝ առ Հայր Հանուրց, քաղցր տեսոյն՝ միշտ ծարաւի,
Հայր ընդ որդի գրկախառնել, անդ՝ եւ մերս խղճ, պլսակի։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԴԷՍ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՁՕՐԱՎԱՐԱՑ

ԴԻԻՑԱԶՆԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ո՛ւր, Մեծն Տիգրան՝ որ յիւր անուն՝ Քաղաքին արկ՝ վէմն հիման,
Արքայն Աբգար, նոր Տաճարին՝ ի սիւնս կճեայս, հար խորան։
Թադէոսն, նախ՝ դրուներս քանդակ, ոսկիապատ, կուռ կազմեաց,
Լույսն՝ Գրիգորէ, բաց դրանդին, անց յաղթական, թագ կապեաց,
Ցանաւ եւ աստ, Հայք Դարձ սակիկք, ծագման շարին՝ կարգ գծեն,
Փարթամ զաւար Ոսկեհանքին՝ մեծ պանծանօք, դեղդեղեն։
Ցայն գաշտավայր, Սահակ, Մեսրոպ՝ արշաւեցին թարգմանիչք,
Մատենագրովք լցան Դիւանք, գեղարուեստին նախ գտիչք։
Խորէն, Նարեկ՝ հողն զարգաւանդ՝ տքնին յակօսի վարուցան,
Որոց՝ ի քերան՝ Մերայինք ցարդ՝ ի հունձ արատ՝ ապրեցան։

Զի՛արդ, նստաւ Քաղաքն ի սուգ, ո՛ւր Գրիգորեանց դարք ոսկի,
Սմբ ի չրջան՝ կորեաւ դեզ շուք, աւուրք ժանաք, ժանդ երկաթի։
Քաջաց ձեռաց Թռան կապարճք, բեկորք բունից, ազազունք,
Փայլք լուսաւորք մեր Աչխարհին, ի ծոց մահն Արեւունք։
Աւադ Մասեայն ծայր ամպապատ, Թուխ պարզեցին հորիզոնք,
Հովիտք Տայոց արտասուաթորք, Մովսէսեանք՝ յողբ, լաց լալոնք։
Սեզ Սասնեանք, գոգ, սեաւ մարախ՝ ջայլեցան մօտ, գունդագունդ
Գնաց, կորեաւ մեր Հայաստան, սմբակակոխ ձիանց Թունդ։
Գոռաց Զրուան, Զրադաշտն, դիւաց կանգնել՝ Զատրուշան,
Գոռաղն Յազկերտ չանթ փրփրայ՝ քանդել քակել ի հիման։

ԵՐԳ Բ.

Բաբէ՛, ո՞վ քաջք, հաստաբազուկք, միթէ՞ բեկան՝ աղեղունք,
Հայս չեն պակաս արեաց արիք, դարանակալք, գո՛գ առիւծք։

Թէ՝ վտան սայրք, անկան զրահք, ծակոտք վահանք, լանջասպատք,
Դոն մեր դնդից կուրծ յերկաթիս, կորով բազուկք, լանջք պողպատ
Զայն տուք Արեաց, Դարանագեաց, Կովկաս, Տաւրոս զէն առէք,
Սեւ Թխաթոյր վտաց յարիւն՝ ծարաւ նիզակս արբուցէք։
«Հայրենասիրանձ, պատերազմող գոռ քաջարեաց՝ հանգիստ չիք,
Մինչ՝ ի բռանց բռնակալաց ի վտանգի՝ Հայրենիք։
Ընդ Հայ Անուն՝ հաւատ կրօն քանդել ճգնին թշնամիք,
Եղեռնագործ ազգ գազանին, բռունք ճիրան՝ չափք կչիռք։
Ի խանդ կրօն, առ տարփ Ազգին՝ նախ քան ճնշել՝ զարտաքին,
Մարտից լուցիկս՝ մանանս ներքին՝ ընկճել, հարկ է, ժահր օձին։
Առ այս պատճառ՝ Նոր Սիօնիս՝ պարիսպ ծեծէ Միհրներսէ,
Ո՛ւր, ազգասէրք՝ մեր այրընտիրք, Աստուածասէր Մակաբէ»։

Ցայս ճայն խրախոյս՝ ի խոր մրեաց, հոտ ճապաղեաց՝ ի դուրս թափին,
Ահագնացեալ վագերց մուունչք՝ տան արճագանս, ահագին։
Գոչիւն յուժին՝ զարթեաւ վարդան, առիւծաբար մռընչեաց՝,
Արեաց յարիւն՝ չէ՞ տոգորեալ մերս Մամիկոն՝ քաջարեաց։
Հայրենասիրանձ՝ անդ խաղայր Սրբոյն նախանձ՝ յանձն նորա,
Մակաբէին կրկին ոգիք՝ զարթնուին վառ, սիրան յարեայ։
Ամուք ընկերք, սերտ հարազատք Խորէն Պահլաւ ի ղէն կազմին,
Արեամբ չափ, անդ՝ երդմնեալք ի սո՛ւր՝ անբաժ կալ ցմահ՝ յաչ վեհին
Ցարեաց դնդէ՝ նոր անձընտիրք՝ Արշակ վայրակ կաց կանգուն,
Առկախ ի կուրծ՝ խաչանշանն, զէնք վառ ի վառ, աչք վայրուն։
Ընդ յարձակուրդ վարդանացըն, անդ՝ չարժեցան սարք կորդուաց
Ոգիք ի բուին, դէմք ամեհի, ծուխ բոց ընչեն յբըընդաց։
Ա՛յր այր ի տիս, կորիւն առիւծք՝ սանձեալք լծեալք սանձ յոսկի,
Սաղաւարթից չերտ յարծաթի՝ ի լայն ճակատս, փողփողի։
Ի հրրաւէր՝ առ դաշտ մարտի՝ չէր քաջալեր՝ կողոպատ,
Յերկրաւորս՝ չէն ագահեալ, սեւեռեալ դէմք՝ յանկապատ։
Նչան ի ճայն՝ չէփորէից՝ վաշտք դումարտակք՝ բազմ կազմին,
Ո՞վ հանդուրժեաց ահեղ տեսոյ, ի դէմս խոժոր, հաստ բազկին։
Ցելս արեգին՝ Արծուանիչք, ծաւալ ի ծայր՝ ծածանին,
Անդ՝ գնդապետք, ի խոր խըռան, քաջըն կոչեն՝ ի դաշտին։
Զիանց խըխունջ, չկայուն պինուց, փոչւոյն տարափ, ամպակոյտ,
Եհաս ի հուն Յաւաչայրին՝ հանդիսավայրն, մարդակոյտ։
Ո՛ւր, այրընտիրք՝ ընդ մահահոտն գումարէին չար ի չար,
Բանակ երկու, մին՝ տարրեղէն, այլն՝ հրեղէն, վառ ի վառ։

ԵՐԳ Գ.

Ցետոսա ճամբար, սեւադէնին՝ մի հետ միոյ, խառն վխտան,
Փաղանգ փղեան, գոգ մի մարտկոց՝ մատեանըն գունդ յետ խաղան
Առաջապահք սպառազէնք, եւ ասպազէնք, ի մօտոսա,
Գունդ պահեստի, զերանդազէնք՝ տիգօք սայրից, ի յետոսա։
Մերկից զինուց, փայլից խրճանց, տիգաց նետից՝ խիտ ճոճիւն,
Ջաչս լուլիս ահիւ լնուն, ընդ զարկ կրծոց՝ բաբախիւն։
Վա՛չ, վատ արանցն, Հայոց բազկին՝ այս քանի՛ցս որսք՝ ի սպանդ,
Լափող լիզող, ծարաւ սուսերց, զերթ եղեգանց խուրճք՝ տապաստ

Ա՛ստ է կէդրոն, ա՛ստ դաշտ մարտի, ո՛ւր բաղդն ի բով՝ յերերի,
Անգետ, ո՛ր ձեռք՝ զարկ ըզգետնեաց, թաւալամած՝ ի գետնի։
Ամենուստեք, մահ ահարկու՝ դայ զառաջեաւ, յաչս կըսկի,
Պահնակ մահու՝ սեւ սուրանգակ, ի թուխ ստուէր՝ ա՛ստ չրջի։
Առաքինեաց՝ սրոյն համբոյր՝ նորոյ կենաց է արվի,
Թուլամորթից՝ զահ թոթափէ, ի կայս յերկուս՝ սուր սայրի։
Ո՛չ աք այլ՝ սէր, զեղբայր յիչէ, ամոլ ըզնկեր՝ ճանաչէ,
Սայր մանգաղին՝ չըխտրէ աստ, որ՝ ի բերան գայ, հնձէ։

ԵՐԳ Գ.

Ցաւարայրին դաշտք ծաղկաւէտք՝ տերեւակոյտ բարձ, բաղմոց,
Անտառ տիգաց՝ թուխ դարձեալ, գլխուորանոց եւ մատոց։
Կովիւնք խուիից, զարկ տապարաց նկարագրեն՝ սալ դարբնոց,
Զինուց չառաչք, ճիանցք խըխանջք՝ թուխեն թափեն՝ ահ ու կոծ։
Շարք շարք գնդից, խիտ խիտ վաչտից, հրաճոճակք, նետաճիզ,
Բազուկք խրոխտք, սուսերամերկք, նախճիր արեանց, յաջճախ ճիգ։
Դաշտք ամայի, ասպարախակ՝ գնդից գնդից յաղգ խըռան,
Ընդ մարդիկ եւ ջոկ գաղանին՝ խառըն գըրոհ՝ խուռն վխտան։
Ա՛ռ հասարակ, գաղանացեալ, գութ եւ գորով մոռանան,
Մրըրկալից, սանձակոտորք, ուտեն մանարեն՝ յոտս կոխան։
Եւռահոսան ալեաց հեղհեղ՝ մի հետ միոյ՝ իջանեն,
Թաւալ ծաւալ, արճակ յարշաւ՝ զառուս արեանց ողողեն։
Վաչտք գունդագունդ, ալիք զալիս գիրեար բախեն, անդրադարձ,
Լեռնակուտակ, գըռոյթ գըրոհ, լանջք ընդ լանջի՝ դարձադարձ։
Ա՛ստ՝ բլըրակք, խոյր ճապաղեաց, կոյտ դիականց, լեռնացեալ,
Ա՛նդ՝ թխաթոյր, ճահիճք արեանց, դալուկ գունատ, լճացեալ։

Ջէ պատերազմ, քան թէ՝ յաւէտ՝ չեղջ սպանդից, դիզադէզ,
Դիահաւաք, գետնախչտի մեռելոտին՝ չեղջաչեղջ։
Շաւաչարին վայագոչուն, կռինճք կրծոց, զարկ երակ,
Հասանէ, մինչ՝ սահանաց հուն, արագ երագ՝ արճագանգ։

ԵՐԳ Ե.

Ո՛ւր, Հմայեակ, ո՛ւր, Համազասպ, փայլակ հրատք, հրաչեայն,
Մերկից ի մուխ՝ չամիւռը համբոյր՝ չաղախ սուսերք ժանգոտեան։
Զոյգ հարազատք, Հայրենվրէժք, այսպէս կացէք՝ սէր համբոյր,
Անզուգութիւն՝ լուցկիկ մարտից, այսքան արեանց, թխաթոյր։
Արդ՝ թշնամիք, կասին ի բաց, վաչտք դարուժարք, ցիր թափառ,
Թողեալ ըզնկեր, կէս՝ վիրաւոր, կէս՝ չնչասպառ, թող զաւար։
Փաղանգք Մատեան, զերանդազէնք՝ ի լայն չէջերն միսայրին,
Կարթակոտորք՝ գլխի խլին մեռեայ բլուրք փիղեանին։
Ջերմ թերաքամ քամէ կաթիլ չաղախ սուսեր վարդանին,
Պարանաթաղ բոստրազանգ, ի մոյդ ի գոյն ծիրանին։
Ո՛ւր, Մամիկոն, նա չըտայ ճայն, ընդ յաղթ փղեանց, ցարդ կռուէ,
Այս, քանի՛ցս է, յաղթութիւնն միշտ ի քայլ ոտին համբուրէ։
Ո՛հ, վարդան, եւ դու՛ արդ՝ գաղան, զինչ քեզ փաղանգ փղեանին,
Ահա, պարսիկ, յոտսըդ տապաստք, թող զայդ կռիւ՝ դուպարին։
Գիտեմ, գիտեմ՝ չէ ապրանաց, մարդոյ անյաղթն, անվհատ,
Բա՛հ, մի՛ գուցէ, յեց վիթխարին՝ ծաղիկ ճմլեալ, թաւալէր։
Թէ՝ այս այսպէս, ասել թուի՝ երկնից այս էր՝ հրաման,
Դիւցազն զոհիւ՝ սրբել հարկ էր, աղետից վերջ տալ, դարման։
Առ այս՝ այլ եւս չժուժայ արեւ, երես ընդ քօղ՝ անդ մըթի,
Սեւոյն Գարսկի՝ մեայլ պատէ, միւսոյ կողման՝ ծուխ փոչի։
Տարափ նետից՝ լուսոյն արգել, զիմ զաչ կապէ եւ գրիչ,
Գոյն գոյն յերանգ՝ թաւիել պաստառ՝ չէ բաւ վրձին, նկարիչ։
Պատել, փակել՝ մըթոյն դիչեր, արիւնաղանգ վայրն ծածկէ,
Ասց անկելոց՝ ճայն հատկեաւ, էր՝ զի, յունկն լսի՝ դեռ վայէ։

ԵՐԳ Զ.

Երբ՝ անյաղթըն անկաւ վարդան ընդ վիթխարին լախտ ի լաստ,
Ճոխ աւարաւն գոգ, ծանրացեալ, այլ՝ մկանանց բաւ չէր լաստ
Անդէն՝ լուեն ճիչք եւ կռինճք, սուսերք դառնան ի պատեան,
Թէ՝ յԱրամեանց՝ մի հազարաց, բիւր հազարաց՝ այլքն անկան։

Պետն աստեղաց՝ Լուսնկտնի՝ ասխ, որ՝ դիտէր մարտն, մարդախառնճ,
Անդ՝ պահակէր զանմահ ճակատ Հայ Դիւցազնոյն վառ նախանճ։
Պաղպաջ սարէն գետ արձակեալ, թաթախէր դաշտ Ցաւալրին,
Արծաթահիւս ծայրն թագաղարդ՝ վառօք բանայր վերատին։
Արիւնն ի մուտ՝ ցայգոյն դշխոյ, խորոց ձորոց, եւ լուսնեակ,
Սպիտակափայլն, սիրեալ պատառ՝ դաշտավայրին ընդիւր բակ,
Հովտին յերես՝ մի մի փայլեն՝ բիւրեղ ճարմանդք՝ ինքն Հայկայ,
Իբր ի բերան սուր մանգաղին՝ ծաղիկք չուշան, Շիրակայ։
Ցաղօտ լուսոյն՝ փայլակ հրատք՝ շողան ցոլան աննըման,
Արդեօք, ասեմ՝ աստղք իցեն, որ յերերէն անդ՝ անկան։
Երբեմն զուարթ, երեսք ժպիտք՝ դալուկ մահուն տիրեցին,
Աչկունք կըկոցք, այլ հոգիք ողջ, քուն յաւէրժին՝ ննջեցին։
Վարդքվաղահատք՝ յերկինքխորան, փունջս փայլի փայլկասեցին
Զօն Հայրենեաց՝ երախայրիկք, արդ առ Աստուած՝ կանխեցին։

Բաբէ, մերս քաջ՝ մեռաւ վարդան, ոչ հաւատամ, կաց միայն,
Ի նինջ իւր սուրբ՝ գարուն չնչեաց՝ Ազգանաղեանց ծագս համայն,
Ցուղս արեանն՝ պարսկադէնին՝ խլեալ տարաւ, անդրաշխարհ,
Ցառոգն սաստիկ՝ սրբեալ լուաց, որպէս երասխ, քարաւազ։
Ա՛յ, արժան, ով իմն վարդան՝ վարդենւոյ թագ՝ քուա դլխոյ,
Նիզակակցացդ՝ փունջք հիւսեացին՝ յանթառամից սարդենւոյ։
Մի կարծէր, թէ՝ մնասցին Հայք Սրեաց Սրսոյդ դեղ դիտակ,
Սրսոթեանցդ վէպք Հայ վառքմերն են, գինդ ականջաց, լար մանեակ

Անքուն Սոխակ Ցաւարայրին՝ եղիչէ, զայս ցանգ երգէ,
Մի ձայն ի լար՝ Հայուն քընար՝ խօսնակ Սարեակ, դեղգեղէ։
Որք՝ Դիւցազնոյն ի վառս հոչակ՝ անդրի արձան կանգնեցին,
Քաջիս յԱնուն՝ սիւն բիւրեղէն, կճեպս կամար կապեցին։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԴԷՍ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ՇՈՒՓՍԻՄԵԱՆՑ ԿՈՒՍԱՆԱՑ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Նոր անուոլոր, այլ դիսաւոր՝ յաստեղազարդն ի խորան,
Ցարեւմտից Ցարեւելս դէպ ճեմէր ճեպէր, արփիեան։
Տըտամբ քարշէր բոյլ մի աստեղ՝ ղերեսեօթնեակ թուաւոր,
Անձնիւր ճակատք՝ բակ թագազարդ, վերնաթռիչք, թեւաւոր։
Գան եւ դնան մի նիշ մի կէտ, թեւք թեւակից, վարսք անբաժք,
Ի ծամակալս՝ քաջ ազուցեալ ականակուռ գանգուր բաշք,
Ընդ եթեր հուսկ մթնոլորտին, զօդիակոս մխջակին,
Համապիւռ ծով՝ ծփան ծաւալ, բիւրաստեղեան ծիր կաթին,
Ջահըս հերձեալ, ընդ ծով թացեալ, մի կէտ խաղան անդադար,
Նոր այս փայլից, ո՞ւր, թէ՝ արդեօք չուայն հանդիստ, բոյն դադար,
Ոսկեառուրն մինչ՝ ընդ հարաւ Մասնեայն ի ծայր, ամպահերձ,
Օճապտոյտ, սաւառնասոյր, անդ՝ խնձոր Հովտին մերձ։
Դաշտին սփիւռ, մարդածաւալ, Արքունական ընդ հնձան,
Մէն մի Սրեգ, յակինթ ղմրուխտ՝ ուրոյն պսակք շողշողան։
Ո՛վ են Դօքա, հուսկ թռուցեալք յերամովին՝ մերձ յափունս,
Մահացո՛ւք, թէ օդապարիկ, փայլք հրահոսան Զուարթունքս։
Որոց ընդ գեղ՝ Աղգք եւ Աշխարհ կան հիացեալ ի յապուշ,
Արքայք Աւագք յափշտակել՝ աչ արձակեալ, հետախոյզ։
Ծագումն ծնունդ պայծառ զարմից, գիրգք օրիորդք, փառիկասուն,
Հռիփսիմեան Պար յորջորջի, անգիւտ ական՝ մի Անուն։
Դասք կուսանաց, ճաշ Աղաւնեաց, թեւս յարծաթիս, երփնորակ,
Ասպարանջանք, խոյր ապառաժք, զարդ մեհեանդ, ձորձք ծիրանք,
Թագազարմից՝ ականց չարից, հորիզոնն կոյս՝ մօտ ծագել,
Դամ գեղգեղել՝ Հայ Մուսայից քնքոյշ քընար՝ յաղեաց թել։
Հայաստանի հովտաց մարգաց՝ հոյլ բոյլ ծաղկանց՝ վարդ չուշան,
Լուսաւորչեան Արշալուսոյն՝ ճեպընթաց փայլք Աստեղեան։
Օ՛ն, արդ՝ երգե՛ք Գոլիսպոլիան՝ գոռ զարշաւանս Դիւցուհւոյն,
Զոյգ Սոխակաց սուլ դայլայլիկ՝ չքնաղագեղ Արփենւոյն։

ԵՐԳ Բ.

Ցիպաց սեռից՝ այո կանայք՝ գոգ, արք արիք, դիւցազուն,
Աչխարհամբաւ ի թատր կացին, արեաց հանգէտ, քաջանուն։
Զեմ ասա՝ յակվիռս ընդ դանձ սաստիկ սեգ Դվռոյին Հարաւոյ,
Համբաւատենչ հանճարոյն լուր, ծագաց յերկրէ, տարփածոյ։
Շամիրամին՝ ճակատամարտ՝ շահատակել ի գանգէս,
կին մի տիկին, այր այրօրէն, յաղթանակել՝ գնտոյն ցկէս։
Ո՛չ Ցուդիթայն՝ թովիչ չըզար, զաչ կախարդեալ՝ գեղն ի տարփ,
ի յուժ բազկին՝ չէր մի հարուած՝ բռնակալին առ կարասլ։
ի մէջ բիւրուց՝ զիմ Դիցուհւոյս, ոճստի առից ինձ տիպար,
փառաց կուսին չողոյն չանթել՝ կենդանագիր, ջինջ նըկար։
Բայց, թէ՝ Շուշան, համբաւեալն հին, ծեր լրբենիս, զերեսնեակ,
Դէզով հոգւոյն, քան թէ՝ մարմնոյն, այսըն առնէր նշաւակ։
Նոր Շամունէ՝ եօթնեակ Դստերբ, հրավառեալ եօթնարփեան,
ժայռ ծովախանց՝ խրտան յալիս՝ կայր անյողդողդ, անսասան։
Հրոյն սիրոյ ի խանձ խարոյկ՝ Հռիփսիմեանք, խմբովին,
Սրդ՝ անվեհեր, ի մահ կայտռեն, խայտան ի սպանդ, կամովին։

ԵՐԳ Գ.

Մինչդեռ՝ կուսին գեղոյն համբաւ հռչակ հարան, համբաւի,
Զյ՛ր այլ զսպեր տարփ Սրբոյին՝ ընդ գեղ տեսիլ պատկերի։
Աչք չկացեալք, միտք խօլացեալ՝ առ խնդիր՝ մի մարգարտի,
Որ միոյնոյ՝ վերին Սրբոյ՝ գանձ էր պահեստ, մասն բաժնի։
Ցանդուստ՝ փոյթ փոյթ, հրաւիրակք հետ ըզկետէ, ի Հնձան,
Նորեկ Հիւրոյ՝ յայլ Սրբոյին գալ ի բազմոց, խրախճան։
Ա՛յր այր Սեպուհք, գունդ անճընաիր ձեպեն չտասլ, յարքունուստ,
Գալով գային ի քայլս խրոխտ, ծով ծիրանի, յամենուստ։
Առաջապահք՝ ի ձեռս պսակ, ճօճ ճիթենիք, չուղարեր,
Ա՛յլքըն՝ յետուստ, ի յուսս բարձեալ՝ օժիտ նուէր՝ սիրոյ բեր։
Ցայգըն ի բուն՝ ի հոտ իւղոյն յար ընթանան, կուսանին,
Ա՛յլ, փակ դրանցին, զուրկ ի տեսոյ, լուսոյն թաւիւր՝ Հարսնածուին։
Նոքա ներքուստ, զաղվիսղվիսն պաճուճանաց առնեն ունչ,
Ողջքանաց, փափայանաց անյագթելիք, անողք, մունչ։
Զուրկ ի Հարսէն, այսն յամօթի՝ յետագառնան ընդ կրունկն,
Ա՛մ ի բերանք՝ կան յանդիման, սիրտ ի դնդոջ, յոյզ բուռըն։

Առագաստին վառ էր լապտեր, չքեղաշուք հանդերձանք,
Պալատն ողջոյն չողայր չեղայր, բազմականին խրախճանք։
Մինչ՝ կուսանին բօթ գուժաբեր սիրէր ծաւալ, լու ի լու,
Արքայն Տրդատ, անդ՝ նետահար, հոգւի խոցէր, մահացու։
Իբրու յամպոց՝ գոռայր չանթէր, չէր բաւ զսպել ժանտ մազձի,
Մերթ՝ վրիժրայր, էր՝ որոտայր, կոյսըն ածել, քարշ բռնի։
Անդէն՝ հալածել, գունդ մի վաչուից՝ դիւերախառն խաղային,
ի բաց չահուց, ի միայլ գինուց ի Հնձավայրն փութային։
կինճք վայենիք, սովալըլուկք, դէպ առ միարան յարձակին,
Ո՛ւր, բացօդեայ, կէսքըն՝ մնչեն, այլքըն՝ մայեն, խմբովին։
Մին՝ Յերեանից, զուգից անջատ, կալանակապ՝ իբր պատանդ,
ի քարշ ճըգի, վոխան մանեակ՝ պիրկ ի չղթայս, յօղ երկաթ։

ԵՐԳ Դ.

Առ այս տեսիլ՝ չէր այն Տրդատ, բայց խօլելոց՝ մի վիշապ,
ի սէր արբեալ, գինիս մոեալ, խարբալէր՝ զերթ ուշաթափ։
Չէր հարանարան, ո՛չ առագաստ, գոգցես, ըմբշաց ասպարէզ,
Ո՛ւր, ախոյեանք կուրծ գան առ լանջ, գօտեկռուին՝ ի կրկէս։
Իցէմ արդեօք, ի հրաւէր՝ գաղանամարտին յԵբեսոս,
Գուսպարայաղէտ բռընբահար, հանդիսավայրն Յողիբոս։
Հռիփսիմէ՝ Շուշան հովտաց, ի հեզ հոգւոյն, յերերէր,
Իբրո՛ւ, բաւէր թաւուտ կաղնոյն, որ՝ մրրկաց ունչ չառնէր։
Մատաղ կոյսն՝ ասա եղ ի պայքար, ընդ առիւծուն ամեհի,
Լանջ ընդ լանջի, գոռ մաքառէր, բազուկ կորով յառնացի։
Թէ՝ պատմուճանն, ճորճ եւ ծիրան՝ ծուխն յօշատ էր պատառ,
Բայց, անշաղախ Յանօրինէն՝ անհպելին սուրբ Տաճար։
Մինչ՝ վիրագըն այլ չըբաւեալ, գեռնէր տասլաստ, յոտս կուսի,
Ցաղթահարեալ յայսն նշաւակ՝ յաւի մի բազուկ կանացի։
Ցաղթանակաւ ճակատամարտն ընդ բոլորեն՝ յայս օրէն,
Ա՛զատանձնեայ՝ գառնայր կոյսըն, յիւր վակարան, այրօրէն։

ԵՐԳ Ե.

Ա՛յն ինչ՝ արիւնն ծայրք ծըփային, անդ՝ Արքայն աչք մըթէր,
Գիւերոյն դէպս էր գի՝ պահ պահ, չամրչեալ ընչէր, կաղկանձէր։
Ա՛սէր, խօսէր, խուն ինչ ասլա, լեզու սիրտ եւ յայլ՝ փոխէր,
Հռիփսիմեանց մահուընց մուրհակ, կայծակնահար, մինչ՝ կնքէր։

Քաղցրը Անուն, իբր կենդանին՝ զիւր ցանկալին մօտ ձայնէր,
երբ՝ չէր այլ մեր, լուսերամից սյար ի հանդէս, սաւառնէր։

Ընդ կուսանին՝ թիւ համաչափ, անագորոյնք եւ դահիճք,
Մենարանաց ի դուրս թափեն՝ կեր գազանաց գիշատիչ։
Եղեռնութեանց չէր չափ կոպար, որքան կոյր կիրք թելադրեն,
Զինարանին մահու գործիք, ծարաւ յագուրդ, զրոյն ուտեն։
Մինչ՝ կուսին գիրդ՝ մարմին վախուկ՝ անդամահատ փողոտէր,
Նոյն՝ ընկերացն մասունքմարմնոց՝ յանգուիթ ճիրանս փեռեկտէր։
Անդ՝ հուրըն սուր՝ բովք անողոք, քալ ի պաշտօնս ծառայէր,
Մոխրել՝ ճարակ, բոցն լափլիզող՝ Հողանիւթեայս սպառնէր։
Սպանդանոց փոխեցան վայրք, թարմ ջերմաջերմ սպանդից,
Ցանմահին փառս՝ Մատաղերամք ծախեցան հոտ յանուշից։
Մարգադետինք ճահիճս փոխեալ, գունախառնըն լիճ կազմեն,
Ճապաղեաց դէզ գետոց զերանգ, բոսոր ծիրան յերին խառնեն։
Ո՛չ անխորհուրդ՝ Զանուն գաչտին՝ Հնճանավայր ճայնեցին,
Վարդք վազահատք, անդ՝ ճըմլին զերթ ողկոյզս կոխան՝ հնճանին։
Մարմինք չեղջ չեղջ, ծիրանազանգք, ի ծով արեան կարմրորակ,
Գինի արեան՝ երկնաւորին վրդրադէզ, անապակ։
Կոյս, Մարտիրոսք՝ սիրոյն ի խանճ ջահավառեալք, քաջացան,
Հարցըն Ուխտի՝ նոր նահատակ՝ սիւն եւ կոթողք կանդնեցան։
Մերթ՝ կոյսք նժդեհք, ցամաքաթիւք եւ ծովաչուք, քոզարկեալ,
Սրդ՝ Հարանացուք, օդապարիկ, արիւնաճեմք, հոլանեալ։
Թագաւորազն, գիրգք օրիորդք, որոց՝ վառքըն, ի ներքոյ,
Ի վերջաւորս՝ հանդերձիցըն՝ զի, շողշողեն՝ փայլածոյ։
Դաւթեան Տաւղին՝ թել ոսկեհերք, աստ՝ ներդաշնակ ճայնակցին,
Ներքին ոգւոց՝ գեղգղ շողանք՝ փայլ ճաճանչեն՝ կուսանին։

Սուտրակաց՝ Տաճարք երկու, Շիրիմ, Տապան Նշխարաց,
Զոր՝ ձեռք երկու, Մին՝ Խաչակիր, Այլն՝ Թագաւիր՝ դրոշմեաց։
Ի դարս յաւերժ՝ կելով կեցցեն՝ Եկեղեցւոյս յաղթանակ,
Ո՛րքան, Մասիս՝ կայ ճիւնաթաղ, երկնադիտակ Ամրարատակ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՄԵՏԱՍԱՆՆԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԵԾԻՒՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

ԵՂԵՐԵՐԴՈՒԹԻԻՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ողբոց թախիծ, ամաց սըգոյ՝ դարձ լրացան Թորգոմին,
Ժանգ երկաթիւ, դարուց դրանց՝ քանդին փշրին, փեզվ կրկին,
Ի տալ տեղի՝ Թուխս ամպրոպաց՝ դիցամոլն խոր գիշերոյ,
Փայլին գագաթք, զուարթ ժպիտ, զեփիւռք ընչեն՝ գարնանոյ,
Արիւնոսին Սառք՝ հարթ լճացեալք, կէսք թափեն գետ, կէս՝ առուակ,
Զերթ Շիրակայն՝ մարգք երփնազարդք, ի բոլ ծաղկանց, անուշակ
Լուսաւորչեան բազմաստեղեան, մրթել ի ծոց՝ Արեւուն՝ք,
Ցաստղակաճառն ճիւռ հետ ընդ հետ՝ նոր այլ Ջահեն՝ Աստեղուն՝ք,
Ի Պարթեւեան՝ ծնաւ Զարմէ, Մեծըն Ներսէս, բեղուն ծիր,
Ծնունդ կայտառ, զարդ հովանի, յանդուստ ծագմանն՝ ցմուտ հիւռ,
Խորտակ քընար՝ բամբռահարց, քնքոյշ մատամբ լարք ճայն տան,
Պարթեւազնոյն՝ Մեծ յորջորջեն, Տոհմին հռչակ, ընդ Անուան,
Ո՛չ վայրապար, ի տիս մատաղ, առնոյր Մականիր՝ մերս Պուէտ,
Խարտեաշ տիոց՝ յարբունս կատար՝ այո, եկաց՝ Մեծ սէն Պետ։

ԵՐԳ Բ.

Հերթաշալեաց քոզք պարզէին՝ Սրբակրօնն Պարթեւին,
Նոր լմն՝ կրկէս բացաւ առաջ, յաչխարհախոսմբ հանդիսին։
Թէ՝ նախկինքըն՝ Փրնարերգուին գողտրը լարին՝ ասպարէզ,
Վերջինքս՝ յաւէտ՝ Ողբերգուին թաց պաստառին գեղարուեստ։
Նոր Յովհաննէս՝ յանապատէ ճայն տայ, փողէ կարապետ,
Ցաղօթից գիրկս, ի պահս սնեալ, բանին քարոզ, վարուց պետ։
Ցերկնատեղայց համբարն հոսան՝ զեղուս զառուգն պտղաւէտ,
Ցողոյն պարարտ՝ հաղար պարտէզ, հաղար յարօր՝ թափէ գետ։
Ցաղբերն յատակ, սուրբ յանապակ՝ սիւք առոգեալ կենդանին,
Ի տիս համբակ՝ յոտսըն կրթեալ՝ օրէնսուսոյց Գամաղիէլն։

Յօծեալ ճակատ՝ ի յիւղ Մրցիկ, ի Սրբարանն՝ անց բաղմոց,
Ջերթ Ա.Հարոն՝ պճնեալ զարդու, արկ պատմուճան ի ծաղկոց
Արդ՝ նորընտիր, անցեալ բազմի ի դահ աթոռ, վեհապետ,
Ցաջ եւ յահեակ՝ սիւղէ սուլէ, Հօտին փոքրու՝ Դիտապետ։
Ոսկեճամուկ արկեալ նախորտ, ականակալ ընդ թագին,
Իբրու երկինք՝ վայլեն պայծառ վեհափառ դէմք Տաճարին։
Հասակ դիտակ, դեղ փառահեղ՝ չուք եւ չընորհք չուրջ սփռեն,
Հեզահամբոյր ի բարս քաղցու՝ փայլ սրբութեան հոտ բուրեն։
Բանիւն ամոք յինքն յանկուցեալ, քարեղէն սիրտս՝ իսկ կակղէ,
Փոխան գինուց, առանց արեան, լեզու յանոյշ՝ մարտն յաղթէ։
Որբոց, Ա.յրեաց, թեւատարած՝ զալ կարկառէ, ձեռնտու,
Կազմ ի գրկել՝ վերըս պատել՝ ախտացելոյն այցելու։
Անկեղանոցք, Հիւանդանոցք, այրք վանօրայք՝ չուրջ ծփան,
Անել անկոխ առասպարքըն՝ հարթ ճանապարհ, դաշտ դարձան։
Մարգադեմինք մեր Սչխարհին, ի դեղ խայտան, հօտք արօտք,
Ցերկին Մշակին՝ հունձք ծածանին, ի շէկ ցորեան, հասկ յատոք։
Իբրեւ դրախտ՝ կանանչազարդ, քաղաք աւանք չողչողան,
Կարգ Միանձուն՝ դասակարգեալ, ի ճայն Սաղմոս՝ յերգ խայտան։
Երբ՝ Պարթեւին զամբար փայլեաց, յազգաց ըսփիւռ՝ յերեւան,
Լուսաւորչեան՝ դարք կանդաղեալք՝ փառօք բացին նոր շրջան։
Ո՛ւր, Գրիգորիս՝ հեղհեղ յարեան՝ շաղէր զանդէր՝ վէմն Անկեան,
Անդ՝ Մեծն Ներսէս՝ ի չիթ քրտին, կամար կապեաց, արկ խորան։
Ա.յս ձեռք երկու՝ Նոր Պետութեան՝ Հայուն տաճար կանգնեցին,
Զոր՝ Ազգ հարիւր, հազար եւ ձեռք՝ քանդել ո՛չ ցարդ՝ բաւեցին։
Գո՛զ, յաղթ Բրգունք՝ Եգիպտական սեզ ճոխութեան՝ մրցանակ,
Հին, Հայ դանճուց՝ Ա.յս Մնացուկ, ցանգ կեցցէ՛ ջերմ Ցիշատակ։

ԵՐԳ Գ.

Բաբէ՛, զի՞արդ, զուարթ դիմաց՝ պատէ փոյթ փոյթ, մեայլ սուգ,
Մրըրկածին ամանակաց՝ վէտ վէտ կոխէ՝ կոհակ թուխ։
Ա.յն ինչ՝ այգիք, ծիլ ի ծաղիկ, կանաչագեղ արտորայք,
Դարեւանդաց ճեպեն հալճեալ՝ ձմեռք կանխիկ, սառնորայք։
Բարուներն մի Սա վճիռ՝ «գիս, թէ՝ խոտեն եւ ըզճեզ»։
Նոյն՝ եւ Ցարդարն՝ լուտանս բուրվիշ դաւեն նիւթեն, դիզադէզ։
Ա.զատոբերն ընդ Ա.ապին, ի մահն երդուեալ՝ Թշնամի,
Զի՞ է, զի Նա, Հերովդէից ասել՝ իչխէ «չէ՛ արժանի»։
Դարանակալ, մէն մի վիրապք՝ ի խեռ անհաչատ՝ խուռն խեռան,
Ի ժահր սրտից, ի նենգ ի հաղբ, դժոխային չանթք եռան։

Օ՛ն, աղետից, թէ՝ աջս իցէ, անդուլ Ջանից՝ վարձ բաժին,
Դողդոջ բազկաց, բաբախ կրծոց՝ քրտնաթաւատակ Մշակին։
Մերթ՝ տարադէմ, վարի մըղի յօտարութիւնս, ամայի,
Է՝ գի, ի ծովս, վտարանդի՝ յանխոտ կղզիս, անմարդի։
Պօղոսեան վիշտք՝ անթիւ ի թիւ, նորայն կենաց նաւն բախեն,
Բայց, Պարթեւին՝ անդամանդի՝ գծել սրտին՝ չըթաւեն։
Էր՝ տեսանել, հանդէպ բախմանց, անքայթ ի կէտ, նպատակ,
Վեհին սիրոյ ընդ Հայրենեաց, անբաժ ունել՝ զուշ դիտակ։
Ի սայր կորչի՝ դիտէ միշել միայն՝ «յար ես մեռանիմ»,
Հրոյն սրոյն ընդ փորձ անդարձ՝ «օ՛ն, ի սիրոյ, ո՛չ մեկնիմ»։

ԵՐԳ Գ.

Ո՛ւր, նազելիք, տրտմահաղորդ՝ անպարտակիր ի վշտին,
Գուժել ազգել՝ մատչն մատնիչ, մահահամբոյր բաժակին։
Փրփրադէզ օշարակին՝ մահաբերին բաժակաւ,
Ջեռն դաւաճան՝ հոգի խոցէր, ընդ հանդերձին դաշնակաւ։
Ո՞ր սիրտ վիմեան՝ քամել ձօնէր՝ թիւնադեղին դառն մըրուր,
Փոխան կենաց՝ կանխել զօրհաս, բաժակ մահու տրիտուր։
Դեղն մահաւէտ, մինչ՝ Հօրն ի սիրտ, վէրըս կազմէր, խորամուխ,
Նոյն՝ երաչխէպ, խոց կարեվէր, ճայն տայր ի լանջս, քաջամուխ։
Բա՛հ, թէ Նաբար, Մովսիսեան գանձուն մարմնոյ՝ բաղդակիր,
Վա՛շ, գի, Նեպատ, Պարթեւազնոյն, յատանդ մարմնոյն՝ պարտակիր։
Ո՛ւր, թերաքամ մխան անեծք, անհաչատ Ազգին՝ ի վրէժ,
Զո՛ւր, Ազգասէրք՝ Շիրմաւըն չուրջ, յաչաց ծորեն, նոր ջրվէժ։
Յականոդեաց ուղխք դառնահամ՝ հոլ ողողեն Տապանին,
Մեծի պռնըն մահ՝ ջայլեն ճորք, ընդ զարկ երակ՝ լանջ կրծին։

Թո՛ղ, ողբասցեն Ազգակործանք՝ վաղամեռիկ Հօրըն մահ,
Բայց, անիծից ժառանգաւորք՝ կալցեն բաժին՝ սարսուռ զահ։
Մխայն նոքա՝ զերծ ի պատժոյն, օրհնութեանց Հարց՝ արժանի,
Որք՝ նախանձունք, հետոցն անբաժ, կացին անդարձ, սերտ Որդի։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ
Ի ՀԱՆԴԻՍ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՍՐԲՈՅՆ ՄՈՎՍԻՍԻ ԽՈՐԵՆԱՑԻՈՅՆ
ԵՂԵՐԵՐԴՈՒԹԻԻՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Թադէոսեանց Ոսկիդարեանց հոլովէն ամք, անց գարուն,
Գրիգորիսեանց Ոսկեծըղի նոր դարք բանան՝ նոր զարշաւ։
Մովսէս Մանուկ, վակ յօրորոց՝ ծփայր յալիս, գետափունս,
Գրոյն ի դիւտ՝ հին հմտութեանց հալիւ գրկեալ չոր գափունս։
Մինչ՝ Հայաստան, նոր յեղափոխ, այլ առ չրջան, կերպարան,
Հայ թարգմանիչք բանան զարշաւ՝ գրչագրաց ճեմարան։
Մերս Մովսէս, գեռ տղայ ի տիս՝ յոտս Սահակայ ճեռասուն,
Մայրենին սիւք՝ ջամբեր առատ, քաղ քաղ կրթեալ, վաղասուն։
Նոր ոմն Մովսէս՝ խորոց թաւանց, գաղտնեաց վէից մտադիր,
Ցակն Եփրատայ չրջէր ածէր, յաղբերն ձգեալ՝ սիւք ընտիր։
Հայկականին նախ դէգերեալ, Քերթողահարց նոր ի խայծ,
Իբրու մեղու՝ խորխսխ կազմէր, երիվն ծաղկանց՝ ճաշակ յայց։
Դիւրապատրաստ հող արգաւանդ՝ երկնատեղաց ի հոսան,
Ջեղուն բեղուն՝ բիւրաբերան, զեղոյր զառուն՝ անդր սահման։
Գամ քան ըզգամ յորդեալ զափառիք, խլէր պատուար, քայլից դէմ,
Ըզհայրենին՝ լքեալ դարպաս, սահէր հոսէր, տարադէմ։
Գնայր զուարթ՝ ի դիւտ բերոց, բարձր հանճարոյն քանքարով,
Ծագաց յերկրէ՝ բերել թաւիլ վաճառս սաստիկ, լի ափով։
Ընդ ծով ընդ խոր՝կամար կապեալ, զԱնդրիականն՝ անց սահման,
Մինչ՝ Հայրենիք՝ ի վտանգի, խուժան ազգաց՝ էր կոխան։
Նա, իբր Նեղոս՝ արշաւասոյր, ի խորս Փիւնիք, խորամուխ,
Յոնիականն ընդ Հռոմուլեան՝ խայծին ճաշակ՝ հետամուտ։
Էր՝ գի, յԱթենս, մերթ՝ ի Հռովմ, ազգաց լեզուաց՝ միջամուխ,
Կամառս անճառ, տի՛ նա, գո՛գցես, լիզել լափել՝ ի մի ումիզ։
Մովսէս, արդ եւս՝ մեկնի յափանց, բայց, գի՞նչ տեսցէ՝ ի դարձի,
Հայոց վասն ժամ մօտալուտ, յետին աւուրք՝ օրհասի։

ԵՐԳ Բ.

Մինչ՝ Հայաստան, ազգաց ազգաց ջոլիր ջոկատ՝ ի կոխան,
Պարտէզ Թվոց, արմատախիլ, անտառ տիգաց ծառաստան,
Փոխան քընար, Թմբիր Թովիչ, հնչէր չեփոր, փող գալար,
Ճարակ հրոյն համածաւալ, լիզէր լափէր դաշտս գալար։
Մէն մի իշխանք, Աւազդոբեարն, անճնիւր բաժան, ինքնուրոյն,
Եղեգն չախչախ, զիարդ, տոկայր՝ կաղամախին ընդ բախիւն։
Ամ մի ճեռաց, հազար բազկաց, իբրո՛ւ բաւէ՝ ի գուպար,
Երբ՝ Սասանեանք ընդ Տիտանեանց, լերինք հսկայք, ի պայքար,
Ո՛ւր, Թագակիր Արշակունեայն՝ չէր այլ կորով, ճնայուն,
Բայց, լոկ ստուեր հին արուեստեանց, Թռիչ հարբաւ, սին Անուն։
Հարիւր Աւանք, հազար Դարպասք՝ հրոյն սրոյն՝ խանձ յաճիւն,
Գոռիւն գոչիւն ամենաստեք, կոծ աղաղակ, վայասուն։
Տիկնայք ըզգաստք, գըգուեալք գրկեալք, պայծառ տոհմից՝ հովանի,
Մահճակալաց կողոպ կապուտ, գնոյ վաճառք՝ կան գերի։
Կամարք, խորանք սուրբ Տաճարաց, տապալ տապաստք սիւնք կճեայ,
Զարդ Սրբազանք, Անօթք անգինք՝ պղծեալ չրթանց, յանոպայ։
Դաս երիցուն, Մատաղերամք, փարախ արօտ, հօտ լքեալ,
Կէսք՝ ցիրուցան, այլքն՝ յորս գայլից, ի մարց մայեն, որբացեալ
Բընարք խորտակք, նուագ լռեալ, ձայնք դադարեալ երգեցուաց,
Աւետարանք՝ յոստոց տակաւք, Բաբելընեան յուռենեաց։
Ցայս տես, յաղետ՝ խոնջ ծերունին՝ Հայրըն Սահակ, խանձ յաղիք,
Դաստակ դողդոջ, սիրտ ի դնդոջ, գալար տոչոր՝ թեւք թեւիկ։
Ջէր այլ բաւէր՝ յակաստանի, աչք լճացեալք, կըպէր ի լոյս,
Էջ յԱթոռոյն՝ յերկիր մածեալ, հող տապանին՝ խոր յանդոյս։
Իբրու Ղեւի՝ դէտ յելս մարտին, Տապանակին՝ լուրն յառման,
Դահէն գըլոր, անդ՝ ողնաբեկ, չունչ պակասէր, կենսական։
Ա՛յսպէս, Սրամ, անհայր անտէր՝ էր որբացեալ եւ այրի,
Կապտեալ մերկուց, զուրկ ի թագէն, գո՛գ անմարմին, անհոգի։

ԵՐԳ Գ.

Մինչդեռ՝Մովսէս, վարթամ ի բերս՝յօտար ափանց դարձ առնէր,
Ի նախաքայլն՝ հող հայրենին, խոնջ քրտնաթոր՝ զտն դընէր։
Նախճիր արեանց, գեռ թերաքամ՝ ուրեք երբէք, նոր ծխայր,
Սուսերք չաղախք, չէւ ի պատեան, հնձէր ըստ բախտ՝ սուր ի սայր։

Թէ՝ դանձք ամբաւ, վաճառք անգիւտք, չիք առեւտուր, դոց կրպակ,
Ջուր յորդառատ՝ ուր, ըմպանակ, բաժակակալ, մատրուակ ։
Ոտնակոխել՝ ի հողն բնիկ, զիւրն՝ որոնէր, Հայաստան,
Որ՝ չէր այլ ինչ, բայց Թէ՝ մոխրոյն աճունացեալ՝ համբարան ։
Յոր՝ գայր, գնայր՝ նիշք հետք արեանց, կոյտ ճապաղեաց խոչընդակ,
Ի մարդածախ պատերազմէն՝ աղետալեաց յիշատակ ։
Զիք ոք ի մէնջ՝ ի մտերմաց, օտարութեանն օժանդակ,
Ցարեւ Հարցըն՝ ողջունաբեր, ցուցցէ զուգին հարթ արձակ ։
Յոր՝ զաչ չրջէր, սիրտն բեկանէր, ահ եւ սարսուռ բովանդակ,
Ետումբ մարդակեր Ջոկ գաղանին, աւազակաց գումարտակ ։

Ցահի գոգի՝ ծպտեալ դիմակ, Խորհն գեղոյն ի ծայրն հաս,
Ընդ համասիրեւ բոց ճարակին, մահ ծնողացն՝ բօթ գուժեաց։
Ետց կարեվէր, ցաւ յանդիմեր՝ Հայրենասէր սիրտն՝ խոր խոցեաց,
Նախկին դաշոյն, ներքին ոգւոյն փախուկ մասին՝ քաջ մխեաց։
Ի սոյն յաւէ՛ր երկրորդ հարուած՝ Հայու Թագին լուրն բարձման,
Երբ՝ չէր միւս եւ՝ ձեռք Թագադիր, դրօշ Սրծուին՝ ի ծածան։
Ա՛յն բաց այերք, որ՝ լոդ յարեանց՝ ցանգ աննըկուն, յաղթ կանգուն,
Ա՛յս բօթ գուժկան, անդ՝ ատյր սրտին վերըս վերջին, մահացուն։
Ցանդունդս ցաւոց, յոյզ յալեխաով՝ Մովսէս գեռ կայր ի յոտին,
Զի պալարին, գեղեցիկ վիրին՝ Հայրըն ունէր՝ ծերունին ։
Թէ՝ վերջնոտեն խոնջ ծունկ բարձեց՝ առ քայլափոխ Հօրն ի դիւտ,
Սիրտն ի բերան, աստանդական ի յոյզ ի խոյզ, հետամուտ ։
Վաստաբախտ՛ին՝ չըգիտէր, Թէ՝ ի հին վերս նոր՝ այլ առնոյր,
Ի չիք աչաց՝ զուգիսըս առուաց եւ այլ գետ մի՝ յաւելոյր։
Մինչ՝ առ գուժ գուժ մահուն ժժգուն՝ հոգի ի սիրտ խոցեցաւ,
Ա՛յլ՝ չըբաւեալ, զերեզ ընչասպառ, միւս եւս ո՛չ այլ՝ խօսեցաւ ։
Ո՛ւր, այն Մովսէս՝ ժիր պատանին, հրատ ջերմին, անդողդոջ,
Ի սեաւ դանդուր, իբր ալեւէտ, ծունկք բարձք կիտառք, Թեւք դողդոջ։
Ցաւ, սէր՝ բուռն կիրք, գալ գիմադէմ փոփոխ բաղդին՝ յաստղարէզ,
Որդիական սէրըն յաղթող՝ արշաւ բանայր, նոր հանդէս։

ԵՐԳ Գ.

Ցայգըն յայգուց վաղորդայնին՝ հետ յանընկեր՝ յանց յուղի,
Ընդ ժայռ մացառ, Թաւուտ յանտառն, ել՝ զառ ի վեր մագլցի։
Ի գիւտ, լանդիր Սրբազան Հօրն՝ ի քնարան Տապանին,
Որպէս՝ ի կեանս, նոյն՝ եւ ի մահ, ի սէր չղթայն՝ պնդագին։
Առ գիւտ գանձուն՝ յերես ի մած, անդէն փարէր դամբանին,
Ա՛յլ յայլմէ՝ լինքն եղեալ յիւրմէ, գետնատածեալ առ Շիրմին ։

Շունչ հատկեալ, ճայն կիսագագ, բարբառ բան չէր՝ այլ ըմէր,
Բայց, դիրք դիմաց բիւրաբերան՝ լեզուս ասէր եւ խօսէր ։
Ո՛չ ոք բաւէ՝ ի բան ի դիր՝ լինել Թարգման բուռն կրից,
Բայց, մի Մովսէս՝ Խորհնացի, խորոց ի Թախ խմաստից ։
Մինչ՝ կենդանին ընդ անկենդան՝ հոգի խօսէր, սիրտ ընչէր,
Ջիւր Ողբոցըն ազեաց քընար՝ մատն ի յերեր՝ Թելն հիւսէր։
Նոր երամիաս՝ զարԹիր, ողբա ի ծով ազի, դառնահամ,
Նոր Սիօնիս՝ Հայոց երկրին, զաւեր քանդուած՝ վաղաժամ ։

Ա՛յ, ողբայր ըզՀայաստան՝ ի Թաց պատառ՝ Ողբերգուին,
Որոյ՝ երբեմն Դիւցազներգակն՝ էր գեղգեղեալ, Մատենին։
Կարդ Թագաւորաց, Մահարձանաց, կոԹող կամար, յաղԹական,
Զարշաւ Հայկին, զԱբրակունեցն՝ փաղփիւն փառն, մրցական։
Հայն Թագ՝ վըհէ ի լոյս ածեալ, ժանգսըն սրբեալ, կաճառաց,
Շարից փայլմանց, շաւիղազայից՝ բարձրադոյնս ճառ յերիւրեաց։
Ի տես աչաց՝ աւեր մոխրոյն աճիւնացեալ Աչխարհին,
Ի չիք աչաց, Ջողբերգն հիւսէ՝ ի խոց գալար խանձ սրտին։
Ա՛յսուհետեւ՝ լըռէ նննջէ՝ խորտակ քընար՝ առ անարին,
Իբր, այլ Մովսէս՝ տես յԱւետիսն, ի հող մածնոյ, Նաբարին։

Ո՛ Հա՛յր, Ա՛յ, Թէզ ողբակիցք՝ Հայ հարազատք, ցանգ լացին,
Բայց, ազգատեաց սիրտ զազատած՝ ո՛չ ցարդ՝ կակղէ, բաւեցին։
Երբ, մին՝ չինել, այլն՝ ի քանդել՝ սէր ընդ մահանս մաքառի,
Ջիարդ, դարձեալ, Հին Հայաստան՝ վերականգեալ, նորոգի ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԹՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ԳՐԻԳՈՐԻ ՆԱՐԵԿԱՑԻՈՅՆ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Գուսպարապետք չահատակաց՝ ի գալ պայքար՝ չեմ հրաւէր,
Բազկին բուռն, սահման քաջին՝ կապուտ բաժին՝ քաջալեր ։
Ո՛չ ձեռք Դաւթին՝ չեշտ պարտաքար վիթխարւոյն՝ ձիպ, Թաւադեղր,
Հայկեան բազկին դոռ լայնալիճն ընդ կուրծ Բէլին՝ տէգն ոլոր։

Ո՛չ դիւցազըն Շամիրամին՝ գոռ արուեստիւնք, առնաբար,
Ալէքսանդրին՝ աշխարհակուլ յաղթ արշաւանք, քաջաբար։
Թագաւարմից՝ փաղփիւն վայլից չերդէ քընարս տասնաղեան,
Ո՛չ Աւագաց՝ իշխանական սէգ խընջոյից, տեսարան։
Ահարոնին՝ կուռ պատմուճան պալարակապ, գեղգեղել,
Կաթողիկեան՝ վեհ հոյակապ Տաճար խորան՝ նուագել։
Բարձունս թողեալ, ի գետափունս յածեալ հրջիմ միայնիկ,
Ի ձորս ծործոր, Հազուագիւտ՝ զիմ որոնեմ ծիծեռնիկ։
Ո՛ւր վայրք, անձաւք Գրիգորիսին, ոտից դաստր, մենարան,
Ուրեմն, երբեմն լսէր ասել՝ Ռուշտունից վանք Նարեկեան։
Անդ՝ ի տանիս, մենիկ հրջիկ, մնչէր ճնճղուկ, մենաւոր,
Մերթ՝ ընդ ճալրանց, է՝ զի գառանց ընկերակից, թեւաւոր։
Դարանակալ, խոր յափշտակս հծծէ հեծէ լուռ մնչիկ,
Է՝ զի եւ յամս, ի թեւս արծուին՝ ճահր խոյանայ, սուր սաստիկ։
Թէ՝ ուր վայրքն՝ յոր օթանայ Սա՝ երկրնակ, թէ՝ հըրեղէն,
Ո՛րպիսի ոք, երկնից ծնունդ, թէ՝ մահացու, հողեղէն։
Ընդ ուստ հրջի, առ որ խօսի, ւ՛որբ վերանայ, իջանէ,
Ցանճնիւր ծաղկանց, մարգաց մրգաց՝ խնկոց նարօտ, փունջ կապէ
Ինքըն յերկրի, սիրտ՝ գանճ յերկինս, թեւքն թիակ, միտքն ուղեակ,
Կէս աստ, կէս անդ, հոգի մարմին՝ երկակենցաղ, երկրնակ։
Նոր գիտաւոր՝ հրջիկ թափառ ընդ միջ երկրի, եւ երկնի,
Ի կիսագունդն՝ օճապատոյտ, խոտոր հրջան մի հրջի։
Ցերեւելն՝ եւ յաչաց սահի, այո ոճ տարազ՝ Նարեկին,
Կենդանագիր ճիշտ ճշգրիտ՝ վարուց տիպար, Գրիգորին։
Հայտա, երգեա նոր Դիւցազնոյս՝ զարշաւ կենաց, արիաւոր,
Հար գու Բընարդ, ի չափ առ կայթ, ի չեշտ ի յօդ, դաշնաւոր։

ԵՐԳ Բ.

Այն ինչ ի գալ՝ հասակաչափ, կորով յիրան աշխուժին,
Ընդ Թարմթելից եւ գողտր հոգին՝ յառոյգ խայտայր, գեղանին,
Վասպուրական բուրաստանին՝ ճիւռ բարուրնակ, պտղալից,
Սուրբ Ծնողաց Օրհնեալ Զաւակ, յերկնուստ պարգեւ աղօթից,
Ի տիս խարտեաշ մատաղ հասակ՝ կանխիկ նուէր, նախընծայ,
Ջերթ Սամուէլ՝ դեռ գանգրահեր, ձօն խորանին Պաշտօնեայ։
Ծնողաց ուխտ, ծնելոյն տենչ՝ միոյ խանդի զուգակիր,
Հօրն եւ Որդւոյն՝ մի ուխտ մի սիրտ, ի սոյն կոչումն՝ ձայնակիր։
Ջերթ մոլորակ՝ յարփւոյն ձգեալ հողոյն բաժին, լոյսն նախնի,
Մօրէն անջատ՝ ընդ հունս արձակ, ի վայր օտար դեգերի։

Հող արգաւանդ բերրի բեղուն՝ սերմն յաղդի վարուցան,
Բայց յաղբերէն բնաւ անբաժ, բարդէ կապէ հունձ ղորան։
Ի սոյն օրէն՝ նախկին քայլից, ի վարժս կրթանց պարապէր,
Առ ոտս գիտնոց, յոտմունս ալէսպէս ի նախաքայլս արշաւէր։

ԵՐԳ Գ.

Աստ, Գրգորիս՝ նոր այլ մի մարդ՝ միանձն փոխեալ ճգնաւուն,
Ցաղօթից գիրկս, ի խոկմունս սուրբ, գիշերօթիկ ցայգն ի բուն։
Անխոնջ, անքուն, մարմին ճնշեալ, զոգին հիւծեալ, մերկ բամբիչ։
Սպառազէն, զբրահաւոր, կազմ ի ըռազմ, դոռ մարտիկ։
Ցաղ եւ ի ճախ՝ ի թեւս կրկին քաջ հաստատեալ, յանդստին,
Ել ի կրկէս, աշխարհանդէս, սկիզբն առնել արշաւին։
Թէ՝ յաշխարհի արդէն մեռեալ, ճգնականին անճկաւէտ,
Բայց եւ չէր մարթ քանքարն ծած կեղ, մինչ յերկնից՝ ձայնն էր յաւէտ։
Վերին կոչման՝ կալ հպատակ, հըրամանին ունկն դնէր,
Ցանապատէ ծագ յաշխարհաց, գուշակ գնալ, լրաբեր։
Մինչ, իւղաթուրմ օծան ճակատք, անց ի բազմոցն սրբարան,
Առ բոց ջերմին, հուրն ի բարձանց, ծախէր լափէր զոհարան։
Ջուրն կենդանի, աղբիւրօրէն յորդ ի հրթանց չնորհք բղխէր,
Քանի՛ցս նուագ՝ աշխարհալուր, առեան ի բեմ՝ ելանէր։
Որպէս ի գիր՝ կուռ եւ սաստիկ, թռիչք մտաց դիտակին,
Նոյն եւ ի բան՝ յանպատ խօսէր, ի հոծ խմաստ, բըբակին։
Շնորհաբաշխ Հոգւոյն պարգեւ՝ հեղոյր զեղոյր յանձն նորին,
Անքուն հսկեալ, քաջ կատարեալ, վեհին պաշտօն խորանին։
Թէ՝ նախանձն չար, լուսանս բուրիչ դէմ Արդարոյն արձակէր,
Անլուր հրաշ, վայլ զԱնմեղին՝ լոյս յերեւան՝ վաղ յայտնէր։

ԵՐԳ Դ.

Ի սոյն ընթաց՝ անստերիւր, մինչ՝ կոչմանըն ի կէտ էր,
Լուսոյն արեւ, հառեալ ի ծոց՝ անդէն չիջեալ, խոնարհէր։
Այսպէս, Գրիգոր՝ յաքնալաստակ, ի հունձ առատ՝ գիր մատեան,
Մշակ յայգւոջ, խոնջ տարեւոր, Հայրն Հոգւոց պատուական։
Հորիզոնէս փախչէր թագչէր մեր գիտաւորն աննման,
Ցանդունդ եթեր գնայր սահէր, ի դաշտ ափունս եղիսեան։
Նոր Եղիայիս, կառօք հրօք յանջրպետել՝ յամպս ի վեր,
Ժառանդ կտակ, Մաշեակն պահեստ յիշատակի մեզ ձգէր։

Հօրէնական Որդւոցս բաժին, գանձ մի անգին՝ գրաւական,
Բերք Հանճարոյն՝ իծ-ոցն Համբար, փունջ մի գրեանց թանգարան։
Ընդ այլս եւ սա՝ Աղօթագրոյն Ոսկեմատեան, մեզ ընծայ,
Ի քիմս ճաշակ, փոփոխ Համեմ, զերթ թագուցեալ՝ Մանանայ։
Անդ՝ Հոգերգոյն, ի ձայն հառաչ սրտին ողբոց, ձայնարձակ,
Եթեր ի վեր, վերնոյն յաթոռ՝ չուրջ ծաւալ տայ՝ արձագանգ։
Ի մահացուաց՝ ո՛չ ոք այնպէս, Հոգի լեզու խօսեցաւ,
Ո՛չ Որբէոս՝ ի Տասնաղեանն, կամ Հոմերոս՝ կիթառաւ։
Ի Հռետորս՝ մեր Սա՛ Պուէտ, Յերգահանս՝ մի այս Նարեկ,
Ո՞ բաւ զննել՝ ի Համբարան սրտին չոզ դանձն՝ գաղտն Աբեղ։
Որպէս խոռոչք՝ ի վէմ ժայթքեն զառուն սաստիկ, պաղպաջուն,
Նոյն՝ եւ Նարեկ՝ խորոց հոգւոյն՝ զաղբիւրս վիժէ, հոգեսուն։

Ո՛րքան, քանի՛օն, աչ ակնարկեմ, Հայրն դիտեմ գո՛գ՝ կենդանի,
Պանծամ, պարծիմ ընդ լուր՝ ի տես անգին միոյ Մարգարտի։
Ո՞վ իմն Գրիգո՛ր՝ մեծ են այո՛, քրտանցդ արդիւնք, տոհմական,
Որոյ՝ ի վառս, մեծ պանծանօք, մերս ճոխանայ՝ Հայաստան։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԶՈՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԽՄԲՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԻՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Ցետ տասնիցըս՝ ծիր բոլորման Հարիւրեակի՝ թիւ փրկչին,
Մի վայլ Աստղ, յաղօտ մշուշ՝ յերես ծագէր եթերին։
Քաջաց Տոհմէ, Զարմ յԱզատաց, ծնունդ ծագումն Դիւցազնին,
Որ՝ յետ միոյ՝ զերիս տայր ծիլս, կլայեցիս, Հայկազուն։
Նոյն Դարպասէն բերոյ ի փունջ՝ երրահիւսեակ մի Պսակ,
Եկեղեցւոյս հիւսէ կապէ Սուրբըն Ներսէս՝ վառաց Թագ։
Հարաղատաց անզուգական՝ մի Անդամանդ, գիւտ անգին,
Դեռ չողշողալն՝ նորափթիթ, Մակդիր առնոյր՝ Շնորհալին։

Ընդ փառահեղ գեղ Տաճարին, շնորհազարդ արփենին,
Ընդ շուք հոգւոյն եւ փայլ մարմնոյն, զարդ յաւելուր՝ ձօն կրկին։
Բարքըն Համբոյր, չրթունք բերան՝ քաղցրածորան կաթիլին,
Ցօղ առաւօտին՝ զեփիւռ անոյշ, սիւք Հերմոնին չնչէին։
Բիմք եւ լեզու խորխոխ մեղու ճուկն կազմեն, հիւթալից,
Ջեռք եւ մատունք գծեն քերդեն զարճան պատկեր գեղգեղից։
Ի Մոտսայից, Մոսայ ծնեալ, դաշնակ ի խայծ՝ Հոմերին,
Ի տիս մանուկ, փափկիկ մատամբք՝ յերեր ի լար քընարին։
Ակն քաղցրաբուղխ՝ զառուս թափէ, ինքնաստեղծ՝ մի Պուէտ,
Ի վարժ ուսմանց ներհուն ներկուռ, յայտնէր զինքըն՝ որպէն Պետ։
Տեառն ի տան արմաւէնի, ծիլ բիւրոստեան, փարթիլ,
Շրջակայից զաչ՝ յինքն ձգէր, մինչդեռ՝ հազիւ պատանի։

ԵՐԳ Բ.

Մատաղ ի տիս՝ աչակերտեալ յոտս գիտնոց՝ ճեմարան,
Մատաղատունկ, մի ձեռասուն, յայլ փոխադրէր դարաստան։
Իբր նախ վկայն՝ յորովայնէ նախ ընտրեալ ի կոչումն,
Ընդ Պօղոսին, մշտամրմունջ՝ «Տէր, զինչ կա՛միս», սուրբ մնչուն։
Եօթնաստեղեան ի սեամ խորան, դասքին կոխել՝ յաշխաճան,
Ահարոնեան ի յիւղ օծեալ՝ անց ի բեմըն, բազմարան։
Ի դասակարգս նախաքայլէն՝ Առաքելոցն ի կրկէս,
Ցընթացս կոչման՝ քաջ ընթացիկ, տեսաւ մարտիկ՝ յասպարէզ։
Անդուլ անքուն, միակ ընտիր, բանին կենաց սերմն ցանէր,
Ի փայլն վարուց, ջինջ հայելի՝ քան թէ բանիւ, ճառն կնքէր։
Ցաչխարհի ծով, ճարպիկ որսորդ, զոգիս որսալ ի յաւհան,
Ամենեցուն ամենայն լեալ, ի շահ հոգւոց՝ նոր յայլ կեան։
Ցայգն յերեկոյ՝ չրջի յածի յայց եւ ի տես տնանկաց,
Դիշերն ի բուն՝ ի հսկմունս սուրբ, ի ձորավայրս Ձիթենեաց։
Երկակի խանդ՝ սիրոյն ի տապ հրավառեալ՝ սիրոն յամբար,
Չէ՛ր այլ զսպել՝ լոյսն ի դրուան, ցայտէր ի դուրս, իբր ղամբար։
Ներքին կենաց՝ զոհին կնդրուկ, ծաւալել ևս՝ հոտ նարդեան,
Արտաքնոյն տես՝ լոյս ի յերփիւռ, համբաւ բուրէր սրբութեան։
Ծառայ՝ եւ գի, ի սակաւուն հաւատարիմ Տեառն իւր,
Արժանի՝ եւ այլ աչխարհաց՝ լինել իշխան, տէր անձնիւր։

ԵՐԳ Գ.

Մինչդեռ, Ներսէս նախկին քայլից քաջ արշաւին՝ ի պսակ,
Առ Սարգէնին՝ ասկի դաշնի ի զարդ գլխոյն՝ յաղթանակ։
Դեռ նորահուտ՝ ի կարգ նախկին զինուորութեան գասապետ,
Ցերկրորդն կանխել՝ վաղ յառաջէր, ողջոյն խմբի՝ գնդապետ։
Հանուրց բարբառ, ընդ ձայն բազմաց հըրաւէրն՝ էր ի յերկինս,
Ընդ ձիր օձման՝ երկոտթեան եւ ձօն բաշխէր՝ ի վերուստ։
Ի գերագոյն Հարց ժողովն՝ եւ վիճակըն Մատթէոս,
Երկոտասան գասու խմբին՝ յԱնդամանդից եւ մին Սա։
Մինչ՝ յայս պատիւ՝ իշխանութեան, փառօք ի գահ համբառնայր,
Աստուածապաշտ շահվաճառին՝ տոհմականօք, գուռն բանայր։
Քանի՛օն, մեծ էր վիճակ թէմին, գաւառ, սահման լայնարձակ,
Նոյն՝ եռանդուն, արագընթաց, խաղայր յառաջ քայլս յարձակ։
Իբր գթած ոյն՝ Մայր բազմածին, բանայր գիր գոգ՝ որդեկաց,
Ընդ հայրենին՝ վարեալ թեւովք, գիրկն յապաստան աղքատաց։
Պատիւ կարգին, ուրքան բարձր, գահ գերամարձ, գաւազան,
Նոյնքան սրտին հեզ եւ խոնարհ, ի տիպ տիպար՝ Տէրունեան։
Ա՛յս ձիր անգիւտ, յոլորտս ըսփիւռ՝ հռչակ հարան համբաւի,
Ընդ համազգեացն եւ Արտաքինք՝ ո՛չ զուր ձայնեն՝ Շնորհալի։

ԵՐԳ Դ.

Անդ՝ Գրիգորիս, Մեծ Հայրապետ՝ անգիւտ մի տայր օրինակ,
Կոչեալ ի բէմ՝ գիր Հովուականն, նորա տայր ձեռս եւ վիճակ։
Էր ասեանել, անդ՝ յաւրէին, յիւր բազմոցէն իջանել,
Զեռամբ ձգել՝ նըմա ըզքօղ, յիւրըն Աթոռ՝ տալ բազմել։
Ա՛յս մի չքնաղ՝ գործ Պահլաւին՝ արժանին գանձ՝ յիշատակ,
Ջնաշխարհիկ դիւցազն սրտի, ներքին ոգւոյն՝ էր գուշակ։
Ի սոյն օրէն՝ եւ այլ Աւագք, մի սիրտ ի ձայն՝ նորընտրին,
Սիրոյ համբոյր տուրք ողջունի, գիրկ ընդ խառըն փարեին։
Ի համբառնալ՝ լուսաւորչեան ի գահ աթոռ, վեհապետ,
Բանայր ըզգանձ՝ սըփռել հանուրց, իբր չընորհաց, գանձապետ։
Խուժանն պատքեալ՝ առ գովք սրտից, յայլըն աղբեր՝ դիմէին,
Շնորհալից բան՝ մեղրածորան, լիով յագուրդ զեղուին։
Հեռակայք թէ՝ զուրկ ի տեսոյն, ի խնամոցն՝ չեն թափուր,
Մատանցն ի գիր՝ իբր ի չրթանց, աքանչացեալք՝ նորալուր։

ԵՐԳ Ե.

Նոր բազմ՛ելոյն՝ ի գահ աթոռ, յայլ դիրս փոխէր՝ Հայաստան,
Ոսկի դարուն փառըս նախկին՝ գայր ըզգենուլ պատմուճան։
Այր ընդ ընկեր՝ յօդ կատարման, լծակ սիրոյն՝ դաշնակի,
Զկր այլ լսէր՝ կագ եւ կռիւ, բաժանումն, սուր ընտանի։
Միով գլխով՝ անձնիւր մասունք՝ քաջ աղխաղեալք ըստ կարգի,
Այլ յաւելոյր կորով մարմնոյն, չուք, չնորհ եւ գեղ հասակի։
Ներքին սիրոյն այս յօդ չաղկաս՝ սկիզբն էր եւ օտարին,
Թէ՝ վաղահաս չէր կանխեալ օրհաս մահուն, տխրագին։
Մեռաւ Ներսէս՝ Հասարակաց Հայր եւ Հովիւ, անընման,
Ցեկեղեցւոյ բարձաւ մարմնոյն, մեծ եւ արթուն ղգայարան։
Հայաստան, յիւր լուսաւորչէն՝ երկրորդ անգամ՝ որբացաւ,
Ի չկնանել՝ զամբար ջահուն, զուրկ ի լուսոյն, մթացաւ։
Հօրէնական ժառանգ գանձուց, Շընորհագիծ՝ գիր Մատանց,
Շար քաղուածոյք օրհներգութեանց՝ հըրաշալուր, նոր հիւսուած։

Քանի՛ցս, ի լուր՝ երգաբանիս դաշնակքն՝ հնչեն կիթառին,
Ցաւով սրտիս, իբր կենդանին՝ ըզՀայրն յիշեմ՝ Շնորհալին։
Համաստեղին՝ Շար դասակարգ, յարարչագործ՝ չարժ մատին,
Ցերեր լարից երգահանին՝ ատուեր նկարք քանդակին։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԵՕԹՆ ԽՈՏԱՃԱՐԱԿԱՑ

ՀԱԳՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Նոր մի կրկէս, այլ իմն հանդէս՝ ախոյեանից, մրցական,
Ո՛չ ձիընթաց, կամ կառարշաւ՝ Շահատակաց յՈլիմպիան։
Ո՛չ Ելլադեան՝ նրբին դրուագք, գեղարուեստից ճեմարան,
Որբեսին քնքոյշ քընար՝ յերեր մատին ի չարժման։

կամ, թէ՝ վրճին Ասղեսին, դունագեղել՝ պաստառին,
Զանդունչն՝ ի չունչ, դի անկենդան՝ անճնաւորեալ ի մարմին։
Զեն աստ վայրքըս, Բաբելոնեանց առևտրս պարտէզք, սիգաճեմ,
Եգիպտական մեղկ Դչխոյին՝ գինդ մի անգիւտ, ճաշ համեմ։
Սէգ ապարանք՝ ի ջուրս համբարձք, Մերիսեան լիճ մէջկին,
Հսկայ բրգունք, անհիմն կառակառք, յաւաղուտն փիւնիկին։
Ո՛չ Ալանայ իշխանուհւոյն՝ օժիտ Հարսին Սադինկան,
Զոյգ մարգարտին, ոսկի անճրեւ տեղայր դահլճին՝ Հարանարան։
Բնաւքըն անճուկ, վայրավատինք, վարկպարապի հանդերճանք,
Թատրոնական, ակնապարար, զաչ կախարթիչք պաճուճանք։
Ա՛ռ ոտն կոխան՝ թոռիչ աղեաց դողտր քընարին սին սօսիւն,
Բարձրուղէշ կաղնեաց կնճեաց հողմավար փուք եւ բոմբիւն։
Չա՛ր դու երգեա՛՝ Նախահաւուց զեթերական դաշտս ախանց,
Նախկին կենցաղ Անմեղ Դարուն, Հովուին սրինդ՝ յեղեգանց։
Գըլակայ ձոր հեղեղատին՝ եօթնեակ գառանցն, մենաւոր,
Տարաղ կենաց, մահուընց տեսակ՝ նկարեա մեզ, արփաւոր։
Յոտաճարակ ճգռանց ճնճղաց բոյն եւ դադաթ, մենարան,
Բնակելոցն ի յայր վսպար, լուիկ մինչիկ խշտարան։
Ո՛ւր կանգնէր ի նոր Պրոպատիկէ, Սրբարանըն՝ Սելևան,
Ցարիւն եւ ջուր թաթախելոցն՝ Քառասնից լիճ Սեբաստիան։

ԵՐԳ Բ.

Բաբէ՛ եւ զի՛ մթին տխուրք, վայրք ամայիք, աւազուն,
Սարք առանճաւք, որջք գազանին, գալարք վտիտք, աղաղուն։
Ջի՛ք հետք ոտից, յարկ մահացուի, անչէն անշուք դաշտք անբուն,
Բաց ի Ցօթնից մակաղելոց խոտաճարակ, խոտասուն։
Որք՝ գետնամած ալահս յանլուսին, յորոմ հսկեն եւ անքուն,
Ի խորշ խշոյց թափին ի դուրս, ընդ արշալոյսն վաղն այգուն։
Խորշակ ի տօթ՝ արեւակէզք, թափառին յարկ բացօդեայ,
Ցայգն յերեկոյ՝ Սաղմոս ի ձայն՝ «Տէ՛ր, զի՞ նեղիչք, յիմ վերայ»։
Մի ճաշ ջամբեն, խոտ համադամ, երեկորին ի ճաշակ,
Թարմըն յատեստ, չորն ի զգեստ՝ կենդանապարէն ի թոշակ։
Արտաքնոյն տեսք, խոտակըրօն, վշտամբեր կեանք, թէ՝ այսպէս,
Բա՛, ո՞րպիսի, ներքին հոգւոյն, դիւցազնական զոհ, պէսպէս։
Ի մարմնի՝ ներքծ անմարմին, կեանքս ընչեն, ի հոգին,
Ցատրերիկեայս՝ վայրագնակք, վերաճեմեալք ի յերկին։
Հողանիւթեայն՝ գետնակաչախիք, Հոգեղինաց՝ աչք դէտակն։
Երկուց տասանց վարք անըսպիւռ, անբասերիւր, անց չրջանքն։

ԵՐԳ Գ.

Մինչդեռ՝ այսպէս, գօտեւորեալք, մէն մի ըմբիշք, մրցական,
Ճգնականին կէտ յասպարէզ՝ դընան արձակ, յաղթական։
Նոր այլ արշաւ, եւ այլ պահակք՝ Առաքինեաց վաղվաղեն,
Վարդ ընդ չուշան՝ չիթըս աչաց ընդ գետ արեանց՝ զոյգ զանգեն։
Որք՝ ի կեանս կէտ՝ ուխտ ի սրտի, ընդ հետ յարեալ Յաչելեայն,
Ո՞ կարասցէ՝ կորզել քերցել վարդապետին ի սիրոյն։
Անուր չղթայք, սուր հուր, բանտ մահ՝ ստնանել ինչ, չըբաւեն,
Միչտ՝ լանջ ի կուրծ չահավառեալք ի հուր սիրոյն խարուկէն։
Ի տիս տիոց՝ ցայրն կատարեալ, յոտըս կրթեալ բարունէն,
Եւ ո՞ բաւէ՝ բան տալ առ բան յերեւիլ անդ՝ յատենին։
Բովուց ընդ վորձ՝դառն կատանաց,ընդ չար՝ անցեալ եօթնեքին,
Որ,շրջք ընտիրք, երամովին, ի մահ կայտառն, խնդագին։
Պարսկադէնին ի խուժանէն՝ սիրկ ի չղթայ՝ քարշ ածին,
Ի պայր բերան սրախողխողք, ի Բըրիստոս կատարին։
Ընդ դունախառն խաղալ գետոց յեօթանց Աղբերց Սաղիմայ,
Ոգիք արդարք՝ ի թեւս թեթեւ, դաշտս սլացան յեղեմայ։

ԵՐԳ Գ.

Ի չուք թաղմանց կրօնիդեանց՝ տունըն չարժի Գլակայ,
Լուսաւորչեան կարմիր դրօշն՝ վերս վերս յալիս՝ ծայրք ծփայ։
Սեաւ աքսեմք ի ձիւնափայլս՝ չարին խմբին՝ ի թափոր,
Կխոց՝ ի ձեռս՝ խնկոց բուրվառ, այլոց՝ ի յոսն՝ վայլ սափոր։
Սուրբ նչխարաց զաճիւն մնային, անդ՝ ամփոփեն ի Շիրմին,
Հողանիւթեայ Աւանդիցըն՝ ձօնեն ըսպաս՝ զոյս յետին։
Ջաջ քաջ զննեալ, մի մի թացեալ՝ վերըս Մարմնոց վկայից,
Ասպա, քննեալ՝ ներքին դանճուց՝ չնաշխարհիկ, կեանս զոհից։
Նոր խմբն բառ, նորատեղծ, նոցա ձայնեն՝ Մականուն,
Տապանագրեալ դրոշմ կնիք՝ խոտաճարակ՝ Պատանուն։
Ցամէ յամ՝ նոյն նուագին երգք ի Նաւակատիս եօթն Սրբոց,
Փառք անթառամ, թագ պարծանաց՝ եկեղեցւոյ Տանս Հայոց։

Որ՝ կեանս չուչան, ընդ մահ բոսոր՝ պճնեալ յեռուք,երփնազարդ,
Երկուց խմբից ջահ ընդ առաջ խաղայք գնայք՝ թագազարդ։
Եօթնեակ Եղբայրք, եօթնաստեղեանք, Հրագաթաթն՝ Գրիգորի,
Համանըման հոլաթեւեալք ի բարձունըս եթերի։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՎԵՇՏԱՍՏԱՆԵՐՈՐԴ

ԱՌ ԱՆՄԱՀ ՅԻՇԱՏԱԿ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՑՆ

ՈՐԴՒՈՑ ԵՒ ԲՈՒԱՆՑ ՍՐԲՈՅՆ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ

ՀԱԳՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Զարմանազան անցք հրաչից՝ ի Հայ հորիզոն դուարին,
Որոյ նչմարք՝ խորհուրդք անճառ, հազիւ ընդ քօղ՝ նկատին ։
Ցետ Հայրն Նոյի, Հսկայն Հայկայ՝ Նախահաւուց աշխարհի ,
Յառաջս երկու՝ Ազգ Թորգոմին, չար իշանէր ըստ կարգի ։
Մի թեւն յահեակ՝ Հայկ եւ Սրամ, ձիգք լայնալիճք ի ձեռին,
Ի թեւն աջոյ՝ Սրգար, Գրիգոր, նիզք խաչավառք ի լանջին ։
Ա.յս Ցեղապետք, բացաւ դրօշ չուրջ պարափակ՝ Հայն սահմանի,
Ձեռք աջակիցք՝ բակ բոլորեն սրսկաճեւ Հայաստան ։
Հանդիսադիրն՝ Հայկ, դէտ ի վեր՝ տայր մատնանիշ՝ Նախարքային,
Առ մի հարուած՝ զարկ ըզգեստնեաց Բէլն Բէլիար՝ Սուտ արքային։
Գրիգորիոս՝ ձայն կենդանի յարձագանգին՝ ի վիրապ ,
Զարքայն՝ Տրդատ կերպարաներ յայլ մի նոր մարդ՝ խօլն վիշապ։
Ընդ պսակիլ՝ յաղթանակաւ Հայկեան զինուց հին չրջանք ,
Լուսաւորչին Որդւոց Թոռանց՝ բացան քայլից նոր սահմանք ։
Մինչ՝ ընդ տեսիլ գաղտագողի՝ Լուսաւորն Մեծ՝ նչմարէր ,
Թագաղարմից զարչաւ փայլից, գարուց ընդ էջ, նկատէր ։

Հնգից խմբակ՝ մի յարմատոյ, բազուկք ճգնեն, բիւրոստեան,
Զորոյ գեղգեղ՝ տար յաշխարհաց, Մուսան երգէ, դողտրական։
Աբեան վկայ Նահատակաց կոթողք Շիրմաց, բարձրաչէն ,
Ծաղկազարդ, դեռ թերաբամ, կեանս յԱնմահից՝ զօդ չնչեն։
Իւղաթուրմք, խաչագրօշմ Մահարճանաց՝ Թագակիր ,
Հին անթառամ, նոր գարք թառամք՝ բարդեն նորեն, վերադիր։
Խումբ զուգաթիւ, Պար երամից՝ մէն մի յԱթոռս՝ վեհապետք,
Ցուղիղ գըծէ՝ չրջան խոտոր, ժառանգ Ցաջորդք՝ Գահապետք։
Կոխերցն ի կող վերաբուսեալ սաղարթք ընձիւղք բեղմ ի բերք,
Վարդք վաղահատք՝ ձօն ի սեղան, Պատարագիս Թարմ նուէրք։
Խորհրդական, անձնիւր բաժակք՝ յերկինս խորան՝ ընծային,
Զոր Գողթական բամբռահարք՝ յաւէշտ Թաւիւիրս՝ երգեցին ։

ՄԻՋՆԵՐԳՔ

Նախին յարչաւ՝ Հայր նահապետ զիւրըն Սահակ՝ Արիստակէս,
Զերթ Շամունէ՝ յԱնդրանկին զոհ՝ ճօն ի Սեղան յառաջէ ։
Հարցըն Հնոյն՝ յանխախտ հաւատ, նոր Առաքեալ, ախոյեան,
Քրիստոսական զամբիծ կրօն, սրսիռէր ի ծագ Հայաստան ։
Ընդ Հանգանակ սուրբ Դաւանման՝ կարգս չքնաղ տայ յերեւան,
Ի հիմն Անկեան՝ սերտ կցորդեալ, ի սիրտ լեզու, միաձայն։

Հօտին փոքու Հովիւ ընտիր, անց ի գլուխ, վրթանէս ,
Ցարօտ մաքուր, յստակ յորդիւր, հօտըն տածէ Հովուապետ ։
Անքուն տրքուն, յանքոյթ դաւիթ, անբաժ ի սուրբ փարախէն,
Սրեամբ չափ՝ տայ կեանս գրաւ, ընդ մէն միոյ՝ փոխարէն ։
Մայր գԹածուն, թեւաւարսիակ, բացեալ ծոցըն՝ յաստատան,
Ժանեաց ի յափ՝ պարզէ գաստակ, յայլ հովանին՝ պահապան ։

Սուրբըն Յուսիկ, Հայրանուան՝ սիրոյն ջերմին խարոյկ խանձ ,
Կռոց զարձան վիշրէ խորտակ, զոհ եւ բագին, մարդախանձ ։
Ի լանջ սրտի, կուրծ յերկաթի՝ բռնաւորաց դէմ առ դէմ,
Ի բուք հողմոց, ընդ կուչտ ալեաց, գոգ Թաւ կաղնի՝ ծփան դէմք։
Բանտ եւ չղթայ, սայր սուր, բոց հուր, Յիսուսի սէր՝ Սուրբ յՍնուն,
Ծաղկեայ մարգաց կերպաս պաստառ՝ ոտից դիւրեն՝ դաշտս անհուն

Ի հեղեղ ջուրց Նոյեան Տատրակ՝ չուչանագեղն Գրիգորիս,
Տղմից չաղախ՝ անթաց ոտամբք՝ վերաթռչէր, Թեւս յոսկիս ։
Կարգ յաննիւթից՝ նախանձմբեկ, հոգանիւթեայս ի մարմնի ,
Ի կաւ բրտի՝ վառ ի հոգի, ղերթ փակ ղամբար՝ Դէթէօնի։
Ընդ ճգնասուն, կեանս խոտաբուտ՝ եւ չիթ յաչաց՝ անապակ,
Երին երին ցայտից, բոսորագեղ, քամ խառնէ՝ մի բաժակ ։

Կոյս Մարտիրոս, նոր Բահանայ, Թագաւորըն՝ Սաղմոս ,
Ստորեկրեայս՝ ի մահացուն, ղերթ Անմարմնոց, օթանայ ։
Հնգից պսակ՝ Մանկահասակն, անբաժ Ցեղբարց՝ Դանիէլ,
Անուանակցին՝ նախանձխնդիր, ի դուռ բանտին՝ կայր անել։
Աղցաւորին չառնէ երես՝ Նորոյ կենաց ի խնդիր ,
Արհամարհէ՝ կեանս ղաղիազիուն, իբրու այր մի, տարագիր ։

Սոքա Ազգ Սուրբ, Զաւակք օրհնեալ, հունձ հատընտիր, հասկ առոք
Որոց՝ ընթացք, ի հոտ Իւղոյն, սիրեն ծաւալ՝ սիւք առագ ։

Անդուլ անխոնջ, ի Հայ յովտիս, բանըն կենաց սերմանեն,
Սերմըն յաղգի ի վարուցան՝ լիով ափով, ծաւալեն։
Շընորհ օծման ընդ կեանք կուսան՝ իբոյր վարդից՝ փունջ կապեն,
Նոր Տաճարիս՝ առ սեմ գաւթի, կաճառք Սրբոց՝ չուրջ փայլեն։

Ի վայլ վարուց, կենաց տիպար՝ Քահ առաջի, դան գընան,
Ի սուրբ նախանձ, խրախուսեալք, յասպարիզին խոյանան։
Կենաց ընթացք, մահուանց տեսակք՝ յերիվրըն հոտոց՝ տան բուրմունք
Հուսկ արեգին չոզ լուսաւորք՝ ձգեն ցայտեն բոց ցոլմունք։
Մինչեւ ի ծոց՝ նշոզք ցնցուղք, խատըղեն զաչ ի յակնիս,
Նա՝ յետ ժամն ձիւ՝ նշոյլք աղօտք, դեռ զշոտեն փայլից հիւս։
Զայս եւ յաւէտ՝ յետուստ ոտիզդ, բանահիւսեմք զերդ ի լար,
Մինչ՝ մեր յաւիտանց, Հայ Աստեղունք՝ փոթի վախչէին ի ծոց մայր։

ՎԵՐՋՆՈՏՔ

Ո՛վ Հարք, Հովիւ՝ դուստր խմբից, Թագասպակ, պար Որդւոց,
Որք՝ Թեւոցըդ Թաւեալ փոչիս, վաղ ալացայք, զոյդ Հոգւոց։
Նոր նոր փիւնիկք՝ մարմնոց յաճիւն հրավառեալք, նորածին,
Վերնագաւառս յուղինաճեմք, ի Թեւս ոսկիս, յարծաթին։
Թէ՝ Շերմացըդ ի քընարան, յափունս օտար՝ զատ ննջէք,
Ի մի դուստր ժողով Սրբոց, հանգիստ Հոգւոց՝ յերդ ինչէք։
Ի տար յաշխարհ, որդւոցս Թաւառ՝ չէք այլ սրտից մխիթար,
Բայց Թէ՝ պահեստ՝ յիշատակի, գանձք ոսկեհանք՝ սուրբ նշխար։
Թէ՝ զուրկ Թաւուր փայլ յերեսացն, գէթ այցելուք՝ Դամբանաց,
Առ որս խօսիմք ի սէր լեզուս՝ առ զուլ սրտից, յանցս ամաց։
Զինչ արժանին՝ բաւեմք ընծայս՝ գրաւականս, փոխադարձ,
Բայց, Թէ մերոց մարգաց բերոց, զերախայիս, տարեդարձ։
Զոր՝ վաղահաս, ձօնել կանխեմք Նաւակատեացդ Ակըմբին,
Խուռն մի զվիով, խումբ խնջախնջ, դափնեայն պսակ՝ ի ձեռին։
Ի ցօղ աչաց Թացեալ Թաթախ Մահարձանըդ, համօրէն,
Անթառամիցդ Թառամծաղկանց, բարդեմքնորեմք զիզմ աստէն։

Ընդ Հօրն Հոգւոց, Քահ լուսատուն՝ կեցցէն Որդիք եւ Թոռունք,
Եկեղեցւոյս փայլք պարծանաց՝ վեհ Դիտապետք, Քաջազունք։
Ցողիմպոսին դաշտ մարգաւէտ, ուր Անմահից՝ Պարունակ,
Ի վայր մահուն՝ Ազգ մահացուն Զեզ նուագեն՝ զերդ անյագ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԵՕԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ԳՐԻՊՈՐԻՈՍԻՆ

ՏԱՃԱՐ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Բարձրըն Մասիս ամպածըրար, Հսկայ հասակ ի յոտին,
Աչխարհակալ Հայկազունեաց՝ ալըտակ կարկառ ի ձեռին։
Թէ՝ մերթ, Հայկին՝ զահ գաւազան համբարձ տանէր ի ծոցին,
Սրդ՝ պատուանդանք, լոկ մերթ թափուր, անցելոց հետք՝ նշմարին։
Ուրեմն, երբեմն, հսկայազօր Թագաւորաց, յաղթանակ,
Արդ՝ սիւնք տապաստք, կոթողք Թաւալք, բեկորք հազիւ՝ յիշատակ։
Մխոյն քանդուածք՝ նորոյ գահուն հիմունք խարխսխք կազմէին,
Երկրաւորքն՝ անանց Թագին, հարթ դաշտ արձակ՝ բաց տային։
Տակաւ, մսխրել՝ Հայ Պետութեանց, փըսոր զանգուած, մնացուած,
Երկնաւորին առ փառս անմահ՝ զահ ահիւնէր, բնաթարմ։
Ռառեակ, նուագք՝ Հայ գահոյից կանգնել սուզել՝ յեղակարծ,
Վեհին Սրբոյ՝ Սա մի Աթոռ, անյաղթելին, գերահրաշ։
Մինչ՝ Աբեւելք ընդ Արեւմուտս՝ նախանձրմբեկ խեռային,
Աչ արձակեալք՝ ի բուռն բաղկին, ձեռաց կորզել, ճգնէին։
Ա՛յլ, նոր Աթոռ՝ ահեղ հզօր վերաբուսէր, կազմ պատրաստ,
Վերջնոյնըն փառք, գեր քան նախնոյն՝ կարգ անցանէր նախադաս
Վերին գաւղնեաց՝ ձեռք մի անտես, քօղով նրբով նկատեմ,
Զարմանազան շարս հրաշից, ի Հայաստան նշմարեմ։

Լուսաւորչեան՝ Թաւալ ծաւալ լուսոյն ջահել՝ վիրապէն,
Հրաշակերտ, անճառն բանի, նոր Տաճարիս դէմք փայլեն։
Վէպ գեղեցիկ՝ երգահանին, վայրքն յատակ տան՝ վայրաշէն,
Զանգուած, կերտուած, արիւնազանգ՝ կոյտ նշխարաց սուրբ բնակ։
Սկ Յաղթողին խաչագրօշմ՝ յատակագիծն ձեւագրեր,
Եւ միւս այլ ձեռք՝ վեհ Թագադիր, սրբատաշըն զետեղեր։
Բարէ, զինչ, գեղ, չքնաղ չքեղ, իմանալիս այս Տաճար,
Սուրբ Միածնին, վայրաբնակ, ոտից պաշտօնեայ, տաղաւար։

Փեսայն անմահ՝ աստ արեգդէմ, վրան կանգնէ, Հարսնարան,
Եղբօրորդին՝ դինի նեքտար մատրուակէ, յայս խորան։
Անեղ Աջոյն խորախորհուրդ՝ Թաթիքը ձեռաց նշմարին,
Աստուածակոխ նիչից ոտից՝ վէրք խորամուխք տեսանին։

ԵՐԳ Բ.

Երրահնգեակ յամաց հոլով՝ յԱբրահամատու վիրապին,
Նոր Տաճարիս ի չէն հինուած՝ հոգի հրէից՝ Դրիգորին։
Ցայն խոր մթան, տարեաց հրէից՝ կամարին ճոյլ ձեւագրէր,
Կաթողիկէն հրաշակերտ՝ միապաղաղ ձեւ ճուլէր։
Բեսէլիէլ՝ նոր խորանիս, ճարտար կազմէր խորն հիմանց,
Թէ՝ քանիծն, թիւ՝ սեմոց սեանց, դրանց փեղկից, կանթեղաց,
Նուիրական սուրբ Տաճարիս՝ օդք աղխաղեալք դրուագաց,
Մասանց նիւթից, թիթեղանց չարից, ղոյզ ագուցեալ խոյակաց,
Կոպակ, լծակ, հիմունք խարխոյք, ձեղունք դերանք հիւսուածոյն,
Փորք եւ արհի պետք եւ երէցք, Մատաղերամք՝ ճուլածոյն։
Գլուխ, Անդամք, միապանգուն, շար ըստ կարգի՝ դիրք Մարմնոյն,
Ա. մէն մի սեամ՝ կարգ, Աստիճան, այլ՝ Դասք Դպրին, երիցուն։
Թէ՝ծէնք ազգ ազգ, տարազ այլ այլ Սրարք Հանդէնք, տարօրէն,
Մի Ջոհ, Սեղան, Աւանդք Կտակք, Դիր եւ Մատեան՝ յԱնեղէն։
Անտի եւ այսր, Ջօն խորանին նուիրացս՝ կարգ այս տիրեն,
Հայաստանեայց Եկեղեցւոյն կարգք եւ կանոնք՝անխախտ են։

ԵՐԳ Գ.

Ցորմէ հետէ, յաւեր գարձան Տաճար խորան Սիոնին,
Վեհին Սրբոյ փառաց լուսոյն՝ Պատուանդան՝ այս էր ոտին։
Անդ՝ Որդւոյն Պար, Պսակազարդ՝ շար շար Սրբոց, երամովին,
Գուռնդ վկայից, Դաս Մխանճուն, կուսանին Պար, խմբովին։
Ա՛ւր, Ներսիսեանց, Խաչակիրանց՝ ծնան ծլան, Հայրապետք,
Ոսկեանք, Աստվմք, Բծչից Սիւքիասք, կրօնիդեանք՝ Դիտապետք։
Ա՛ստ, չոգն չուշան՝ և կիանք կեսան, վիրկայական՝ քրքուճ որդան,
Կամիր կապուտ ընդ ձիւնափայլ ի մոդ բոսոր՝ յերին խայտան։
Սրբոց Հանգիստ՝ վկայասէրն նորեկ հինէր, Նիկիկերտ,
Բազաք հռչակ Մարտիրոսաց, Շիրիմք, կոթողք, բարձրակերտ։
Ցայս չէն հինուած՝ նիւթից դիզուած, կազմ էր կոյտ, չէղջաչէղջ
Բայց, Սահակեան վայրք Սեզանոյն՝ դէռ չերտ անյայտ, դիզագէզ։

Անդնդախոր ի վիրապէն՝ Ջահել լուսոյն՝ յերեւան,
Վայրք նշմարին, նիչ հետք ոտից, ընդ քօղ տեսիլ՝ խորհրդեան։
Մինչ՝ նախամարդն վանել ի սուր՝ Քրովբէից հրեղէն,
Աստուածակոխ ի Բաղաքէն, նախ յոտընկայ՝ կայ աստէն։
Ա՛ստ, նախահայրն աչխարհի Նոյ՝ յետ ջուրց չրջան, նաւական,
Նախկին, նուագ՝ ոտից անթաց՝ կռուան դնէր՝ Նախջեւան։
Այն սա լեառն, Ջոհին Սեղան, նչանակեալ վայրն խոստման,
Մինչ՝ձեռք չողայր, սուսերամերկ՝ խոյն տես ծառ կախ՝ Սարեկան։
Խորհրդաւոր՝ յերկինէ յերկիր, տեսք Սանդուղին՝ Յակովբեան,
Ա՛ւր, Ողջակէզ Տեղւոյն ի չուք՝ գառն դնէր՝ Ջոհ ի Սեղան։

ԵՐԳ Դ.

Ցայս տիպ տիպար՝ ոտից հետոյն վճիտ նըկար՝ ճչդրտէր,
Մինչ՝ ցօղոյն չիթ, Շողակաթին՝ տեղալ յերկնից իջանէր։
Անդ՝ Տեսանօղն՝ լուսաւորն Մեծ ի հոգի սուր դիտակին,
Ակընն յայտնի, տես ի գնին՝ չողոյն կաթել՝ Մյածնին։
Ա՛յս էր տեղին, իջից կոխան՝ վայրագաւթի Տաճարին,
Ա՛ւր, հիմն փորեալ վէմն ետ Անկեան, Անուն ձայնեալ՝ էջմիածին։

Ա. այս՝ չնչին, վայրավատին, Մեհեան բագին Եփեսեան,
Հսկայ բրդունք Եգիպտական՝ յերկիր մածնուն, յանգիման։
Սուրբ էին վայրք, նա՝ Սուրբ եւ ձեռք, ճարտարապետ խորանին,
Ձի, Սրբոյն էր, Ցարկ Սրբութեանց, էջ, Օթարան Մխածնին։
Աստ առին Հայկազունկ Հայրապետաց՝ ծայրք ծագման,
Եկեղեցեաց Գրիգորեանց՝ Ոսկեծըղի Դարք չրջան։
Մի Տաճար սուրբ, էջք Աստուծոյ՝ ի յաղթ վէմն կեփայեան,
Ջոր՝ դժոխոց քանդել դրունք բաւեն եւ ոչ յաւիտեան։

ԵՐԳ Ե.

Թնդիւն, դրընդիւն ուռանց կռանց, արճաճանգաց ի տրուիւն,
Արեւելեան, Արեւմտից չարժին բեւեռք, ի բոմբիւն։
Կէսք՝ մած ի հող՝ հերքս խառնել՝ համբոյր փութան առ գաւթին,
Ա.յլք՝ ի զայրոյթ՝ չանթքս թաւիեն, կործան քանդել, հիմնուին։
Բազուկք հըզօրք, գոռ Պետութիւնք, Հռոմք, Պարսիկք՝ Թշնամիք,
Փիւնիկք, Թաթարք, Պոնտոս, Հելլէն, անգութ յոխորք, բորենիք։
Գոռոզ Յաղկերտք, նոր Շահաբասք, յաւեր ածել հարթ յատակ,

Պատնէշ կանգնեն, խըրամ փորեն, քակել քանդել՝ ցըլատակ
Մկեռտ մոյ, վէտ վէտ յորձանք ընդհարականին յայս Տաճար,
Թէեւ ծեծեալ, յար կոհակաց, դոդ ծովափանց՝ ծիծաղ ժայռ։
Ապլք՝ ուրացօղ՝ վասակ մատնիչք, գայլք եւ վագերք աւերիչ,
Արիոս, Նեստոր՝ ոխտագրուժք, հօտեաց մայքեաց՝ գիշատիչ։
Ընդ այսց յաւէլ՝ Անդրալեռինք, եւ Ունիթորք, յալ ահեակ,
Կից ընտանի, զոյգ թշնամեաց, ծըպտեալ ծմակք, կեղծ դիմակ։
Ցորոց ոմանք՝ սուսերամերկ՝ բուռն յարձակին, բաց գլուխ,
Ապլք՝ հաղթ ի դաս՝ ընդ հանդերձին դաշոյն թաքուն, կոր գլուխ։
Սակայն, Ներքինք ընդ Արտաքնոյն, ցըմահ երդուեալք, դաշնակից,
Ցայսնի, զանխուլ կըրօնամոլք՝ քանդել ձեռն տան, աջակից։
Բայց, Նա՝ որպէս, միշտ էրն ևէ, զոր՝ մատն հիւսեաց Աստուածեան,
Կելով կեցցէ՛, ի դարս դարուց, անհըպելին, անսասան։
Ամանակաց մէտ մէտ կոհակք, վկայք յոտին մատնացոյց,
Բովք փորձառուք, ճիշդ ճշգրիտ կնիք եռուն՝ ապացոյց։
Ընդ բիւրակնեայն, հազար աղբերց, հեղեղ ի կէտ՝ միջակի,
Ամրարատեան ընդ դաշտ գօտի՝ այլ մի Մասիս, ամեհի։
Մի, միաձոյլ, կապ եւ կամար կաթողիկէ Կրօնին,
Ցառաքելոց՝ մեզ դանձ Աւանդ՝ Սուրբք Սրբազանք ղետեղին
Նոյն Պետրոսեան, զոյգ Գրիգորեան՝ մի Դաւանանք Միածնին,
Ժանեաց յանհուպ, փայլ ի ժանդաց, կնքով սրբով զուտ պահին։
Հայկազունեան եկեղեցւոյն՝ ամբիծ հաւատ, մրցանակ,
Արեան կայլակ, կաթիլք աչաց, Գրիգորին են՝ ցաղթանակ։

Ո՛վ Քաջդ Հռիփս, Հանուրց ծնող՝ միշտ վառ կեցցէ՛, ջահդ Անուն,
Հայաստանի անշէջ ղամբար, հրագագաթ լոյս, Արթուն։
Ցարեւելից պայծառ ծագել՝ խաչին նշան Միածնին,
Որդեգրով Թեւօքդ փարեա՛, Դրօշակիր Հայ խմբին։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՈՒԹԵՒՏԱՍՆԵՐՈՐԴ
ՏԵՍԱՐԱՆ ՀՐԱՇԱԼԵԱՑ ԱՅՐԱՐԱՏԻՆ
ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Բաբէ՛, ամբաւ, զարմանազան տեսարանաց բնութեան,
Կարգ հայցման, չարք կիտուածոյն, ճարտար մատին Աստուածեան։

Ցոր՝ ակնապիշ Ազգ մահացուն, լեզուք ի քիմս ի յակճիռ,
Միտք մարդկեղէն բնաւ բաւեն՝ սքանչելեաց ընդ կնճիռ։
Մարգագետինք ընդ երկին ծաղկանց թիւ հրատ բոյք աստեղաց,
Հովտացմարգաց կանանչ դերփուկք, ընդ թաւուտ խիտ մացառաց։
Դեւոց կարկաչք, ծովուց հառաչ, հողմոց չաչիւն՝ ձիւղ ծաւալ,
Օդապարիսն թեւոց բախիւնք, կրկնակ վագերց՝ կից թաւալ։
Մայել մայքեաց, միչիւն ճագուց, ընդ կատաղեացն մռնչիւն,
Շողալ շանթից, թունդ ամպրոպաց որոտընդոստ դըղրդիւն։
Բուսականաց՝ սերմն յազգի, որ՝ ի դաշտ դալար ծածանին,
Ի որ՝ թաղեալք ի խորս հանքաց, յորմէ՝ անդունդք տատանին։
Մէն մի գաղտնիք՝ խորոց թափանց, քաջ դիտողաց՝ ասպարէզ,
Ստորաբնին հինաւրանից բիւր դիտակին՝ բով հանդէս։

Բանականին հրաշալեաց, գալ՝ յոյզ ի խոյզ զննութեանց,
Գերաբուռնին ճրից բաշխումն, անճառ բանի, լսելեաց։
Նախամարդոյն ազգըն սեռի՝ նախնոյն կապտեալ, գահընկեց,
Մինչդեռ հեռատես, թափեալ ըզլուծ պատուիրանին, քարընկեց։
Ընդ հող մածել առ նա պատիժ, աշխատանաց տակ ի ջան,
Կենաց պարէն, զոր ըստ օրէն՝ հաց հայթայթել, կենսական։
Կնճիռ ճակատս եւ քրտնաթոր՝ ի վարուցան դեղերին,
Երկրի զարգանդ յերկաթ բանալ՝ ակօսաբեկ պարապին։
Ծառատնկոյն բարդել տեսակ՝ յարուեստ պատուստ ձեռնարկին,
Գանձել անձանց ըշտեմարան՝ գիւտոյն գտին բանալին։
Հովուականին՝ ազգըն թափառ, հօտ մակաղել՝ պարարտին,
Մայք երամոյն՝ ի բեղմ ի դեղմն, պէնլին՝ ի կէր պատրաստեն։
Են են եւ որք՝ մանրաթելիւ շըղարս ասուեն, ոսկեհեր,
Ցայտաճամուկ յերփերն որակ, գունագեղեն ի պատկեր։
Ցորս ծովայնոյն ճարպիկ ճարտարք՝ ի թեւ թիակ հոլովեն,
Ի յեղանիւթն թաւալ թաթախ, ի լոյծ լողեն, հոլանին։
Ցամաքայնոյն որսականին՝ անհող յերկիր, անջրդին,
Պարաւորաց ընդ օդ խայտալ՝ ի բոյծ պատառս բուծանին։
Են որք՝ ի սայր սուր դերանդին, հնձեն զորայն, չէկ ցորեան,
Օրըն ի բուն՝ յայգեկուտս սերմանաքաղ, գան չրջան։
Ի խայծ կարթին, ի ծայր տիզին՝ կենաց պիտոյս հայթայթեն,
Ի չեշտ գնտակ պարսաքարին՝ զորոյն պարարտս՝ չամիչըրեն։

Ամենայն, որպէս հրամայեացն, յար ի նոյն եւ հաստեցան,
Կան եւ կեցցեն՝ անըստեռիւր յօրէնս կարգի բնութեան։
Բաբէ՛, եւ թէ՝ անցցէ երկիր, թէ՝ գալարին երկնից ամպք,
Ցովս մի եւ ոչ նշանախեց՝ ցաւխտեղին չըջեն ամք։

Նեցուկ կենաց, բաւ բնութեան՝ Նախատիպին հրամանք,
Անեղծ անքայքի կացին կանգուն՝ Հանուրց հաստչին՝ եղականք։
Հրաշալիք տիեզերին՝ ի կապ կեդրոն, պարափակ,
Ցայգ վայր՝ ապա լարաբաժնին ի ծոց խորտակ, ամրափակ։
Ի սոյն օրէն՝ կից չարից յածել ընդ մէջ մահապարտ,
Մի կարգ անխախտ՝ միշտ նշմարին, որպէս էրն է՛ բնաբոյս։
Առ մին միայն, ակնարկել զաչ՝ հրէշ հսկայ՝ Հայ Մասնեայն,
Հրաշագործում, գեր քան կոպար, խլեակ պատուար, միտք գնան։
Ո՞ այն բաւէ, չափել ի լար՝ լեառն դիտակ, երկուղին,
Բամբըռականք՝ Բընաբոք Հովուաց յեղերս հունին դեռ՝ չհասին։

ԵՐԳ Բ.

Ա՛յո, լեռինք, ականատեսք՝ էին փառաց հրաշազան,
Անդր բարձունս վեր, բարձըր կացին, անճառելեաց տեսարան։
Մերթ՝ քմծիծաղք, մերթ՝ թալկադէմք, բուսական բարս մռայեալ
Կիրըս եւ խանդ կենսաւորին, դիմակ տարազ ըզգեցեալ։
Ըստ Հոգերդող Դաւթեան տաղին՝ քնքոյշ թելից քընարին,
«Ցնծան լեռինք, խայտան բլուրք՝ ի ձայն հետոց Սրարչին»։
Մինչդեռ Սինա, յահեղ ոռնալ՝ իբր գազան՝ յերկին գոռայր,
Ի չանթ փայլից, ի տառս Պատգամ՝ մարդկութեանըն օրէնս տայր։
Է՝ եւ Բարէբ, որսընդոստ ի չէկ չանթից, ամպաչուռ,
Ցետ դըղըրդմանց, յօդ հեղաբայլ՝ ձայն տայր ոտից երկնաչուռ։
Թափոր, Հերմին՝ Աստուածամեմ գարշապարաց՝ թաթ կոխան,
Վկայք կանգուն Աստուածորդւոյն՝ որոտ յերկնուստ, Հայրական։
Բազմադարեանն, համբաւատենչ, աշխարհանդէս խոսմբլերանց,
Նոյն բոց չունչ, իբր վեսուվ, ետնա՝ ծխեն չնչեն յըրընդաց։

Բայց, զինչ, դոքա կարծեն լերինք, հպարտացեալք, հինօրեայ,
Ա՛ստ, խոնարհեալ, վազ ամխուխեն դրօշ՝ առ ծերն Մասիսայ։
Ո՞ հանդուրժեաց դէմն յահեղ, Ամբարտակին ամեհի,
Ոյր՝ ծայր յերկինս, ձեռք յամպս կարկառ՝ հսկայն հասակ, փառացեալ։
Որ՝ ընդհարեալ յաստեղս ճակատ՝ յեղեմ դիմէ, օդահերձ,
Պաղաղ գլխով, պաղպաջ սարիւ, մայրից հանգէստ, երկնաբերձ։
Բարձունք ծայրից, երբ՝ շոշափեն, ձեան, կարկտի ամբարան,
Սարնայատակք՝ յաւիտենից զաղխըս կարդան, բազմարան։
Նիւթ, անսպառ վիսաց վէից՝ վիժեն գաղթից՝ երգահան,
Ընդ խոր գաղտնիս՝ ցըկէս թաղեալ, հրաշալեաց բնութեան։
Օ՜ն, աչք, հապա, լեառն դիտակ՝ կոյս հորիզոն՝ ուղեկից,
Բիւր դիտակիս, լարք քընարիս՝ զոյգ յարմանդան՝ դաշնակից։

ԵՐԳ Գ.

Ցետ Ալինայն՝ Աստուածապահ, քաղաք, գաւառ Անմահից,
Ո՛ւր Նախահաւք կենաց ծառոյն՝ զոգ ծըծէին, հոգելից։
Հիւսուած, մանուած՝ Արարչագործ նըկար մատին, լուսանիւք,
Ցոր բերկրանս, բերոց վայել՝ ըզմայլելին, յաչըս սիւք։
Ասպա, ճուռի, միասպաղաղ Աւազ Մասնեայն՝ բարձանդակ,
Ցերկրէ՝ յերկին, միաղանդուն, երկնադիտակ՝ Աշտարակ։
Բարձու Հայկին՝ բուրգըն հսկայ, այլ մի աշխարհ, ճուլածոյ,
Կարգ կարգ հանքաց, կառկառք ժայռից, դիզադէզ ըզոս մանուածոյ։
Շտեմարան՝ տարափ կարկտի, ամբար ճայթմանց եւ չանթի,
Ցերմիղ ծայրից, մին՝ թաւիշ գետ, յայլմէ՝ կայծակ, հուր թաւիշ։
Խորոյք կոչկոռք հրաբուղխի, անդունդք ամբարք սասանմանց,
Կաղնեաց կուիւնք, կնճնեաց կռիւն՝ ընդ կատաղեաց մըռնչմանց։
Առուոց հարիւր, գետոց հազար, հոսանք սահանք, բիւրակնեայ,
Կամարք ճիւնից, կամուրջք սառից, սինք սառնեղէնք, բիւրեղեայ։
Հըրակիր սարք, մթագին չամբք ցոլան ցայտեն՝ բարձր դարէն,
Դէպ զառ ի վայր, հրոյ ջրոյ՝ հըրածորանս թօթափեն։

Վերնագագաթք՝ վերնաճեմից, ազատ եթեր, օթարան,
Ո՛ւր ծաղկունք միշտ թարմ՝ ծիծաղին՝ իքայլոտից, Աստուածեան
Ոտորնաթաթք, սեւայատակք, մեր Նախահարց, իջեւան,
Ո՛ւր, ոտընկայ՝ վրան հարին՝ նախկին Սերունդք մարդկութեան։
Դաշտք ծաղկածինք, մշտադալարք, ի հունճ տատան՝ չիկորակ,
Իւղոյ, մեղու, հորոմթ ելակ, թարմ ցօղաթուրմք, կարմրորակ։
Մօրըն նախնի՝ հաշտ քընարան, հողագործեանն՝ ի մարմանդ,
Ցանդուստ՝ հետէ, հռչակ առեալ, արձագանդ նոյն՝ տայ Մարանդ։
Է՝ գահաւանդ, վիհ խորխորատ, յոր՝ գահավէժ Սարեւանդ,
Որ՝ կենդանւոյն, կուլ խորասոյզ՝ ըզմեծն յԱբգայս՝ զԱրտաւաստ։
Անդըր ի վեր, ի կայս ի կոյս՝ չիք նիչ հետոց, մահացուի,
Բայց, թէ՝ ցակովբ, կէս՝ հետոտս, կիսով՝ ի թեւ՝ Հրեշտակի։
Անմատչելի վայրք լուսթեանց, սառոյցք առնուրտք, ահափայ,
Ցոր՝ ոչ ճիրան, թաթ առիւծուն, կամ թեւ արծուին՝ խոյանայ։
Ի գոգ գօտւոյն՝ լանջապատին, մացառք թփոց, վանք խոռոչ,
Կէս՝ օդային թռչնականաց, կէս՝ գազանաց, խշտիք, որջ։
Թէ՝ արտեւանք, նոյեան լաստին՝ տեղի դադար, պարունակ,
Ընդ վայան կենաց՝ Քառաթեւին Աստրեցելոցն օրինակ։
Նոյն՝ ստորոտքն, Հօրն ձեռատունկ, նախ մըշակեալք, Աչգեստանք
Գողգոթայի՝ արիւնաշաղախ Աղբերականց, համբարանք։

Ա՛յսպէս, Մասիս՝ յերկրի, ղերկինս՝ մէջ մահացուաց՝ կէտ կոթող,
Կրկին վառաց զուգահաղորդ, ծածան յամպոց, լուսաքող։

ԵՐԳ Դ.

Ա՛ստ, Նախահարդն՝ ի խայծ ճաշակ Մահաբերին՝ պատժակիր,
Ջրովբէիցն ի սուր վանիլ՝ հանդիպակայ, տարագիր։
Ցայս ծոց լերինն՝ տղխուր յովսիս, արտասահման, վշտագին,
Ի ծով ցաւոց, յորդ եւ ի կոծ, կեանս մաշեաց եղկելին։
Ա՛ստ, Նախահայրն՝ յաչխարհաւեր յանցս ծովաչու, նաւական,
Նախ երկաթեայ գլուբ լաստափայտ՝ բարձրուն ի ծագ գագաթան։
Տեղւոյն առ շուք՝ ընորհակալիս, մագիլք ի զոհ ծախեցան,
Նախ քան ժայթքել հրաբուղխից, հուր սուրբ՝ Սրբոյն ծխեցան։
Ա՛ստ, Հայրն Հանուրց, ի հաճ նչան՝ ձեռն տայ ուխտի, դաշնագիր,
Շարժել զաստակ՝ ի լար կամար, ծիածանին գըծէր ծիր։
Որ՝ երփներանգ, ծպտեալ քօղել, յալիս եթեր, ծածանէ,
Ցերեւիլն՝ ի վեր, իբր հարան ի շուք, կայծակ չանթից բուռն զսպէ։

Վէհ հրաշից Հանդիսարան՝ սառք սարեւանդք Մասիսին,
Ո՛ւր Ցաւէրժից՝ հին յիշատակք, խոր դրօշմեալք, քանդակին։
Ա՛ստուածատունկ, երանաւէտ, առկախ պարտէզ՝ Եդեմայ,
Նախկին կայան, Արծանական, վիսպաց վէմից ծով ծըփայ։
Ո՛հ, քանի՛, քաղցր, էր՝ տեսանել, Խորք եւ եզերք, խմբուվին,
Յաչխարհաւեր կործանմանէն՝ սերունդ պահեստ, կենդանին։
Հայր ալեւոր, Մայր բեղմնաւոր, վերածընողք՝ Մարդկութեան,
Միմեամբք փարեալ, գան տալ երկրի՝ սերմն ի հունձ վարուցան։
Ցայս խառնըն խուռն, անդ՝ չըբաւեալ ծերըն Մասիս, յայլ յայլմէ,
Ալեօքն խայտայր, յատին թնդայր, ամ՛ նա ելեալ՝ լինքն յիւրմէ։

ԵՐԳ Ե.

Ո՛րչափ, գետինք հինաւուրցք, եւ վէպք վաղեմիք, անպատում,
Նոյն՝ Թորգոմեան Դարք ամանորք, ճառ գեղգեղից, անհատում։
Ի միջակէտ, բարձըր Հայկին, Աւադն ազատ՝ յաղթ կաղնին,
Ֆաջաղեղնի գոռ արշաւին՝ անմահ կոթող՝ արժանին։
Դարք Տիտանեանց, չարք Հսկայից, ի լանջ ի կուրծ՝ պողպատին,
Որ՝ յեց բազուկս, ի լախտ, ի լաստ ժայռըս թաւալ՝ կռուէին։
Ա՛ստ, Հայն Հսկայ, զերեքթեւեանն լայնալիճ, մինչ՝ չամփըրէր,
Կուրծն ի տախտակ դիպեցուցեալ Բէլն Նեբրովթ ըզգետնէր։

Մարդ, մարդազոհ, որ՝ Հինդարեան Հայկազունին գահ կերտեաց,
Ասրահայն թագ՝ յաստեղաց կայս, Ասլրարատին՝ ծայր կապեաց։
Ո՛րքան, որչափ, Հասակ Հսկայն, գնդապետական, կայ կանգուն,
Անհպատելին, դարուց ընդ էջ, խօսուն արձան՝ վառաք Հայուն։

ԵՐԳ Զ.

Ո՛վ իմ Մասի՛ս՝ գանձուց Աւանդ, ո՛ւր Նոյ, Հայկ՝ եղ գարշապար,
Զուգադիմակ Դրախտին, յոր՝ էն Հաստիչ էլ ամպապար։
Նախ՝ տալ յետին, սիրոյն գրաւ, գիմ հրաժեշտ տեսութեանց,
Վերջին յողջոյն՝ ասպնջականս, գամ այցելու Տաճարաց։
Յոյր՝ նիշ նչան՝ դրոշմ անջինջ, ի լաստ լանջիդ՝ Մականուն,
Բարձեալ տանիս երրասաղըն՝ Ցաղթականաց Մեծ յԱնուն։
Որոց երկուք՝ ի չաղ արեան թաթախ տոգոր՝ կանգնեցան,
Եւ միւսն՝ ի ցօղ, սիւք Հերմանին, չողոյն կաթիլ՝ շաղեցան։
Գլխոյդ տարափ՝ անկոփ անտաշ, ստուար կճեայք, յաղթանդամ,
Զոյգք սրբատաշք, զոյգ ապուցեալք, բարաւորաւըն առ սեամ։
Կամ ողիկեան կամարակապ, սըրահք գահլիճք, չինուածոյն,
Ընդ պարզութեանն եւ վեհանձըն՝ հաւատ չարժեն Ա.յցելոյն։
Բնակք Սրբոց, արեան վկայ՝ Պար Հուիսիմեանց կուսանին,
Որոց՝ նշխարք, դեռ կենդանիք՝ հոգի լեզուս, անդ՝ խօսին։
Կէտն ի միջի՝ Սրբոյն Տաճար, վեհ հոյակապ էլ Միածին,
Ցաւերժական գահաւորակ, Աթոռ բազմոց՝ Վեհապնին։
Հոլաթեւեան գումարց խմբին, բընակարան Զբաւթնոց,
Հողանիւթից ժողովարան, Հանգիստ Մարմնոց, հաշտ Հոգւոց։
Ուր, վառ լապտերց, ի չար կանթեղց՝ լուսայնցուաղ չողք ցայտեն,
Ցար Ալելուք եւ Ովսաննայք, մշտամրմունջ՝ յերդ հնչեն։
Ընդ հեշտ յաւերժ, զաւետ թմբիր՝ ընդարմանան լսելիք,
Եւ յանուշուն՝ բուրման Սրբոց՝ լուղ սղոցին նուրբ Հոգիք։

Ա՛յսպէս, Մասիս, խրոխտապանծն, ծով յաւերժից՝ ղողղոջայ,
Արկեալ գլուխ զԱրիւծնին, ի կարգ լերանց՝ պերճ սիգայ։
Ասրատին՝ վառաց Անուան, անկապտելին՝ Մրցանակ,
Ընդ այս, եւ Սա լուսանըկար Անէզ մատին՝ Ցաղթանակ։
Որոյ Անուն, լի օրհնութեամբ, բիւրաբերան երգեսցին,
Նախ քան զարեւ, որքան աշխարհ, եւ առյապէն, անդր Զերկիրն։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ԻՆԵԻՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՓԱՅԼՈՒ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՌՈՒԲԻՆԵԱՆ ԱՐՔԱՅՈՐԴԻՈՅՆ ԹՈՐՈՍԻ

ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Երրակարգ դահլիճ մեծամեծք խորասուզելն՝ գահավէժ ,
Հայկին երկիր այրիացեալ, ողբայր յերկնուստ՝ ի վրէժ ։
Նորոյ դահուն Ռուբինեան՝ ձգել կանգնել նոր հիմանց ,
Համաճարակ ի հրդեհէն՝ մի Սա՛ կայծ էր՝ մնացուած ։
Դեռ թեւարձակ՝ նորափետուր, ընդ բիւրոստեան յաղթ բազուկ,
Ի սայր մանգաղ, ի չանթ յերկաթ՝ տապալ Սթոռ՝ գահազուրկ։
Բնիկ Ցերիւրէն արտասահման, կալանաւոր՝ տարագիր ,
Գահ, գաւազան՝ կործան յերկիր, յանուր չղթայս՝ պարտակիր,
Ընդ այս օրէն, նաւաբեկեալ՝ լաստաւայտին Լեւոնեան ,
Անգութ ձեռաց լարաբաժին՝ հիւծէր հեծէր Հայաստան ։
Մինչ՝ ելձեռք մի՝ խորտակ նաւուն, կալաւ կայմըն զարծուեկիր,
Նախանձաւոր ի Յաչն անեղ՝ բանայր դրօշն, թագակիր ։
Ընդ սաւառնել՝ Հայուն Սյերց, բիւր մի Առյգ, խմբովին ,
Վայրեաց սարեաց դուռնդք անճընտիրք, ի մահահոտ գուամարին։

Մի երկնատուն՝ դեռաբուսիկ, գարեւանդաց կիլիկիան ,
Թագաւորաց Սեպուհ ընտիր՝ Արքայածիլ Լեւոնեան ։
Գո՛գ, առիւծուն կորիւն վիրաց՝ ոտնոյր փախչէր դարանաց ,
Ցախուռ յարշաւ՝ կռուան կոխէր ի Հայրենին՝ դաշտ ախանց ։
Ցոտնակռուանն՝ զորսըն յագուրդ, ուտէր մանրէր չանթահար,
Ընդ մաքնչիւն՝ ձայնին ահեղ , ոռից հեւոյն տայր նշմար ։
Գոռ ախոյեան՝ ի նախաքայլն գալ գումարել՝ ի գուալար ,
Ո՛վ հանդուժէ հուժկու բազկին, գալ կուրծ առ լանջ՝ ի պայքար։
Ի սիս սիոց ծննեալ մարդիկ, սուսերամերկ մի մրցիկ ,
Ի խորս մարտից, ի լոզ արեանց, ի կեանս արշաւ՝ ընթացիկ։
Թէ՝ մերթ մանուկ, դերի ի բանս, Ողբերգուին՝ ճառ լալեաց,
Սրդ՝ չահատակ, Դիւցազներգուին վէպըս նիւթէ՝ երգելեաց ։
Ազատանձեայ, վեհ պայազատ՝ յարիւն Հարցըն տոգորեալ,
Ցաղգասէր խանձ, ի կուրծ ջերմին, չանթեռանդն խարուկեալ

ՄԻՋՆԵՐԳ

Ցօտաբ ափանց՝ հակայաքայլ ի ճախր խաղայ, այրագէն,
Թափր չէշտակի, գահաժառանգն ձեպէ ի հող, քաջօրէն ։
Ցոտնակռուին ի ձայն տրոփիւն՝ թնդէն խոր վախք, վհից հուն,
Զարքայազունն հիւրընկալել՝ պատատաք սիռեն Հայք փոքուն ։
Շտապ տագնապ, արագ երագ, վաշտ նոր կազմէր՝ քաջարեաց,
Մէն մի վագերք, երկոտասան՝ ահագնացեալ վիշապաց ։
Ցանդուստ հապճեպ՝ Մամռոյն էառ բերդաքաղաք եւ դղեակ,
Ահեղասաստ՝ չուրջ թշնամեաց, կանգնէր համբարձ՝ դրօշակ։
Երբ՝ նոր Հայկիս, Արծուենիչըն՝ ծփինածայր ծածանէր ,
Գունդ գունդ քաջաց, ծաղիկ հասակ՝ ի խորշ սարեաց գումարէր։
Ոտից բացան զաշտք ընդարձակք, ճակատք պինուց, մրցակաև,
Ո՛ւր, հազարովք՝ բիւրըզս չամփրէ, կամար կապէ, չաղթահան։
Առիւծաբար, ի լախտ ճիրան, չաչ հրաշունչ՝ մաքառէր ,
Դիակնացեալ կոյտ ճապաղեաց, պինչ խունճ չերտից՝ խիտ դիզէր։
Ի սաստ ցասման, զայրոյթ սաստիկ՝ զոհ են քաղաք եւ աւանք,
Բիւրըզս թափեալ, գերիս վարեալ, աւարք մարտից մարդածախ։
Հուժկու բազկաւ, ի սայր սրոյն՝ դիահաւաքք, չնչասպառ ,
Ալյք՝ ի վախուստ, չտապ տագնապ իբր թխահոյր ամպ թափառ։
Բնաւ երբէք, Հայկիս դրօշ՝ տեսաւ յետնիլ ի դաշտին ,
Վզաթաթախ, արիւնաթաղ, ի մոյն կապուտ՝ ծիրանին ։

Սակէս, չաղթող՝ ծագաց ի ծագ, ճգէր լայներ չաղթ բազուկ,
Արտասահման՝ վանէր վարէր Հըռոմուլեանց մնացուկ ։
Բանակ աւեր, խրամք կարկատք, դրօչք խորտակք, պինաթափ,
Դաշտք մահահոտք, ճահիճք արեանց զառուս թափեն, զառ ի թափ։
Ա՛յսպէս, Թորոս՝ ընդ ուժ կորով, հընոտրագէտ՝ չանցս մարտի,
Պատկազարդ, փայլեն ճակատք՝ ի ձիր քաջին Սսպետի ։
Որպէս, ահեղ, բուրդն հսկայ, ի չաղթ դիտակ, կուրծ կորով,
Նոյն՝ վեհանձն, տամար կանգուն, բարձր հանճարոյն քանքարով։
Ցաղթանակաւ, լի աւարաւ, Սրբազանիսան մտանէր ,
Թագաժառանգ՝ ի գահ Սթոռ, Հայրապաժին՝ գայր բազմէր ։

ՎԵՐՋՆՈՏՔ

Հայ Սեպուհիս գահակալել՝ սուսերք գառնան ի պատեան ,
Մարդամարտակ հրդեհիլ ամպք՝ փայթ փայթ խուսեն ցիր եւ ցան։

Թագադրութեան պերճ Հանդիսին՝ ոսկի ճառուկ ճապաղէր,
Նոր բազմելոյն՝ յափանց ծագաց՝ նուէրք փութան, շուքաբեր,
Արքայք յարքայս՝ յաչ աշակից, կինքեն զըմռեն զուխտ դաշանց,
Հաշտութեան ձայն՝ յախորժ քմաց, համբաւ թռչէր աչխարհաց,
Ժամ էր պատեհ՝ գործ յաչխարհին, յոր՝ պարապէր մտադիր,
Ջաւեր քանդուած՝ մարտից արդիւնք, ի նորոգել՝ ուշադիր։
Գանձըս թագիէր՝ փառս Տաճարաց վերականգնել, վերստին,
Անշուք անչէն Մենաստանաց՝ յածել տածել՝ շուք նախկին,
Այգիք՝ դիտէր ներքին գործոց, խորոց հիմանց հաստարմատ,
Ջախուձեռամբ՝ արտաքնոյն զարդ՝ վեր նորոգէր, գեղազարդ։
Անդ՝ կարգք օրէնք, թագաւորէր, արդար կշիռ, սանձ պայման,
Անձնիւր կոպար՝ սանձ չափոյից, համեստ բաժին, լար սահման։
Ցայն օր չրջան՝ փակ դրանդիւք՝ թանգարանաց փեղկք բանան,
Աղգաց պարծանք, գիւտ Հայակոյտ, չատ Հնութեանց ճեմարան։
Ընդ հովանեաւ նոր Լեւոնիս՝ Ռուբենին Տոհմք՝ նորածլին,
Ջեղուն ի բերս՝ ճիղք բարդ ի բարդ, տոհմականօք զարդարին։
Նոր նոր Դարպասաք՝ փթթեալ աճին, ի գեղ հասակ, ծաղկածին,
Համբարձք ուղէք՝ ի բեռս պտղոց՝ գլուխ կքեալ, սէր զուգին։
Սիրտք աղեխարշ դէմք գալհահար՝ երես զուարթ, կը կայտառեն,
Միտք ծուածուփք, լանջք ալետանջք՝ յօդ զուարթուն, վայելեն։
Բայց, օն, աւաղ, աստ եւ անդր՝ մեր ջահն զամբար՝ չիջանի,
Զի, խոնջ Հայրըս Հայաստանի՝ զողջոյն յեսին տայ, մեկնի։
Որ՝ ի կեանս ճիգ՝ ի տարփ Աղին անձնանուէր, վշտագին,
Նոյն՝ ի մահուն՝ վերնոյն պատկառ՝ տայր հրաժեշտ, խնդագին։
Կեանըս յարչաւ՝ փաղփիւն փայլից, լուսաթաղանդ շող ցոյտէր,
Փոխիլն յաստեաց՝ դահըն խորտակ վերահամբարձ՝ նոր կանդնէր։
Փառաց Հայկին՝ յեսին կոթող, յիշատակի՝ դարք երգեն,
Քաջիս Հռչակ՝ յանջինջ դրուագ՝ Ոսկիք Սոփերք նուագեն։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔԱՍՆԵՐՈՐԴ
ՓԱՌՔ ՀԱՅԿԻՆ ՀԱՅՈՑ ՔԱՋԱԶՈՒՆՔ
ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԴԱԿ ԸՆԴ ՈՂԲԵՐԴԱԿՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Հաղարամեանց Ոսկիդարեան՝ ստուերք անցին՝ ի Հայս Տան,
Առուաց հարիւր, հազար ակունք վիժեն ժայթքեն՝ բիւր բերան։

Թէ՝ ուղածիդ մարդկութեան հուն՝ յակըն աղբեր ելանես,
Համբարն օրոր՝ Քառեակ գետոց, անդ՝ ի Դրախտ գտանես։
Որք՝ յառաջս չորս՝ կենաց ծառըն համբուրելով, խայտային,
Ընդ ծագս սփիւռ՝ Հայուն յոլորտ, ոստոստելով, կայտէին։
Սահանաց խաղք՝ վէտ վէտ յալիս՝ մէն մի սիւք կեանք տեղային,
Արիւնն ի սպառ, զերթ արբանեակք՝ այլ այլ կորով ազդէին։
Էր՝ որ տիրէր, յերակ բազկին, զահոյից հիմն՝ ունել սկիտ,
Այլն՝ սրտին խոր, սկիզբն ուսման կրօնըն խարիսխ՝ ամրապինտ։
Անճնիւր ունէր կէտ եւ կեդրոն, լարասահման, ինքնուրոյն,
Փորձ եւ հանդէս, արշաւ ընթաց, դաշտ ընդարձակ՝ անցք ուրոյն։
Քաջացելոցն՝ ի ջան ի քիրտն, կամար հիւսէր, յաղթանակ,
Թուլացելոց, վատն մտանըչաց՝ յայպն նշաւակ, կալ յառակ։
Սոքա ազգ ազգ ճակատամարտք՝ գան յելեւէջս յաստպարէզ,
Բացաւ դրօշ չրջան ի գիծ, խաւն գան գընան՝ ի կրկէս։

Նախկին, երասխ՝ Հայկ, վաղարշակ, Տիգրան, Աբգար, գահապետք,
Երկրորդն, Եփրատ՝ վարդան, Աշոտ, վահան, Թորոս, գնդապետք։
Տիգրիս, կարգաւ՝ Թադէ, Գրիգոր, Ներսէս, Սահակ, վեհապետք,
Վերջինն, Բիսոն՝ Մեսրոպ, Ղեւոնդ, Խորէն, Նարեկ, դիտապետք։
Զորս վիթխարին, գետք ամեհի, շուրջ Մասիսաւն՝ Ամբարտակ,
Տարազք դրից յայլ կերպարան՝ գօտեւորին, չրջափակ։
Գոռ Դիւցազունք, միահամուռ՝ յաղթահասակն Մասիսեաւ,
Պարահանդէս, աչխարհատես, արշաւ բանան՝ չրջանաւ։

ԵՐԳ Բ.

Հայ մինչակին՝ Հսկայն Մասիս, գագաթ անտես, ամպահերձ,
Զի՞արդ, մարդիկ, ապենիպզք՝ գեր բարձունս վեր, երկնամերձ,
Բնաւքըն իհուն՝ յաչս անթարթափ, ակնկառոյցք՝ ընդ Մանեայն,
Մի խանդ խանձ՝ բայց, տարբեր տարազ, ի պզճնաւորս՝ գան չրջան։
Մի չար գօտեաց Հայկազունեաց, տաբապարիկ, չղթաչար,
Ի փառս փայլից՝ Հայոյն թագ գահ կերտեն կազմեն, գեղապար։
Հսկայք ահեղք, կորիւն առիւծք՝ կոթող կամարս կապեցին,
Հայուն զԱնուն՝ յաստեղս ի վեր, առեալ տարեալ, հասուցին։
Ընդ ցուրտ ոսկերց, յամէն մնորոց ծնան ծլան միւս փիւնիկք,
Թեւերս յոսկիս, բախել սաւառ՝ դարուց բացան դրանդիք։
Նոր Ադիլեայց հսկայ ծնունդ՝ զժուար յերկանց՝ գուշակէր,
Հարցն համահետ՝ որդիք յաջորդք, արձան յոտին պատրաստէր։
Եղեմական Աղբերականց՝ ընդ Հայ ըսփիւռ՝ դաշտ թանալ,
Արի արանց չունդ հչակ՝ գամ գեղգեղել, յազգս ծաւալ։

ԵՐԳ Գ.

Նախկին երասխ՝ Հայկն Նահապետ՝ Բէլէն կրծոյն ի տախտակ,
Լայնալիճն ձիգ՝ դիպեցուցեալ, էառ կենացն զարեւակ։
Արշակունեանն՝ քաջ վաղարշակ, սուր բըրակին հանճարով,
Հայըն սանձեալ, պատնէշ փակէր՝ կանոնափակ խիտ թմբով։
Մեծըն Տիգրան՝ բարձրապարիսպ Տիգրանակերտ՝ յամրարտակ,
Թշնամեաց չուրջ, ժայռ անմատոյց՝ պատուարկանգնէր աշտարակ։
Աբգար՝ վերջին, յԱստուածապաշտ ի խանդ կրօն բոցավառ,
Աստուածպատկեր Դաստարական՝ ճօն Բարեւնոյն, քահ բաց վառ։

Վարդան՝ Եփրատ, Սպարապետ, Պարսկազենին՝ չանթահար,
Ընդ լախտ լաստին, ճիչեալ ի քուն, սիւն մի կանգնէր, յԱւարայր։
Աչոտ Երկաթ՝ ընդ աչխուժին կորով բազկին, քաջամուխ,
Դղեակ բերդից, դրունս փեղկից, ծակոտ խորտակ՝ բաց զելմուտ։
Գայլըն Վահան՝ յախուռն արշաւ՝ զօրուն լիզէ հրոսակ,
Ընդ զարկ սրոյն՝ ջոլիր ջոկատ, ձեղքէր հերձէր, ծայր ի ծագ։
Ռուբինեանն ծիլ Լեւոնեան՝ Հայրենին թագ գահավէժ,
Ընդ հրաշեկ փայլակ չանթին՝ վերականգնեալ, առ վրէժ։

Թագէն՝ Տիգրիս, բուժել սրբել՝ Աբգարին զխոտ դժնդակ,
Դիւցամոլին՝ վանէր ի բաց, ոսկի զարուց բաց դռնակ։
Գրիգորիոս՝ լոյս եւ արթուն, յԱրտաշատու խոր վիրապ,
Լոյս կրօնին ջահէր Հայուն, փոխեալ ի մարդ՝ մի վիշապ։
Ներսէս Պարթեւ՝ քաջ Հօտապետ, ընդ հօտին՝ կեանս եւ զբաւ,
Ի մահն մտնիչ, թոյն յօշարակ՝ Մահաբերին բաժակաւ։
Ղեւոնդ երէց՝ ընդ Հարցըն խումբ, Ուխտին Սրբոյ ցանդ պաշտպան
Անձնամատոյց արեամբ չափ, կայ՝ եկեղեցւոյն ախոյեան։

Վերջինս, Սահակ՝ Փիտոն Բասխ, Հայր դիտապետ, սիրաշունչ,
Կենաց Մատեան, Տառից Թարգման, կենաց սիւք տայ, Հոգեշունչ։
Անխոնջն՝ Մեսրոպ, ի տարփ Ազգին, նշանագրաց հետամուտ,
Ի դաշտ լանջին՝ լաստ սրբատաշ, գիր տայր Հայուն, նորագիւտ։
Մովսէս Խորէն՝ խորոց Թափանց, Թաղեալ գանձուց՝ նշխարաց,
Վհից վիպաց, հին հնութեանց, ժանդըս սրբէր կաճառաց։
Նարեկ, Ոուէտ՝ քընար ի կուրծ, մերթ՝ փառս Հայկին, գեղգեղէ,
Է՝ եւ այն՝ սիրտ ի խոց գալար, յերեր դաստակ՝ բարեքէ։
Ընդ այսց յաւէլ Աստվձք, Ոսկեանք, Քօշից Սիւքիասք, Նորագդի,
Շաւարայրին Հաւքն խօսնակ, Լամբրոնեան վողն, Հայազդի։

Որոց արդիւնք, սերմըն յաղթի, բերրի յերկիր՝ վարուցան,
Ազգին նօթի, ցարդ՝ համրարեն սիւք եւ անուն կենսական։

Սակէս, կացին, զարմանազան դուռ Դիւցազունք ի Հայ Տան,
Թափըր տրտիւն՝ ի քայլարշաւ, վախից ցհուն տան արճագան։
Դարք մեծաճոխք, ազատատոհմք, ուսմամբ ի գիւտ, խակաբուն,
Իմաստութեան զուղըն եւ ծուծ՝ անուն ջամբեն, կենսատուն։
Ոսկեծըղի տարեաց դարուց, ընդ հղովիւ՝ յայլ չրջան,
Իրը Հարս անշուք՝ այրեացեալ, ի հող նստեր Հայաստան։
Հայ հորիզնին բոյլք Աստեղաց յանհետանալ՝ առ տակաւ,
Մութ աննչոյլ պատեր մածեր Հայ մթնոլորտ չրջանաւ։

ԵՐԳ Գ.

Բաբէ, եւ ով իմ Հայաստան, դրախտ դարպաս, դարաստան,
Զի՞արդ, ըզքեզ ողբայց եւ ոչ, փըլեակաց կաս տեսարան։
Մերթ՝ գահոյից հսկայաձօր, թագաշարդեալ, վայելուչ,
Արդ՝ սուգ ի թուխս, մխիթր նստեալ, թաւուր թաքուր, անհերունչ։
Ո՛ւր, քո նախկին, փայլ նախարարք, Աւագորեարն, պերճ իշխան,
Որ՝ դրանցըդ կամար կապեալ, անցին կացին, յաղթական։
Մերթ՝ հովանիս յաչ Արքայից չքեղաշուք, քօղարկեալ,
Ընդ բիւրակնեայն, կառաւ հանճար՝ զքօն Տաճար զարդարեալ։
Քո գիւղք, Աւանք՝ փլակ քանդից, աւերաց կոյտ, մնայուն,
Նախկին փայլիդ՝ տըխուր նշխարք, նիշ եւ նշան՝ անցելոյն։
Ո՛ւր, այն պատանք հրաշակերտք, ոսկեճեղուն, սիւնազարդ,
Դերբուք, բեկորք, փոշիացեալք, փըսոր հանքաց՝ անպատրաստ։
Վայրք վանօրայք, մեծահռչակք, լի բնակչօք քո անճաւք,
Արդ՝ գաղանաց գոմք գոն դադարք, մացառք վխտան, առանճաւք։
Ո՛ւր, հազուագիւտ անօթք աւանդք՝ յիշատակ փառք պարծանաց
Կէսք՝ հրայրեացք, այլք՝ ձեռս յօտար, հաղիւ հետց մնացուած։
Ցիշեմ Քոյդ փառս, երբ՝ Գրիգորիս, Տաճարաց չէնս բրգաձեւ,
Դից Մեհենաց սեղան խորան՝ քերէր քերթէր Հայաձեւ։
Ուր դարք ոսկիք՝ Պարթեւազանց, Խահակեանց հին չրջան,
Քերթողահարք թագապսակք ի չարս խաղան՝ յարչաւան։

ԵՐԳ Ե.

Կեանք սուտերի՝ անց ամենայն, յաչխարհ թատրոն, Հայաստան,
Իբր ընթացիկ ուղի հետոց յաւազուտըս Արաբիան։
Ջերթ նիչ նաւուց՝ ի ծով արձակ, մհանանց վէտ խայտացեալ,
Կապարճ թռիչ յաղեղանէ՝ ընդ օդ անկէտ, ոստուցեալ։
Բնակք, բնիկք, թափառականք՝ անց կորուսեալ, հետ զուղի,
Հիւրք եւ օտարք՝ տիրապետեալ, այնդեն, թէ՝ Ա՛յս՝ մեր տեղի։
Ի զուր, խորենք լան եւ ողբան, թէ՝ «Թշնամի արար զայն»,
Կորուստ աւեր, ոմ Հայաստան՝ ի քէն եւ եթ, է՛ միայն։
Ցնրչափ, սրտից անզուգութիւն՝ յօրօրոց ախտ, ընդաբոյս,
Տիրել տիրեն, քաջողջութեան չիք դեղ դարման, այլ եւս՝ յոյս։
Ազգաց օտար՝ ծաղուս ծանակ, եւ նըշաւակ, մերկ դերի,
Անդարձ վճիռ՝ տայ ճշդրտել՝ «Թշնամիք առն՝ ընտանի»։
Մինչ՝ վաղեմի խէթ մախանաց, հետ նախանձուն, վայրենի,
Ցանձնէ, թէ ոչ, թափես ի բաց՝ կելով կեցցես՝ միշտ դերի։

ԵՐԳ Զ.

Անդ՝ հինաւուրցք, Հայրենավրէժք՝ գալար տոչոր, չուրջ Հայկին,
Թեւ թեւակից, ձեռք աջակից, Մասեաւրն չուրջ ծըփային։
Փառաց Հայուն՝ կեցցեն հնոյն՝ գուսպարայալք, բաջազունք,
Ի նոյն զանգուած, յարիւն տոգոր՝ գուցէ այլ խուն ճնացունք։
Աստ, Ազգասրացք, Հայրենատեացք, խարխափեալ կոյր գկուրայն
Առ ոտն կոխան՝ սէր եւ դորով, յաւեր քանդել՝ պարծենան։
Խօլից ջուրի՝ յագուրդ կրից՝ զԱզգ վայ բաժին, փեռեկտեն,
Ի նենգ ի ցանց, գարանակալք՝ մի մի ճիւաղք՝ փառս քանդեն։
Ախտ ծայրայեղ, թոյն մոլեխինդ, ընդ կամին բոյս բնատուր,
Ցայդ խոր տարան, բաւիղ յանել, վախ գահավէժ՝ տրիտուր։
Գընա՛ս, վարկ՛ս, յաչս հրաշունչ, անսանձ անզուսպ, փրքարար,
Ընդ կրունկն գարձ՝ ապաժաման, զուր ապաշաւ, հոգմաւար։
Մի յարիւն հօր, նոյն ջամբ կաթնմօր, մի համարիւն ծիլ սերունդ։
Զի՛, իբր վիշապ՝ գիրեար մի ուժգ, ցանգ կլանել՝ հետամուտ։
Բառից տարերց դիմահարաց միազանգուն՝ աշխարհք կան,
Կէտ հրէշից՝ անցցէ եւ Սա, գի ցարդ՝ կանգուն, Հայաստան։

Ո՛հ, մինչեւ ցե՛րբ, այս նախատինք՝ տառապանգղ իմ, Հայրենիք,
Մեքենային քեզ զաւակունք՝ գրկիդ օճառել, խափուսիկ։
Սուր դաւաճան, ձեռք մատնըչաց՝ յարաժամ չուրջ առ սեղան,
Վէրըս անբուժ, ցաւ անըմբռնի՝ խորդ տան ի հող, Հայաստան։

ՀԱՆԳՈՅՅ

Ի ճայն հառաչ՝ հոգւոյն խորոց, մինչդեռ՝ երգէր ողբերգուն,
Սիրտ նետահար, դէմս դալկահար՝ եւ չունչ պարզէր, նուաղուն։
Ջերթ դալարի, խորչակահար՝ թառամեալ խոր ազազուն,
Ցուրկ յարեգէն, դեղոյն կապուտ, կըսկէր անլոյս, աչք մթնուն։
Գողար քընարին մաշեալ զաղիս, կից սիրտն թելիկ, նուաղուն,
Բաբախ կրծոց՝ այլ չըբաւեալ, յակաստանի՝ կալ կանգուն։
Նանձ վիրաւոր, դողդոջ թեւով, կթոտ ծնգով, երերուն,
Եդ փլատակ՝ ի կուշտ սընար, քընար խորտակ՝ կաց ի քուն։

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ

Բանասիրական Բերթուածներուս վերջերը՝ ուղեցի նաեւ քանի մը Ազգօգուտ բանահիւսուածներս աշխարհիկ լեզուով յօրինել, որ այս օրուան օրս իր առաջուան կեղտերէն յղկեալ եւ զտեալ, դրեթէ նոր Հայ լեզու մը ձեւացած է։ Եւ որովհետեւ Հայկական Բերթողաց բարբառը՝ ոչ ամենեցուն որոշալու խայծ է, ուստի եւ նորուսումն Համբակաց դասը բոլորովին զուրկ եւ անմասն չըձգելու աղագաւ, եւ գոնէ մէյ մէկ քիչ համեմ մը տալու, նորավարժից քմայը յարմար. ահաւասիկ հետեւեալ Բերթուածներէս քանի մը երգերը պատշաճ դատեցի աշխարհիկ լեզուով չարադրել, որպէս զի սոյնպիսի դրուածոց ստեղ վարժութեամբ, նոր նոր բառից, բարդից եւ ոճոյ բանից՝ Հայախօս ընտանեկան երեւելութեամբ, ոչ միայն աշխարհաբառ լեզուին լաւ մը վարժին, եւ քերականական ուսմունքին պակասութիւնը, որչափ հնար է, լեցնեն, այլ եւ քիչ քիչ եւ ոտն առ ոտն, սկսին նաեւ Հայկական գրոց բարբառոյն ընտանենալ. ասանկով համայն ազգաց եւ լեզուաց իւրաքանչիւր յոտմունս առաջ երթալու ճամբայ բացուելոյս, նոր ուսանողներէն, մինչեւան քաջագունից դասը՝ Նա՝ մանաւանդ՝ երգելու նուիրեալ աւելի բարոյականի, այս է՝ բարուց եւ բնութեան վերաբերեալ խորհրդածութիւններ ըլլալով՝ ընթերցողներուս աւելի դիւրըմբռնելի ընելու դիտմամբ, այս եւս չարժանի մը մատոյց, սոյն ոճով խօսից բանահիւսելու Բերթուածներս։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԱՌԱՋՆԵՐՈՐԴ

ԳԱՆՁ ԱՌԱՔԻՆԻ ՍՐՏԻՆ

« ՈՒՐ ԳԱՆՁՆ ՁԵՐ Է, ԱՆԴ ԵՒ ՍԻՏՒ ՁԵՐ ԵՂԻՑԻՆ » ՄԱՏԹ.

ԽՄԲԻՆ ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԻՒՆԻՔ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Ահա, բացաւ ամպիկ իւր քօղն, ցուցուց երկինից վայլ դէմքը,
Արեւ, լուսին, ոսկի ճաճանչ, արծաթահիւս շողանքը ։
Բայց, ինչ ընեմ՝ փոփոխ բախտին անցուդարձ գայթ վիճակը,
Հարկ եղածին՝ չահ մը չունի, երեսն պահած, դոց քօղը ։
Շարեց երկիր՝ լայն տափարակ, հազար պարտէզ, մեծ դաշտեր,
երիքնաներկ, կարմիր կանանչ, թաւիծու ճուլած, հովիտներ ։
Ինչ, օգուտ ինձ՝ խոտք վայրենիք, ծաղիկ դալար, բաց վարդեր,
Վաղաթարշամ, կեղծ խաբեբայ, ծըփած ծիտած, սուտ գոյներ։
Առջիս ելան կարգ կարգ լեռներ, բացին առջիս խոր վիհեր ,
Տեսայ շատ մը վայրուն հանքաց՝ անդամանդի կտորներ։
Ինչ չահ ըսի, երբ՝ կարեւորն, հիմիու հիմակ, պակաս էր ,
Օրուան հացիկ՝ ապրուստ պարէն, յոր՝ կարօտ եմ, մնացեր ։
Ճամբաս կտրեն՝ սառուկ պաղուկ, վաղուք քալուք մեծ դետեր,
Երեսն վրայ՝ վազեն կերթան, թոռղ լեցընեն լիճ ծովեր։
Երբ՝ իմ արտը, ցամաք անբեր, կոշտ գետին մի՝ է դարձեր,
Փոսէն կելլեն, միւս փոս մտնել՝ բռներ կերթան ճամբայներ։
կարգը եկաւ թռչուններուն՝ կայտռիկ մանտրիկ ճպրունքներ,
Օդին վրայ թափառ չրջիկ, ցանած ցրուած փետուրներ ։
Ինչ չահ ինծի, տանեաց վրայ, լերան ճամբան՝ են բռներ,
Ուռոյց փետուրք, վիզ խոպոպիկք, կըռկռոց պէս մը ճայներ։
Ասոնց ցեղէն լեցուն աշխարհս, հազար տեսակ բնակչով,
Թեւով ոտքով, եկող գացող, անկարկ անքոյն, տուն տեղով ։
Մէյ մէկ բարուց՝ տէր ինք իրենց, սըքռած ուռած կերպերով,
Ինչ մը՝ չինծու, բերան լեզու, բայց գործ տեսող՝ ոչ եւ ով։
Ամէնքը սուտ, կայ ու չկկայ, ծլին ծաղկին, թարշամին ,
Գալ, երթալնուն, հայրենիքնին բնաւ օգուտ մը չունին ։
Ինչպէս ե՞կան, նոյնպէս կերթան, ծուխ մը աչքէն կը փախչին,
Վայ, սուտ գոյնի՝ աչքեր տնկած, չըլցած կուրցած՝ խաբուողին։

Շատ աչխարհքներ մտայ ելայ, վեր վար ըրի, ժուռ եկայ ,
Ա՛յլ՝ վաճառքի եռեւէն եմ, այլ առեւտուր՝ դէմս կելլայ ։
Գոյն, գեղ, մարմին՝ ամէնն մէկանց ծակ աչքերուն թո՛ղ ըլլայ,
Առաքինի սիրտ գտնելուս՝ ահա հոն ես, գոհ եղայ ։

ԵՐԳ Բ.

Տեսայ ցեղ ցեղ՝ չատ մը մարդիկ, այլ եւ այլ դէմք, դիմակներ,
Իշխանաւոր, քանքարաւոր, ծիրանաւոր՝ ծընունդներ ։
Ճարպիկ ճարտար, ճամարտակող, պարապ դըզուամ՝ գլուխներ,
Դատարկապորտ, թեթեւսոլիկ, մեծ մեծ չարդող՝ կըմախներ ։
Հարուստն՝ չսայլ, դետերու պէս կերթան՝ ծովեր լեցնելու,
Փարթամն՝ ժլատ, դոց ձեռք եւ ափք, լոկ պահապան դանձերու։
Կէսք՝ անառակ, աչքեր տաքցած, լինք պինք տուած՝ ախտերու,
Ա՛յլք՝ պորտաբոյծք, մարմին կտրած, կերուխըմի, խաղերու։
Հոս ալ կարդն գայ, նիւթ խօսելու՝ խառնակ մարդկանց տեսակին,
Ո՞րըն ըսեմ, ո՞րը լռեմ, չըսած՝ պէս՝ մը հաշուին ։
Համրէ կէսը, դի՛ր անքանից, չորքոտանեաց կարգ ցանկին ,
Կէս մը ալ մարդ՝ թէ կիսարձան, ճիւաղ մը ինձ կը թուին ։
կամաց ձեռքը գերի ատրուկ, չեն դիտեր, ինչ ընելնին ,
Բերնին եկածն, մկկէն դուրս տան, մտացեր են եւ ըսելնին։
Եկո՛ւր սուտոց՝ ուրուականին, դէմքը քաշէ՝ պատկերնին ,
Եղջերուաքաղ էակ մը, որ՝ չեն հասկցուիր՝ ինչ ըլլալնին ։
Ինել մը ալ կան՝ կարծես աշխարհք, իրենց տրուեր է, լիւլիք,
Օրըն ի բուն՝ իրենցմէ դուրս՝ չունին այլ ինչ՝ ընելիք ։
Արձանաց պէս՝ կոկիլ կապուիլ, ո՛վ մտածող՝ Հայրենիք ,
Զար քան գաղանս՝ որ իւր ցեղին՝ գոնէ ճարէ ուտելիք ։
Ասոնցմէ ալ՝ գոհ կըլլայի, թէ՝ խիստ չարը՝ դէմս չելլէր ,
Հապա, ինչ են՝ տներ գրգռող, արուն ծըծող վիշապներ։
կեղծ դիմակով, սուտ համբուրով, անուշ անուշ ցուդայեր,
Երդումպատառ, արիւնչաղախ, խարդախ աղուէս՝ վասակներ։
Մէյ մէկ գաղան, ապղ մարդակեր, բայց մարդակերպ՝ համբարուք,
Ա՛րի՛ զաստնք մարդոց ցանկէն, այլ դի՛ր կոչմունք, այլ անունք։
կանչէ՛, կոչէ՛ խեղ անճոռնի, կիսամարդիկ, անասունք ,
Ո՞վ սըւոնց սանձ՝ բռնէ քաշէ, դիւրաթեք լիրբ, չար լեզուք։
Ա՛յս ապղ մարդկանց՝ աչքեր տեղեր, աչխարհ բռնած, լեցուցին
Զարիք չըկայ՝ ձեռք չառնի, ինչ ձիւներ բերին՝ մեր գլխին։
Ցետին ծառան՝ տիրոջն վերեւ, ելլայ նստի ի բարձին ,
Անմեղ արդարն՝ գողի մը տեղ՝ երթայ պառկի ի բանտին ։

ԵՐԳ Գ.

Ամբողջ աշխարհք՝ մաղէս անցան, դէմքով տեսայ չատ մարդիկ,
Ազնիւ բարուք, ուր ընորհքով մարդ, ցանցառ, չատ քիչ, համրէ չի՛ք։
Մէյ մ՚ալ ելլէր՝ կըսես, ահա՛ աշխարհս մարդով՝ լեցուն լիք,
Վայրք, անապատք, քաղաք դարձեր, լեռներ բուներ, ալ տեղ չի՛ք։
Կարգ կարգ մարդիկ, ելած նստած ի բարձր բարձ՝ բազմարան,
Ոմն՝ վառառող, ամբարտաւան՝ խելքն ալ կըսէ՝ իմս միայն։
Այլն՝ չողոքորթ, խարդախ, արհեստն խաբել միայն՝ հաց օրուան,
Թնդ, յոյլ ծոյլը, քնատ դլուխ, յօրանջէ՝ լոյս ցորեկուան։
Աստուծոյ մարդ, Ազգին տէր ուր, իշխան իշխող աշխարհաց,
Տէր իւր կրից, կանոնապահ, ինքզինք զոհող Հայրենեաց։
Բացած գանձն սիրտ, ձեռք եւ գաղջն երկընդուցած աղքատաց,
Որ՝ անխտիր աչօք դիտէ, չըզրկէ ղոք, Հայր հարանց։
Գընա՛ եկուր, ել ի փողոց, գտիր զայն մարդ, բայց ի գուր,
Գիշեր մարդոց՝ լոյս ցորեկուն՝ հրապ վառէ, ձեռք անցուր։
Նայիս՝ ամենքն անցուդարձներ, երկու ոտքով ելեր ժուռ,
Մարդկութեան հետքն բընաւ չունին, Հայրենիքէն եւ ոչ լուր։

Մարդիկ մարդիկ՝ դուք ալ գաղան՝ կտրեր գարձեր՝ գլխնիս վեր,
Ախձմռանք՝ ուր, ուր, խելք ու միտք, բնական լոյս, պարդեւներ։
Այդ ձեւ, վարմունք՝ բացը ըսեմ՝ յանդունից չեն տարբերեր,
Ուստի, եւ ոչ՝ մաս մ՚ալ մնաց, մարդ ըսուելնէն, բայց ըստուեր։
Ինչ, պէտք էին, զենքեր սուրեր, անուշ լեզու, երբ՝ ունին,
Մե՛ղք, այդ արեանց, որք՝ զոհ կրից, դաշտեր թաթխած՝ լեցուցին։
Հազար ամօթ, բանական մարդ՝ անուամբ պատուած, ազգ սեռին,
Որ, բըզկտոզ գաղանաց պէս՝ ճանկ ճիրաններ ալ ունին։
Հերիւկ է, մարդ՝ դուն քեզ եկուր, մ՚երթար առաջ, ետ դարձիր,
Ան չար լեզուդ, եւ յաւէտ չարն՝ նախանձին սուր՝ սեղը դիր։
Պիղատոս մը՝ մի՛ ձեւանար, արիւն չրուէ լուացուելիր,
Եկած, անցած, հին նոր անցքեր՝ աչքէ անցուր, դէմդդ դիր։

ԵՐԳ Գ.

Ո՛ւր, Աբրահամ՝ հիւրասէր մարդ, բարեբարոյ բարեկամ,
Տուն յարկ չունի, վըրանի տակ, անուշ մարդոյ կուտայ համ։
Բաշխէ սըփռէ սառցուած ըքը, աղբիւրի պէս քաղցրահամ,
Հարիւրամեանն՝ տայ զիւր սըրտուղ՝ Յանդրանիկն՝ բարեհամ։

Սահակայ պէս՝ ոմ խօսք մեղ, օրհնած զաւակ՝ հօր թեւին,
Փայտից վրայ կապուած պրկուած, գառնուկի պէս՝ մունչ սուրին։
Փրկիչնիս պէս՝ ճիտը ծռած, մահու չափ զոհ սեղանին,
Օրինակ տայ իւր եղբարցը, հնազանդիլ՝ հարց ձայնին։
Ո՛ւր, ան Մովսէս՝ որ զաղգն փրկել՝ խելք թռցընէ, վազվզէ,
Մէյ մը կ՚ելլէ փարաւոնին, մէյ մ՚ալ կառնէ, կը քալէ։
Տունը լքած թողած մկիդի, չէյտէ դեռ ալ ինչ ընէ,
Ինելքը միտքը տուեր բոլոր՝ որ գերի զաղգն՝ ազատէ։
Դաւթի պէս՝ ուր, Աստուծոյ մարդ, հաւատարիմ ըստ սրտին,
Ո՛րքան սրտոտ, նոյնքան ներող, բարի կամի ընդ չարին։
Զոյգ մի սիրոյ պատուիրանին՝ յար տոչորի ի սրտին,
Մահ, սուր աչքին չեն երեւար, պատրաստ զոհել՝ զանճն Ազգին։
Ո՛ւր դեղեցիկ, Յովսեփայ պէս՝ հոգւով մարմնով աննըման,
Մաքուր սէրը՝ յաղթանակաւ հանէ անդր՝ կախաղան։
Կասկերան թողած, լիրբին ձեռքը, վիայ՝ սրտին մաքրութեան,
Ընտրէ փառաք խոր մութ բանտը՝ քան տալ գինքը ձեռք կնկան։
Ազգիանց մէջ ոմ Շուշանի պէս՝ ազուր համեստ մի կուսան,
Հոգին, մարմինն՝ երկուքն կայտառ, իրաւցընէ մէկ շուշան։
Լկտի ծերոց չտար ականջ, վերեւնին փայլ դէմքն շողան,
Ջահ ի ձեռին՝ աչխարհ մարմին կայրէ կերէ յանդիման։
Ի՞նչպէս մոռնամ հայրենասէր, քաջ կարիճ մը Մակաբէ,
Սիրոյ ազգին՝ ինքզինք զոհող, զօրքին առջեւ՝ նախ քալէ։
Մէկ ձեռքը կռան ի միւսն բայ սուր չինել չարդել կը չարժէ,
Ցանած ցրուած թափառ ազգը, նորէն ժողվէ, տուն կազմէ։

ԵՐԳ Ե.

Այս դիւցազունք՝ հին Դարերու, նոր Ազգերու՝ զամբարներ,
Միթէ մեր մէջ պակաս եղան, ասանկ քաջ քաջ մարդիկներ։
Փըլած գահեր վերականգնող՝ ահաւոր Հայ կտրիճներ,
Որոնց վրայ՝ որքան խօսուի, չեն կըտանար մեր Դարեր։
Հայկին նման, ով Հայր մը, այր՝ որ զԲել զարկաւ, վար ձգեց,
Իւր աղեղովն ծիածանէ նոր այլ կամար մը նետեց։
Անտէր Ազգը՝ թեւոցն ներքեւ, առաւ մեծցուց, մարդ կերտեց,
Հայաստանը իր վիհերէն քաշեց առաւ, լոյս հանեց։
Սրբայից մէջ, վաղարշակ մը՝ կատարեալ մարդ արուեստին,
Գայթ ի գայթի Տէրութիւնը բերաւ խօթեց կանոնին։
Քաջ խնամտուն տնտեսութեամբ լծեց սանձեց՝ սահմանին,
Բարբարոս Ազգ մը՝ ընորհքով մարդ՝ կերպած կեցուց իր ոտքին։

Ո՛ր թագաւոր, Աբգարի պէս՝ նորադարձ մարդ՝ քրիստոնեայ,
Դաստառակը տեսածին պէս, հոն ծնրադիր հաւատայ։
ԸզՔրիստոս դաւանելով, հաւատ յոյս սէր՝ վըստիըսայ,
Փչրէ կուռքերն, Աստուածապաշտ սուրբ դրօշակը նախ բանայ։
Ասոնց կարգէն՝ չատ մը եաքէն, ելան եկան՝ մարդիկներ,
Կորիճ կորիճ նախարարներ, սրտոտ հսկայ Հայկազներ։
Թշնամիներն կտոր բրդուճ, չատ մը ըրին մեծ ջարդեր,
Սըրով Թըրով դուրս վախցուցին, քըշեցին՝ մինչ անտառներ։
Հայ հողին մէջ, քանի՛ քանի՛ եկան գացին՝ վարդաններ,
Հայր հայրենեաց, տէր իրաւանց՝ պարիսպ պատսար Ղեւոնդներ։
Կտրուկ նըրով, հատ բազուկով, երկաթ մաշող Աչտոներ,
Գայլանըման լափող լիզող բանակ ցրուող, վահաններ։
Ո՛ր թագուհք, Հայ Հայրապետաց՝ ցանկի առած Անուններ,
Լուսաւորչայ, Ներսէսի պէս՝ արի արթուն Հովիւներ։
Սահակ, Մեսրոպ, ժիր գործունեայ, քաջ եւ ընտիր՝ Մշակներ,
Նորէն, Նարեկ՝ բանիւ դրով յիշատակի, Ռերթողներ։
Ասոնց նման՝ ցանցառ մարդիկ, գլխնիս վերեւ՝ միշտ կայներ,
Ջանքով ճիգով կակղցուցին սառ ապառաժ ճմեռներ։
Ծեր ճակատուց սպաղ տաք քրտամբք, Թրջեցին չոր գետիններ,
Վարուցանով այգի պարտէզ դարձուցին չոր երկիրներ։
Եկան, գացին, անունննին հետ՝ չատ մ՛ալ արդիւնք թողուցին,
Ազգին, ուխտին յառաջադէմ զարգացմանը՝ ջանացին։
Անթիւ կոթող՝ գրքեր, դանձեր, յիշատակներ ձըգեցին,
Ազգ մը անգիր՝ լուսաւորուած մարդիկ՝ մէջտեղ հանեցին։
Շատ վանքերու, դպրոցներու, նորէն եղան հիմնադիր,
Հանդէսք, ծեսէր, կարգ եւ կանոն՝ չատ մ՛ըրին վըրադիր։
Հալածանաց, աքսորանաց դիմագրաւեն, չեն չարժիր,
Երթալով եւս, արմատ ձըգեն, ոտ կ՛արձրկեն, բարեվիր։
Հայաստան մեր, Ազգ մը հնուց, ցարդ կը կենայ, հինդարեայ,
Այն մեր նախնիք՝ սարի քարի կըռուած պլլուած՝ յոտն վերայ։
Մեծ մեծ ալեայց յարձակմունքին կեցեր կայներ՝ ժայռք ահեակ,
Որպէս արդ եւս՝ նոյն ձայն կուտան, գոռ ամէհիք, Հայք հսկայ։
Այրարատի պէս, բարձըր կեցած, ճիւն ալեօք ոչ ծերանայ,
Յամպոց ծակէն գլխնին հանած, իբր թէ՝ արեւ միշտ տեսնայ։
Պահ պահ կարծես՝ լեզու ելեր՝ նոր խրախոյս՝ մեզի տան,
Ո՞վ Հայազգիք, ինչ էք կեցեր, արիւննիդ դեռ ո՛չ խաղան։
Բսածս, գրածս՝ բա՛հ, եւ ո՛ւր էր՝ ցանկի առած, պահէի,
Օրինակը՝ պէտքի առեն, դէմս դընէի, քովընտի։
Աստուածապաշտ եւ Ազգախանձ սրտի պատկեր՝ գտնէի,
Սոյն երկու բոց՝ ի մի կուրծ՝ վառ, աչքիս դիմաց, տեսնէի։

ԵՐԳ Զ.

Առաքինւոյն, երբ սիրտն գտայ, կարծես, մըտայ դանճատուն,
Մէյ մէկ տեսակ նոր հանդիսից՝ դէմըս ելաւ վարժատուն։
Դիւցազն ղոհեր՝ հոն կը բուրեն, նոր իրիկուն, նոր առտուն,
Ճիշդ գործադիր, նախանձայոյզ՝ պահել սերտել տուն տուն։
Երկճիղ սիրտ սէր, խանդ ու բացեր՝ ներսը պատրաստ է լուցկին,
Ծով մը հանդարտ, նայիս յանկարծ կը վըրիվըրայ՝ փչմունքին։
Երբ, Աստուծոյ խօսքը կ՛ըլլայ՝ չատ կը նետուի մէջերնին,
Ազգին վրայ ինք զինք դրած, բոլորն ղոհել, ցիկտ վերջին։
Իմաստութեան սուրբ երկիւղին ըսկիզբն եւ ծայր, լաւ գտած,
Հաւատոյն վէմ՝ անշարժ հաստատ, ներսը սրտին՝ խոր դրած։
Ծփանաց մէջ, ամուր յուսոյն խարիսխն երկաթ՝ պինդ բռնած,
Աչխարհի սէր՝ նոր այլ սիրով, երել լաւել՝ միշտ վառուած։
Վերին կամաց, պինդ բեւեռած, ուղղեցոյց մը, յոր դիտէ,
Ալեաց յալիս նետուելուն՝ նպատակին կէտ՝ ղէկ ձեռքն է։
Ծովուց յելէջ՝ ժայռ մը կանգուն, ոտից վրայ կեցեր է,
Կրթեալ զինուոր՝ չատ ծեծերու, ծղզ ծղզ փորձու՝ վարժեր է։
Փորչին նետը, ջերմ աղօթքով, նետողին դէմ կ՛արձրկէ,
Մարմնոյ խեթը՝ ծռմով ծռմով ճնշել զսպել՝ լաւ գիտէ։
Սուտ աչխարհիս հրապոյրքին, չը տար երես, ունչ կընէ,
Թշնամւոյն ծակն, ղէնքին տեսակն, ծեծին կերպը՝ սորվեր է։
Առաքինին՝ տաճար մ՛է, վերան վըրայ բարձըր կայնած,
Որ տեսարան՝ լաւ տեսնելու՝ սուր աչքեր իսկ արդելուած։
Հանք մը՝ որչափ խորը մտնես, ոսկին խորունկն է թաղուած,
Արիւնըզեայ ցանցառ ղոհեր, վարդով ծաղկով խիստ գոցուած։
Բահ ո՛վ կրնայ՝ մտնալ զննել առաքինութեանց գանձարան,
Եռած սրտին վառ խնկոցին՝ գազիլ, բանալ գոց բերան։
Յերկրէ յերկին, հետն տանելիք՝ ժողուած հնձոց ամբարան,
Որոնք՝ արդէն, ընդ գանձ սրտին, երկինք ելան ի խորան։
Արքայութեան ալ չունի պէտք, ցնորքան Աստուած իր հետն է,
Սրտախառն, զիրեար փարուած, գանձն մէջերնին բաժներ է։
Արդար անձը՝ ուր որ երթայ, Արքայութիւն՝ իւր ծոցն է,
Ջորն որ ունէր, ինչ որ տուեր, Աստուծոյ մէջ գանձեր է։
Հոս ալ առեն, Առաքինին՝ երեսին քօղ, կը գոցէ,
Ո՛վ որ կուզէ, ինչ որ խնդրէ՝ նոյն սրտին մէջ թող գտնէ,
Արքայութիւնն՝ յԱգարակի թաղեալ, պահծոս գանձըն է,
Ջէ որ դուրսը, այլ սրտին մէջ, անճիւռ ազատ՝ վընտռէ։

Նա՝ ծածկեալ դանձն, ի հանք սրտին, ամրածածուկ որոնեց,
կեանս եւ ի մահ՝ սիրոյ հեաքէն անբաժ դընալ՝ որոշեց։
Նոր կտակին զոյգ մի սիրոյ պատուիրանին՝ թելն բռնեց,
Ներքին կենաց ղուղըն եւ ծուծ, հոգւոյն անունդ՝ առ քամեց։
Որով եւ սիրան՝ գահ Սուրբ Հոգւոյն, չնորհաց դէղ, բաղմարան,
Հազուագիւտ մասանց բարեաց, կոյտ կոյտ արդեանց համբարան։
Բարի վարուց՝ անուշահոտ ընտիր ծաղկանց դարաստան,
Իւր ծոցն ժողուած, ցուցուց երկնից չքնաչխարհիկ տեսարան։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԿՇԻՌՔ ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ Ի ՋԵՌՍ ԱՆԻՐԱԻԱՑ

«Մի՛ ցաչօղնեցի ամենայն մարդոց ցանիրաւութենէ». առակ.

ԽԱՌՆ ՏԱՂԱՋԱՓՈԽԻՒՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Նոր տեսակ մը՝ անվերջ կռուոց, ուր ոսոխներ պահուըտած,
Աշխարհք ինքը, հանդիսադիր, հոն չկայի պէս ձեւ բռնած։
Հոս, չեն բաներ սուսեր նիզակ, գնաակի ձայն՝ մունչ կեցած,
Ամենայն ինչ՝ քօղի ներքեւ, գործուի ի ձեռս օտարաց։
Ծովուց յատակ յորձանաց պէս՝ խորոց առ խոր, կը բանի,
Գողոց նման՝ ականահատ, ի ժահր ներքին, թոյնն թաւիի։
Հանքահատից չար եւ նման, հողոյն ներքեւ, փոս փորի,
Եղելոցն մարդ՝ անգէտ ըլլալ, ծուղակս չանել ըմբռնի։
Աշխարհ, որ միշտ յերկուս ի կոյս, իրը թէ նա չէր՝ բաղդէ,
Նաեւ, կերդնու, զօձիս թոթուէ, ձեռքն լուացած, դուրս կ'ելլէ։
Մինչ դաւադիր բանակցութեանց յերթեւեկութիւնս դաշնադրէ
Մերթ՝ գողնալի. մերթ՝ բաց ճակատ յախուռն հորդան՝ արշաւէ։
Սփոփս, անգութ մեր աշխարհին, բիւր վայ, անկէ խաբուողին,
Որ՝ իւր պատրանքն, պահել ծածուկ՝ կրօնն կեղծէ, ի ձեռին։
Իւր թոր դարանն, առ քաջ լարել՝ արդարութիւն՝ առ գործին,
Թաւիեալ ի մէջ, չափ եւ կշիռ, խոչոր կնիք վրանին։
Օրէնքպահէտք՝ նուիրական օրինաց գիրք՝ ձեռքն առած,
Աստենակալք, կանոնապէտք արդար վճռոց, պատգամաց։

Մպասաւորք՝ կազմ գործադիրք, առակս սուսերք՝ ընդ միջաց,
Դատաւորք, անդ՝ կշիռ ի ձեռս, յաթոռ նստած, ատեան բաց։
Ժողովոյն մէջ, մանըր մաղող՝ սուր դիտակներ, արք գիտունք,
Մաղը մաղէն, հազար բաժնող՝ յոյժ խղճահարք, նախանձունք։
Զրկողին դէմ, զրկելոյն տէր՝ բան եւ խոստմունք, սուր հատուք,
Ասյսպիսի սուրբ դուռարի մը անդամակիցք՝ վեհազունք։
Սոցա օգնիչ, ալ ձեռընտու՝ գոռ բազուկներ, անձնընտիրք,
Գիտնոց դասէն՝ կիրթք եւ ներհունք, լուսաւորեալ մեծ մարդիկ։
Ցանդուստ հնուց, համբաւաւորք՝ յիմաստութեան անուանիք,
Ազգայնութեանց պատուար նեցուկ՝ ծաղկեալհանճար, ծեր ալիք։
Սոյն խմբակիս, ձեռք օժանդակք՝ հզօր հուժկու, Տէրութիւնք,
Մին քան զմի, գերահանճար, կրթեալ ծաղկեալ՝ վարչութիւնք։
Գիտնականաց խումբ կառաւաց, իւր սարօքըն՝ Ընկերութիւնք,
Զորից հողմոց, ծագաց յերկրէ՝ նշանաւոր Ազգութիւնք։

ԵՐԳ ԲՐ.

Անգղիացին, բաց ճակատով, կըսէ՝ ես սուտ չեմ զրուցեր,
Գաղիացին, կրակ կտրի, զի՝ յանկրաւէն չխորժէր։
Աւստրիացին, պաղ արիւնով մը, գիտնաք՝ մենք, սանկ սորվեր,
Մինչ՝ կեղեւը լաւ չենք ըսկած, բանի մը ձեռք չենք զարներ։
Արեւելցիք, ծանրը մարդիկ՝ խաբել, խաբուիլ, չեն սիրեր,
Արեւմտեայք, լոյս աշխարհաց՝ վատ գործքէն չեն ախորժեր։
Ափրիկեցին, թէեւ ժժգոյն՝ բայց ճերմակ սիրտ՝ դերիներ,
Ամերիքացիք, պարծենկոտք՝ իրը վեր անցան՝ այլ ազգեր։
Ասոնց հետ, ալ խօսք մը կըլլա՞յ, դէմերնին ալ ո՞վ կելլայ,
Մէյ մէկ անդամք՝ ժողովականք, բա՛, երեսնեն լոյս ծրփայ։
Մէկ ազգ, լեզու, նոյն ձեւ հագուստ, գող աւազակ՝ ո՞վ որ կայ,
Ձեռաց ցըվիզ արիւնշաղախ, ասոնցմէ չէ՛, այլ ոմն նա՛։

Օդ հող եւ ջուր, լինչպէս կըսեն՝ մարդուս բարքը չեն փոխեր,
Ամէն գաւառ՝ ունի անտառ, յոյր ծոց՝ սընոյց գազաններ։
Արգանդք, մերթ մերթ՝ վիժեն ժայթքեն արտառուց մը հրրէշներ,
Առաքինիք՝ չարեաց ձեռքէն միշտ ճնշուեր են հալածուեր։
Թէ՝ բարեխառն, անուշ կլիմայք՝ ունին աղնիւ ծընունդներ,
Կորով կազմուածք, զուտ խառնուածք՝ բարի բերեն պտուղներ։
Բայց եւ կրթանք, բարուց կոպարք՝ չափ էտ կրից եւ սանձեր,
Ո՛րքան, խուժդուժ ի կէտ կանոն՝ կակուղ կոկէր, մարդ կազմէր։
Զար օրինակն, եւ թէ՝ քանի՛ բարի բարի քաղքցի՝
Եղծեց վարքըն, չուտ չուտ փոխեց, մարդ մի ըրաւ անտառի։

Ա.պականութիւն բարուց, իբր ախտս վոխադրական՝ ծաւալի,
Անձնիւր հասակ՝ խոհուն արթուն հսկողութեանց պէտս ունի։

ԵՐԳ Գ.

Երկրորդ կարգէն, կուգան կիջնան՝ իչխանք, տեարք պաշտօնից,
Տարբեր տարազ, գոյն դրսևնակք, ճորճքսգնաւորք հանդերձից,
Ա.ռակս լանջաց՝ Ա.աչանչանք, Ա.սպետք Դասէ Կուսանից,
Գրուաններն լիք նըշանագիրք, հաշուեդըրով Տօմարից։
Սրբազան կարգ՝ ներսի դրսի, մէյ մէկ գործոց՝ Պաշտօնեայք,
Ցաչս համարեալք, ծաղիկ ազգաց՝ գահագըլուխք դերակայք։
Անձնիւր գործոց՝ ճիշդ դատաստագք, վճռահատու, գործուննայք,
Դատաքննիչք՝ յաթոռս բազմոց, նստեր, մինչ՝ այլք, ոտընկայք։
Ս.րդարադատք չափք եւ կշռաք՝ պատրաստականք ի ձեռին,
Բարեաց վարձողք, չարեաց պատժիչք, կալանակապ ի բանտին,
Բայց թէ ըսեմ՝ ո՛վ են այնքան կաշառակերք, որք՝ լեցուին,
Նոյն կոչմունքով, պատուանունով, որք՝ զատեանըս փակեցին,
Ա.ռ երեւոյթս, դիտողութիւնք՝ սուր եւ սաստիկ, անդր՝ պայման,
Ներքին ոգւոց, թափանցելուդ՝ կաշառք միայն են՝ սահման։
Գիտնոց եւս եւ յայսըմ մասին՝ կարճ է սուղ աչք տեսութեանց,
Փորձառուք՝ լոկ, գլխէն անցած, վարպետ են սոյն գիտութեանց,
Ա.յս վճռահատք, պիղատոսներ՝ թէ, ձեռս չատ մըն, լըւանան,
Կարծեն՝ցատկած կաթիլք արեանց՝ճապաղ նշանք, չուտ կերթան,
Ի զո՛ւր ճգնին, սրբել ձեռքեր, ի ջուր ի խունկ՝ լըւարան,
Զի ո՛ւր երթան՝ դալուկ սուուերք՝ մէյ մը տպուեր՝ ճակատան։

Ոմանք՝ յաւէտ բըծախնդիրք, անդըր սահման՝ վերվերիչ,
Ընկերութիւնք, նոր նոր խմբակ՝ ազատութեան գրգռիչ։
Տէր եւ ծառայ, ռամիկն, ազատ, ընկեր զուգորդ, ի մի դիծ,
Ա.ռաւել խիստ օրինապահք, նոր կտակին՝ մեռոդք ճիշդ։
Բարձրացուցած, աստ անդ ճայնըս, կը քարոզեն՝ ինչ է աս,
Ո՛րքան մարդիկ՝ մի ազգ ծնունդ, եղբարք հողոյ, յաստոբայս։
Նոյն մօր ծոց հող, նախ եւ ապա, բացառութիւնք՝ ինչո՛ւ աս,
Թոզ վայելեն, զոյգ հաւասար, կենսապարէն՝ ըստացուած։
Դիւտ մի դրից՝ կէտ կեդրոնի, առկախ անշարժ աչխարհաց,
Սերմանաքաղ ըմկեպտիկեանց՝ ջերմած գլխոց, խօլացած։
Ցանդ ընդբախին կոպերնիկեան բընաւահուն դրութեանց,
Դեղնականին տեղիւս դեղնած՝ համօրէն աչք տեսութեանց։
Ի բուք հողմոց՝ խարխս արկին յապառաժուտս, էջ ընդ էջ,
Ցանդունդըս խոր կարծեն ունել նաւահանգիստ ծովամէջ։

Ցանընշոյլս մէգ, հոսանս պըտոյտ, երթեւեկեն յելեւէջ,
Ոյց լաստափայտք՝ չեն փրկութեան, յար խաղալիք, ալեաց մէջ։

ԵՐԳ Դ.

Ա.րդարութիւնն՝ մինչդեռ այսպէս, հզօր ձեռաց՝ պաշտպանուած,
Ա.րդարասէրք, նախանձայոյզք՝ ամէն կողմէն պարփակած,
Զափք եւ կշիռք՝ մէջ տեղ դրուած, յատենից խոր, լաւ տիրած,
Իւրաքանչիւրք չուտեն կաշառ, նստած դատեն, ճակատ բաց։
Ա.հաւասիկ ազգ եւ աչխարհ՝ կեցեր կայներ պատրաստի,
Պարխակ կայնած, ժիր փութաջան՝ եւ գործադիրք, ձեռք ձեռի,
Օրէնքէն դուրս, նշանախեցի եւ ո՛չ միոյ, բան գործի,
Անձնիւր անհատք՝ հլու պատկառք ի սանձ չափոյ սահմանի։
« Ո՛վ, դո՛ բարի եւ վայելուչ, եղբարք հրճուին, միասին »,
Թո՛զ վայլեն գոհք, խնդուա՛ երես, աչխարհ դարձաւ, Դրախտին,
Ա.լ, ինչո՛ւ պէտք՝ դռներ փեղկեր, երկաթ եւ նիզ դըրանդին,
Բաց դռներըդ երեսն վրայ, թո՛զ գանձատան բանալին։
Կէս գիչերուն, օր հասարակ, փողոցս ժուռ ել, ըստ կամի,
Լեցուն քսակ՝ ոսկի արծաթ, ակնակապիճ ի գլխի,
Զրկան այլ դողք, ո՛ւր աւազակք, կորեան հետքըն, ի մէջի,
Զի՛ք այլ ախ վախ, փո՛ռք Ա.ստուծոյ, ամենայն ինչ, ի կարգի։
Ա.ռ հասարակ, գան ու կերթան, հլուք ի լուծ օրէնքին,
Թէ կատաղիք՝ ծովու նման, բայց, պատկառք՝ լար սահմանին,
Ա.յլ թէ հարցնեմ՝ ի՞նչ այս չարիք, որ՝ պատուարըս փըլուցին,
Իրք խորհելի, ծանրակչիռ, որոյ դիմակք, աստ բացուին։

ԵՐԳ Ե.

Հոս գումար մի սըրիկայից, հրէշք ճիւաղք մի ախտից,
Խառնիճաղանճ ազգ գազանին, խուռըն վխտան, մոլեգնից,
Տներ, տեղեր մեռ կելլան, գայլք ի հանդերձս ոչխարից,
Սանձակոտոր, արիւնկզակ, մարդատեսակք վիշապից։
Զրկայ ժողովք, ո՛ւր անօրէնք՝ աթոռ բազմոց չունեհնան,
Տանը գլուխ՝ մէյ մէկ կայէնք՝ փլիչ քանդիչ, ունեցան,
Սուր ընտանի, օտարաց ձեռս, դար մար ընել՝ միացան,
Խարդախ մարդիկ չուկաներուն դրերն բռնած, լեցուեցան։
Անձնիւր իւր ինչք, չան ճոպի պէս՝ բերանն առած, պըտըտի,
Զկտէ ալ՝ որ օրական հացն՝ ինչ, ո՛ւր դընէ, յապահովի,

Որբոց, այրեաց անտուկները՝ ձիւն ձեռքերով կը կոտրէ ,
Մինչեւ անգամ, օրօրոցներ, դերեզմաններ՝ կը խառնուէ ։
Սրբոց Տեղիք, Աղօթարանք՝ դողի այրեր են դարձեր ,
Թէ այս այսպէս, արդեօք առեանք՝ ինչ վիճակի են հասեր։
Խել մը անգութ, չաղաղ ձեռքեր՝ սուրբ կշառից տիրողներ,
Հաւատք, կրօն՝ մէջ քըշելով, յադուրդ լիզեն, արիւններ։
Բայց Թէ՝ ասոնք, ուսկից առին սերմըն ծնունդ, ըսկզբան ,
Ո՞ր յաղթիւրէ, Թէ՝ են ինչած, քանի՞ տեսակ բաժնեցան ։
Ո՞ր դըրօշք են, ո՛վ դրօշակիրք՝ որ առջեւէն բաց կերթան ,
Պարագըլուխն ո՛վ է ասոնց, եւ դնդապետք՝ որ ձայն տան ։

Ըսելն, ամօ՛թ, Աստուծոյ նախ ընտրուած ցեղ՝ դող ցուդայէն,
Երկրորդ կարգը՝ կուդայ կիջնայ, աղատատանց Տոհմերէն ։
Ա՛յլ մի հատուած՝ կարդացողներ՝ Նեստոր, կալվին դումարէն,
Եաքէն ելան իմաստակներ, համբակաց դաս՝ ի կարգէն ։
Թո՛ղ վար մարդկանց, խառնիճաղանճ, որոց համրանք ճօթ չունին,
Ջերմած գլուխք, յամառ ըմլուտք, թումբա փլած՝ անդր կանցնին,
Լուսածընունդք՝ նոր Դարերու, հերիկ դար մար մեզ ըրին,
Ա՛յն ծակեր մտեր կելլան, ալ համ հոտը փախցուցին ։
Ա՛յս չոր դասուց՝ հրաշալիքն, քիչ մը բանամ՝ ձեր առջին,
Թէ ինչ խորհին, ինչ ըրածնին, ո՞ւր կերթայ բուն մտուընին,
Հոս բառ առ բառ, ըլլամ Թարգման, ներքին ոգւոց՝ բուն ծուծին,
Խորին խորհուրդք՝ յաչաց Թաղեալք, Թո՛ղ լոյս ելլեն, տեսնուին։

ԵՐԳ Զ.

Ա՛հա, բացան կրկին ներքին վարագուրներ Տաճարին ,
Ո՛ւր, նոր Յուդայք, Դաւթի ի դէմս, ձեռըս նետած՝ սուրբ հացին,
Ա՛փք՝ լի արեամբ, հոն մտեցեր, չաղաղ պիղծ եւ չրթունքնին,
Տէր Զօրութեանց՝ փախսալով, Սերովբէից՝ կարգ կանցնին ։
Հաւատք բառը, դոց ի բերան, տգէտ անգէտ սահմանէն,
Սուրբ գըրոցմէ՝ առ Պատգամներ, բընաւ հեռի՝ սրտերնէն ,
Անձնական շահն՝ իրր բուն կրօն, առաջ քըշած, կը ծախեն,
Առջին, վերջին, մի Հանգանակ Նիկիոյ, այո՛ է՝ կըսեն ։
Կեղծն՝ իրր ըստոյգ, չեղածն՝ եղած, ճուլած ձեւած՝ յանդիման,
Փարիսեցւոց ծիւռած զաղանդն՝ կըլլեցնելու կը ջանան ։
Սըկէ նըկէ, մէյ մէկ չինծու՝ յաւելուածներ, բեռս բառնան,
Ո՞րպէս ձըգեն իրենց Թորը, նոր կողպուտ՝ մ՛ալ որսան ։
Կերպ մը վարմունք, կեղծուպատիր, չողոքորթ՝ սուտ լեզուներ,

Բարեկամի՝ ծպտեալ դիմակ՝ գայլի հանդերձս, ոչխարներ ։
Ձեն տեսնուիր մագիլք ճիրանք, թիւնաթափ գոց եղջիւրներ,
Գառնուկի դէմք՝ անմեղ երեսք, կծկած օձից՝ խայթ տուտեր,
Սիրոյ նշան՝ անուշ լեզու, կեղծեալ չրթանց համբուրներ,
Դիզուած չինծու բառեր բարդեր, գրկախառնըն բարեւներ ,
Լիաձեռնըն տուրըս բաշխել, յետոյ ալարալել՝ անտուկներ ,
Տիրել սրտից՝ իշխել Թեմից, զի կողպտեն վիճակներ ։
Զը կարծես որ, անօրինաց մէջտ բաղդըն բանուկ, բաց ճամբան,
Ի՛նչպէս է, նէ, օր մ՛ալ նենդն դուրս՝ կելլայ ի լոյս, յերեւան,
Մարախի պէս՝ ելան կորան, փոչի ընդ օդ, ցիրուցան ,
Դուն դեռ խելք տուր՝ պարապ սարապ խօսից, որոց ճոտ չըկան։

ԵՐԳ Է.

Ետեւէն ելան Անդրալերինք, որ անզգամաց ձեռք կոտրան,
Հաւատք կեղծած, առձեռն գործիք, խիզախեն անդր՝ սահմանն,
Սրբոց հանգիստն՝ աղաղակաւ, ցարդ դարձուցին, ասկն վրան,
Ի՛չուոր, չատուոր՝ օրըն ի բուն, որպէս ետեւ, ժուռ կելլան ։
Զարիք չըկայ, խարդախ ճամբայ, որ յայդողիլ՝ ձեռք չառին ,
Անմեղ մարդկանց կոյտ դիակաւրք, ծով ըզցամաք լեցուցին,
Շահերնէն դուրս՝ բնաւրըն զրհել, յայ եւ ձախ Թուր չարժեցին,
Կրօն՝ մեր շահ, կողպուտն է, ասս ըսելով՝ էլ գացին ։
Պղտոր գետոց անցնել լինի՝ ալ ամօթանք բացուեցան ,
Հոգւոց տիրող, սրտից իշխող՝ չար խորհուրդներն, յայտնեցան,
Ի՛նչ մ՛ալ Թէ որ առաջ քալեն, արդեօք ինչ վիճ՝ դէմ կելլան,
Թէեւ անոնք, մեզ անընդհատ վրդովելէն ետ չկեցան ։
Թո՛ղ սանձերնին՝ իրենց ձեռքը, վազեն երթան, դաչտեր չմտ,
Ինչպէս, գետեր կարկաչաձայն, կերթան Թափին՝ խորխորատ,
Ցօղս խօսելով, հովին տալով, ջրեր տանին սերմանց հատ,
Ա՛խոմ խելաց, անհոգ, անջուր օդոց վըրայ՝ վարեն արտ։

ԵՐԳ Ը.

Ցետուստ հասան այլ բռնաւորք, արեանարբու գաղաններ ,
Զի ամէն ազգ՝ իւր ցաւ սրտին, ունի մէյ մէկ՝ ներոններ։
Ըսին՝ կատղած, ասս մեր բաժին՝ հաստ բաղուկնիս, կողպտոններ,
Մենք ենք տեարք, քանի որ արդ՝ սուսերք անցան, մեր ձեռքեր։
Ի՞նչ կընայիս՝ ուրիշ մը ալ ելաւ, գինքըն մէջ նետեց ,

Արդար կլիս, աս է, ըսելն՝ մէջքէն հանեց, սուրն տնկեց ։
Շըշըմկոց ձայնն՝ լաւ մը հանեց, վախցուց բոլորն եւ խաբեց,
Ուզածին պէս՝ մտաւ ելաւ, ուր որ հասաւ, կողոպտեց ։
Ամէնքն ըսին՝ աս մեր պատիժ, հօր գաւազան, եւ պագին,
Աղէտիցըն զառաջս առնուլ՝ ճար ու ճարակ բնառեցին,
Կշառքին հանքն՝ ոչնկից ճուլած, լաւ մը աչքէ անցուցին,
Խեղճութեանցը վախճան տալու՝ նոր հնարք մը ճարեցին ։
Նայեցան որ՝ մէկ մասն՝ պղինձ, մաս մ՚ալ՝ արծաթ, այլն՝ ոսկին,
Անճնիւր հանքաց՝ նիւթ նոյն նման եւ աւելին կրռեցին,
Որով կրռոյն ազդեցութիւնք՝ ուժէ իննած, յօդս ելին,
Դարձեալ գողոց՝ ճամբայ բացան, խարդախութիւնք տիրեցին։

Թէ՝ երկնային դրից չարժման՝ այլ եւ այլ նոր կարծիքներ,
Աստղաբաշխից՝ գիւտք եւ գործիք, հետ ըզհետէ, միշտ տարբեր,
Հոս, ոչ նոյնպէս, ըսող, ընող՝ իմացանք որ՝ ոսկին էր ,
Ամէն տեսակ եղեռնութեանց՝ աղբիւր արմատ՝ մի այս էր ։
Տիրող գնաոյն, իշխող հողմոց, ուժ զիմահար՝ բեւեռին,
Հրաման տայ եօթն կառարաց, չորս տարերքին, արեւին,
Կէտ հրաշից, զանկարելիս՝ շուտ մը փոխէ՝ կարելին,
Կեդրոն գործոց, չունչ եւ հոգի, հոս ամէն ճիգ՝ կը թափուին,
Պղտի հանքի ձեռքը՝ գերի, ապդ եւ աշխարհ՝ կը հեծէ,
Ա յսքան զեղծմանց պատճառ, նա է, եւ ոչ ասոր դէմ դընէ,
Շատ մը խելքեր՝ ժողուիլ մէկ տեղ՝ ատոր ինչպէս ճար ընէ,
Ո՛ւր մէջ տեղ, մարդ՝ կաշառ չուտէ, դժուար բանը՝ գտնալ նէ։

Մարդիկ մարդիկ, արդէն մեռեալը թէ՝ կենդանիք, ոտք ելէք,
Մեռածներուն, թէ՝ հարցնենք, մահուանց պատճառ մը՝ ըսէք,
Կամ կենդանեաց, յար վրդովմանց՝ նախապատճառն բընտռենք,
Անշուշտ մէկ աս՝ սուտ կրնաքն է, որ հողին տակ առ գիրենք,
Սոյն թատրոնիս աշխարհ ներկայ՝ ինչեր արդեօք չէ տեսեր,
Մինչ՞, մեզմէ քիչ քաշեցին, ասոր ձեռքէն մեր Հայրեր,
Դարապատուար՝ զանցս յիշելով, չըզայրանան նոյն վերքեր,
Հին խոց խարան, ներսը լուցկին, նոր վերքով մի գրգռեր ։

ԵՐԳ Թ.

Աս մէկ ախտին՝ դեղ դարման մը՝ պէտք է խորհել եւ տեսնել,
Երատ առնուլ բժիշկներէն, ցաւուն դեղթափ մը ճարել,
Դեղատանց մէջ նայիլ տեսնել, սպեղանի մը հայթայթել,
Կամ, փորձառու ծերոց դիտոց, բան եւ խորհուրդ հարցընել

Ասոր վրայ՝ շատ ճարատողք՝ շատ բան ըսին, ճառեցին,
Փորձը գալուն՝ դարման ախտին՝ չհմ մը ընել չըկրցին,
Հոգւոյն Սրբոյ պարգեւաց մէջ, ձօն ցանցառ մէկ՝ աս հոգին,
Ընտրութեան ձիրք՝ լոյս մի չնորհք, հազուագիւտ չող երկնքին։
Սոյն չընորհաց՝ աղօթից բերք, թէ՝ ոք կրցաւ, ըլլալ տէր,
Թշնամւոյն զէնք՝ ալ զուժն կորոյս, խայտառակին դարաններ,
Ներքին հոգւոց՝ թէ՝ ինչ ըլլալն առջուց լաւ մը հասկցուէր,
Նախապահեստ սպեղանին՝ ախտին մօտիկ նըշաներ ։
Ընտրողութեան անգիւտ հոգին՝ փորձաքար է սրտերուն,
Հընոց հրոյ, բով եւ փորձիչ՝ խառնիխուռն հանքերուն,
Զես գտներ դուն, մեր ան ըսած՝ զտուած ոսկին եւ փայլուն,
Մինչուկ՝ տուրքըն կատարելոց՝ երկինք չցօղեն քո գլխուն ։
Մի՛ չուտ խաբուիր ջերմեռանդէն, վերէն լինջած, թէ՝ Թուին,
Սատանայք եւս շատ հեղ ծպտեալ, լոյս հրեշտակ փոխադրին,
Նախ պէտք է լաւ դիտել փորձել սրտին տիրող այն հոգին,
Ցետոյ ընդ այն յարիլ փարուիլ սիրոյ կապով, սերտ ներքին։
Մեր Բարեւնէոյն ան մէկ խրատն՝ օղ մը ըրէ ականջին,
Կուրծ զարնելով, մազ փետռելով, ոչ ամէն «Տէր՝» ըսողին,
Կը խոստանար վարձ փոխարէն՝ Արքայութիւն երկնքին,
Թէեւ մեծ մեծ հրաչքներ եւս գործուէին իւր Անունին ։
Շատ Մեղայներ, կուրծ զարնելներ, չեն բաւական նշաններ,
Աս տեսակին շատ նենգութիւնք՝ շուտ յերեւան են ելեր,
Ան քու հաւնած խղճահարներդ, մէկ ծայրէն՝ միւս են ցատկեր,
Զարեաց ձեռքը՝ հոգեւոր գործ, որսի գործիք մը եղեր ։
Ամենայն ինչ՝ իւր չափուն մէջ, գովելի է եւ բարի,
Կրօնականս խսկ՝ չափ եդան, անկից անդին, է մոլի,
Առքինութիւնք կայանան միշտ՝ երկուց ծայրից ի միջի,
Սոյն նշանով անճնիւր գործոց՝ բարւոյն չարի, դատն վարի ։
Ան նորատունկ շուշաններն՝ որ ի Տուն Տեառն, կը տեսնաս,
Բահ, ինչ խիփ բոյնք են դադար, օր մը դուն ալ կիմանաս,
Մի՛ անըզգոյշ մօտիր վարդին, լաւ է ընտրել մերթ՝ տատասկ,
Որուն բարուց արդէն վարժած՝ գէթ խայթմունքէն զերծ կըլլաս։
Օձէ կերպած՝ սիրան նա ճանչնայ, որ խորագէտ նախ կըլլայ,
Աղաւնիին նըմանելու՝ անկեղծ ըլլալ, հարկ կիմնայ,
Երկու ներհակ, բարք բնութիւն՝ սրտին իշխող, օրն ըլլայ,
Լաւ ճանչցըվին հոգիք, թէ՝ որ կենդանւոյն ցեղ իցէ նա ։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԵՐԲՈՐԴ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

«ՕՐ ԱՒՈՒՐ ԲԼԵԼ ԶԲԱՆ ԻՒՐ ԵՒ ԳԻՇԵՐ ԳԻՇԵՐԻ ՅՈՒՅԱՆԷ ԶԳԻՏՈՒԹԻՒՆ»

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ

Մինչ Հինդարեայ ընդ տարեաց՝ նոր դարք լուսաւորք ծաղկեցան,
Բռնակալաց ձեռք կը կապուին, չաղաս սուսերք ժանգացան,
Լուսածաւալ Դարուց քիչ քիչ ծայրքըն լերանց պարզեցան,
Աչխարհի մէջ, այլ մի աչխարհ՝ գըրեթէ նոր ճուլեցան,
Հիւսիսային նոր Աստեղունք, որք՝ ընդ ծագելն՝ փախչէին,
Նոր մթանց մէջ, հաղիւ աղօտ չամանդաղ մը ձըգէին,
Ազատ հրջանք բացան մէյ մը՝ լուսաւորաց Ակմբին,
Գլխոց գիշեր, քօղ աչքերու անհետանան, մարդկային,
Գահաժառանգք յաթոռս ելան, աւագք իշխանք, վեհազունք,
Իմաստութեամբ կարգաւորեալ, հայր տնօրէնք, դթածունք,
Աստեանք բացան, օրէնք եդան՝ կանոն սանձից, իմաստունք,
կաշառակուրծք կը հալածուին, զրկողութեանց չէր բըռունք,
Ընդ օդ բնիկ՝ յայլ հորիզոնս, նոր գիտաւորք ծագէին,
Որք՝ ձեռք ձեռքի՝ պարիսպ քաղաք, մի կէս սիրոյ խաղային,
Ամեն ուրեք վարժից, Պետից՝ նոր նոր խրճակք չարէին,
Ցայլ կերպարան յեղափոխէր դիրք աչխարհաց Հայ Ազգին.
Ափ մի օրեր, կէս մի դարուն, լոյս ծաւալելն՝ յերեւան,
Ամենայն ինչ նորէր ծաղկէր, յառաջադէմ զարգացման,
Գիւտք եւ արուեստք՝ յանդնդոց ետ ձոյլըն ոսկի ի Հայս տան,
Ժանգոտ մրճոտ ծխոտ մտաց կեղեւք թափէր, մերկ պատեան,
Հոլովածին ամաց հրջանք բեղուն բերրի ծնունդներ,
Հայ հորիզոնս յերթեւեկել՝ պարարտասիւք փայլ ամպեր,
Առատօրէն ողողելով բիւր մի հաղար պարտէզներ,
Անդք ծառատունկք՝ բեռնաւորին ի բեռս պտղոց բարեբեր,
Ջինչ գեղ չըքեղ՝ գընան վազեն ի քայլ հակայ, Ազգք անճիւր,
Ջիրեար փարուած, զոյգ ընտանիք, իբր լոյս աչաց, գեր քան զիւր,
Թէ, այս օրէն՝ նախ եւ ապա, կից չարժէին, միահամուռ,
Ոսկի Դարըն վերադառնայր, բերանալից, ևի ընդոյ։

Թուէր իմըն թէ՝ աղգ քան զազգ, գընայ վաղէ, յառաջէ,
Արդարութիւն, ճշմարտութիւն՝ ընկեր զիրեար համբուրէ,
Ազգայնութեանց հիմն հաստարմատ՝ խորոց ի խորս, ճգուէր է,
Մինչդեռ այսպէս, սիրտք ամբրոյած՝ անիւք բախտին սահուն էն։

ԵՐԳ Բ.

Քիչ տեւեցին յաջող օրեր, պարզ սիրտք՝ պակաս մչջերնէն,
Բռնաւորաց անգութ ոտքեր կոխել լինի՝ աչխարհքէն,
Գան, կը թափին խարդախ մարդիկ, աղուէս տեսակ՝ ցեղերէն,
Նենգ դէմքերով, երկխիղ լեզուով, սէր միութիւնն պատատեն,
Ազգային յիրս, Անդրանկին տեղ՝ այլ եւ այլ ձեռք ծըփային,
Իսկզբան անդ՝ կերպ մի վարմունք՝ նախանձայոյզք՝ յոյժ թուին,
Հըրաչալի գործառնութիւնք՝ սոցա ի ձեռս գործէին,
Մինչուվ մէյ մը՝ աչքեր չգյած, միտքեր կապուած, համոզուին,
Ո՛ր եւ իցէ միջոցներով, որ՝ ձեռք բերեն ուզածնին,
Ժողովարանս գահագլուխ ելլեն նստին աթոռներն,
Շուտով պոռթկայ, գոյնն դուրս կուտայ, հասկցուի ինչ ըլլալնին,
Ազատելիք՝ ո՛ւր ալ, մէյ մ՛ալ, հոս հոն նետած ձեռուընին։
Եկեղեցին՝ որ սուրբն զըտէ, սուտ կեղծը դուրս կը մերժէ,
Ահա չինծու Պատուանուէները, Դասակարգներ՝ տէս լըսէ,
Առ կախ նըշանք, վայլուն կերպասք, հնուց լսուած բաներ չէ,
Մ'ելք, թէ մէյ մը՝ արծաթ ոսկին, կարգաւորաց սիրտն տիրէ,
Ասանկներէն թէ՝ ինչ կրեն սիրտք ազգասէրք, հեւալէն,
Աղաւաղեալ բարուց զեղծմունք՝ յընդհանուրըս ծաւալեն,
Անձնական շահք, կաշառք կրծոնք, զրկողութիւնք կը քալեն,
Հալածանք մը՝ չար քան Հընոյն, յոր բով՝ արդարք կը հեծեն։

Թէ՝ լրջամիտք, տէր իրաւանց, լուսաւորուածք՝ չուտ ճանչցան,
Յո՛ր Դասէն եւըս, ընտրեալք իսկ՝ չյաջմունքէն չըփոցան,
Այլք՝ կէս համբակք, կաղ բընածինք՝ սոցա ըզհետ յարեցան,
Արդարասէրք զառաջս առնուլ՝ թոյզ ճգնին, բայց ինչ կրնան։
կերպ մի կուուց, գիշերաքառն՝ ո՛չ ոք գիտէ, զինչ գործէ,
Աչքեր տաքցած՝ այր իւր զընկեր, իբր թշնամի՝ հալածէ,
Շըշընկոց մը, գոռում գոչում ամէն բերնէն կը պայթէ,
Զայս ընելով՝ թուի կարծել թէ՝ մեծ պաշտօն կատարէ։
Ասոր պատճառն՝ ո՛վ որ եղաւ, ո՛սկից բոցը դուրս ելաւ,
Ներսը լուցկին՝ ո՛վ պատրաստեց, խանձն ծակն դրաւ, ել փախաւ,
Աս ատյգ է, որ հրդեհը ներս դուրս քալեց, լաւ առաւ,
Բիւր վա՛յ, ա՛ւաղ, Տանէ Տեառն, ի խորանէն ծըխեցաւ։

Եկուր հիմայ, դէմքը դէմքին, սիրտը սրտին՝ որոշէ,
Իսկը՝ կեղծէն, իրը՝ լուրէն, ցանած որոմն՝ ըսուրկէ,
Թէ՝ ո՞րն հաւատք, ի՞նչ դաւանանք, խուժը դուժը՝ բաժանէ,
Երբ՝ աղաղակը, բարդմունք բառից՝ օդը առեր, բռներ է։

ԵՐԳ Գ.

Ա՛զգ Հայաստան, արդ՝ սոյն լեզուաց լաբիւրինթը՝ ընկղմած,
Զախորդ բախտին վերադարձին՝ հոգի մաշած, ըսպասած,
Տարեաց անցքեր կուգան կերթան, սոյն յելեւէջս՝ անցուդարձ,
Դարձեալ, կրկին վերականգնման՝ մարդկօրէն ալ յոյսն հատած։
Ի՞նչպէս չուտ մը, սոյն գայթ գայթի՝ ջուրերն բռնեց դարուման,
Ո՛ր իրը նաւ մի՝ հովին առած, լիք առագաստ՝ խոյանայր,
Հողմոց թեւը, յալիս համբարձ, ձեղքէր, հերձէր, փըքաբար,
Սրընթացքին՝ չէր ոք կարող, բուռն ուժին կալ դիմահար։
Պարանն թողլուն՝ ինչ քալուածքը էր, նա՝ կանցներ եւս դարէ դար,
Ցորձանաց մէջ փըրփըրալով, խիզախէր զինչ՝ երիվար,
Լախտ սմբակով, յաչս հրաչունչ՝ ոստնոյր կանցներ սար ու քար,
Ցաջող դիրքով դընայր խաղայր՝ լարաքաժնին սահման դար։
Նեղոսին պէս, մինչ՝ ժայռերէն, ահեղասաստ կը թռչէր,
Սաստիկ հնչմամբ, շառաչմամբը, ղերկիր համայն դող հանէր,
Նայիս, մէկէն՝ բարձր դարէն՝ վիհըս սուզած, կը մտնէր,
Ջայնին հետ եւ զիւր հեղեղը՝ լուսթեանց մէջ կը փակէր։

Ո՛ւր իւր փառաց՝ առջին վերջին ոսկի դարեր՝ փալփլուն,
Սիւնք եւ կոթող, կառք յաղթականք զաչս խտխտող, վաւվռուն,
Շարք Ա.ըայից, փոխարըայից, սեպուհք ասպետք՝ չանթք փայլուն,
Գիտնականաց խումբ կաճառաց, Պուէտք Բերթողք, քաջանուն,
Հայկէն մինչեւ Տիգրան, Սմբատ, հարիւրեակ մի յաղթանակ,
Լուսաւորչէն՝ ցՄեծն Ներսէս, բիւր թարգմանչաց ժամանակ,
Թագաւորմից Տոհմք Ա.զատաց, Պայազատաց՝ ալ դաստակ,
Սիւնեաց Սիւնից, Բագրատունեանց եւ Արծրունին դումարտակ։
Որք՝ թրոիլին բանակս հերձին, զերկաթ դռներ ճեղքեցին,
Լայն միապրով, զերկաթագամ պողպատ կուրծքեր ծակեցին,
Հուժկու ձեռս՝ տէրն, կարնէ կարան՝ չոր ու ցամաք անցուցին,
Տաք սլաքօք, պաղ ճակատուց յարեան քրտունքն ջնջեցին։
Աւազ Անոյն համբաւասուր, ոսկեձեղուն պալատներ,
Բիւր մի կամար, արճանք կոթողք, Հազար Անուն Տաճարներ,
Շիրակայն դաշտք, յերկինս ազդող դոյն՝ չուչան քրքում հովիտներ,
Հին թանգարանք, նոր ճեմարանք, հաղուագիւտ կահք, անօթներ։

Հոս եւ ինչ պէտք՝ մէկ մէկ յիշել Հայ Դիւցազանց ցանկ համար,
Մինչ՝ զԱնուանըս յիշատակի, դարք երգեն ցանգ, բառ առ բառ,
Դերխուկք, փըսօրք, վկայք կանգուն՝ հին անցելոց նոր նշմար,
Ազգասիրաց՝ ինչ տամ առիթ, այլ մի ցաւոց, անմխիթար։

ԵՐԳ Դ.

Ո՛վ Հայաստան՝ եւ այս քանի՛ անգք յեղափոխք, զանազան,
Ալիք գլխուդ՝ եկան անցան, տարօրինակ, աննըման,
Դժբաղդ բազդին ճիրանն ընկած՝ անլարձ ուռնիս, ախոյեան,
Որ՝ անընդհատ հըրմըշտըրկէ, ցարդ ծարաւի քո արեան։
Հայ Ա.յրարեաց՝ բարձ բնաջինջ, Քաջազեղանց՝ թեզք կորած,
Շընորհազարդ Հայրապետաց, Սրբակրօնից՝ ճայնն հատած,
Աչխարհաչէն իշխանազունք՝ հետ ըզհետէ ասպառուած,
Հարս մը եղար՝ տան մը անշուք, երես պատին, հող նստած։
Առջի փայլքըդ, հիմիկու թուխըդ, բազդատելուս՝ ինչ ըսեմ,
Ո՛ւր, լիք բերան աւետիսներդ՝ չէին սեղմուէր, պերճ վսեմ,
Ցորմէ հետէ՝ Հարք ննջեցին, բնաւ եւ մէկն՝ տեսեր չեմ,
Անցեալներուն ալ սիրտ մնայ, ինչպէս հաւատ ընծայեմ։
Հնուց, մինակ՝ աս ցնցոտին, մեր ձեռքն՝ ըսեմ, թէ ինչ է,
Ա.փսոս, եղուկ, հեռ եւ նախանձ, անվերջ կռիւ՝ մի այս է,
Բանդագուշանս, անէծս նըզով՝ եղբայր եղբօր կը թափէ,
Գայլ մը կտրած, ակռայ սըրէ, երկսայր լեզուաւ ծակծըկէ։
Մեր ներկայ դարս՝ սոյն տեսարան աչաց կերտէ, յանդիման,
Ա.ս ճարակէն մեզ խալըսել՝ թէ ո՞վ դիտէ՝ դեղ դարման,
Ա.ստուածապաշտ եւ Ազգասէր մարդոյ՝ գործ է այս միայն,
Անձն՝ հազուագիւտ, ուր զայն գտնենք, ո՞վ ե քանիք՝ մէջ տեղ կան։

ԵՐԳ Ե.

Հին աշխարհիս, նոր դարուսըն՝ չատ մը ըրին ցնցումներ,
Թէ արհնեան գաղափարներ, փայլին սրին հանճարներ,
Շատ մ՝ալ պարգին՝ խորոց սրտից՝ անկերպարան գաղտնիքներ,
Հին, նոր՝ զամէնն՝ ամենեցուն բանան լափեն մեր դարեր։
Ա.մուր չէնքեր՝ փորձ մըրկաց, վարժ ծըփանաց, հինօրեայ,
Հիմանց վրայ՝ ցարդ անսասանք՝ իրր զսպասաժս ծովաւինեայ,
Բայց յաւագուտս, խարխուլ տնակք՝ հողմոց բերան առօրեայ,
Շուտ մէջք կուտան, գան ու գընան, բունից նման, եղէգնեայ։

Ո՛վ որ հաւատքն դրաւ սրտին, զերթ ուռ ջուրց մէջ՝ հաստարմատ,
Դընայ արձակ, ո՛րքան չարժի, նոյնքան պնդի՝ խորարմատ,
Իսկ այլք՝ որոց մեռեալ հաւատք, խոկոյն սահին խորխորատ,
Ալեաց ձեռքը յար խաղալիք, միտք տատանին աստ եւ անդ։
Ոմանք՝ տըկար, շուտ գայթաղին, դի ըլյս գատմանն պակասի,
Այլք՝ լայնած խիղճ, աւիթ կառնուն՝ յոր կիրք տանին քայթ քայթի
Աստոց միտքը թէ՝ հարցնես, ինչ է եւ ո՛ւր պըտրտի,
Ցստակն թողած, պղտոր ջուրց մէջ, զայլս պղտորել կը ճգնի։
Ի մարդկեղէն իմաստութիւնս՝ լծեալ սանձեալ, փանաքի,
Հաւատ, կրօն՝ կը քարոզեն, իբր կեղծ հնարք, դիւտ գործի,
Գայթակղուած լին՝ կարգաւորաց ընթացմունքէն նոր արդի,
Փոքուէ առ մեծն՝ ձեռնարկութիւնք, կեդրոն դընել՝ յերերի։
Նոր ճառարտակք, ճոռոմաբանք՝ զեղեալք անդըր սահմանին,
Արտառուց մը՝ ոճ ձեւագրեն, հրէշ քան գիւտ արուեստին,
Այնն մէկուստ՝ մէկ ջըրի տալ, ինչպէս փըչէ խելուըննին,
Բառնալ ի բաց կարգ եւ կըրօն, բանս կցկցել, հնոտին։
Անընտրաբար դատափետել, ասել՝ որ գայ ի բերան,
Տարապայման անդոսնելով ըզՊաշտօնեայս Սրբութեան,
Սուրբ կարգ խորհուրդ՝ տալ անարգել, լիք բերան,
Խորթ հօր մը տեղ, հայել դիտել ի ԲՂրիստոս, որք ծնան։
Սիրտ եւ լեզու անուցանել, յար նըշաւակ քարկոծման,
Կարօտադին, ձգել մէջ տեղ, ծաղու ծանակ՝ յանդիման,
Դիմակի տակ քմծիծաղ մը, կատակի ձեւ, տեսութեան,
Ա՛յս խախտել է եւ խանգարել՝ կարգ եւ կանոն զամենայն։
Զէ՛ սա ըլյս, այլ լոկ չամանդաղք՝ որ փալփլան ինք իրեն,
Ընդ երեւելն՝ եւ սուղանին, զիրեար խաբուած, կուրօրէն,
Աչք խաւարած՝ խորս կարդան, մթեն փակեն համօրէն,
Մինչ՝ աչք հոգւոյ, չեն լուսաւորք, զի՞արդ մարմնոց լյս ցայտեն։
Ա՛յսպիսիներ՝ դժբախտովին, սոյն հրդեհիս Աղգային,
Վաղեն, ո՛չ թէ բոցըն մարել, այլ արծարծել՝ կայծս առնին,
Կաղպտուտի ելեր չրջին՝ պատեհ առիթ՝ առ ձեռին,
Աւերածոց կոյտից վերայ՝ կանգնել կարծեն տըներնին։
Վախեմ, գուցէ մանաւորաց ախտ դժընդակ, պժգալի,
Ցընդհանուրըս ճարակելով, չըլլայ օր մ՝անբուժելի,
Անդուռն բերան, բաւբաքելով՝ Դաս երիցուն, ըստ կարդի,
Իբր դասալիք՝ ի դուրս օձտին սուրբ վարախէն, զուրկ հովուի։
Ապերախտից՝ Աստուածասաստ, այո՛, պատիժ արժանի,
Որուն՝ պահ պահ, աչխարհս եղաւ՝ խեղճ տեսարան, սըդալի,
Առ որ ասա, ծանըր արժեց՝ զառաջս առնուլ աղէտի,
Ջայս ազգ ժանտախտ, տարախոխիկ՝ հարկ է խըլել ի սրտի։

Ի պաշտպանել՝ նըւիրական սուրբ իրաւունս Ազգային,
Հայրենասէր կրօնն՝ պարտ է նեցուկ առնել, միշտ անձին,
Սէրն Աստուծոյ եւ ընկերին՝ զուգընթացք են անմեկին,
Չի կըրօնըն ընդ Աղգութեան՝ անբաժ քորք են, թեւք կրկին։

ԵՐԳ Զ.

Հին խմոր մը՝ չաղուած չաղախ, ենթադրած նոր աչխարհին,
Ուստի՝ ամէն ազգ յիւր անհատս, քիչ շատ ունի փայ բաժին,
Որպէս եւ արտք՝ ընդ քաղցր դառըն, կուտան եւ փուչ այրելին,
Օտար մի ոճ՝ յար վիճից մէջ, յԱւետարանն մաքառին։
Ի՜նչ լրբութիւն, յանդուգն ձեռնարկ՝ քան ըզՏէրն նախ կանխել
Կալանաւոր՝ զայս ոք եւ զայն, քաչքըշել եւ դատ կանչել,
Նմին պատիժ, մինչ՝ ինքըն կայ, հարկ էր Տեառն ըսպասել,
Գուցէ չէր նա՝ ապիրատ ոք, չար քան զինքըն պատռել։
Դու չծնար, այր՝ վճիռն փոքթաս ըսել թէ՝ այր մահու է,
Ցար քեզ նման, մարդ մը տըկար՝ մինթէ Տիրոջն ուժ բաւ չէ՞,
Գետնի ճըճի, որդ՝ որ սողայ, հազիւ հողին նշմարէ,
Գլխէն չատ վեր գործ քի ելեր, երկնից կամարն ձեռք նետէ։
Նայինք, ինչ աս իրարանցումդ, մատ չունեցար՝ հոս գալուն,
Մէջ տեղ նետուեր, կը խառնըվիս՝ ասկից անդին երթալուն,
Թուք մուր քըսել՝ իբր գերհեղի որդի՝ հըրոյ մատնելուն,
Նորա կայ Տէր, անոր կիյնայր, եւ վճիռն տալ՝ չետ մահուն։
Նոյն ինքն Աստուած՝ չըստեղծեց մահն, եւ չըխնտար կորուստին,
Իւր ոչխարաց՝ չուզեր վնաս, եւ ո՛չ մէոյ փոքըրկին,
Եկեղեցին՝ կը յանձնէ հօտն, միշտ ողորմած ան ձեռքին,
Դուն ինչ ելեր, զո՛ւր բարբանջես, ներկայի պէս՝ դատուածին։
Որո՞յ հոգւոյ, թէ՝ տէր իցեն, որք՝ գիրըս սուրբ ծամծըռեն,
Սիրոյ կատակ՝ պատուիրանին թելն, դեռ բռնել չըգիտեն,
Ցայտնութեան նոր լյս կրօնն՝ խախտել դիտեն ի հիմէն,
Շրջեն չէնքըն տակնուվրայ, արմատախիլ տապալեն։

Սերմ մը հնուց՝ չար քան ժանտախտ, ճգած ճրնած, վայնվրայ,
Իւր քըմաց, որ չըծառայէ, հալածման տակ տըքտքայ,
Մարախի պէս ցանած ցրուած, ուտեն լիպեն, անխընայ,
Ցայտնի գողնի, հրոյ ջրոյ կուտան ճարակ, յարակայ։
Լուսաւորեալք՝ դիտել ցաւով, ախտին գարման՝ մոռածեն,
Խեղճ գրեհիկն լրբիւրիւնթոյն խորերն թաղելալք, խարբալեն,
Հոն, անզգամք՝ նաբիւ ձիթով բաբելոնեան բոցն փչեն,
Հոս, արդարքըն՝ յար հալածելալք, գառըն լուռ մունչ կըմռեն։

Զարիս պէս պէս, լուտանս փուրչի՝ ճգնին դիզել եւ բարդեն,
Ս.ըդեօք ասոնք՝ մեր աշխարհիս մարդոցմէ՝ չէ՞ն սերունդէն,
Ա.փսո՛ս, ամօթ, թէ՝ տեսքով նոյն, վար չեն ձնար գազանէն,
Մ.ռդ, հազար վա՛խ, բարիք՝ փուճ զոհ եղեր կըլլան ձեռքերնէն,
Ա.սոնք են, որ՝ ծովէն ոտքով անթաց անցնել կը պնդեն,
կարծե՛ն գուշէ, չայրած քալել՝ Ա.յրած Գօտւոյն Ա.ազէն,
Զկանց նըման՝ պղտոր ջուրց մէջ, խայծին եռեւ պըտըտկեն,
Զըլլայ մէկմ՛ալ Թորը խ՛նան, բռնուին ցանցին, կաթսէն կըլլեն։
Խումբ խումբ եղած, հաւասոք բառով՝ հիմըն փորեն Ազգոսթեան,
Իբր գեղջերուս խոցք՝ կը վազեն, ցաւը եռքէն կ՛իմանան,
կիրք նախանձուն, չահխնդրութիւն՝ շատ մը փլուց գերդաստան,
Ցեղ մրրկին, բեկորք նաւուց ծովուն երես կը ըղան։
Հո՛ս է առեն՝ ձեռս ի ծընօտ, կոծէ ողբայ նաւուղին,
Զոր ժայռերուն պինդ պլլըւած՝ յուսակտուր նաւաստին,
Մարած մարմրած ամէն կողմէն ողբոց ձայներ կը լսուին,
Երանի՛ թէ՝ աչք չըտեսներ մըցաւկըս խորտակին։

ԵՐԳ Է.

Առաքեալին դէմս առակին օրինակը միաքս կ՛ինայ,
Սոյն աղէտից ի մեր մասին, թէ՝ ճար ճարակ մը կը՛լլայ,
Մի յաղբերէ՝ թէ մարթ իցէ՝ քաղցր եւ դառն, ջուր ելլայ,
Միաշանգուն, եւ համարիւն՝ լեզու բերան մինչ կըլլայ՝
Սոյն հրէշն է, որ ներկայումս՝ իբր հրաչք մը կը ծախուի,
Զարմանալիս, բազմագլխեան, նոր նոր ճիւաղս ծընանի,
Խարբալելոց՝ ի՞նչ որ ըսես, սքանչելիք սա թուի,
Բայց ի՞նչ որ է, ծառոյն տեսակն՝ ի պտղոյն քաջ ճանաչի։
Ի՞նչ այս ցնցումն, իրարանցումն, խռացաք, քիչ մը կամաց,
Ինձնենք, տեսնենք պատահարը, ո՞րն է հաւատ, ո՞ւր հերձուած,
Ո՞ր է կայծակ, ո՞րն է փայլակ, չոր արձակուած՝ ճակ ու աչ,
Բորբոքելով կը պատրուտին, թէ՝ Մ՛օրմէ են, պատակուած։
Ազգօք տնօք խումբ Ա.նանուն՝ խորհուրդ կազմեն թէ՝ ինչո՞ւ,
Ս.ըդեօք զաչխարհ կարծե՞ն դնել՝ խենդի տեղ եւ զաչացու,
Ս.րդելք սաստիկ՝ չը յաճախել այլ տուր եւ առ ընդ Հայու,
Ցանկապատեր հիւսել դրոց, կարկըտելով, թէ՝ չինծու։
Ս.րտառուց մը՝ օտար ճարքայ, անհնար որ ճօթին ելլայ,
Ս.րդաւութեան, ճշմարտութեան՝ մինէ խփել աչք կըլլա՞յ,
Աչխարհ վազող երկու դէտոց, ինչպէս զըսպել՝ բուռն կըլլայ,
Անձնիւր անհատք՝ տէր ինքեանց, ըսեն՝ ասոր վերջը կա՞յ։

Զո՛ւր աչխատանք, փո՛ւճ աղաղակ, թո՛ղ զամօթըն եւ լուտանք,
Ցօղս ցիր եւ ցան շար հիւղէից, անկար կազմել ապ մի Ազգ,
Փուչոյ վրայ հիմըն դնել, յար եղ եւ էջ, միշտ ծփանք,
Անվերջ կռուին՝ երանի՛ թէ օր մը լրման ծայրն տեսնանք։
Ունիմթորաց հատաւ օրը՝ որ կեանքն բարձաւ յաչխարհէն,
Դայ օր մ՛ալ որ Անդրալեռինք՝ խազաւ կըտրին Ազգերէն,
Չիք եղեւոտա, գոց անցուդարձ, ոՀ այլ գոնայ՝ մուտ ծակէն,
Տարապայման բըռունք ղեղծումունք՝ զոչխարն փոխէ հեղ բարքէն։

ՀԱ.ՆԳՈՅՑ

Մի տան բնակք, ներքեւ ձեղուն՝ եղբարք նստած սիրատունք,
Նոյն Հօր որդիք, Հայազգիք եմք եւ Հառազգիք՝ յիշեսցո՛ւք,
Դարձեալ սիրոյ, խաղաղութեան գիրկըս արկեալ, ձայն տացո՛ւք,
Զի՞նչ քան ըզսա, բարի վայել, բնակք եղբարց, խմբաշուք։
Եկա՛յք՝ սիրով վայելեսցո՛ւք բարութիւնըս՝ որ կանըս,
Ազգիս յաչնան Ա.յգեկուտին՝ առաքեսցո՛ւք մեզ կեանս,
Զարգիւնս սիրոյ՝ գանձ ազգօգուտ՝ դիւցո՛ւք այլ նոր յամանըս,
Անհոյսք անքաժ, սիրտ յանմխանձ, զիրեար դոցուք ի կայանս։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԱՆՑՔ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ

«Մի՛ անցցէ ան մեօք նպատիկ գարեհանոց» Խրատս.

ՀԱ.ԳՆԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Ի Պարախումբ կարգ պատանեաց, յաճեալ չըլեալ՝ վեր ի վայր,
Աստուածատուն՝ զարդ զարպասից՝ բոլորեալ շուրջ, պար ի պար,
Մաղկանց ի տիպ՝ դէմս գեղանի յայտս գաչտային, գեղ տիպար,
Աչօք բըրօք կայծուն կայտառք՝ փայլք երեւին, չանթահար։
Առոյգք յիրան, հասակ ծաղկեայն, գեղուն իշուք, գործ մատանց,
Ծընեալսեր ի յաչ դաստակ, յանքուն հսկեալ մըշակաց,

Ցուռթի յերկիրս փթթեալք ուռճեալք, ի չիթ քրտին ծնողաց,
Գամ քան ըզգամ ծլին ծաղկին, դեղոզղէշ յոսոս լայնարձակ,
Մի հողոյն սիւք,նոյն մարմնոյ գիրք, և հիւսուածոյն զոյգ զանգած,
Բայց, այլ դիմակ, բարք զանազան,այլ այլ խառնումն՝ երանգաց,
Մի յԱղբերէն անճառելեօք պատկերակցեալն՝ աննիւթին,
Ընդ բնաւուրն բարեմասանց, ցայտեն ցոլմունք՝ նըշուլին ։
Ի գեղ որակ յերիսըն յերանգ, ծաղիկս բարդեն սաղարթին,
Անդք արտորայք մէն մի բերոց պատուղս բերեն, բեղմ յուռթին,
Տարազ օտար, բուսոյ բարուց՝ դիրս գծագրեն՝ պատկերաց,
Հասարակաց ի հողոյ մօր՝ ձգեալ առեալ չաղ զանգուած ։
Սերունդք Ադգաց, յոր կաթն ջամբին,յօդ հրուանդին՝ղոր ծընծեն,
Ալլազգ տարբեր, կերալ կերպարան, լուսոյ բուսոյ՝ ձեւ դծեն,
Մի կարգ անխախտ՝ յաչխարհավայր, արարուածս խառն կազմեն,
Առ որ ի փորձ՝ ի չափ հասեալ, յանդուստ հետէ, աչք վարժ են։

Ա՛ստ է կնճիռ, սքանչելիք՝ այր ի լոյծ, միաք դրաւին,
Ջիւարդ, որպէս մի յարմատոյն ծագումն ծաւալ, ջրարբին,
Նոյն յառուակէն զոյգ առոգեալք,տունկք ձեռասունք՝մի ձեռին,
Պատուղք ժանտից՝ վիժեն ժայթքեն, փուշ այրելի՝ ընդ վարդին,
Մանուկք ներկուռք, հասունացեալք՝ ի կիրթ վարժից, ճեմարան,
Գոգ, յարտօրայս՝ զորայս կապեալ, ի չէկ ցորեան, հասկք ծածան,
Մինչ՝ քրտնաթոր խոնջ մշակին եհաս ժամ եւ դէմք խայտան,
Ընդ հասկ ատոք, փուշ մոլեխինդ՝ խառն գայ մանգաղ ի բերան։
Օ՜ն, հրէշից՝ նոյն արմատ ոստ, մի հունձ, մի հատ, սերմանի,
Ոմն՝ բերէ թուղ, յայլմէ քաղի խուիւ՝ ճարակ այրելի ,
Մի յականէ՝ օչինդր, նեքտար, վիճակ առուտ, դուրս ցայտի,
Ա՛ստ, խոր գաղտնիք, աղօտ ընդ քօղ՝ միտք նչմարեն ակն յայտնի։
Աստի հրդեհք, տագնապ չփոթ, բաժանումն, սուր ընտանի,
Ի մի փարախ, գեղմըն յարօտ՝ գայլ եւ ոչխար մակաղի ,
Աբել, կայէն՝ ի վրանս հօր, ընդ յարկ ճեղուն մի մահճի ,
Եղբայր եղբօր՝ աւեր աւար, կոյտ փլակաց, դեզանի ։
Խորին խորհուրդ, նիւթ զարմանաց՝ այլ ոչ լուծումն՝ դժուարին,
Վճիռ անդարձ՝ պատիժ մեղաց, ընդ ցաւ երկանց, օրհասին ,
Վարձ՝ քրտանցըն, հարց ճակատուն՝ փուշ տատասկ, ի բաժին,
Աստուածատաստ անէծք չանթից՝ յատորերկրեայն մահացուին ։

ԵՐԳ Բ.

Ո՛ւր, հազուագիւտ՝ ծնունդ կայտառ, սերմն դրախտի, բնածին,
Աչխարհակուռ հեղհեղ յախտէն, յԱ՛ զահպանեալ՝ հովանին,
Որ՝ կանուխըն եւ զանազան՝ զիւր տայ պտուղ, յանցս տարին,
Դէպք ըստ բաղդի՝ որ դուն ուրեք, յաչխարհի ատ տեսանին։
Ցորչափ ծնողք՝ ցանդ խնամասէրք ի փոյթ պարտուց, անթերին,
Թէ՝ պատժապարտք խեռ զաւակաց, ժանտ ապառում, դժպէհին,
Ասպան այդոյն խնամատարք, յայդ լուծ հեծեն՝ առ հարկին,
Թէ՝ յաստիս ո՛չ, անդ՝ առնուցուն ի Տեառնէն, դին վարձին։
Բայց , օ՜ն աւազ, ժանտաժուռքն՝ որ խթանի ագացեն ,
Բաւէն բնաւ, թափել ըզլուծ՝ արդար կշռոյն ի թաթխէն ,
Երբ՝ յատենին, Հարք դատախազք ընդդէմ որդւոց բողոքեն ,
«Զինչ, թէ՝ առնել էր այգւոյս՝ ո՛չ ես արարի» վճիռք են ։
Վկայ ի բէմ՝ Հայրն Աբրահամ, ի քօղ դիմաց՝ Առակին ,
Ժանտ Մեծատունն դատափետել՝ մինչ Ղազարոս ի գրկին ,
Նոյ Հայր Որդւոց, յօրհնելն ըզՍէմ, հաւատարիմն ըստ սրտին,
Ասպերատին զանէծս չանթից՝ տեղայր կուտէր, զարժանին ։
Պատիժք կանուխ՝ որոց ոմանք, չեւ վայելեալք, լիուլին
Շրջան թերի, վաղամեռիկ, ի մահ ժանիս ըմբռնին,
Ասլք՝ լի ցաւօք, թափուր թադուր, դալուկ երեսք ի գետին,
Ցահ եւ ի կոծ՝ կեանըս կարճին, աստանդականք՝ իբր կայծին։

ԵՐԳ Գ.

Բարեպատեհ տարեաց չրջանք՝ անցք մանկութեան հոլովին ,
Ասպց անիւք, սուր ամանակք գընան անդարձ, փոյթ փախչին։
Որպէս չորից եղանակաց տարւոյ պսակ բոլորին ,
Նոյն՝ եւ կենաց, ապրին անիւք՝ զոգիս ի շուր, հոլովին ։
Թէ՝ յամառնոյն՝ անդք լիք խոպան, ո՛չ ի չափս՝ պատրաստին,
Ցոյս ապագայն, փոչի ընդ օդ, բուք հողմավար, կորընչին ։
Գնալ Աչնան՝ գետինք անվար, ո՛չ սերմանիք, վարուցան ,
Ցայգեքաղին՝ ունայնաձեռն՝ զուրկ ի չարդեանց՝ ամրարան ։
Զիւնաթաղակ, կանխել ձմեռն՝ ո՛ւր այլ պարէն կենսական ,
Տըխուր աւուրք, ամք ցաւալի, եւ ապրանաց չոյս բառնան ։
Անմտին դէպ՝ սուր խրատ է ըզգուչադիր, չուչ մանկին ,
Ժամանակին ցանդ կալ պատկառ՝ կշռել քաջ չարդ արժէքին,
Չեւ թառամեալ թարմ թերթք վարդից՝ կապել պսակ ի գլխին,
Նախ քան ալեաց ծածկիլ ի ճիւն՝ հաւաքել արդ՝ գանձ անճին։

Թէ՝ չուրջ ըզքեւ, քաջ սէտք վարժից, դասատուք եւ ճեմարան,
Ո՛չ շահ ուստեք, թէ՝ կոչտ գեաղին, գօս անկրդի դարաստան։
Ի բրտանց ի չլթ՝ ողղի նախ բանաւորըն անդաստան,
Փոյթ վառ ջանից թեւք են թռչել՝ ի վեհ Տաճար ղգօնութեան։
Մանուկ որ՝ տէր ոգւոյ բարւոյ, գործոյն յամրակ՝ նախ կանխէ,
Մեղւոյ հանգէտ՝ ճարտար ճարպիկ, ծաղկանց՝ի օիւքհիւթ կազմէ։
Ծոյլըն պղերգ՝ իբրու պիծակ, աստանդական դայ չրջէ,
Թափառ չրջիկ՝ ծաղիկ ծաղիկ, զուր ընդունայն ժամն ծախէ։
Լ՛ուր իմն մանուկ՝ ծնողաց աչք ակնկառոյց ի քեզ է,
Սրտին սիրոյ, գանձուն ոսկւոյ զաղբիւր առատ՝ ցանգ թափէ։
Անցք մանկութեան ի քայլ հսկայ՝ կէտ չընթացիկ ըզառապէ,
Կոյտ հիւղէից, ցընորս զանուրջ ի բաց թափել՝ քեզ անկ է։

ԵՐԳ Դ.

Ամբաժողով մտավարժից, չէն շուք մէն մի դարպասից,
Կէսք՝ առտնին, այլք՝ վայրս յօտար, ի ճեմարանս, կիրթ վարժից։
Ցուսումն պէսպէս, է՝ որ՝ լեզուաց, եւ որ՝ դիտնոյ յաղգ մարզից,
Մատենախոյզ առեալ ճաշակ՝ դեղարուեստին կարդ չարից։
Լուսածաւալ դարուց ծնունդք, Քաջագունից ճեռասունք,
Ի բերս փարթամ՝ կազմակերպեալք, Հայրենադարձք, խմայտունք։
Գերակայից ի նախաքայլն՝ յելեւեջս Հանդիսի,
Բարճու Դասուն՝ ի բան ի գիր՝ ներահմուտք արուեստի։
Ի վորճաքարս անցեալք չրջեալք, այս վայրին ճոյլ ոսկի,
Ազգին, Ջարմին՝ անդիւտ պարծանք եւ Հայրենեաց պլտանի։

Են են եւ այնք՝ ի մի գալոց, նոյն դասատուաց յոտս կրթեալ,
Ի քիմս ճաշակ, մտեալ համտես՝ գոյն եւ համեմ փոփոխեալ։
Նուն յամս չրջան՝ կլիմային վարժ, զոդ Հայրենին մուսայեալք,
Հայուն գԱնուն, բարս եւ տարազ իբր աղգատեացք, ուրացեալք։
Արհամարհեն վառս հին նոր, յեցեալք յանիւ հանճարին,
Ցաչս հրացայտ, սանճակոտորք, հետ գակատեալ հաճոյին։
Ցոր թեւադրէ կոյր ըղկուրացն՝ յախուռն կիրք խանդ եւ մարմին,
Ի հոտըռանս քօղեալ ծպտեալք, իբր սիրամարգս երեւին։
Թռչնոց հանգէտ՝ յելն վանդակաց, նախկին թռչին՝ մոռանան,
Գուռնոյ, փայլի, նորելեաց հետ, զաշտ ծաղկաւէտ ճեռանան։
Ազատութիւն՝ բառ ի բերան, ընդվզեալք անդր քան սահման,
Դէմք մի խոժոռ, սպառնացեալ, որ՝ ոչ պատիւ այնց գառնան։
Վէրք եւ խրոխտք՝ բարձ ի պատիւ միմեամբք ելեալք, զառածեալ,
Մարդելուզաց ի հաղբս ծուղակ՝ մարդահաճել, զակատեալ։

Ճուժել ծարաւ՝ ի վարմս ախտից, պիրկ ի չղթայս՝ ճերբակալ,
Ի չամբ ի ջամբ գօս եղեգնոյն՝ ճեռք ընդ ուրն վարագալ։
Տիպ մի որիշ՝ ոչ իսկական, եկամոյծ բարք սպրդեալ,
Ի չաղ չարաւ խառնակուեթեանց՝ ի տիղմ չաղախս՝ թաւալեալ։
Թովիչ խայծին յախուռն տուիան՝ անդ, կապն անլոյծ, չփոթեալ,
Բընականին կայծին նըշոյլ՝ եւ հետքն անդամ խանգարեալ։
Զքմարդ մարթ էր՝ ի բաղահիւս դրօշուածոցն ճուլածոյ,
Ուրուագծել սահման բարուց կանոնափակ, պահածոյ։
Դաիիրայից բազմադիմի նեխուտ պատգամք խառնուածոյ,
Իբր դիշերաց՝ բուռըն բախին ընդ լոյս կրօն, փայլածոյ։
Սոդոմ Գոմոր նախ կանխեն, որ՝ ի հուր ծըծումբ ընդմխրեն,
Բաբելոնեան ցոփութեանց նիշ՝ քանդք փլատակք վըկայեն։
Նինուէական վարս խառնակեաց՝ կործան աւեր քարոզեն,
Բազտասարեան խնջոյիցն՝ ո՞ տես մնացորդն՝ յաւարէն։
Զինչ, թէ՝ ասել իցէ արժան, ընդ ասպր գնացս, անապայ,
Հնարապէտք՝ քան խորագէտք, պար մի գիտնոց, նորդարեայ։
Ի յընտրելոյն վերնոյ դասուն՝ կազմակերտեալք, գերակայ,
Որք՝ կապեցին փառս եւ համբաւ ճեմարանացն հինօրեայ։

Բընոյ բուսոյն՝ չէ սա պատուղ, այս այլ մի՝ բերք օտարին,
Օտարոտի իմն բոյս բարւոյս՝ եկամուտ, ոչ բնածին,
Խաւարնաճինք, խորթք խորդաբորդք՝ ընդ հարազատն պայքարին
Փոչի ընդ օդ կուտակ բարձեն, վարկպարապի մաքառին։
Դող գողունի, իբր խլուրտս՝ թաւ ընդ երկրաւ, խլըրտեն,
Խրտացուցեալ բարս հայրենին, խիլ յարմատոյն դղըրդեն,
Որք փոխեցին վառս Հայապին յօտարածին խառնուրդէն,
Թէ՝ մարթ իցէ խուսել ապրիլ՝ մահաբերին ժանտ յախտէն։
Ո՛չ իսկաբուն, այլ մի ցեխուտ՝ խառնակ չաղախս չաղուածէն,
Յոնիականն ընդ Հռոմէականց՝ խառն սեռի զանգուածէն,
Թէեւ ուրոյք՝ բարեբարոյք, ի կոյս անձինիւր՝ ազգ կազմեն,
Փոխել հրուանդ՝ ըզվէ, բարէ, զեղջերուաքաղս դծագրեն։
Որոց են որք՝ ճրկուն յիմաստ, սեղմեւեղեալ, պարծենան,
Ակլքըն կեռ՝ յեց յանիւ բախտին, ճոխաճեմեալք, խրոխտան,
Բնաւքըն ի սին ճայթիւն բոմբիւն յիմաստակել՝ ճոխանան,
Ընդ հովանեաւ յըստուերս սօսնոյն, արուեստակեալ, ուռճանան։
Փուք եւ բըռունք՝ խժդժականք եւ զօրութիւնք խժային,
Բիւր մի հրաչք ուրուականաց՝ ցարդ ի մեր օրս, դեռ հասին,
Թէ՝ ոյց յաղբերց ակն ըսկզբան, հաստատութեան հիմն արկին,
Հաւար եւ մի վէպք դիշերոց պատճառելոց՝ իմն պատմին։
Եւ այս՝ այն ազգ, որք՝ կան կեցին, այնպէս որպէս, նոյն մեռան,

Քանքարթագոյիք՝ եւ չաբքն համբաւ, տարեալ թագեն ի դամբան
Որոց զանուանն՝ յիշատակիւ, չերդեաց փառսըն Հայն Մաշեան,
Դարապատումբ՝ այլ ընդ այլոց, լոկ հրեշտից՝ ցանգ կարդան։

ԵՐԳ Ե.

Բաբէ, ահա, նոր խնամտունք, լուսածընունդք նոր դարուն,
Որոց աչք, միտք, կառեալ կապեալ դեռ դանդաչեն ցարդ՝ Հնոյն,
Ստակ խնամտակք, թեթեւսոլիկ, համբակաց կարգ ի դասուն,
Զուանին տեղի եւ ոչ աթոռ, ի չար կաճառս, խնամտուն։
Սոցին կարգէ գումարտակաց՝ զինչ թէ՝ կրեն Հայրենիք,
Տունք դարուն մարք, կարգ քայքայեալ, առ ոտն կոխան՝ Ազգ այնիք։
Եկաց, բընոյ յայսըն կատակ, նիւթ զբաղմից, խաղալիք,
Զեմ բաւ մի մի՝ տալ չափ, համար, որքան ասի՝ դան չարիք։
Ա՛ռ հաւատս՝ չեն պէտք առ փորձ՝ Մակացական դիտութեանց,
Անտեսն ընդ քոյ՝ ի չափ զուգորդ՝ մտել բերել հոգւոյ աչաց։
Ազգ մի գիտնոց, խոյ խնամտնոց՝ սըրտին յոյսըս աչխարհաց,
Առաքեղականք՝ աչխարհալուր, ամբաւ ածեն աւերած։
Կոյտ մի ճիւաղ, ազգ մարդատեաց, ջոկ գաղանաց վայրենի,
Ցորոց զօձիս՝ թափել ի բաց, պարտ եւ արժան, յիրաւի։
Կամ խուսափիլ վտարանդի, թողեալ ըզհող հայրենի,
Բարձեալ ի յուս՝ քաղաք գաւառ, զանոյշ ջուր, օդ ընտանի։
Կամ թէ՝ նոցուն ժողովակ, կէս՝ ընդ ծով վարել, նաւաչուս,
Եւ կէս՝ բարձեալ ի սայլ գրաստ, յարտասահման, երկրաչուս։
Վանել մերժել՝ այս մի խուժան, ծովափակ մի ի կղզեակ,
Ցափունս օտար, վայր յանմարդի, բացատ անջատ՝ անդր լեռնակ։
Թողեալ ի բաց զեղջերուաքաղ ուրուականաց բան խրատ,
Նախ՝ հիմնական կրթութեանցն՝ հարկ է ընուլ ըզթերատ։
Դառնալ դարձեալ ի հին զլրոց, յալբաթայից կարգ դասուն,
Սերտել, գեռել՝ թէ, զինչ հաւատ, Ազգ, Հայրենիք, դաստուն։
Անձնիւր վիճակ ունի կոպար, սանձ ի չափոյս, ինքնուրոյն,
Արշաւ կենաց դառնայ ընդ փորձ, բոլ եւ հանդէս, վարժ ուրոյն։
Քաջացելոց՝ յամրոկ գործոյն, պատիւք բաշխին, մրցանակ,
Իսկ յեռանելոց, վատն մատնըչայ, կալ յայլն առակ նշաւակ։
Սակէս, ազգ ազգ բռնաւարտիկ՝ ելեալ յաշխարհ, յասպարէզ,
Խառըն ի կարգ, բայց առ մի կէտ՝ միշտ արշաւեն ի կրկէս։
Զոր գիտութիւն Սոցիկեան՝ մարմին է լոկ, ոչ հոգի,
Անկար կազմել՝ այր կատարեալ, մարդ քաջ ի չափ հասակի։
Հաւատ կրօն՝ ազ ձեռն եւ թեւ, թէ՝ ընդ ուսման ոչ զուգի,
Միշտ կաղ գընայ, միսղ թեւով ոստնու միայն, ոչ թռչի։

ՊԵՐԱՆՈՑ

Զի մի առ մեօք անցցէ յումպէտս՝ դեղ դեղ աւուրք գարնայնոյն,
Ա՛յս մի խրատ, ի պահեստի՝ առ գերակայս Մանկտոյն։
Առ ինչ օգնէ՝ նիզակ, գեղարդ, թէ՝ չըդոն ձեռք նետաճիք,
Եւ թէ՝ գուցեն, երբ՝ ախոյեանք ի սէր համբոյր, բըռունք չիք։
Հիմ բաւիցէ՝ ըռազմ ըռումբ, զէն եւ սապար, հաստ բաղուկ,
Մինչ՝ պակասին արի ոգիք, սիրտ ի դնդոջ, յեղյեղուկ։
Ցինչ նպաստէ՝ թումբ եւ պատնէշ, քաղաք ամուր բերդ կառուցառ,
Թէ բընակիչք՝ ազգք խուժադուժ, ըմբոստ դրօշին, անպատկառ։
Զի ազգիցէ՝ փող եւ չեփոր, չիրթ գաշնակ, խառնաճայն,
Երբ՝ խառն լեզուք, խուժ դուժ բարբառ, այր ընդայր չեն միաբան։
Միթէ գործէն, վրձին երանգ, մինչդեռ՝ յեռնին ձեռք, մատունք,
Եւ թէ՝ գծեն, երբ՝ սին ստուերք, ուրուականաց վիշապունք։
Ա՛յսպէս, յումպէտս՝ ուշիմ ուշեղ պար պատանւոյն, վարժ գիտուն,
Ցորչափ ամրք՝ չեն լծակիցք, զաչ կապեաց կիրք նախանձուն։
Որպէս անդամք՝ դի անկենդանք, ոչ՝ ախազեալք միութեամբ,
Գործեն միայն՝ առ կէտ կեդրոն, չղթայացեալք զուգութեամբ։
Նոյն եւ ուսումն՝ կրթանց վարժից՝ յոչինչ պէտքս, ընդունայն,
Ցորքան սրտին՝ հեռ եւ նախանձ, աթոռս արկին, բաղմարան։
Թէ՝ գիտութիւն, խթան քայլից, բոց են աչաց՝ լուսաւոր,
Նոյն՝ զուգութիւն, սէր միութիւն, Հայրենեաց կապ կարեւոր։

Հայկազն Մանուկ, թէ՝ Տաճարին կանխել փութաս՝ զագաթան,
Հիմն բուռն կալ՝ Աստուածապաշտ, ըզհաւատոյն վէմն անկան,
Մխոիլ՝ յայրս, այլոլիլ՝ ձախտս, ի թեւս կրկին, հաստատուն,
Զօրութենէ ի զօրութիւն՝ գընացես միշտ, միջակուն։

ՔԵՐԹՈՒԱԾ ՔԱՍԵՐՈՐԴ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԸՆԹԱՑՔ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԿԵՆԱՑ

«ՉԻ ԱՆՑՔ ՍՏՈՒԵՐԻ ԵՆ ԿԵԱՆՔ ՄԵՐ» ԻՄԱՍՏ.

ԵՂԵՐԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Նոր ի լոյս յայտարկ՝ ծըփալըդ Մանկիկ,
Աչկունքըդ կայտռիկ, բըբերդ վառվըռիկ,
Շող շող պըլպըլան այտերուդ ալիք,
Յանճարրոցըդ մէջ կայտռայիր փափկիկ։
Առջի անգամ, երբ՝ ըզքեզ դրկեցի,
Բազկացս մէջ անուշ բեռըդ փաթաթեցի,
Սիրոյ համբուրիւս քիմքերդ գըգուեցի,
Ողջանդամ աեսայդ՝ հաղար փառք տուի։
Քընէած աչքեր՝ ի ձայն օր օրից,
Ոտնուիր վեր վեր՝ ի ջամբ անուշից,
Մերթ մերթ՝ ողողես ըզյօղ եթերից,
Յերկինքդանդ ծըփաս, վերթ դաշտ չուշանից,
Երնեկ, տուի, ալ, յայդ վիճակ էիր,
Սիրաս եւ բերան չէր ընկր խըտիր,
Փարթամ կամ աղքատ՝ ծնողք ունէիր,
Սիրոյ ընդհանուր օրէնք չեն զատուիր։
Կրնայ ըլլալ՝ մերթ, հարուստ ունել հայր,
Վերջէն լքնալ եւ խնալ տնանկ այր,
Աղքատի զաւակ՝ դանձուց տէր ըլլար,
Եւ մեծատանըն՝ չըքաւոր մնայր։
Զորձք, թէ՝ եղեր բեհեզ, ծիրանի,
Աստնք չեն ըներ մարդս՝ երանելի,
Երջանկութիւն՝ մի, ոչ աստ, այլ անտի,
Բնութեան տուրք են հաւասար, աստի։

Մանուկ, մինչ՝ վէտ վէտ ի ծաղկունս ցոլաս,
Թենէ գաղտուկ՝ քուկդ ալ խաչն է պատրաստ,

Ո՛ր ծնողաց եւս զաւակ թէ՝ ըլլաս,
Կաթիդ կտրելուդ՝ ահա օրն եհաս։
Կաթընկեր տղուն՝ որ օրուան պարէն,
Էր մօրն սաինք, որ՝ մեղըր կաթն ջամբեն,
Մատաղ արեանքին սնունդ կանուչեն,
Արդ՝ իւր սիրահարք անողորմ դրկեն։
Հասաւ ախտր օրն, կաթէն կտրեցաւ,
Մարդկային կենաց ըղդաց նախկին ցաւ,
Շիթք օղիկ օղիկ աչքէն կաթեցաւ,
Կող կող լալանքին՝ մօրն ականջ խլցաւ,
Ամէնք՝ մեծ պղտիկ, իւր ծնած օրէն,
Փարթամ եղեր, թէ՝ անշուք դարպասէն,
Մի եւ նոյն ցաւոց՝ համտես կը ճաշեն,
Ցնորչաւ, յաքսոր ձոր՝ ընկան յարդանդէն։

ԵՐԳ Բ.

Երբ՝ առջի ցաւուն՝ մէյ մը վարժեցաւ,
Ոտք ելաւ կեցաւ, քալել սորվեցաւ,
Մատ եւ մրդով կուշտ կուշտ յագեցաւ,
Մայքերուս պէս՝ դեր, պարարտ լայնացաւ։
Անցան ամիսներ, լեցան տարիներ,
Ուժ առին քիչ քիչ թեւեր եւ ոտքեր,
Անընդհատ ցատկել, ելլել, իջնաղներ,
Աստղ չղան այտունք, ցնցին թեւեք ջղեր։
Մերթ՝ անդամալոյծ, չարժել չէր բաւ ժոյժ,
Մինչ՝ լուծան կապանք, լցան ոսկերց ծուծ,
Զաւխահաս տղայ մը կայտառ, աշխուժ,
Ո՞վ բաւէ զսպել, սանձել նորա զուժ։
Հոն հոն վազվըզէ, ի դաշտս թաւալի,
Հողոյն փոշւոյն մէջ հանդերձք թաթախի,
Զուռնի վախ ուստեք, չկայէ համ ցաւի,
Ջերմիկ տաք արուն, հուր յաչացն ցայտի։
Ձպրանոց պէս՝ յերդ ձայն, լեզուն ճռճռայ,
Նստիլ չկայէր, միշտ բերանն ծամծմայ,
Օրն ի բուն ցատկէ, խաղայ եւ խնդայ,
Պզտի փայլի՝ բանի, աչխարհք իր կըլլայ։
Նայիս՝ օր մ՛ալ, վախ, կկնայ ծառէն,
Հեռու մօրն յաչաց, մարմըրի ցաւէն,

Խէթ կերած գլխուն՝ արիւդն նայուածքէն,
Շալկած, վաթսուտած, հիւանդ կը բերեն։
Սրդեօք, իմացաւ, թէ՝ ինչ է կսկիծ,
Աչքն վախցաւ, կըսես, մինչ՝ ընկաւ մահիճ,
Կը խաբուխ՝ ահա, նա արբ դեղն բուժիչ,
Քիչ օրէն մոռցաւ, թեւ առաւ թըռիչ։

Յաճելուն ի տես՝ դեղահասակ վերը,
Բնքուշ վարդի պէս՝ եղաւ դանդրահեր,
Փսխանք, ծփանք մը, գողնի խորհուրդներ,
Դպրոց երթալուն՝ ալ հասան օրեր։
Տղան՝ սոյն բօթ լուրն՝ լինչպէս իմացաւ,
Կուրծքէն շեշտ զարկուած, հացէն կտրեցաւ,
Ցանկիւն մը քաշուած, հեծկլըտանք, արտցաւ,
Ի՛նչ ընէ պարապ, լոյս յոյսըն հատաւ։
Աջքի անգամուն՝ տնէն զատուելուն,
Քաղցր մօրն երեսաց, լըր որբ՝ զրկելուն,
Ջայրացան ոգիք, լեցան աչքերուն,
Ջեն ազդեր բնաւ, յորդորք խրատուն։
Մ՛հ ու կոծ, խոր խոց, բաժնի ծընողքէն,
Կերթայ տեղ մը՝ ուր, ամենքն նոր իրեն,
Դասատուք շուտ շուտ, շուրջ ըզնա պատեն,
Որսալ նորա սիրտ, շոյեն վայելչեն։
Մ՛յսպէս, տղայք եւս՝ մտան ունին խաչէն,
Թող թագաւորի՝ ըլլայ սերունդէն,
Բաժնորդք եւ ժառանգք՝ մի նոյն ցաւոց են,
Կաթին համն մոռցած, կանցնին սոյն դռնէն։

ԵՐԳ Գ.

Աչքը բանալուն՝ յարշալոյս առտուն,
Տեսաւ պատանեաց խումբ խումբ, անխօսուն,
Որ՝ լռիկ մնչիկ, կերթան վարժատուն,
Հարկ էր հետեւիլ, խառնիլ սոյն դասուն։
Նախկին նըւագ, մինչ՝ անց գրասեղան,
Ծեծէին զանդակք պահուց նորոգման,
Ժամ էր՝ վարժելու, կարդալ Քերական,
Ո՛հ, ո՛րքան դժուար՝ սերտել գոց բերան։
Ձորով կը ճգնի, անցնիլ յոյն դասէն,

Ազատիլ մէյ մը՝ անհամ մի բեռէն,
Հետս հետէ հեգել, նոյն այբ, այբ, ու բէն,
Ո՛ւր էր, օր առաջ՝ լեզուք թոթովէն։
Երբ՝ սկսաւ ճիշդ ճիշդ հեգել կակազել,
Ի բան, ի գիր՝ այլ շրթունս, ճեռս վարժել,
Այ մի լոյս կրցաւ տեսնել նշմարել,
Փառք կուտար՝ բանտէ մը պրծաւ յանկէ։
Տակաւ կրթելով՝ յուսմունս մարդկից,
Առաջ երթալով՝ ի քիրտըն Ջանից,
Պարզել ի միտըն՝ գաղափարք վայելից,
Ցառաջէր եւ նա՝ ի լոյս իմաստից։
Ահա, Հայրենեաց՝ ընտիր պատանի,
Թռած սրած միտք, արձակ հոլանի,
Ճառէ եւ ճախրէ յիմաստնոց կարդի,
Գիտէ տալ առնուլ՝ ճիշդ բան առ բանի։
Միտք՝ բարգաւաճումն, Հանճար զարգացման,
Գաղափարք լայնին, կնճիռք պարզեցան,
Աղօտ լոյսք ավանց՝ քիչ քիչ մօտիկցան,
Այծին ճաշակք՝ այլ համեմներ կուտան։
Նսեմիւն մը՝ հոն, յանձն տիրապետեն,
Ի՞նչու ես յետնիմ՝ յընկերաց չարչն,
Բան հասակակիցս, վազեմ ընթացքէն,
Քաջարշաւ անցնիմ ի փորձ կրկիսէն։
Ցայս ծուխըս ծփան՝ ցայգուէ յերեկուն,
Նա՝ գիշերս ողջոյն, անքուն եւ արթուն,
Անխոնջ թափառի քաջաց գրքերուն,
Կլլել կը ճգնի մի ումպ միահաղոյն։
Հետամուտ ներհուն՝ բուսոյ բարոյից,
Քաջուչիմ ի փորձ՝ թուոյ չափոյից,
Կիրթ՝ չահվաճառին կրկնատամարից,
Ցառաջադաց ճառէ՝ ցըխորըս հանքից։

Ծագէր ժամադիր օրըն Քննութեան,
Ի խմբաժողովն՝ եւ Հանդիսարան,
Ցակճիռս ապշեցոյց՝ դահլիճն տեսարան,
Էջ, կապեալ դասինն՝ պսակն մրցական։
Սրճակ ճակատ՝ բաց խօսէր, կը վիճէր,
Բընաբանութեան յերթերս կը քալէր,
Բուսաբանից խորս երկրի չջուխրը,
Ընդ երկրաչափըս՝ գլովկիան կը կռէր։

Մըշակեալ հանճար, վսեմ եւ բարձուն,
Վեհ խոհասք թղկեալք, խիտ խիտ պատառուն,
Հիւսուածք բանից՝ եղ եւ էջք, սահուն,
Շահատակեր թաւ յանդուգն խորոց հուն։
Հեղինակաց վարժ՝ յիմաստ դերագոյն,
Մատենից առեալ ճաշակ, քաջասուն,
Բերթողաց մի մի գիտէ եւ զանուն,
Արդի Դպրոցաց՝ տեղեակ նոր ոճոյն։

Բայց է՝ Սա, դովեն ամէնքն ծափահաչոյն,
Ծաղկեալ նոր Դարուս՝ արժանի տաղոյն,
Սակայ հանճար բազում հանճք հասկք խոստանան,
Արդեօք ունի՞ մեկ նեցուկ, օգնական։
Սոյն զբաղմանց մէջ՝ իբր զաշխարհ մոռացած,
Բոլորանուէր՝ ուսմունքի տուած,
Հայրենազարձին պահն էր մօտեցած,
Մտմտուքն կառնէ, չկայէ տեղն կոխած։
Վերջին հըրաժեշտ՝ մնաք բարովին,
Դրկահառն պլուած մէն մի վարպետին,
Դպրոցէն կելլէ բիւր յալիս ծըփին,
Նորահուտ, յաշխարհ մը՝ լաբիւրինթին։
Ջէն ասոնք՝ մէյ մէկ խաչեր սայրասուր,
Մերթ՝ ծնողաց ղուրկ՝ չոր գլուխ, թաքուր,
Մերթ՝ վարժած տեղէն՝ փոխադրիլ այլուր,
Աշխարհի երես ելլալ՝ նոր, անլուր։

ԵՐԳ Դ.

Անփորձ Պատանին՝ ի կորով իրան,
Եւ յառպարէզ նոր՝ աշխարհ ի կոխան,
Թէ՝ անզգոյշ ըլլայ ի նախքայլս կուռան,
Դընաց ու դընաց՝ սահանաց հոսան։
Աչքից աղդ, տեսակ՝ թիւ անդիտելի,
Թափառական անցք, զառ ի վեր ուղի,
Դիմծ է մէյ մը սոյն կամուրջէն անցնի,
Թէ՝ ինչպէս, անիւ բաղդին յերերի։
Թէ փորձառուաց՝ անցդարձք, դայթ դայթին,
Ջեն բաւական թուիք՝ դիմհարք հեղեղին,
Ի՞նչ ըսել, կկրնայ՝ հում խակ, համբակին,
Այս՝ առ փայտ դալար, ընդ չորն՝ գինչ լիցին։

Բազումք՝ դահավէժք նախկին քայլս յընթացս,
Ո՛ւր, սուր լրջամիտ, աչք չրջահայեաց,
Որ՝ դիտէ գել մուտ, հայլ ճախ եւ յաջ,
Անմիտ յանդուգնին՝ ինչ ըսել մընաց։

Առաջին վարմունք, դարձ ի Դպրոցէն,
Առ ողջամբ գալուստ՝ հեռի ափունքէն,
Երթեւեկութիւնք՝ փոփոխ փոխարէն,
Զբյեռնիլ թերի՝ յայցելուաց պարտքէն։
Փոխոխ երթալ գալ, յաճախել ատեպ,
Զբխտրել զոք, ո՛րն բերէ առթիւ դէպ,
Լըսգծուն քայլ մը, կէտէն չեզած կերպ,
Կորուստ սպառնայ, անշուշտ անվրէպ։
Բարեկամութիւն, թէ՝ պարտք մի վըսեմ,
Խառըն սեռից տեսք, շատ հեղ դէմ առ դէմ,
Առաքինութիւնդ գողնան, ես վախեմ,
Նետաձգութիւնք, զոր՝ ալ՛տք է, ազդեմ։
Նոր յելդ վանդակէ՝ յոր եւ է, սահման,
Թռչիլ մոռացեալ ըմբռնիս պարան,
Երթալով, գալով՝ մօտենաս դարան,
Զբ՚ըլայ, ուտես նետ՝ լիրբ մը Աստղիան։
Ո՛րպէս եւ իցէ, նա՝ ուսեալ, գիտէ,
Դիպաց պարագայս՝ լաւ կշռել դիտէ,
Վաճառանոցս եւ մէյ մը պըտըտէ,
Սպառազէն կենացդ, պարէն հայթայթէ։
Ջըկարծե՛ս, հայրըդ միշտ ըլլայ քեզի հետ,
Օր մը չէ նէ, օր մ՛ալ կերթայ անհետ,
Աշխարհս ամէն օր, ասոր ակընդէտ,
Օր մ՛ալ քեզի՝ չը հասնի՞ սոյն կէտ։

Ի սոյն պատճառաց՝ լաւ մը համոզուած,
Եւ առտուն կանուխ, գընաց ու գընաց,
Շուկային երկայն ճամբայներն բռնած,
Ո՛ւր տեսնէր շատ մը՝ երթալ գալ, անցդարձ։
Ամէնքն կը մտնեն գիւրեանց ոստ՝ սարդին,
Սիրտն չեռաւ, գարթեաւ՝ մղումն առ ոսկին,
Թէ՝ ինչպէս, ինքն ալ լեցնէր քսակին,
Առ այս հարկ՝ քիրտըն խառնել ընդ փոշին։
Սկսաւ մարդ ճանչնալ, գլուխն պատն զարնել,
Սորված լեզուներն՝ ըստ դիպաց խօսել,

Բան առ բանի՝ փոյթ փոյթ խօսք տալ, առնել,
Գրուան ի քարտէզ, դէպսըն նըշանել։
Թօթուելով ըզթեւս, եղաւ մի թռչօղ,
Ծանօթ փողոցին՝ գնող, վաճառող,
Սեղանաւոր մը՝ բանը լաւ գիտցող,
Գործօն, աչքը բաց, ով ձեռքէն փախչող։
Տարեաց միջոցին՝ եղաւ գանձուց տէր,
Զէր կորանցըներ, դիտաց առթիւ կէտ,
Նա՝ էր քաջ տնտես, առանին դիտապետ,
Ո՛ւր էր բախտն՝ միշտ ըլլար ընկեր հետ։

Երբ՝ մէյ մը ձեռքը ալ բերնին հասան,
Անդ՝ կիրք ծայրայեղք՝ չեշտ գլուխը ինկան,
Սընապարծութիւն՝ որ ծայր ճոթք չըկան,
Ձիւաղ մը կերպած, հրէշ՝ յանդիման։
Հպարտութեան ծուխն՝ գլխէն կը փըչէ,
Նախանձ՝ սիրտն կուտէ, հալէ կը մաշէ,
Ագահութիւն՝ ձեռքն բռնած կաշկանդէ,
Սոյն գաղանաց հետ՝ ինչպէս մարտնչէ։
Ո՞վ կարող բերան բանալ, հետն խօսել,
Առջի, վերջի խօսք՝ անոր է ըսել,
Դըրամ չաս ունի, կրնայ բան տեսնել,
Ամէն փառք՝ պէտք է իրեն դարձընել։
Հո՛ս է, որ խարդախք՝ շուրջ ըզնա պատեն,
Ա՛յ, Տէր իմ, այս այսպէս է՝ կըսեն,
Շոյեն, փայփայեն, խայծեր պատրաստեն,
Զգել Թորը, որ ինչքն ձեռքէն խլեն։
Ինչպէս որ եղաւ, կարթն կլլեց, կերաւ,
Անարգեց խրատը, անձին յոյս դրաւ,
Ուրիշէն թալանն՝ ձեռքէն չուտ թռաւ,
Պարտուց տակ ճնշած, դէշ անանկացաւ։
Կորուստին ցաւէն՝ յուսակըտուր էր,
Անշարժ ինչքերը՝ որ հաստատուն կարծէր,
Մոլի ախտերուն տալով, կը մսխէր,
Խաղաս, կերխըմի թաթխած, կընկղմէր։
Ստացուածքըն՝ մինչ, այսպէս փըճացան,
Իմացաւ վիճակը, այլ՝ յոյժ անագան,
Մէկ մասը լափեց՝ խարդախաց բերան,
Միւս մ՚ալ՝ կոկորդին, ի լիտս դուսան։
Ի՞նչ կուգայ ձեռքէն, առենի՞ց լինայ,

Նորոգութիւն մի անկից, ով յուսայ,
Միշտ՝ գնա, եկուր, վերջ ճոթը չըկայ,
Լաւ է, ինքն իրեն՝ մարդ զիւր կորուստն լայ։

Կոխել յարատեւ, ծանրել ծփանքին,
Պակսեցաւ դեղըն, կորեաւ ուժն նախկին,
Բախտին՝ ճըռընչեաց անիւքըն սայլին,
Գընաց ու գընաց, ո՛չ այլ ձեռք կանգնին։
Թէ՝ բազմաց մէջ կայ՝ զգօն երիտասարդ,
Իւր գործքին գլուխ, անոր ըսեմ՝ մարդ,
Շատեր երթալով, կերթան, ցանեն արտ,
Դառնան ըլլով, ղի, փշոց հնձեն հատ։
Ցեղ յեղուկ բախտին, դժուարին խաչեր,
Մթնոլորտ մշուշ, թուխ կենաց օրեր,
Մինչ՝ սեւ սեւ ամպեր՝ պատեն եղերքներ,
Ուստի, այլ նշմարք, լուսոյ յոյս, հետքեր,

Ե Ր Գ Ե։

Մարդ խոհուն նա է, որ՝ յեփուն հասակ,
Ընդ փորձ հալոցաց, չրջեալ չրջանակ,
Ցաչխարհաժողով՝ եղ կեցաւ միտակ,
Հանդիսավայր մի՝ թատրոն ընդարձակ։
Իմ առուտուրս է՝ ընդ դիտնոց խմբակ,
Զեմ զատեր սեռի՝ ցեղ, ազգ եւ տեսակ,
Կրթութիւն մի է՝ մարդոյ հասարակ,
Մինչ՝ յանճնառու եմ, խօսիմ անդիմակ։
Առնիճալանճին՝ չունիմ ըսելիք,
Խօլից, խլաց հետ՝ ինչ տալ, առնելիք,
Փողոցս կը վիատան, ճամբան լեցուն լիք,
Թող, սանճը իրենց, դիտնան ինչ ընելիք։

Մթուն խարբալած, անիւղ սալասել,
Առագաստին դուռը՝ անլսելեր զարնել,
Անճոռ՝ խըրխաման հարսանեաց բաղմել,
Վերջէն ամօթով, ետ ետ կըրնկել։
Եվ սերմանացան՝ սերմանել զիւր արտ,
Զըխաբեն աչքեր՝ սուտ կանանչին զարդ,
Դիտողութիւնք ճիշդ՝ պիտի սկիսքն անդ,
Ֆամիք չուտ տանին հատս ցիրցան, աստ անդ։

Վա՛յ, որք՝ ձեռա ունայն՝ աշխարհք կը մտնան,
Ընդ ջահս հարսանեաց՝ ճրագքն մարեցան,
Վերջին, զո՛ւր ապաշաւ, բայց ուշ անդաման,
Արժանի՛ պատիժ՝ որք՝ յանձն ապաստան։
Դեռ, մանն ձեռք չառած՝ ինչ շար խաչերու,
Անլոյծ կնճիռներ, նիւթ՝ մտածելու,
Դիմացն արդեօք, ինչ վիհ լաբիրինթիւ,
Զէ խայծս ամենուն՝ դիւրին կուլ տալու։
Ասոր հետ եւս այլ ցաւեր դժընդակ,
Դայթ ի դայթ անցքեր, յօդոց վոփոխակ,
Ճոխ, թէ միջակ՝ ոչն լուծոյն հպատակ,
Ո՛վ թէ՝ չեղէին նոր մի խոչընդակ։
Նարօտ սուրբ Թագից, թեւից Թրթռանք,
Նազելի դրից հարսին շողշողանք,
Առաջին սիրոյն՝ վախուկ քընքըշանք,
Շուտով վերջանան՝ խանդից վաղաքշանք։
Թէ՝ երկու ամլք՝ մի սիրոյն լըծակ,
Դաշնակ բարոյից, զուգորդ վիճակած,
Երջանկաց վայել՝ անդիւտ մի վիճակ,
Դրախտն յերկրի, փոխեցաւ տընակ։
Կին պատկառելի, խոհուն եւ հոգած,
Առըն ի գըլուխ՝ պըտակ աղուցած,
Հազարէն մէկուն՝ հազիւ պատահած,
Երնեկ, թէ հազարն՝ յայդ բախտ հանդիպած։
Ժըրագլուխ կին, թեւ եւ կողակից,
Անուշ մի բեռին, բարեաց մասնակից,
Տունը օրհնութեամբ, շընորհքով ելից,
Թագի անթառամ՝ ճաշակ վայելից։
Բայց, թէ՝ ամուսինք, լծոյն լծակիցք,
Բնութեամբ անջատք՝ չեղեն զուգակիցք,
Անվերջ կռիւ կռիւ, յար ի դաշտ մարտից,
Տուն տեղ դարուման, չինք շընորհք՝ ուսկից։
Չի կին լեզուանի, անխելք, անհամբեր,
Լուծ անտանելի, բեռ դժոխըմբեր,
Աւ օր՝ հարկ կըլլայ՝ առն խաղաղասէր,
Կամայ ակամայ լըրին համբերէր։
Դիտենք թէ՝ բախտն ետ՝ վիճակ մտն բարի,
Զուգից մին՝ ժանիս մահու ըմբռնի,
Ինչ դժուար կեանք է՝ վիճակն ամուրի,
Երես ի պատին, կապուած ձեռք ձեռքի։

Մին՝ յօդոց խեռ, ըմբռստ կատաղի,
Ամլքն՝ ենթակայ մաղճոտ խառնուածքի,
Միւսն՝ վաղամեռիկ, ծաղիկ հասակի,
Տաղտուկ պատահարք՝ մէն մի սըդալի,
Որդւոց բազմութիւն՝ բանակ մի չարի,
Հօր մը՝ ինչ ծփանք, նիւթ մըտածելի,
Թէ՝ առաջեան ըստակ քիչ քիչ պակասի,
Պիտոյք պահեստի՝ պահանջեն հարկի։
Հայրական գութը՝ զաղիս կը մաշէ,
Որդւոց դանդըտանք՝ միշտ տես եւ լսէ,
Դրանց տան պատիւ՝ հարկ է պի, պահէ,
Ամ խրատանցման ինչ դարման ընէ։
Սոյն սիրտաշուխով, քիչ քիչ հալեցաւ,
Ցուշտ եւ յուժէ՝ երթալով ինկաւ,
Քանի որ գընաց, ծիւրած մաշեցաւ,
Ցակատանի՝ ալ երերել ըսկսաւ։
Բաւական խաչեր ծանրը տանելու,
Թէ՝ այլ բան մնաց մարդուս քաշելու,
Ո՛հ, վո՛հ, ծերութիւն՝ պատրաստի գալու,
Մարմնոյ բեռան տակ՝ ճզմուած, ճմլելու։

ԵՐԳ Զ.

Ծերութիւն՝ պարգեւ մը առանձնական,
Որ՝ ոչ ամենուն հաւասար տուան,
Զիւն ալեաց կոխել՝ չէ այլ վարուցան,
Գոնէ վայելէն արդ՝ արդեանց՝ համբարան։
Ո՞րքան դժպէհի, աւուրք տխրութեան,
Կենդանի տեսնել՝ յաչս ներքեւ՝ դամբան,
Հաւատ՝ լոկ յայսմ՝ նեցուկ բաւական,
Առաքինութիւնք եւ եթ դիմանան։
Արդէն բընութիւն՝ բաւ խոնջ բազմամեայ,
Ալիք տարեաց հաս, կոխեցին վերայ,
Մարդ մահկանացու, զինարդ յայսմ տոկայ,
Մինչ ուժէ ինկած, չինք ընդարմանայ։
Ինչպէս, մարդկութեան չինքըն դարուման,
Նոյնպէս, ամենուն՝ յաչըս արհամարհ,
Դանձք թալըուած, անտուկ դարուման,
Կարծես՝ ճըրագի կայծ մը պլըլար։

Թէեւ համբերէ ընդ ցաւս հիւծմանն,
Օր մ՚ալ եւ բոլոր չէնքին քայքայմանն,
Զիմ՚ըդ հայթայթէ՝ պապրուստ օրական,
Նօթի տըւայտի՝ ցժամ երեկոյեան։
Աղօտ լոյս աչացն՝ դէռ եւս չըկեցան,
Թէ՝ չեն խլացած ունկանց լսարան,
Ո՚վ երեան նայող, լսող ըսող բան,
Չէ մեռած, համրէ կիսամեռ կենդան։
Որդիք, զոր՝ սընոյց, ունչ, երես կընեն,
Շինած տնէն, ո՛հ, ի՛րբ կերթայ՝ կըսեն,
Գամ մի, օր առաջ ժառանգնին բաժնեն,
Մեռնելէն յետոյ՝ ո՛չ զանունն յիշեն։
Ահա, ցանածին՝ փուշ տատասկ բաժին,
Ա՞ս էր վաստկածն՝ քրտամբ ճակատին,
Գին, վարձ վոխադարձ՝ դողդոջուն քայլին,
Ասիսս, որք՝ կարծեն թէ, որդւովք բերկրին,
Մտատանջութեամբ, ահ ու վախ կոծով,
Անցոյց զիւր օրեր, տխուր ժամերով,
Վատած հալեցաւ հոգւով եւ մարմնով,
Երեսը պատին, քովը մօտեցող՝ ո՛վ։
Ցետին մահիճին ընկաւ երկնցաւ,
Բժիշկն՝ մահուան ալ վճիռը տուաւ,
Քահանան՝ աս հեղ քովը մօտեցաւ,
Մեռաւ, թաղեցին, ո՛չ ոք իմացաւ։

Ան մեռաւ, այլ ո՛չ լըսէ եւ խօսի,
Բայց ճիշդ է, ինչ որ ես ըսի, գրեցի,
Մարդուն առօրեայ նըկար գըծեցի,
Ո՞չ ապաքէն, անցք են չարից խաչի։
Ահա կենաց՝ մի պատկեր սըգալի,
Ցորչափ յաշխարհի՝ պանդուխտ դեգերի,
Երբ՝ ժանտապատուհն, եկեր թզէնի,
Ա՛յս է՝ մի նորա, բաժին արցունքի։
Օրօրոցէն սուռ, կերթայ դերեզման,
Առօրեայ անցից՝ յիշատակարան,
Ընթացք մարդոյ՝ սին սաղարթից նըման,
Ո՛չ, թէ՝ կանխատեսք՝ ի գո՛ւր խօսեցան։

ՎԵՐՋՆՈՏՔ

Դըրախտին հողով մերթ՝ զանգուած հոգիք,
Արդ՝ Դողգոթայի Նոր Ուխտին՝ որդիք,
Սոյն կըլիմայիս՝ արդէն վարժ մարդիկ,
Երկամիք եկանք հոս, ցաւով աղր կանցնիք։
Տեառն մահ ճաչի, պատկեր մի ճարտար,
Մարդկային կենաց՝ տիպար դաղափար,
Յիսուսի կեանքը՝ խաչ հետեւաբար,
Խըրախոյս մերըս ցաւոց մխիթար։
Արի՛ մահացուդ՝ որ ի հող ննջես,
Նոր Յարուցեալն՝ լուսատու եւ քեզ,
Զայն տայ աւետիս՝ յարուցանե՛մ ես,
Բա՛հ, վայրի խոտոյ՝ դու ի չափ ալ չե՞ս։
Ոյր՝ սաղարթախիտ մերկ ոստք կողերին,
Դարձեալ ըզգենուն, նորոգ զարդարին,
Նմանիս, չոր ոսկերդդ՝ նոյն պատեն մարմին,
Ցուրտ յաճիւն մխրոյդ ծըլիս նորածին։
Զմեռն յետոյ՝ գայ միւս այլ գարուն,
Ուր ամենայն՝ նոր, անմահ զըւարթուն,
Որ աւեն, հին ցաւդ կը մոռնաս եւ դուն,
Չի՞ այդ յուսաբեկ, սեւ ալեացդ ծըփուն։
Ո՛րքան, օրչափ, հոս՝ ըսի, գրեցի,
Ըզգացի յաւէտ, քան բացատրեցի,
Թո՛ղ ի գերեզմանս՝ անշարժ կնքեացի՛,
Ցի՛ն եւ իմ գաղտնիք միւսանգամ բացցի՛։
Ա՛նդ, անդ՝ ի Սաղիմ, տեսցո՛ւք զմիմեանս,
Զուարթադէմք կացցո՛ւք՝ ի լոյս կայանըս,
Ի սէր համբուրի գրկեալ միրեարըս,
Ուր չի՛ք կիրք, մահ, լո՛կ՝ լըղել սէր սահանս։

Զարթեա՛ ալեղն իմ, արդ՝ ի կապարճըս,
Եղէ ես որպէս բոյ՝ տանց յաւերակըս,
Ահա՝ աստ նիրհեմ, ննա՛յ ի քո սընարս,
Իբր վիրաւորըս՝ ազատք ի դամբանս։
Զերթ ճնճղուկ չրջիմ ի գերեզմանըս,
Ի յրատորերկրեայ վիմափոր տապանս,
Զայնեմ ննջեցեալդ՝ գայ Պլպուլն յերգանս,
Ցայգն՝ համբոյր վարդին՝ տարփողել կեանքս։

ՊՍԱԿ

ԱՐՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՒԻՐԺԻՆ

Համբաւատենչ, Հայահանդէս Արձանական Յաւէրժին,
Աստ, Շարից գումար Հայ կաճառաց՝ խմբաժողովք բոլորին,
Ո՛ւր Միքր և Թագ, գաւիթն արմաւ, անթառամն ընդ Թառամին,
Յելեւելըս՝ յարշաւ տեսան, յաշխարհ Թատրոն Թորգոմին։
Մանեկաձեւ Հայկ աղեղան՝ կիսալուսակ մահեկին,
Դասք Արքայից, Կարգ Գահոյից՝ կէան բոլորեն շրջանին,
Ազատորեարն՝ ի գէն զարդու, անձնիւրք Տեարք՝ նիզակին,
Սպարապետք՝ զօրուն գլուխս, բացաւ Դրօշ՝ յարշաւին։
Վ.իհ վիրապէն ի դուրս ցայտել՝ ծիրանազանգ Արծուարփին,
Հայուն լուսնակ, ի Թագ լրման՝ բակ պսակէ՝ Մահեկին,
Համագրեալ Հայրապետաց, Քերթողահարց Սկմբին,
Վկասերին յոսկի Սափոր՝ Սմիւռք Ոսկերց՝ գանձք Թաւիշն։
Հռիփսիմեանց պարուն խմբակք՝ շուշանք չողան՝ Պըսակին,
Աստվմ, Ոսկեանք ղոյդ Սիւքիասեանց՝ յասմիկ հիւսեն, սարդենին,
Վարդ-վարդանանց՝ բոսորքրքում՝ ի ձիւնափայլն՝ խառն զանգին,
Զարմանալի յերին չող ի չող՝ խայտաց մերս Թագ Արամին։
Սպասէս, չողուն ի շէկ, գոհար Շափիւղայից՝ փառք Հայկին,
Թագ պսակել՝ զարծաթահիւս խրոխտ գագաթ Մասիսն,
Հնչեն ափունք, խայտան բարձունք՝ ընդ երկնուղէշ Հովանին,
Մրցանակաց յաղթ Մրցանակք՝ բամբռ որոտան Յաւէրժին։
Գուպարայաղթ Արի Արեաց՝ Հայ յաստղարէզ Ոլիմբին,
Վէմք գեղգեղից, ի լար կիթառ՝ ըզծոց ծեծեն Հայագին,
Աստի եւ անդր՝ ընդ դարս անկէտ, անխոնջ ի հուն՝ երգեսցին,
Արձանականք Արձագանգաց ի վէմս քանդակ՝ գծեսցին։

ՅԱՒԻԵԼՈՒԱԾ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՍ

ԱՐՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՒԻՐԺԻՆ

ՅԱՒԵԼՈՒԱԾ

ԱՐՋԱՆԱԿԱՆ ՅԱՒԵՐԺԻՆ

ԵՐԳՈՒԱԾ Ա.ՌԱՋԻՆ

Ի ՀԱՆԴԷՍ ԶՈՀԱՊՈՐԾՈՒՔԵԱՆ

ՀՈՐՆ ՀԱՒԱՏՈՅ ՄԵԾԻ ՆԱՀԱՊԵՏԻՆ ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ

Ի ԴՐՈՒԱՏԻՍ ԱՆՈՒԱՆԱԿԻՑ ՊԱՅԱԶԱՏԻՆ

ԵՐԱՏԵԱՂ

ՊԵՐՃԱՊԱՍԱԿ ԲԴԵՇԽԻ

ՀԱԳՆԵՐԴԱԿ

Հրաշ չքնաղ՝ ամուլ արգանդ, յանցեալ հասակ, տարաժամ,
Կանխիկ պտուղ՝ օրհնեալն Զաւակ՝ նոր տայ ի լոյս, ապաժամ,
Դալուկ դիմաց բոսորք կապին, քրքում քմաց՝ համբոյրք պիշ,
Երեսք ժպիտ, գեղաճիծաղ, գիրկընդխառնն, աչք ի նիշ։
Այն ինչ՝ երկինք կան դաշնադիր՝ բիւր տալ Միոյն, բերոց բոյլ,
Իբր աւազոյն՝ կուտել դէզ դէզ, անթիւ որդւոց՝ աստեղց հոյլ
Ցանդուստ պատգամ, որոտընդոստ՝ ձայն գուժարեր, չանթահար,
Սիրոյն չնչոզ, ջերմին ազեաց՝ մահաբերին խոց գալար։
Հօրենական ծնդով կթոտ, այգուց կանխել ի լեառնն,
Դողդոջ ձեռամբ, Զորդեակն կալկաց՝ սիրկ չերտ փայտից ի սեղան։
Ցահեղ վճռոյն՝ դառն ալեխարշ, սարսուռ կապեն դարեւանդք,
Ընդ տես տըխուր՝ Միամօրին զոհ յամփւնել՝ սուրբ աւանդ։
Ա՛սա է հանդէս՝ դիմհար բառնց, ի գալ գուզար՝ դիմադէմ,
Մարտ ոխերիմ գոգ, զեփիւռին՝ ընդ խիտ Հիւսիս, դէմ առ դէմ։
Երկու ամպք՝ ի սէր լծակ, յուղին անբաժ, զոյգ գնան,
Միոյն ի ձեռս՝ հուր, յայլն, ի յուս՝ գործիք մահու եւ պարան։
Խորհրդապահք՝ հարցփորձ անցից, գաղտագողի լրտեսեն,
Վեհին վերնոյ՝ աղօտ ընդ քօղ, խորոց գաղտնիս՝ ակնարկեն։

Մինչ՝ Հօր բազուկ, սուսերաւորիկ՝ չողայր ի փայլ՝ մահ Որդւոյն,
Նոյն՝ ի բարձանց, փոխան Ջենլին՝ դէմք Նշմարին՝ Օծելոյն։
Պատարագիս՝ յայս տիպ տիպար՝ ճօն գըւարակ, անճընտիր,
Աչխարհատես վճիտ նկար՝ Նաչի Զոհին՝ բարձընտիր։
Ի հոտ բուրման, Դիւցազն Զոհիս՝ երկինք զուարճ, ըզմայլին,
Նոստումն անդարձ՝ ուխտի դաշանց, յԱնուն Անմահ, նորոգին։
Հօրն Հաւատոյ, վեհանճըն զոհ, ցարդ՝ արժանին յիշատակ,
Դարուց ընդ էջ՝ դեռ թերաքամ, ցանգ Թարմ նորեն մրցանակ։

ՈՒՂԵՐՁ

Շուինդ համբաւ Աբրահամու՝ յանդուստ ծագմանն, պանծալին,
Զոյգ հոլովել՝ եւ Իսյդ Անուան, կից արճագանգք, նուագին։
Թէ՝ Հայր Ազգաց, Նա յորջորջէր, ճօն բնատուր, զարդ Մակդիր,
Նոյն՝ Սեպուհիպ, փայլ բնածին՝ դէմդն գորով, համակիր։
Ընդ հովանեաւ Աջոյն հզօր՝ մի Դարպաս, լի օրհնութեամբ,
Տոհմականօք զեղուն համբար՝ բազմաբեղուն լիութեամբ։
Նախանձնամող ձեռին գործի, ջամբել՝ կենաց սիւք պարէն,
Որբոց, Այրեաց բաշխել սփռել՝ բարեաց զառոգ, գեսորէն։
Թէ՝ ճոխ վարթաւ, ի դէզ գանճուց, յաւէտ սիրով սիրասուն,
Աղցաւորաց՝ չառնէ երես, հոգւով աղքատ, Տիրասուն։
Ընդ բարս ամօք, նոյն՝ վեհանճըն, Տաճար ըզգօն, գեղաչուք,
Ի փառս փայլից, յաւէլ եւ զարդ՝ բարեմասնաց հոգեշուք։
Ի թեւս բախտին՝ անքոյթ անգայթ, խաղաղ յուղին, հարթ արճակ,
Վեհագնոյն փառք, եւ Ազգին տարփ՝ դիտես լծել ներդաշնակ։
Պատկ յաղանց, տուք այն գլխոյն՝ անճանուէր Հայրենեաց,
Որ՝ զԱզգին սէր, քան զիւրըն դեր, միշտ նախադաս ընտրեաց։
Զայս եւ յաւէտ, իբր ի դիմաց՝ սրտից թարգման, փոխադարձ,
Ջերմայայրեաց զըրաւականս՝ ճօնել փութաւ, տարեդարձ։

Փոխան տաւիղ, սըրինդ կիթառ, ի գոլ փայլիցդ, հրաշէկ,
Համասեռեղեան կարդ օգապար՝ ներդաշնակէ չողոյդ չէկ։
Արփին յերկնաւ՝ համբուն դիմացդ, ցոլմունք ցայտեն, յօդ մեղմիկ,
Լուսին լրման՝ ի լար կամար, ցնցուղ չանթէ, սիւք հեզիկ։
Բարք հեզ համբոյր՝ զեփիւռ ընչեն վաղորդայնին, ցօղ քաղցրիկ,
Զոյգ սոխակաց ընդ սուլ սոլիկ, մինչեն դաշնակ, դայլայլիկք։
Վեհ Տաճարիդ հանճար հոչակ արճագանգէ՝ չուրջ բոմբիւն,
Ընդ երկնաղէշ կճներց կաղնեաց՝ ձիդ ընդհարեալ թաւ սօսիւն։

Ի սէր տոչոր՝ սրտիդ գորով, ի ծագս յոլորտ, ծով ծաւալ,
Գոհ, ծովախանց մշտահունչ, կոհակակոծ, ծոց թաւալ։
Ընդ նոր տարեաց, պատկ չրջան՝ գեղ գերդաստան Դիւցազնին,
Ճիւռ բարուենակք, բարգաւաճան, թարմ բարդ ի բարդ ուռճասցին։
Աղօթանուէր, մաղթեալ թեւօք՝ մի չահ չիջցի Սեպուհիդ,
Ցաւերժ կենօքդ յամայր տօնք, ի չէն ի չուք՝ փայլ Զարմիդ։

ԵՐԳՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ ՀՕԳԵՐԳՈՂՆ ԴԱՒԻԹԻ

ՕՐԻՆԱԿ ՍՐԲԱԿՐՕՆ ՄԻԱՆՁԱՆՑ

Ի ԴԷՄՍ ԱՆՈՒԱՆԱԿՑԻ ՀՕՐՆ ԶՐԱՃԵԱՆ

ԿՆԱՐԵՐԳԱԿ

Ա.ռաքինոյն բանալ սրտի՝ ի կրկէս,
Իբրու այն, թէ՝ սիրոյ ելեր յասպարիզ։
Անճնաւորը ի տենչ տեսոյ Անճկալոյն,
Հեծէծ, հիւծէ յարիլ ընդ հետ Նաչելոյն։
Ի տիս մատաղ՝ դեռ զոդ չնչէր, կեանք գարուն,
Ելիք գաչխարհ, թռեաւ ի վեր, վաղն այգուն։
Ջինչ քան սոխակ՝ բուռըն խանդին՝ մի տիպար,
Սիրոյ հրոյն՝ խանձ համակիր, ջինչ նկար։
Ա.յն ինչ՝ զարթեաւ, եռես զարեւ մօրն յարդանդ,
Ելիք գիւր բոյն, վարդենոյն էզ ի մարմանդ։
Առ գեղ օտար, գիարդ ուսաւ առնել ունչ,
Ցածեալ չրջեալ՝ վարդին համբոյր, պարզէ չունչ։
Ա.չք հեռատես, բիւք սրատես՝ բոսորին,
Մինչ՝ դիտեաց նէշ, սլացաւ հոտ կնդըրկին։
Ի բիւր յերանգ, յալիս քօղեալ, թագազարդ,
Սիւղարայն սուլ երգէ բարբուռ՝ կայթն գուարթ։
Ջուլէ սուլէ նոր գայլայլիկ, նոր այգուն,
Թռու ընդ ոտին, հրճուէ կայտռէ, օրն ի բուն։
Երգեա խօսնակդ՝ մինչ, թառաւեալ թերթք վարդին,
Գողարիկ վարիկիկ աղեաց քընար, թելք մաչին։

Հարսին է այս՝ ճայն առ վեհայն՝ ներդաշնակ,
Որ՝ յոստ Խաչին կառեալ, ճայնէ արճադանգ։
Ընդ օդ հեզիկ, մրմունջ Հոգւոց, ծարաւի,
Երախայրիք՝ կանխեալք յԱստուած կենդանի։
Սէր խանդակաթ՝ երկնաւորին տարփածուն,
Սիրոյ կենաց անունդ ծըծէ՝ սիրասուն։
Փոչիս Թեւոց վաղ Թօթափեալ, քաջօրէն,
Յաստոցայնոց ճախր խոյանայ, արծուօրէն։
Առ բարձունս դէպ՝ ընդ ղոյզ սլաք ընթանայ,
Հոտ յանուշից, խունկ յերեկոյն՝ ծառանայ։
Նորոյ երկրի չնչէ զեփիւռ սրբասուն,
Մի կեանք եւ մահ՝ սիւք յանմահից, Տիրասուն։
Գեղոյն համբուն՝ սէր փրփրայ, ծարաւի,
Զեւ զովացեալ զուտ յաղբերէն, կենդանի։
Սրեւ չրջան՝ Թոր արտասուաց ուղիք Թանան,
Ե՛րբ, դէմք դիմաց հանդիպեսցին, անագան։
Ցօրքան պանդուխտ՝ մարմնոյն ի բանտ չղթակապ,
Անճուկ, կարօտ ի տենչ տեսոյն, ցարդ՝ կալկապ։
Մինչեւ, քանդել՝ չղթայն պատուար, փակարան,
Գնայ արձակ ի նիշ բըբաց՝ դիտարան։
Ցայն վայր Թափուր, երգէ Թաքուր, ընդ միայն,
Սրդ՝ Սիրելին իմ ինձ, նա, ես՝ յանդիման։
Անդր վերելից՝ գեղապիտակ դէմ առ դէմ,
Ցոտից գադար՝ բոյնըս չինեն արեգդէմ։
Զեն այլ՝ հարց փորձ, սրտատրրոփ երկիւղի,
Ո՛ւր, քո Աստուած՝ յագուրդ սրտիդ, Թագ գլխի։
Օրհնեսցի՛ Տէր, պսակ տարեաց քաղցրութեան,
Ցարդ՝ հասուցեր յուղիս անապակ փափկութեան։
Մինչ՝ Հոգերգողն, առձեռն քընար, նուագէր,
Մաշեալ աղեաց սրտին Թելիկ դաչնակէր։

ՆՈՒԷՐ

Ոյր՝ չուք յԱնուն՝ վարիս գնաս, տարագիր,
Նորայն զուգորդ փայլին փառաց՝ զուգակիր։
Թէ՝ չեւ հասեալ երանութեան անդր գագաթ,
Ի վայթ եռանդ՝ անդուլ պնդեալ, սրտակաթ,
Ընդ Պար խմբիդ՝ չհատակեալ, սրավառ,
Թեւ ընդ ոտին՝ թրախուսես, քաջաբար։

Նոր Սա՛ Դաւիթ՝ քընար ի սէրտ, բաբախէ,
Զաչխարհ, մարմին՝ ի հուր Սրբոյն՝ ընդ մոխրէ։
Ափունք բլուրք հեծեծն կրկնեն զայն մրմունջ,
«Վասըն քո Տէր՝ մեռանիմ ես՝ զառըն մունջ»։

ԵՐԳՈՒՍՏ ԵՐՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՐԱՆԵԼՒՈՅՆ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ԱՒԵՏԱՐԱՆՉԻ

Ի ԴԻՄՍ ՍՐԲԱԿՐՕՆ ՔՍ.ՀԱՆԱՑԻՑ

Ի ՇՈՒՐ ԱՆՈՒԱՆԱԿԻՑ ՁԱՄԻՉԵԱՆ ՍԵՊՈՒՀԻ

ՀԱԳՆԵՐԳԱԿ

Սիրոյ կենաց սիրասնունդ Տարփածուք,
Աչակերտին ճառըս սիրոյ՝ լուարուք։
Որ ի զարթնուլ՝ քնոյ առ լոյս, այգն այգուն,
Ցօղոյն յանոյշ՝ խայծին ճաշակ առ համբուն։
Արգարութեան շուք յարփենին, լուսանիշ,
Սիրատուչոր՝ Մանկանն Յիսուս, աստղանիշ։
Դեռ յօդ չնչել՝ պարզէր անդէն գլուր հոգեակ,
Ի տիս խարտեաշ՝ ի բուռ սիրոյն՝ անց ոսկեակ։
Սրտին նկար, նախքն ի չարժ, Թեւք Թրթռուն,
Առ կուրծ Ջերմին՝ սիրտ բաբախէ, փրփրուն։
Ի գիւտ տեսոյն՝ նոյն՝ խարուկեալ, սէր յարփին,
Ի կրակետըղ՝ փորձ կայծականց փիւնիկին։
Ցանցըս տարեաց՝ յափունս նժդեհ, երերուն,
Ցովտէս էանց տրամականէ, զալփաղփիւն։
Զայնին ի լուր՝ զոյզ սլանայր ընդ փըքին,
Գանճուն ընդ գիւտ՝ անբաժ հարեալ, սերտ ուժգին։
Ցիսուս յԱնուն՝ կեալ, մեռանիլ՝ ի լանջին,
Զոհ յարակայ, Հարսն առ Փեսայ, Տարփածուին։
Մերթ, ի յընթրիս՝ առ կողն սընար՝ ծըծէ չունչ,
Լանջ ընդ լանջ հուպ՝ պարզեալ դաստակ, հեծէ մունչ։
Մերթ, յոստ Խաչին՝ պիրկ սեւեռեալ, փարելին,
Խարշ յաղեկէզ, զարտօսր Թանայր ցօղագին։

Սիրտ կիւց սրտի, բիբ առ բիբ դէտ՝ խաչադէմ,
Շեչտ խոյանայր, յախուռն յեդեմ, արեգմէմ,
Ի տիւղ տիւզար՝ խաչեցելոյն դէմ առ դէմ,
Մի կեանք եւ մահ, իւր Տենչալոյն, զուգադէմ։
Շնչել ի սէր, նիրհել ի քուն՝ աչք ի նիչ,
Սէր յանյագուրդ՝ սուրբ համբուրի, ակնապիշ։
Սիրոյն տածող՝ ի սիւք սնեալ, տիրաւանդ,
կեալ՝ յար միայն, առ մեռանիլ՝ ըղձակաթ։
կեանք գալարի, որ՝ նախն սնունդ՝ առ յարիւրոյն,
Ընդ մօտելն հուպ՝ ընթարմացաւ ի տապոյն։
Արիւն Սրխակ, որ՝ վարդն միակ՝ կեանք էր յոյս,
Խամրել թերթից, նոյն պարզեաց չունչ, չիջաւ լոյս։
Ջերմ մօրն սիրոյ՝ յաիճիւռ ի սէր, զողոր քնքոյշ,
Ականողիք յաւիշտակին՝ քուն յանոյշ։

Ննջէ՛ Յովհան, թէ՝ արդեօք այս իցէ մահ,
Ո՛չ կեանք կենաց, հոգւոյ հառաչ, սրտի ահ։
Զէ մեռանիլ, քան թէ՝ յաւէտ, կեալ համակ,
Զի սրտի կեանք, ի սէր թաղանդ՝ է միակ։
Մահ կենսառիթ՝ քան բիւր կեանքս, ցանկալի,
Որ՝ կայս յերկուս՝ սիրոյ ի լոյզ ընկղմի։
Սակէս, Յովհան՝ յընարելոց կարգ, բարձընտիր,
Զօն Բարեւնդոյն, առ սարդենին, սէր Մակդիր։
Ո՛չ, մարտիրոս, ընդ հուր անցեալ, ողջակէզ,
Սիրոյ ի տապ՝ չհալաւառեալ, բոցակէզ։
Հոդապատեան՝ այր մի մեռեալ, կենդանի,
Ցանձին բարձեալ՝ դիմաց տիպար, Տէրունի։
Որպէս յաստիս, զուգահետ ընդ վարդապետ,
Նոյն՝ եւ յանտիս, սիրոյն կեցցէ Աշակերտ։

Օ՛ն, Քաջարիք, ընդ Առաքեալս՝ ուխտադիրք,
Ծիւնածայր Քառաթեւին՝ Դրօշակիրք։
Օծեալ ճակատք՝ ի յիւղ մրգիկ՝ Ահարօնեանց,
Քաջալազ գունդք՝ բանակ Տեառըն Զօրութեանց,
Գեռահասեալք՝ յորձան ալիս Տիբերեան,
Հետոց անբաժ, դէկ դէտ յԱսորը Ցակովբեան,
Առյդ կայտառք՝ առ սէր անմահ, եռանդունք,
Ծնունդք վեհից, ի սիրտ արեաց՝ զըլաբթունք։
Ազատք յերկանց օրհասական գուժանին,
Նոր, յայլ աշխարհ, նորածննդիք վերսին։

Անդ՝ ի Սաղիմ, Աւետեաց վայր հեշտութեանց,
Արբչիք յաւէրժ զուարթս անապակ փափկութեանց։

ՈՒՂԵՐՁ

Ի նոյն չարիս՝ մի մարգարիտ, առ ծոյզ ճակատ՝ զարդ փայլուն,
Ոյր չուք ի փայլ՝ ցնծայ պանծայ կենաց արիւդ՝ պերճ Անուն։
Հըրաշալիս՝ թողեալ ի բաց, որ՝ պահ պահ մեզ յայտնեցան,
Պարգեւք յերկինս առ, բազում մասամբ, ի ծիզ ինչ ինչ՝ օթացան։
Զիր բընաւոր, Զարմ ճեմ, հանճար, ի չող զարդուն ճոխանաս,
Գանձ ի սրտի, սափոր ի փակ, Դեմթ-օճին չահ՝ մխանաս։
Սիրոյ բոցոյն խանդաղատեալ, չհատակես յաստպարէզ,
Սիրտ ի սէզան՝ ճարպ ի ճենճեր, զերախայրին նուիրես։
Ի տիս համակ՝ խմաստութեան ծայրն եւ զարմատ՝ գիտացեր,
Ծարբունս կատար՝ արքունական ընդ պողոտայն արշաւեր։
Փառք զաղխադիւն չըլացուցին ըզքեզ սէ, յորս՝ կողոպուտ,
Ցառօրերկրեայն՝ նժդեհ պանդուխտ՝ գանձուն մնաս, անկապուտ։
Օ՛ն Այս Անուն՝ տառըս յոսկիս, վեհից անցցէ՛ ի Մատեան,
Որ՝ ի կեանս ճիզ՝ գիտաց զուգել՝ զերկու բոց սէր՝ մի գրուան։

ԵՐԳՈՒԱԾ ԶՈՐԲՈՐԴ

ՀԱՆԳԻՍՏ ԼԵՐԻՆՆ ՍԵՊՈՒՀՈՑ

ԻՆԻՆՁ ՍՐԲՈՑ ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻՆ

ԹՆԱՐԵՐԳԱԿ

Բարձրըն Սեպուհ՝ ի խումբ լերանց, գանձուն ի գիւտ՝ ցոլցոլայ,
Ի նիչ հաչին բոցաճաճանչ հանդոյն լերինն Վարագայ։
Անդ՝ չանթ փայլակք, զաչ զջուտիչք բոց հառաւեն՝ յակճիռ պիշ
Աստ՝ յըզմայլման ոգիք Սրբոց՝ ընդ վերնաճեմն, ակնապիշ
Ի սէր սլաք բեւեռապինտ՝ հոգի ընչող Սէրուբին,
Ցերկինս ի դէտ, բազկատարած, հոլանեւել՝ սէրարիին։
Պանծայր Նաբար, ի ծոց գրկել գանձըն անգիւտ՝ Մովսիսեան,
Գեր Սա ի փառս չողոյ չանթէ, ի գիւտ ոսկւոյն Սոփերեան։

Իբրու Թաւիօր՝ Աստուածակոխ գարշապարաց վայրք Թաթիին,
Երանացեալ, ի կոխ ոտից՝ Սրբասնեալն Գերուբէին։

Լեռնէ փոքու տեղալ Թանալ՝ ցօղոյն այգուց, Հերմոնին,
Թաթախ զանգին եւ Հայ գետինք ի չիթ աչաց ցօղագին։
Անդ, խայտային՝ մարգք եւ այգիք ի գեղ դալար, երիներանգ,
Ա՛ստ, զարարտին մայք եւ արօտք, ի բիւր բոսոր, գեղմնազանգ։
Հողոյս ի չաղ՝ լեռինք Տայոց՝ զոյգ զանգեցան, մարգաւէտ,
Որք՝ յանուշչունս բուրմանց նարդեանց, հոտ բուրեցին խնկաւէտ։
Թեզրս յոսկիս Գեղամայրիցն, ի մակաղել՝ Ծաղկաւէտ,
Սուքիաս Քօչից, դաշտ Թափառել՝ ի հովիտսըն Սուքաւէտ։
Թէ՝ իցէ՞ ատտ, յերկինէ առկախ, վայրք Սանդուխին Յակովբեան,
Մարմնանիւթից բոյլ երամից վերեւս առնել՝ ի խորան։
Նոր այլ մի դաշտ՝ Մայրք Եփրաթան, Հոգեղինաց պարտիակ,
Խումբ էջ ընդ էջ մարմնեղինաց խաղալ Պարուն՝ չրջափակ։
Զինչ թէ՝ եղէք, մարդ տեսանել, թէ՝ մարմնանիւթ Գերուվբէ,
Ցաչխարհ մեռեալ եւ կենդանի, սիրոյն չնչող Սերովբէ։
Մերթ, խոր վիրապ՝ բամբըռ փողէր, թէ՝ չէ՛ մեռեալ, կենդանի՛,
Նոյն եւ Սեպուհ՝ ձայն աւետէ, թէ՝ Արդարն ո՛չ մեռանի։

Արեւն Հայոց վակել ի ծոց՝ լուսոյն ցոլմունք, չողչողուն,
Ճիւռ ճաճանչին յաչխարհ ըսփիւռ թողու ի վարս բազմարդիւն։
Որ ի կեանս կէտ՝ չըգիտաց քուն, ընդ լոյս Անուանն եւ Արթուն,
Նոյն ի մահն սուրբ՝ Հօտին հսկէ, Պետրն Հոգւոց, ցանգ անքուն։
Ցընթացս արշաւ՝ յաչխարհանդէս չահատակեալ Նահատակ,
Վկայականն ընդ ճգնասուն, առ սարդենին՝ մրցանակ։
Թէ՝ քանի՞օն թագ՝ ընդ ջերմ քրտանց բազմաչարչար Գրիգորին,
Վէ՛հ այն Գլխոյն Տէրն Պսակիչ դիտաց չափել՝ զարժանին։
Բաբէ՛ աչաց, որ՝ զննեցին Սրբազանըն զայն Մարմին,
Մաղթողին՝ Հոգւոյն Հանգիստ՝ փառք ի բարձանց, երգեցին։
Թէ՝ Արդարոյն յիշատակ միշտ լի օրհնութեամբ հնչեսցի՛,
Երախայրին՝ ի հաշտ դիմաց Անմահ Գառինն, խնկեսցի՛։
Գրիգորիսին չափնդ Անուան՝ զարք հնչեսցէն յոլորտս թիւնդ,
Քանիցս արիին՝ կամար կապէ ի հիւ լարին, յերկինագունդ։

ԵՐԳՈՒԱԾ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒԱԾ

ՍՐԲՈՑՆ ՍԱՀԱԿԱՅ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՅ

Ի ՀՐԱՇԱԼԻՔ ԳԻՒՏ ՀԱՑ ՆԵՏՆԱՏՈՒԻՑՆ

ԵԴԵՐԵՐԴԱԿ

Զի՛ն, Թուխ տեսիլ, մութ հօրիզըն, պատեալ գլխոյն Արամայ,
Լուսոյն Թափուր, դրոյն Թաքուր՝ Ագգ ամայի Թորգոմայ։
Ո՞ր սիրտ վիմեան, աչք զուսալ ի լաց, տոկայ առ այս, Հանդուրժէ,
Ցայս Ծուխ ի յոդ՝ Սմոլք երկու՝ մի ձայն, ժողով գումարէ։
Առ սէր կրկին՝ մուրհակ կնքեալ, գան ձեռն ի ձեռն՝ դաշնակից,
Ցելլըս դարման՝ տան հրաժեշտ, անբաժք առ մին, աջակից։
Ընթաց ուղի՝ մի էր նոցա, Անմահին փառք, տարի Ագգին,
Գանձըն Թաքուն, գաղտըն ի գիւտ՝ առնեն ընդ մէջ, վայ բաժին։
Մին՝ փակ ի խուց, ցայգն յերեկոյ, հին հմտութեանց՝ հետամուտ,
Միւսն՝ ազգ յօտար, լեզու անլուր, ի յոյզ ի խոյզ՝ միջամուխ։
Մի փոյթ եռանդ, նոյն խարույկ խանդ, վառէր լափէր, համօրէն,
Բայց, առ ինչ չան, թէ՝ ո՛չ երկինք, չաջ օժանդակ՝ այց առնեն։
Թէեւ նիհարք, ոստք ազազունք, ի փուք հողմոց՝ երերուն,
Այլ բուռն բառանց՝ կան չաղթ կաղնիք, յեցեալ ի չոյս, կուռ Աջոյն։
Գնան վազեն ընդ ժայռ ընդ վախ, ցանգ իրերաց ձեռնտու,
Աչք անքթիթք, թեւք վերհամարձք, մինչեւ գայ Տէրն՝ այցելու։
Աստ, Տեսչութեանն վերին գաղտնիք՝ աղօտ ընդ քօղ՝ նկատին,
Ի մահացուաց, խուրհուրդ թաքուն՝ նուրբ դիտողաց նչմարին։

Բաւ է այդքան՝ համբարձումըն ձեռաց Թեւոց չօդաւարք,
Գիտակն գաղտնեաց՝ զԱչն չնորհէ, առ որ չի՛ք ինչ, կար անկար։
Ժամք հասանեն, Աչն որ տնկեաց, Աչգւոյն իւր՝ գայ այցելու,
Գօս արմատոց, մերկ ոստաքանց՝ տալ փառս նորոգ, լուսատու։
Ձեռք մի անտես՝ գալով մօտէր Հայ հօրիզըն, լրաբեր,
Չուարթ երկինի, գեղ գեղ աւուրց՝ մի Հրեշտակ չուղաբեր։
Մինչ այս մինչ այն՝ չողաց փայլեաց Սաւառնաթեւն յՈղիմպէն,
Ի ձեռս Տախտակ՝ Տառք Հայազգի, գո՛ղ՝ Սրբատաչք, Սինայէն։
Նոր Մովսէսիս, կրծոյն փարել՝ միտք խոյացեալ ի Թռիչ,
Մինչ՝ Ահարօն, տառսըն վսեմ պարզէր ընդ Թերթ, ի գրիչ։

Գիւտ մի յանգիւտ՝ ճօն յԱւանդին, ի ցօղ աչաց չիթս թանան,
Խառըն ընդ գիրկ, ի սէր համբոյր՝ միմեամբ փարեալ, միանան։

Ա՛յո՛, ո՞ Հարք, Ձեր ճակատուց, գինք են քրտանց, տոհմականք,
Հնոյն, նորոյս Մատենագիրք՝ յիշատակաց, Հայ պարծանք։
Ձեօք ողղեալ յուռթի երկիրք, ծլեալ ծաղկին, նորածին,
Իբր ի վըհէ՝ նոր գան ի լոյս, հանք ոսկեծոյլք, թաղեալք հին։
Ձերթ հարան ի զարդ, չքեղաշուք, Տունն ճոխանայ Սրամեան,
Ոսկեծըղի բանան դրունք, դեղարուեստից գանձարան։
Ա՛ստ է պսակ՝ գրչագըրաց, գալ ի պայքար՝ յելեւելս ի հանդէս,
Խառն կաճառաց յարշաւ արձակ՝ անխոնջք թռչիլ, յասպարէզ։
Ո՞վ Հայակոյաք՝ թէ՝ յերակունս դեռ վառ պահէք, Հայասան,
Փոչիս յաշաց առէք ի բաց, բացան Հայուն գանձարան։
Ժանգոտք մրճոտք, գանձեալքն ի հող, կան անշաղախք յանդիման,
Վէպք Հայարեաց, վէմս քանդածոյք՝ տիպ դրոշին ի Մատեան։
Ընդ Թեւս վիեորոց, ի Մամուլս ճոյլ, ի քարտիզի փորագրին,
Տառք չարժականք՝ չար ըստ կարգի, հանճար յիմաստ փոխադրին։
Հեռակայքն՝ իբր ի մօտուստ, հուսկ՝ լսեն ասեն բան՝ առ բան,
Նորհուրդք մարդկան՝ փակ ի գրուան, ծով ընդ ցամաք գան դնան։
Հըրաշալիք մեն մի անգիւտք, գիւտդ գրոյն, արդասիք,
Գեղարուեստից նախապատճառ, հիմըն արմատ, դանճք անգինք։
Ազգ Հայաստան միշտ անմոռաց դիւցազանցըն՝ մրցանակ,
Ի լանջ սրտին, անջնջելի, խոր դրօշմ յիշատակ։
Սահակ, Մեսրոպ՝ համբարք, զամբարք, Ազգանազեանց լուսատուք,
Դար յաւերժից, կեցցէ՛ք անմահ, Ցիշատակի՝ փառք Հայու։

Հայ Մանկըտի՝ Ալբաթից ճայն հազագ՝ քալ դիւք ի միտ,
Իմաստութեան, ի վեհ Տաճար, հապճեպ հասչիք, աներկմիտ։
Ուր ի կանխել՝ պար իմաստնոց, պսակ կապէք սարդևենին,
Ուսչիք, թէ՝ պինչ, Հայ Դար Ոսկին, Հայկին ճեա, Հոդ՝ Հայրեննին։

ԵՐԳՈՒՄ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԿԱՏՈՒԹԻՒՆ

ՍՐԲՈՑՆ ՅԱԿՈՎԲԱՅ ՄԵԾՆԱՅ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Ի ՇՈՒՐՔ Ա.ՆՈՒ.Ն.ՆԱ.ԿԻՑ

ԿՔՕՉՔԵԱՆ

ՊԵՐՃԱՊԱՏԻ ՍԵՊՈՒՀԻՆ

ՔՆԱՐԴԱԿ

Այրարատին երկնադիտակ, ամպահերձըն ի գագաթ,
Ո՛ մահացու՝ կոխակաց անկոխ, յանել քարձունս, ձիւնապատ,
Ա՛ռ, Նոյեանըն Տապան հսկայ, անցեալ բազմի՝ լաստափայտ,
Արտաւազդ իսկ՝ խրոխտն յարքայս, անդ՝ ձիւնաթաղ սարաւանդ։
Յակովբ, միայն, նախ ոտընկայ՝ ձեռս երկայնէ յԱմբարտակ,
Նոր, մի Մովսէս՝ սեամբ ամպոյն, ի ձիւն ի հիւս, չրջափակ։
Եւ քաջ էջ յաղթ զԱւարն կապտեալ սրբազանըն լաստ Տախտակ,
Ասլրեցելոյն ընդ վայտն կենաց՝ ապաստանի յօրինակ։
Ալեւորըդ ժիր՝ միթէ չէր բաւ՝ արշաւանացդ երկրաչու,
Մծբնայդաշտք, մարդք վարուցան, յառուգեալ քիրտն ճակատու։
Տորոս, Տաւրոս, հնճանավայրք, յաչացդ թաթախք, չիթ յառուս,
Զի՞, գօտեպինդ ծայրից Մասնեայ, պնդիս ի խոյզ, ամպաչուս։
Սուրբ նախանձուդ վար խարուկին՝ նետ են հովիտք, չիք սահման,
Սէր կրկնակի՝ յար կուրծդ բախէ, չունի բաւ ժոյժ, չափ պայման։
Մերթ՝ անկելոց յաչ օժանդակ՝ բաց ոչնիս գիրկ, յասպաստան,
Է՝ գի, մահ ժանտ ախտացելոցն՝ պալար վիրաց, դեղ դարման։
Աւրիւոյն ի մուտ՝ դուռ կացեր մեզ, երկրորդ Աւրեւ, չողւ փայլ
Գարոզ բարբառ՝ յոլորտս ճիգ, ի տիպ վարուցդ, սրբափայլ։
Վերանալդ՝ Հայր, Թո՛ղուս Թափուր Ազգ մի Թափառ, յորս գայլից,
Մաշեակըդ, գէթ, փոխան քո ա՛րկ, տո՛ւր մեզ միւս այլ աչակից։

ՈՒՂԵՐՁ

Ցաստղակաճառն՝ չողեաց եւ այլ Ցակովբ՝ նոր լուսնեակ,
Մահիկ եղջերց բակ բոլորել՝ ի թուխ մթան՝ կաց Մահեակ,
Իբր Ծով յԱնդրի՝ Ծուփ յալեյոյզ վարելոցն հուպ՝ ղէկ ուղեակ,
Ալեացն ի գիրկ, յորճանս պտոյտ՝ աղ ձեռնտու, յայղողակ,
Պայծառ Տոհմիդ փթթեալ ուռճիս, բարգաւաճան՝ բարուրնակ,
Ճիւռ սաղարթիդ, ի խոչ ի խութ՝ չուրջ Ծաւալէ յաղ ահեակ,
Բարուցդ Նշոյլ՝ ղաչ զօշոտէ, գոդ փարոսեան Աչտանակ,
Դէմք Տաճարիդ, ժպիտ ղուարթ, ցոլայ Ծիայ, զերթ փայլակ,
Ներքին ոգւոյդ գանձըն թաքուն՝ զննեցի ես ի հեռուստ,
Զաղփաղփիւն փառք՝ թափանցէ ոչ ներքին ոգւոյդ խորամուտ,
Ճոխ գանձուցդ ղէգք՝ որբոց, այրեաց, բաց կապուտ են կողոպուտ,
Շտեմարանես Բեզ անպակաս, գանձ ի յերկինս, անկապուտ,
Բարեացդ անդիւտ՝ կանգնեացյի՛ աստ, սիւն մի կճեայ, յիշատակ,
Քոյդ արճագանգք՝ երեքնեացյին, որչափ ծեծեն Ծոցս կոհակք,
Քանիծն, արփի՛ չրջան ի հիւս, երդեացեն զարք՝ Քո հնչակ,
Ընդ փայլ Զարմիդ, և մերն Ցակովբ՝ հարցեն քընարք, ներդաշնակ,

ԵՐԳՈՒԱԾ ԵՕԹՆԵՐՈՐԴ

Ի ՏՕՆԱԿՄԲՒ

ՍՐԲՈՑ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆՑ ՔՕՇԻՑ

Ի ՊԱՏԻՒ

ՏԵԱՒՆ ՍՈՒՔԻԱՍԱՑ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ

ՔԱՋԱՆՃԵԱՆ

Ա. ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ ԱՆՏԻՈՔԻԱՑ ԵՒ ԱՐՈՒԱՀՕՐ ԱՏՈՎՆԵԱՆՑ

ԴԻՒԾԱԶՆԵՐԳԱԿ

Ա՛նդր ի բարձու՝ լերինն Դիտակ, Հայլք Հոգեղէնք յեղ եւ էջ,
Ո՛ւր, Սուքիասեանց Պարագումար՝ խումբ բոլորէր, էջ ընդ էջ,
Զի՞ նոր տեսիլ, երկնաբնակք ընդ վերնաճեմս խառն խայտան,
Հրեղէնք զդդ Մարմնանիւթից՝ թեւ թեւակից, սլանան,
Քերթողահարք՝ զարմանազան անճառելոյ հրաշից,
Մեծ պանծանօք զերդ գեղգեղեն գողար մատամբ, բամբռ լարից,

Ա՛նդ, ուր ընդ Թոր գերարտօսրից, խորոց սրտից, ուղխօրէն,
Եւ սուրբ արեանց յորդ ճապաղիք, լիյան հեղան, գետորէն,
Ի մի աղբիւր, գունախառըն Թաթախելոցն Քաջարեաց,
Մէն մի Անուանց, ոսկի դրուագք՝ որբին տալին, Տաճարաց,
Սուգաւէտին դաշտք մարգաւէտք՝ ցօղ Հերմոնեան, սիւք ընչեն,
Կաթիլք ցայտից, առուք արեանց ընդ դաշտ դալար, ողողեն,
Ասարայրին զենմունք գառանց, զոյգ Ծիրանւոյն վարդանայ,
Առաւօտեան, երեկօրին՝ բուրումն խնկոյն, Ծառանայ,
Ցանուչից յամպս, խիտ գունդագունդ՝ առճեռն պսակ, Հրեշտակք,
ՅԱնմահ ճակատս փառաւարդեն զոսկի դափնիս՝ յաղթանակ,

ՈՒՂԵՐՁ

Հնոյ դարուն՝ աստ նորոգին անցք լերինըն՝ Սուգաւէտ,
Նոյն չողք փայլից ի տիպ դիմացդ՝ քաջ նշմարին, Դիտապետ,
Թէ՝ յերակս՝ ոչ, դէմք սրտին ուղխք՝ գունախառըն Թափէ գետ,
Նոր սպանդից անճնամատոյց, զոր՝ Տէրն Եհես Սրտագետ,
Գոռ մարտիցըն բուռըն բախումնք չանթէլին մեզ՝ մահ կորուստ,
Թէ՝ չերեւէր՝ Աղգիս ի լոյս, Հայրըդ՝ պարգեւ, ի վերուստ,
Որպէս, անդունդք՝ զերկրաւ թնդիւն՝ հան ի խորոց ճոյղ ոսկին,
Նոյն՝ յեղակարծ՝ ներքին ոգւոյդ գանձըն Թագուն, մեզ բացին,
Հաւատ ամբիծ, ի կենդանին, զինու վառեալ ի ճակատ,
Թէեւ, նեռից յար նշաւակ, դու մեզ երկինք՝ լուրջ զուարթ,
Լ՝ գի, ի բովս՝ ցանդ փորձառու, պարտ է չանթից համբերել,
Լ՝ այն, ի կուշտ փուքցոց հողմոց, ալեաց յալիս՝ անցանել,
Դարանակալ փորձին ի ցանց՝ վըհէ դնաս, մազապուրծ,
Ցախտից խանձէ, յօձին ժանեաց՝ գիտես խուսել, Թափել լուծ,
Բաղմաց դրուատ, այլոց պարտաւ՝ բնաւ փոխեն, ոգւոյդ կիր,
Աչք՝ յերկինս վեր, սիրտ ի խոնարհ՝ գիտես կալ զանճն, ի կշիռ,
Նուէր սրտիդ՝ զոհ Թերաքամ, չուրջ Ծաւալեն հոտ անոյշ,
Վարքդ սրբափայլ քաջալերեն ի նոր նախանձ՝ խրախոյս,
Ահա, երկինք՝ ականատես, մի մի Թուեն ոսկիդ քայլ,
Շիթք ճակատուդ՝ ի գիր Մատեան, դրոշմեն գիծս, փայլ ի փայլ
Խորանիդ բակ, բոլորեալ պարս, Մանկտին, յերդ՝ զայս կարդայ,
Մի չահ չիջցի, յաւերժ կենօք, փառքն պարծանաց՝ Տանս Հայկայ,
Տայցեն երկինք՝ ամբս պայծառ, զի ոչ դրժէր Սուրբ Ոխտին,
Ատեայր զանճըն, զԱզգն սիրեցէր, չընենգելով Աւանդին,

ԵՐԳՈՒՄԱԾ ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ

ԻՆՁՈՂ ՏԱՐԵԳԱՐՁԻ

ՍՐԲՈՅՆ ՊՕՂՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՅՆ

Ի ՓԱՌՍ

ԱՆՈՒԱՆԱԿԻՑ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ՀՕՐ ԾՐՎԻՋԵԱՆ

ՀԱԳՆԵՐԳԱԿ

Լուր հրաշից համբաւատենչ՝ գաշխարհ թնդեաց, գազգ ողջոյն,
Զքարդ, Պօղոս՝ այրն հալածիչ, ընտրեցոյց անց՝ յաջ Դասուն,
Երբեմն Սողոս, կոյր շլացեալ՝ ի փայլ փառաց, զաղփաղփիւն,
Արդ՝ Սիրելոյն, Անօթ ընտիր, սէր վրփրայ, բաբախիւն ։
Ա՛յն ինչ՝ թէքթէք, ցոլմունք բեկբեկ, ջահեաց չանթեաց լեթերէն,
Ընդ հետ ճայնին՝ եւ նա եկաց, սիւն մի հսկայ, բիւրեղէն ։
Մերթ՝ գոգ, առիւծ, յախուռ յարշաւ, յոգի բռին՝ հուր թաւիշ,
Է՛ զի, գառն հեզ՝ հաչ ի յուսի, ի սէր Սրբոյն՝ ղոհ ճնշէ ։
Ցելից արփւոյն, ցըմուռտ ծոցոյն՝ հնչէ ի լու փողն բարբառ,
Ընդ ոլորտս ծագ, յաղգըս ըսփիւռ՝ հաչեցելոյն պատմի ճառ,
Ցաղթ Անուանըն, փառս պարծանաց, կամարք կապին և Տաճարք,
Սրբին տաչին քանդակք դրուագք, ճակատք յեռուն՝ յոսկի Տառք։

ՆՈՒԷՐ

Նոյն չողղ ցնցուղ՝ ընդ այլ քօղով, վառ նչմարին ի Բոյդ զէմ,
Մինչ՝ ունկնդիր վերին կոչման, յերկրէդ ելէր, տարադէմ,
Ընդ փայլ Անուանդ եւ ցայտ բարուց՝ բախտին փառաց, զուգակիր,
Պօղոսեան հուր՝ խարոյկ ի սիրտ, յար տոչորեն ոգւոյդ կիր,
Ի սէր վեհին առ տարփ Աղգին՝ կից խարուկեալ ի հոգեակ,
Ի կէտ արշաւ՝ նուիրեա ցանկ, անդուլ ջանից քրտան վաստակ,
Տեսցեն երկինք, անճնամատոյց զոհից սպանդս, թանկագին,
Քեզ հիւսեսցի անթառամելին, նոր բրաբիօն, սարդէնին,
Ջահըդ կենաց անշէջ ամօք, փառք փայլ պարծանաց՝ կեցցէ վառ,
Դրոշմ Անուանդ՝ ի Դալրութեանն անցցէ Մատեան յոսկի Տառ։

Կացցէ միշտ թարմ Հարցըն Սրբոց՝ Տուկ Աստղիկեանց, պտղաբեր,
Աղգանաղանցս բեղուն ի բերս, Օրհնեալ Սրմատ, բուսաբեր,
Ո՛վ իմ հոգւոյ, որ՝ ընդ հետ անկէտ թիւալարեալք յանդունդս հուն,
Մի սիրտ, մի կուրծ՝ Աղգիս ի սէր, փառաց վեհին՝ սուրբ յԱնուն,
Ո՛ տայր զօրըն, մինչ՝ ձեռնիձեռն, յօտար յօտանց՝ յերկինս ամէմ,
Ընդ քեզ առ քեզ՝ գնայաք մեք՝ երանութեանց դաշտ յեղէմ,

ԵՐԳՈՒՄԱԾ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Ի ՀԱՆԳԻՍՏԱԳՕՂՈՂ

ՏՕՆԻ ՍՐԲՈՅՆ ԱՏՈՎՆԻ ՁԳՆԱԻՈՐԻՆ

Ի ՊԱՏԻԻ

ԱՆՈՒԱՆԱԿՅԻ Յ. ՀՕՐ ՋՕՀՐԱՊԵԱՆ

ԴԻԻՑԱԶՆԵՐԳԱԿ

Հրաշալեաց ծականատես՝ Հարիւրապետն Թէփայիթ,
Նոր բանակաց՝ զբունըն բանայ, նոր Զօրապետ, գօտեպինդ
Եր՝ զի, հովիտք, ասպարապիակք՝ դինու զարդու շողշողուն,
Արդ՝ ծերպ քարայրք, հարթ դաշտք մարտի՝ նոր ըմբըշաց ի մրցուն,
Նոքա՝ կառօք, քաջ քաջ ձիեալք, շանթըս թռիեն, մահ գոռան,
Սոքա՝ ընդ ծով, անցեալք անթաց՝ վեհին Զանուն՝ սուրբ կարդան,
Գումարտակին՝ Պարապետ՝ Մեծն Անտոնիէ, կայ կանգուն,
Փաղանգ դիւաց, բեւեռ իսկ՝ դողայ, ասպետ յայս Անուն,
Վահան՝ յուսոյ, սիրոյն ի բաղմ հրաշինեալ, ամրակուռ,
Ճախր խոյանայ, լափել լիզել՝ պշխարհ մարմին, սայր ի սուր,
Թէ՝ կեանս ցկէտ՝ այր տառապեալ՝ կայ սլաքաց նշաւակ,
Ցաղ յեցեալ յաղթ՝ զսոխն վանել հալածական՝ յայգն յառակ,
Մերթ՝ կոչմանց ահեղ բոմբիւնքց, քարայրն ցնցեն, հնչէ ձոր,
Է՛ զի, մրմունջ ձայն հեծութեանց՝ ճնշէ, հծծէ, մեռաւոր,
Մութ առանճաւք՝ կէդրոն մարտի, լոյս յԱնեղին ծով ծփան,
Հոլաթեւից գունդ գումարտակք՝ հանդիսատեսք, անդ, խայտան,
Անտոնիէ, անշէջ կեցցէ Անուանդ փայլակ, լուսատու,
Հրաշիցդ վէպ՝ կոսից մատունք ի լար հարցեն, ճոճնատու։

ՈՒՂԵՐՁ

Ընդ դրօշակաւ ֆռալիս, եւ Սա, ո՛չ լոկ Անուան՝ բաղդակիր,
Նա՝ ի վարս փայլ, յամբիծ կրօն՝ տիպար նկար, քաջընտիր,
Ի տիս համբակ՝ չուղաց հետոյն անբաժ ընկեր, խաչակիր ;
Ի բարս հմտոյր, խոնարհ սրտիւ, խանձէ յախտից, անդրդիւռ,
Ծործան յալիս ընդ ելեւէջ՝ մի նիշ առ կէտ, ընթանաս ,
Նիւթականիս, փոփոխ բանտին՝ յալեաց անդարձ, սլանաս ։
Սահանաց հուն, ջուրց ի հրջանս սամիք ձգեալ, առ ուղեակն ,
Ի թեւ բաղդին, յօդ յեղյեղուկ՝ բախտանց ժայռից՝ դեւտակըն,
Ի կէտ ընթաց՝ անքոյթ անգայթ, քաջընթացիկ, ախոյեան,
Անդուլ ի ջան, անխոնջ ի կուրծ, ձեմիս ձեպիս՝ մրցական ։
Ի տուհմականս՝ բարդեալ փարթամ, հաւատարիմ ժիր մշակ,
Նախանձորդաց՝ չահ առաջի, նախաքայլես, յօրինակ ։
Զայն աւետեն երկնից հրատք՝ մրցականիդ, քաջալանջ,
Մինչ՝ Տէր Աւդոյն, դայ այցելու, զուարթ ելեւս, ընդառաջ ։

Ելեւէն այր այր՝ աւուրք ընկերք, ի վրանացն Անտուվեան,
Գօտեւորեալք մէն մի ըմբիշք՝ քաջ ընթացիկ, մրցական ։
Կէսքըն՝ անդէն, անթացք անցեալ՝ ծռիլ կարմիր, յաղթական,
Մարտակցաց՝ ձեռք աջակից՝ մատն դէտ ի նիշ՝ չուղ Սիան։
Ա՛յլք՝ այրընկեր, կուրծըս առեալ ի սար ընդ ժայռ՝ ընթանան,
Խառնիլ ցեղբարս, միահամուռ խլել պատկն, մրցական ։

ԵՐԳՈՒԱԾ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ

ԱՌ ՅԻՇԱՏԱԿԻ

ՍՐԲՈՑ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ՔԱՀԱՆԱՅԻՑ

ԴՆԱՐԵՐԳԱԿ

Յուսք անձընտիր նոր կաճառաց ճեպեն ճոճան ճահր ի դաշտ,
Գոդ, առիւծունք՝ թաւիրը թռուին Պարսկադէնին Զրադաշտ ։
Թէ թիւ նուազ՝ բաւ հազարաց, ճայն տալ ի դաշտ՝ յասպարէզ,
Նոր արուեստեանց բրաբիոնս նոր՝ հիւսեն բարդեն, դիպադէզ ։

Ահեղ Դնդին Պարագլուխ՝ Մեծն Ղեւոնդէ Կայ արձան ,
Զարծուանիշն կապեալ դրօշ սէր՝ սուր ընդմէջ, յոյս՝ վահան,
Սեւադէնին գունդք գումարտակք, անդ՝ ահ ի դող խուսափին,
Իբր անվրոցաց, յանկարծ բախիլ՝ յանոյշ հարաւ զեփիւռին։
Մատեանն ճամբարք արտահալածք, դրօշք խորտակք, բնաջինջ,
Սուրբ կրօնին արծաթի ջահ, ի Հայաստան, վառ ամփոփ ։
Մերթ, երեւեալն՝ նահանճըմբիռկ Գրիգորիսին, յայրն Սեպուհ,
Սրբ՝ Յաւայրին, ճիչէ ի դաշտ, Սուրբ Վարդանայ արեանն յուղխ,
Մուսայք դողթնակք՝ մահ Դիւցազնոյս առին երգել դարս յաւերժ,
Առաւ յապուրդ արեանց կարմիր՝ դին թաղնկապն, սուրբ վրէժ ։

Հանդիսական, ծաղկաւոսակք կոթողք Շիրմաց Հարցն Հարանց,
Ամ ըստ յամէ, երգեսցին դեղք՝ յերեր լարից կիթառաց ։
Ալկակելոցն՝ ի խաչ ի սուր, առ վիառս վէհին՝ յաղթանակ,
Նոր Տաճարիս ի բարձրն ճակատ՝ անմահ նորեն մրցանակ ։

ԵՐԳՈՒԱԾ ՄԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Ի ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՎԿԱՅՈՒՀԻՈՅՆ ՍԱՆԴԽՏՈՅ ԿՈՒՍԻՆ

ԴԻԻՑԱԶՆԵՐԳԱԿ

Հոյք կուսանաց, բոյք շուշանաց՝ առէք պար,
Նոր այլ՝ մի հարան, այսօր խառնի ի Ձեր չար,
Ի տուփ թփոյն, ծաղիկ ծլեալ, դեղատար,
Վարդ եւ Շուշան հիւսէ պսակ, կրկնաչար ։
Ծընեալ ի լոյս՝ թագաւորին Անդրանիկ,
Շեղայր շողայր Սանատրուկին Արքունիք,
Բազմականին կայթ խրախճան, բաժակք լիք,
Պար նաժշտաց փունջ փունջ կապեն սարդենիք ։
Ցնծայր Արքայն՝ ընդ գեղ տիպար, սնորալին,
Վարդեան յայտից՝ շողք կաթէին, արփայլին,
Ականողիք՝ բոց աստեղաց կամարին,
Ծփայր ծածան՝ ճաճանչ դիմակ պատկերին ։
Գան յարքունուստ՝ աւետաբերք, լրաբերք,
Սփռել փոյթ փոյթ՝ շողոյն շանթել՝ շուշաբերք,

Ցաւիանց ծագաց, դալով դային սիրոյ բերք,
Զօն նուիրաց՝ յանուշունըս խնկաբերք,
Ցահել տիոց Մանկանն խարտեաշ, դանգրահեր,
Փունջք ոսկեհերք, ի ծամակալս վարսք բաշխեր,
Ոսկերեհեղ մահճակալաց մարգարտայեռ,
Կանանոցին կերպաս չըղարք՝ ծածկանէր,
Արքահայրն զեղոյն ի տարփ՝ ակնածալիս,
Իբր թագ գլխոյն՝ շաղկապ չրթանց, բրգաց նիշ,
Քաղցըր թոյրը նորա աչաց զիրգն բամբիշ,
Քան մատանւոյն, չոզ չափիւղայն՝ յայտից պիշ
Ընդ ցայտ դիմաց, ոսկեփողփող գեղ սիրուն,
Փառապարդէր՝ բարք յաղաւնին, քաղցրաստուն,
Մրքան, մարմին՝ ձիւն մարմարեայ, փափկասուն,
Նոյն՝ եւ հոգին, նըշոյլ չողէր՝ Զուարթնոցն։
Ցետ Մայրենին՝ սիրոյն մաքուր ջամբ կաթին,
Մինչդեռ, խայտար ի գեղ հասակ, նազելին,
Հասակաչափ, բակ բոլորել՝ բաժակին,
Սէք Արքայից՝ ի հեշտ հանդչէր, Հարանածուին
Նոր այլ՝ ծնող, ի Բրիստոս, Թագէին,
Մինչ՝ առ քամեաց անունդ առատ, սիւք Հոգին,
Երկնաւորին խաղաց ի ծոց՝ սէրարփին,
Զէր այլ զսպէր՝ բոցոյն զամբար, դրուանին,
Հրոյն յերկինից, խարուկել սիրտ՝ տապ Ջերմին,
Ի նոյն՝ մոխրէր Թառամելեաց դալարին,
Զերթ մի փիւնիկ՝ յամիւն մոխրոյն, նորածին,
Ճահր աւաւռներ ի Թեւս Թեթեւս, յարծուէնին։
Ցարկ պալատին Թոյրը նըմա, բանա մըթին,
Ասպարանջանք՝ ծանր քան զանուր երկաթին,
Զօրձք ծիրանի, խայթ էր մարմնոյն, վշտագին,
Ա՛ռ ոտն կոխէր օղեակ մանեակ, լար ոսկին։
Ասյծք հրապոյրք, ստեպ քընքշանք, սիրահար,
Ծնեղական խանդաղատանք, խանդահար,
Սպառնալեաց, սաստ Հայրենին, չանթահար,
Ցոչինչ գրէր, բնաւըն կոխէր, ոտնահար։
Ընդ արքունին, խառն խռովեալ՝ կանանին,
Հայր ընդ որդւոյն, յար ի պայքար գուպարին,
Ցոյս ակնկալ՝ ի սպառ հաւատ, ծընողին,
Սէրըն փափուկ՝ ի խեռ փոխէր, գաղանին։
Նոր մի տեսիլ՝ դիմհար կրից ասպարէզ,

Զետես աշխարհ բռնութեամբ՝ զայս կրկէս,
Աղէտալեաց՝ Թոյր տեսարան, սուգ հանդէս,
Հայր՝ առ որդի, առելութիւն մի՝ այսպէս։
Սէք դիմացք՝ մթացեալք խոր ի խաւար,
Որ՝ գալ էլոյս, ծնունդ յաշխարհ՝ էր պատճառ,
Կենաց արիւնն՝ կնքէր վէրս, չանթահար,
Որ՝ սիրտ կեանցն, բաւէ բուժել, դիմահար։
Ցայս՝ զոգեակիր, կոյսն սիրավառ՝ Անմահին,
Ցաչս թշնամւոյ՝ մատըն լինի, յիւր մարմին,
Ընդ ըզյս կենաց՝ մահ փոխանցէ, զառնադին,
Տանի չղթայս, համբուրէ սուրն, խնդագին։
Այն ինչ՝ ծագէր, այգըն Թալուկ, բօթաբեր,
Հօրըն ըղձի, ծարաւ յագուրդ, անդ՝ յագէր,
Վաչա մի դահճաց, վազ վազ ճեպէր, յառաջէր,
Շուինդ զինուց՝ դրունս բանային ճըռընչէր։
Ճոճան ճայթեն հրաճոճակք, նետահար,
Շուրջ դան չարին սուսերամերկք, չանթահար,
Գիրգըն կուսան ընդ քարշ ածեն, բռնահար,
Շուշանն ծաղիկ՝ ճմեալ կոխէր, ոտնահար։
Ցառաջս երկու, կարգ կարգ չարին, իբր բանակ,
Առեալ ի բակ՝ գառնըն զանմեղ, ամրափակ,
Ի ճիւն մարմին, տալ մահացուն՝ սուր դաշնակ,
Ֆամել ծըծել՝ զարիւն անմեղ, իբր վիրապ։
Տարաւ նետից տեղայր դիպէր, կարկտաբար,
Հաստ յաղեղանց Թռչին կապարճք, սրածայր,
Կարծես, խըմն՝ տէգք խնայեն, զեղն ախպար,
Փոխան կուսին, մեռն չամիրեն՝ այր զիրեար։
Նա՝ իբր կաղնի, կայր նշաւակ, բիւր նետից,
Ֆայլս յառաջէր՝ մօտ ի բերան երկսայրից,
Զերթ ձիւնաթոյր՝ շուշան ի Թաւ, խոտ Թփից,
Բարձըր շողայր, գեռ՝ անմերձելին Թագ ծայրից։
Տիգաց կարկուտ, գոգ, Թերթ վարդից՝ հաւաքէր,
Սէք մանիչակք, ի սէր Արիւն՝ հառաչէր,
Մահն կենսառիթ, առ տենչ սիրոյն, մօտ ձայներ,
Որ՝ քան բիւր կեանս, սրտին յագուրդ, պատկեր։
Անդ՝ մի պատք, շէշտին հարուած՝ հուպ Թռեաւ,
Տաղտուկ կենաց, մարմնոյ բեռին՝ ետ զրաւ,
Գալ համբուրել՝ զիրգ կող Կուսին, յոյժ անճկաւ,
Ի լոզ արեան՝ գետք ողողեն, դաշտս Թաթաւ։

Կերպաս ծիրանք, բոսորագանգք, թաթախեալ,
Հոլաց Շուշան՝ ի մէջ վարդից, կէս թաղեալ,
Բլբուլնք քնքոյշք, իբր կենդանին՝ ցոլացեալ,
Զոյգ յԱնուշն՝ Սանդուխ ի վեր՝ թեւարկեալ
Ըմբիշ, բամբիշ, որ՝ նախ թաթխեաց Հայ գետին,
Նոր մրցական՝ բաց զԱրծուաթեւն, Սուրբ Խաչին,
Ցաղթահարեալ փախուկ ճեռամբ, կանացին,
կանգնեաց Դրօշ՝ Սուրբ Ցաղթանակն, զառաջին,

Ով Սուրբդ Թադէ վերածնող Հայ Ազգին,
Երկանց ծնունդ, երախայրիք՝ Հայուհին,
Վկայ նախկին, Տունկ ճեռնասուն՝ քրտանց գին,
Ահա, այսօր կանխապատուէ, ընծային։
Սրդեօք, առ այս՝ խնդամ, թէ՝ լաց, խանդ կրկին,
Խնդամ, քանզի, յերկինս թռեաւ կոյս Հոգին,
Լամ, եւ ընդէ՞ր, զի, իբրեն նըմա թաւեցին,
Լաս եւ առ ինչ, զի դասալիք դեռ լիցին։

Ո՞վ գեղեցիկդ ի կանայս՝ փայլ Աղաւնի,
Զի՞արդ, թռեար յափանցս, ի ծագ եթերի,
Մեք՝ Քո եղբարք՝ ցօրքան յաստխս, կենդանի՛,
Օ՛ն, թէ՝ գեղոյդ մոռանայցեմք, Արփենի՛։

ԵՐԳՈՒԱԾ ԵՐԿՈՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ
ՓԱՅԼԻՔ ՆԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ
ՎԱՐԴԵՆՈՒՀԻՈՅՆ ԴՍՏԵՐ ՄԵՏԻՆ ՎԱՐԴԱՆԱՅ
Ի ԴԻՄՍ ՊԱՐԿԵՇՏԱՍՈՒՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ

Գ Ն Ա Ր Ե Ր Գ Ա Կ

Ի բոյոս ծաղկաճեմ, ճեմելով ծփիմ,
Բոսոր եւ քրքում՝ մարգաց Հանդիպիմ,
Ա՛հ, առ մին՝ յարիմ, ո՛չ ընդ մին՝ հաճիմ,
Համեստ ծիրանւոյն՝ ի խնդիր յածիմ։
Ի բոյոս ծաղկանց, թէ՝ ո՛ր վառվըռուն,
Շուշան մանիշակ, հովտաց Թրթռուն,

Մի՛ ակնապարար, խայտայր կայտռուն,
Ոյր՝ ի զով, հանդչիմ, թերթաբաց վարդոյն։
Ճպռանց պարախումբք, կայտառն երգեցիկ,
Տատրակ, Աղաւնին, երկուքն գեղեցիկ,
Այլ՝ ո՛ւր, կենացս սիւք՝ խօսնակըդ Հաւիկ,
Ընդ ցօղոյն զեփիւռ՝ սուլելդ դայլայլիկ։
Ի պար նաժշտաց, գեղուն կուսանաց,
Մէն մի՝ առտեղունք, երկնի կամարաց,
Թռղ, զարեւ, լուսնեակ՝ ցուրտն, ջերմին աղեաց,
Մի, իմ Արուսեակ, լոյս ականդղեաց։
Դաս դաս օրիորդք, այլ՝ բարք, այլ՝ դիմակ,
Պճնեալք վառ ի վառ, զոչոտիչք փայլակ,
Հեռի պճնասէրն, ճամուկ եւ խառնակ,
Վարդենուհւոյն՝ ո՛ւր, նման բարուենակ։
Վարդենի Անուն՝ ոյր, թերթք կազմեն վարդ,
Սրարած աղնիւ, հիւսուած անբաղդատ,
Բոյս չնաչխարհիկ, դարսլասին շուք զարդ,
Բարքըն անըսպիւտ, քաղցուն եւ զուարթ։
Տարեաց նոր գարնան, վարդըն՝ լրաբեր,
Գեղանի աւուրց գուշակ՝ բարեբեր,
Ոնէր նախանձորդ սոխակն՝ չուղարեր,
Փաղաքուշ վարդին՝ հիւծեալ ըսպասէր։
Իբր զոյդ ամոլք՝ կիւց կեան, թարշամին,
Արդարոց Հանդոյն՝ ծլին, թառամին,
Ի սիւք Անհահին՝ չնչեալ Սէրարփին,
Զուարթնոց Հոդի՝ խայտան ի մարմին։

Զքնաղագեղն՝ ի պար կուսից, նազելի,
Շուշան՝ ճայնեալ, փափկամարմին, վարդենի,
Ի շող հոգւոյն, եւ գեղ մարմնոյն, արփենի,
Ի փայլս կրկին՝ նախանձորդաց՝ հայելի։
Աղու աչքկունք, յոնք աղեղնեայ՝ բըբակին,
Այտք՝ շող ի շող, բոց աստեղաց կամարին,
Ներքին ոգւոյն, գեղ անդրադարձ՝ դիմակին,
Շանթ հրաչէկ՝ արտաքայլեն Տաճարին։
Մինչ՝ քօղագարդ, Հարսըն ի շուք, հոլանի,
Թագ պարծանաց, զարդ դարպասին Վասգէնի,
Վեհ թագադիր, ի գահ բազմեալ՝ Դքսուհի,
Փառապարդէր զազարուժըն Իշխանի։
Մերթ՝ Քրիստոս, ի սէր ողջոյն՝ ծփայիք,

Ուխտադրուժ, միոյն լինել՝ դասալիք,
Ի բանտ փոխեր, պալատ սրահ, արքունիք,
Կոխան ճմլեր, շուշանագեղ վարդն ծաղիկ։
Աստեղաթեան, խեռ մախանաց՝ նշաւակ,
Փոխան ծիրան, ապարանքանք, լար մանեակ,
Ցանուր երկաթ, օղ ի պարան, ամրափակ,
Պիրկ ի շղթայս՝ հեծէր հծծէր, Աղաւնեակ։
Մամիկոնին նորատունկ ճիւռ ողկուղի,
Ճմլեալ թաթխի՝ ի լող արեանն՝ հնճանի,
Վարդք վաղթարշամք, բաց, դեռաբաց, ի թըփի,
Հայր ընդ որդի՝ մի ղոյդ զանգին, ծիրանի։

Անճնեայք գեղունք, մարմին երկու, երկտրեակ,
Ծնող, ծնունդ՝ ի սէր շղթայն, կից հոգեակ,
ՅԱրեանց քամեն՝ փրփրադէզ նոր քաժակ,
Սիրոյն ծորեալ յաղբերականց, անապակ։
Դեռ, կենդանին՝ պատեն մարմինք՝ ըսպիս բիւր,
Մինչ՝ աչք կըկոցք, վարդիկ բարդեն՝ վէրք ըսփիւռ,
Զինչ՝ այդ ցօլմունք, արիւնացայտք, ցօղաթոյր,
Բայց, թէ՝ ներկել, բոսոր զանգել, թագ եւ խոյր։
Վարդան, Վարդէն, ծիրանածինք, համարիւն,
Զոյգ Տատրակաց՝ նուէր կանխեալք, Սեղանոյն,
Ճեպեն պարեն ի դաշտ ծաղկանց, քրքմագոյն,
Զորձք եւ շըղարք թացեալք թաթախ, գունդգոյն։
Երկրաւորք՝ յահճիս ի ցայտն՝ կարմրորակ,
Երկնապարիկք՝ քիմք ի համբոյր, մատն ի ճաշակ,
Պարք երամից՝ մրցանակաց գումարտակ,
Մամիկոնեան գերդաստանին՝ յաղթանակ։
Որք՝ թեւ առ թեւ, ի ճահր խաղան՝ կէտ յուղին,
Մի յետ միոյ՝ հովտէս չուեալ ի յերկին,
Ցաստղակաճառն՝ մի մի վայրկեակ պսակին,
Օ՜ն, Պահլաւին՝ մինէ գրոհք՝ ըսպառին։
Ո՛չ ո՛չ, այն չինք, կարմիր կաթիլք, որ՝ ցայտեան,
Ի սէր փեսայն՝ շար հետ միոյ, կաթեցան,
Մէն մի Զմրուխտ, յակինթ գոհարք՝ չարեցան,
Նարօտք թագից անդ՝ փայլըզփայլ չողացան։

ԵՐԳՈՒԱԾ ԵՐԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՀԱՆԴԻՍ ՇԱՀԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՎԱՀԱՆԱՅ ԳՈՂԹՆԱՑԻՈՅՆ

ԹՆԱՐԵՐԳԱԿ

Նոր Նոր Մուսայք, ընծայաբերք դան Հայկայ,
Ընդ գողտրական ցաւերժահարսանց՝ Պար գողթայ,
Իշխօղ Դողթնաց՝ Իշխանաձնոյն Վահանայ,
Զարժանին փառս՝ երգել ի լարս տասնաղեայ,
Կամարարական Պայազատին Պարոնակ,
Զարմանալի իմն ընձիւղէ՝ բարուրնակ,
Քառաթեւին՝ պարզեալ զԱրծուին Դրօշակ,
Ցատեղունըս ի վեր՝ տանի, յաղթանակ։
Ցալեացն չառաչ, կռուան կոհակք՝ նա կուշտ տայ,
Ի շանթ մրըրկին, խառան մարտին՝ կուրծ հսկայ,
Քամահէ մահ, համբուրէ սուր, յաչս հրաչեայ,
Խաղայ արձակ՝ կէտ յարչաւին, սիրտ յարեայ։
Նիւթականիս խորչակս խորչից՝ գայ գընայ,
Ցարձանաւորս՝ ժայռ մի կառեալ, ծովամիներայ,
Բիւրուց բովուց յածեալ ընդ մէջ, յառօրեայ,
Նպատակէն՝ քայլ յետ առալ, չըխաղայ։

Ի տիս խարտեաշ՝ դէտ գանգրահեր, անգըրդիռ,
Բռնակալաց ընդ բուռն բռանց՝ պարտակիր,
Ցախուռնս օտար, գերի վարեալ, տարագիր,
Ցանուր լծոյն՝ ընդ բեռ հեծէր, բռնակիր։
Անդ՝ բիբ յականն, ի սուր սատիկ կորովոյն,
Անց խորամուխ՝ վըհից խորոց հանճարոյն,
Անցեալ, բազմէր՝ Դիւնասլետ Արքունեաց,
Ի բան ի գիր՝ սրտից իշխէ, գերագոյն։
Մերթ՝ հետամուտ Մրցականին, ի հանդէս,
Ի լոզ մարտից, կրթանս վարժից՝ յասպարէզ,
Պետ ըսպայից, Տէր Աշխարհին, գանձս ի դէզ,
Հայրաժառանգն՝ բազմէր ի գահ, քաջասլէս։
Տիրէր երկրին, ո՛չ յուժ գինուն, չողչողուն,
Նա՝ խորագետ, փորձ հանճարոյն, դէտ արթուն,

Կանոն բարուց, ի սանձ չափոյս, իմաստուն,
Հայր յորջորջէր, իշխան իշխող, Դիւցազուն։
Մերթ՝ սիրատարփ ճգնականին, ձիւնափայլ,
Ի դիրկս պահոց, կեանս խստակրօն, մաքրափայլ,
Վարս ճգնասուն՝ չողայր շուշան, փայլ ի փայլ,
Խնկոց Նարդեանց՝ բուրէր ըզհոտ, սրբափայլ։
Նա՝ անճառեալ Շահատակացն, անվեհեր,
Ծովտիս հողմոց, հրոյն սրոյն՝ անյերեր,
Սէր յԱնմահին՝ ցայտից յարեան՝ գետս թափէր,
Վկայական, մահու համբոյր՝ կեանս կնքէր։

Սակէս, խառնեալ թագազարմից վեհադոյն,
Հրաշապատում՝ վէպս նիւթէ, բարձրագոյն,
Նոր նոր ճառից անճառելեաց, դերագոյն,
Երգահանից՝ տայ պեղդեղել, նորագոյն։
Արտաքնացըն՝ բանք սահեծիչք՝ անոտեաց,
Երաժշտաց լարք չըբաւեն՝ երգելեաց,
Պատրել, քան թէ՝ ճառել թուի, յարժանեաց,
Թոզ, լռեսցեն ձայնք խախուսիկք, թելք աղեաց։
Յակճիռս ըմբշին՝ բամբռահարք, երգահան,
Զայն դաշնակի՝ լար Ստեղի՝ յերգարան,
Թագ հիւսեցին, յանմահ ճակատն, յաղթական,
Շահիւղայից ի չար ականց, չողանման։
Զայն յերգեցիկ՝ ըզմայլելեաց սուրբ նուագ,
Թէք թէք մատանց, յերկր լարից, նուրբ դաշնակ,
Փախուին զաւէշտ՝ երգեսցեն եւ յայս նուագ,
Պերճ իշխանիս՝ Տեառընդ զողթաց, զոլիս հոչակ։
Խորհրդաւոր Անուանն՝ եւ բաղդն՝ հառակիր,
Ի լաստ լանջիդ, վահան յոսոյն՝ զինակիր,
Վարդն վահանայ՝ նիզակակից, զուգակիր,
Յաւարայրին՝ Մրցելոցն յետ, խոյացիր։

Ա՛յլ, Դու՛ միայն, վէհդ ի կանայս՝ կոյս կուսան,՝
Երկասիրիս՝ ի Շար երգոց, մինչ՝ ի վահան,
Յարդ՝ լինէ կացէր, յալ օժանդակ, օգնական,
Կեցցիր յաւէրժ, ի գով փառացդ՝ երգք Համայն։

ԵՐԳՈՒՄԱԾ ԶՈՐԲԵՔՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ
ԱՐՁԱՆԱԿԱՆՔ ՅԱՒԻՐԺԻՑ
ՀԱՅԿԵԱՆ ՏԱՍՆԱՂԵԱՆ ՔՆԱՐԻՆ
ՊՍԱԿ Ի ԾՈՒՔ
ԱԶՆՈՒԱԶԱՐՄ ՏԻԶԵՑԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻՆ
ԵՐԳՈՑ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԵԱԽԵՐԳԱՆՔ

Զայն Արճագանգք՝ Հին Յաւերժից Հայազգին,
Եդեմական Դրանց փակել՝ Դրախտին,
Ցերեր աղեաց, Թելք Ճըգընչեն կիթառին,
Թէք Թէք Հնչել Հայկական բամբռ Տասնաղին։
Ցետ նաւական, խոնջ եւ խողնջ լաստ Նոյին,
Ցերկաթել անդ՝ ի ծագ Աւազ Մասիսին,
Ի սարս կոչիւռ, յեց իջանել՝ Հրուանդին,
Դեռ արճագանգք՝ չառին Հանգոյց ի Հունին։
Անցեալ փառաց՝ մանրուկք բեկորք նաւակին,
Ծփել յալիս՝ եւ ձեռն ի ծնօտ, նաւաստին,
Ա՛ռ կուշտ ոնար՝ խորտակ ըզնար, տխրագին,
Գամ տարփողել՝ Հայահանդէս Դարս նախկին։

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Հայկ Ցաղեղէն ընդ չեչտ թռչել՝ կապարճին,
Ի չափ սառուար՝ կուրծ լայնանիստ լանջ բելին,
Մինչ՝ ըզգեստներ՝ Մահայն բլուր Հակային,
Նախկին ձայն էր՝ Սա՛ Հայկեան մեր Քընարին։
Արամ, Պարոյր՝ նոր Հիմնադիրք Նինուէին,
Վահագն, Վահէ, Տիրան, Տիգրան, Անուանին,
Որ՝ հրաշէկ, ի չանթ պողպատ Միսայրին,
Ջերթ Հերակլէս՝ զաշխարհ հիմանց սարսեցին։

Հայտակն Արայ՝ չողուն ի գեղ տիպարին,
Ա.յտից նիշ նիշ, բըբաց պիշ պիշ դիտակին,
Ընդ վառ ի վառ կորով ոգւոյն, առնացին,
Սեղն Շամիրամ՝ կարդայր ի դաշտ՝ Արեսին։

ԵՐԳ Բ.

Զարմանալին Զարմայր՝ հուժկու զարկ բազկին,
Ցերկաթագամ տախտակ կրծոցն, ընդ ոգին,
Աղեքսանդրին՝ ձայն տալ դուալար, ի մարտին,
Լարին երկրորդ՝ Թել դաշնակէր, գեղգեղին։
Սեղ Սիսակեանց, գոռ Տիտանեանց՝ Դար ոսկին,
Որք՝ լանջալանջք, գօտեկռուին շամիրէին,
Լեռինք շարժունք, ի գալ ձեռնարկ՝ գուպարին,
Վհից վախըս, Թինդըս առեալ, սարսեցին։
Ահեղ հսկայք, կորիւն առիւծք, ամեհին,
Հայկազունին նորոյ գահուն՝ հիմն արկին,
Ի լանջ կորով՝ յընդհարկանել Սեաւ Պարսկին,
Մտեռյն զաղխըս յատիտենից՝ կարդացին։

ԵՐԳ Գ.

Եւրակիկլեան ալեաց սանձել՝ Հրոսակին,
Դարուն զեփիւռ, անոյշք եթերք շնչեցին,
Ի դահ բազմել՝ խաղաղասէրն Աբգարին,
Լարին երրորդ՝ Թելն անուշէր, հեչա սրտին։
Ոտ Յանդնդոց ի լոյս ջահել՝ Պահլաւին,
Անդ՝ հալածէր Թանճուն մռայլ, Դից՝ սմլին,
Ա.յրարատին հանդիպակաց ի Հովտին,
Ա.յլ համբառնայր՝ չող կաթ Մասիս, էջմիածին։
Նոր էջք Դարուց, աշխարհամբաւ հնչեցին,
Հոխոխմանց բոյլք Ատեղաց կուսանին,
Զանգել ի շաղ՝ բոսոր արեանց Հայ գետին,
Կրօնին Սրբոյ՝ կոթող անմահ կանգնեցին։

ԵՐԳ Դ.

Քառեակ Թելին արճագանգք են՝ Քընարին,
Հայահանդէս՝ Բագրատունեաց Թագ Զարմին,
Միլ Բիւրոտեան, Տոհմ Պայազատ Ակմբին,
Արութեանց վէպք՝ յաչխարհալուր Թեւս Թռչին։
Ա.ւագորեարն, նոր նախարարք բոլորին,
Տրդատ, Մ.իհրդատ, Թագադիրք՝ կան յարշաւին,
Բաղուկ ձգեալ, Հայոն լայնեն լար բաժին,
Անմահացա՛ւ, ի ծագս ծաւալ՝ փառք Հայկին։
Սուրէն, Խորէն՝ կառոյցք կառկառք, ահագին,
Վահան, Մուշէղ, նոր Ա.ժդահակք՝ վիթխարին,
Ջերմ երկնուղէշ, յաղթ կաղամախք, ծեր Մասիսին,
Անդրադարձեն հուն Ցաւերժից կիթառին։

ԵՐԳ Ե.

Բամբռւռ հնչեն Արշակունոյն Դարք Թագին,
Որ՝ զԱրտաշէս, եւ վաղարշակ երկնեցին,
Հսկայ Ծնունդք, նոր Ա.քիւլէսք Հայազին,
Արձանագրեն ի վէպս դրուագ՝ պերճելին։
Հնգից Թելին դաշնակք՝ փառօք պսակին,
Քաջալանջաց՝ Մրցականօք վարդանին,
Որ՝ լոյղ յարեան, բիւրըս Սեւից մխեցին,
Անյաղթելիք՝ սիւն չարեցան, Շաւարշին։
Կայտառ կիթառն նուագ ի կայթ Ցաւերժին,
Դիւցազներգու, գողտր մատին, ասա՝ Թելք կտրին,
Ա.ատի եւ անդր՝ երգելեաց ձայնք, սըգալին,
Կայլակք աշաց, զարկ երակաց՝ Ողբերգուին։

ԵՐԳ Զ.

Վեցնեակ Թելին, ի բաբախէլն՝ Տասնաղեան,
Հայկին երկիր, այլ յեղափոխ՝ առ չըքան,
Ցօրմէ հետէ, սիրտ, սէր՝ երկմիտ կխեցան,
Քաջալեղանց՝ անդ, Թեւք Թուլեալ, ձեռք լքան,
Քակտել Ազգին՝ եւ սէր տապաստ, կարգք կոխան,

Ջեռք օժանդակք՝ վոխան գրկել Թագն Հայկեան,
Բեռն Հայրենյոյն, ծանրեն զանուրն երկաթեան,
Հայոց գարուն՝ հոլով յանուոյն՝ ճըռընչան ։
Արշակունի վառք Թագին, անդ՝ կասպեցան,
Խանծիլ գեղոյն՝ օդ հորիզոնք մթացան,
Սմբատ, Աշոտ, յառյգ ոգիս, թէ՝ խայտան,
Հաղիւ, բաւեն պահել ի ծոց՝ Հայաստան ։

ԵՐԳ Է.

Եօթանց լարին յարձագանգելն՝ Հայաձայն,
Տըխուր յիշեն զանցից նշմարս, Հնութեան,
Շահաբաստից յասպատակել՝ հրահրան,
Անդ՝ առաքուր Դրախտ Հայկին, քանդ կործան։
Ջեռք նետաձիգք, սեւ խուժադուժք Արաբիան,
Հեղհեղ թափել՝ նախճիռ արեանց գետք խաղան,
Ընդ սեաւ Մարախ, ջոկ գազանին խառն վխտան,
Նոր դիրք դարուց՝ ճմեռք սառոյցք սպառնան։
Գուրգէն, Վահրամ՝ անճնիւր ի տէգն ապաստան,
Վահան, Աշոտ չհատակեն՝ քաջարեայն,
Մի ճեռք, երկու՝ զուգից անջատ, եւ բաժան,
Իրրու, բաւեն, բիւր հաղարին՝ յանդիման ։

ԵՐԳ Ը.

Ոսթից Թելից լար՝ աստ հեծէ, տխրաձայն,
Բագրատունեայն՝ դարք անամորք վոյթ վախեան,
Թագաժառանգք, թէ՝ քաջք ի գահ բազմեցան,
Նախկին, վերջին, Ցարքայս Գագիկ՝ յանդեցան։
Մառք աննեցուկք՝ զի՞արդ բռանց բաւական,
Ցակաստանի՝ միշտ յերերի՝ զերթ եղեգան,
Երբ՝ նախարարք՝ գետոց պատուարք՝ քանդեցան,
Հեռ նախանձուն մխալ՝ եւ վառք յեռնեցան։
Համբաւատենչ ասագ Անէյն, վառս յանկման,
Փոշի ընդ հող, եւ Թագք Հայուն խառնեցան,
Սուգ յիշատակ դառն Ողբալեաց տխրութեան,
Դերխուզ՝ բեկորք, ցարդ, վկայեալք՝ վկայք կան։

ԵՐԳ Թ.

Ինննեակ Թելին լար՝ այլ իմն տայ արձագան,
Փոքրուն Հայոց լարաբաժնին, կիլիկիան,
Ուժգին հուժկու, թէ՝ ըզգետնի եւ որքան,
Դարձեալ յառնէ, Հայրենասէրք, թէ՝ ճեռն տան։
Կրկին Լեւոնք՝ վայրագք վագերք, Ռուբինեան,
Աչխարհակուլ չահատակեն, ասպետան,
Թէ՝ անկան, այլ՝ յամիւն ոսկերց, միշտ կենդան,
Դրօշք կարմիրք այերս ի գոդ, ծալք ծփան ։
Ոստնուլ՝ ցանցէ, Պայազատին Լեւոնեան,
Ի ծագ բերդից, նոր արծուանիշք խոյանան,
Թագ, գահ կործան՝ վերականգնին, յաղթական,
Մինչ՝ ճմեռնոյն, կանխել կոխել, Հայաստան ։

ԵՐԳ Ժ.

Թելն Տաճաղին՝ տասանց չարին, տղրաձայն,
Համայնակուլ մըթէ փակէ, Հայաստան ,
Ո՛չ Թագադիր, ո՛չ Սրծազարմին՝ ի ծըփան,
Կոյտ աւերաց, փլատակաց դէզ դիզան ։
Թագք, եւ գահոյք՝ տապալ տապատ, ցիրուցան,
Անցք ատաւերի՝ Անցելոյն նիշ տան նըշան,
Դարք ներկայում՝ խոմբ ասագից, ծովակնայն ,
Եւ Ալաճոյն՝ բընաւ եւ այլ՝ յոյս բառնան ։
Անիւք սայլին խորտակ, դանդաղ՝ ի չրջան,
Մարմին մերկ, ցուրտ, ուր, ջերմ՝ ոգիք՝ Հայկական,
Սահին, ուռչին յանդուռնդ ի հուն, խոր մըթան,
Ցաւիտենին՝ Ջայն Ցաւերժին Սրծազան ։

ՎԵՐՋՆՈՏՔ

Մէն մի՝ Թելից չարժել լարիս՝ Տաճաղեան,
Սիրաք Ազգասէրք՝ դիտեն եւ եթ՝ գինչ ըզգան,
Խանդք գիմնհարք՝ նոր յասպարէզ, խառն կարդան,
Աստ, մաքառի Ցանկականն՝ ընդ Ցասմնական ։
Իսկ, որ՝ ի ճայն Հայ կիթառիս՝ յերգարան,

Հանդիսացեալ՝ ցարդ, յանըղգայս, իբր արձան,
Անդամք միտեալք՝ բեռըն մարմնոյն, յաւելան,
Իցիւ, կարին, խոխ ճարակ, խուրձ դիզան։
Բայց, երկասէր երգահանին՝ քիրան եւ ջան,
Հիւծել զոգին եւ ըսպառել, ցարդ՝ այնքան,
Հայրենասէր ջերմել զաղիս, չէր՝ վարձկան,
Սառս կակղել եւ քիրան սրբել՝ սակ արկ միայն։
Այլ, թէ՝ մաշեալ զանձըն, սարդի իբր ոստայն,
Վրէպ յոտոյն՝ եղ նա թագուր, ձեռնունայն,
Ժամանակին, ցանգ կալ պատկառ՝ երդ սահման,
Չի, անցք տարեաց՝ հալեն տաշեն սիրտ վիմեան։

ՈՒՂԵՐՁ

Ընդ Միհր անուն՝ թռիչ հասեալ, սոսիւն սին,
Թէ կոծ օգոց, բուք հողմավար, ստուերին,
Այլ մինչ, յայս ձայն՝ անցք Դիւցազանց նորոգին,
Անդ՝ ցուրտք ոսկերք, զարթեան յարեան, վերստին։
Միհրանք Միհրանք՝ զուգից անուն, չանթք բոմբիւն,
Սիսակք, Տիտանք՝ իրանք հսկայք, քաջազուն,
Պարթեւազանց պարոյ խմբոյն՝ Դիւցազուն,
Արիք Արեաց՝ հծծեն եւ ընդ Հայ Անուն։
Եւ Սա՛ Տիւզեանն գոռ գրոհին՝ ժառանգաց,
Ընդ Հինաւուրց վառս, Զօն Մակդիր ժառանգաց,
Ցառիւն Հարցըն՝ ծընաւ ծլաւ, Քաջարեաց,
Դարաստանին, նոր մի պսակ պարծանաց։
Ընտրեալ Տոհմին՝ Օրհնեալ Արմատ, տոհմական,
Ցանդուստ ծագմանն՝ գեղուն Սաղարթք, Բիւրոստեան,
Ոյր՝ ճիւք զաւեշտք, յեց բիւր ծաղիկ, Աթբոսեան,
Ի չէկ որոյս, թագ բարդեցին, հասիք ծառան։
Սաղարթախիլ, թէ՝ վաղահատք, վարդք հատան,
Նոր այլ ընձուղք՝ գեղափթիթ, ուռճացան,
Որոյ նախկին՝ ի փայլ կրկին, մերս Միրան,
Ընդ հովանեաւ Այոյ Ջեռին՝ անասան։

Մթել՝ ի ծոց, գիսաւորին Յակովբայն,
Նշանաւոր՝ եւ կաց ի կայս, Աստղն Միրան,
Համաստեղին ֆ կարգ ներդաշնակ՝ ի չրջան,
Նոր յոյս, գեղ լոյս՝ Ագգիս ճօնէ, փսեթաջան։

Օրհնեալ ժամըն, բարեբաստիկ, անճկալի,
Որ դէռ խայտալն՝ առ զանթառամն սարդէնի,
Սիւք յեթերի, առեալ անուանդ՝ սէրարփի,
Յայտեաց սրտից, վառ խարոյկ խանձ, Հայրենի։
Երջանիկ օր, յոր՝ Դարպասիդ լոյս չղաղար,
Տանըն Տիւզեան, եւ այլ մի գարդ՝ ճոխացար,
Զակնկալեանն՝ յաւէտ, որքան խոստացար,
Ճոխ յարդասիս, ի բեղմ փարթամ՝ ծանրացար։
Բարեբաստիկ Արշալոյսդ՝ գինչ, ժամ էր,
Զոր՝ աչք տեսին, մինչ՝ քօղ ամպոց փարատէր,
Անդ՝ կեալդ չնչել՝ զարթոյց վառեաց խարոյկ ջեր,
Ցաղգայնոց ծոց՝ հոգի ազդեաց՝ հուր եւ սէր։

Բամբռական Թովիչք Թմբիրք գողտր լարից,
Ի գով վառացդ՝ մատունք հարցէն գուսանից,
Օրհնելոյդ յԱՅ՝ Տունկ ճեռասուն, Զօն երկնից,
Տիւզեանց Տոհմին, ճիւ բարեբեր, սլաղալից։
Կեցցէ՛ վառուն Ջահըդ կենաց յամս յամայր,
Կացցէ՛ անշէջ վեհդ Սեպուհ մեր Քաջայր,
Գրոյթ Զարմիդ՝ ծիլ ի ծաղիկ, ուռճացին,
Գեղ գեղ աւուրըք, յամըս չրջան յաւէրժին,

ԵՐԳՈՒԱԾ ՀՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԿՅՈՐԴ ՔԵՐԹՈՒԱԾՈՑՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՍԱՐԳՍԻ ՁՕՐԱՎԱՐԻՆ

ԻՇՈՒՔ ԴՐՈՒԱՏԻՍ

Ա.ՆՈՒԱՆԱԿԻՑ ՊԵՐՃԱՓԱՑԻ, ՍԵՊՈՒՀԻՆ

ՊՍԱԿ ՊԱՐԾԱՆԱՑ

ԱՋՆՈՒԱԶԱՐՄ ՊԱԼԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻՆ

ՆՈՒԷՐ

Մրցականաց՝ գեղգեղն հաջաց, յարճագանգել՝ քընարիս ,
Զոյգ եւ բոյդ փառք՝ դաշնակ համբոյր՝ անդրադարձեն կիթառիս,
Պայազատաց՝ ի Շար Տոհմէն ձգեալ զարմ ճեռ, գերունակ,
Սաղարթարձակ, նոր այլ ընձիւղ՝ փթթեալ ծլէր բարունակ,
Ընդ բնատուր ճօնից պարգեւ, ճոխ Դարպասիդ պերճ վսեմ,
Եւ փայլըզփայլ գեղարուեստին՝ առէր թռիչ, սիգաճեմ,
Գեղ Տաճարիդ՝ կայթուն կայտառ, չուրջ ծաւալել՝ ընորհք և չուք,
Եւ ձիր Հոգւոյդ բարեմասանց՝ նըշոյք ցոյտեն, գեղաշուք,
Սիրան այն քնքոյշ՝ ի չաղ գորով, զանգուած տոգոր, գթածուն,
Ափք լի եւ գոգք, առատաբաչխ գեղուն գառուն, թաթախիւն,
Որպէս ի խանթ՝ առ սէր կրօն, Անուանակցիդ զուգակիր,
Նոյն եւ ի տարփ՝ խանձ Ազգասէր՝ ի փոյթ յեռանդ, համակիր,

Ի սոյն յաւէլ՝ գեղարուեստին՝ փափուկ ճաշակ՝ Հոմերին,
կերտուածք Լհիւս, ի չափ դաշնակ, գիւտք եւ ձեռըն՝ Ճարտարին,
Հին Եփեսին բագին Մեհեան՝ զրգիռ չարժեալ ի պայքար,
Եօթանց առ Մին Հրաշալեացն՝ հուպ առ տարէր հաւասար,
Եկեղեցանին՝ ճիգըն ճարտար, քանդակ դրուագ կորընթին,
Կապտեալ բերէր ի Բուզանդիոն, առ կիրճ ծովակ Վոսփորին,

Զեռք եւ Մատունք՝ ճուլեն քերդեն նըկար տիպար, յերփըն ծիր,
Ցասուղակաճառն, զերթ չար ի չար՝ Համաստեղին դաշնակ դիր,
Ո՞ այն գծեաց Հրաշակերտն՝ կառոյց կաւկառ՝ Սմառնոց,
Առ վեհն յԱրքայս՝ Պալատ Դարպաս, բարձ արժանի՝ ի բազմոց,
Եւ թէ՝ Սմուրն ամրակառոյց, բարձրադիտակ յամպս հասոյց,
Հանգիստ հանգոյց՝ ժիր եւ քաջ Լոնջ Զօրականին՝ ձըմեռոց ,
Քանիօն, ծովուս ծեծեն փրփուրք՝ զերես եզեր Պոնտոսին,
Իբրու այն, թէ՝ գան ողջունել՝ սեգ Պատուանդանն Արքունին,
Շրջել Ազգաց՝ ծով ընդ ցամաք, ընդ վիթխարին՝ ակնարկեն,
Բէմելիել՝ Հայ Ճարտարին չուք չինուածոյն՝ փառս չանթեն,
Ցայս զուգընթաց, և փայլդ հոչակ, ընդ ջահդ կենաց, յաւերժին,
Ընդ յաղթ բրգանց ձիդ ընդհարեալ ի դարս յապայն, երգեսցին,

Կեցցէ՛, կացցէ՛ գեղապսակ Սարգիս Սեպուհն՝ մեր Քաջայր ,
Ազգիս պարծանք, չուք հովանին՝ Ազնիւ Ջարմիւն, յաս յաւայր,
Քանիօն, Ովկէան զեղուս զսփոմբք հանդրուանին ծովածոց,
Շուինդ Անուանդ միտամուխ թռիփունք թռիչն՝ ի Հայս ծոց,

ԵՐԳՈՒԱԾ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԿՅՈՐԴ ՔԵՐԹՈՒԱԾՈՅՆ

ՍՐԲՈՅՆ ՆԵՐՍԷՍԻ ՇՆՈՐՀԱԼԻՈՅՆ

Ի ՊԱՏԻՒ ԵՒ Ի ԾՈՒԿ

ՊԵՐՁԱՓԱՅԼ ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ ԳՐԻԳՈՐ ՄԵՊՈՒՀԻՆ

ՆՈՒԷՐ

Պահլաւունին Թոռունք Զարմին՝ լուսաբերին բոյս արմատ,
Հարցն յառաջնոյ՝ սերունդք սնեալք, կեցին կացին, պայազատ,
Ծորմէ առաւ եւ յորջյորջել՝ Ներսեսեանն Տոհմ ազատ,
Նախանձըմբեկ չաւղաց նախնեաց, անչէզ պահեալ՝ ըզհաւատ,
Բընոյ բունին փթթեալ ընձիւղ՝ յալ Օրհնելոյն՝ ժառանգաց,
Եւ Սա մերս այր, որ՝ ընդ Անուանն եւ Հարցն կոակ՝ ժառանգեաց,
Ծնօղ ծնունդ՝ համանըման, չուշանագնդ չողչողաց,
Ճոխացուցեալ փառս եւ համբաւ՝ Տանն հինաւուրց Հայազանց,
Ընդ վարս ամրիծ եւ բարս քաղցուն, ամոք ընտրել, ընտանին,
Եւ շուրջ աղանց տայ արձագան՝ չըռինդ հրչակ հանճարին,
Ի ճօն հոգւոյն՝ զորդ անկապուտ, բարեմասանց ընծին,
Ցաւել եւ շուք՝ բախփիւն բախտին՝ ի թեւ թռոյց, արծուէնին,

Եւ ո՛ այն, որ՝ հրաչակերտ ապարանից, ի հիւս իղարդ ճարտարեաց,
Որոց հիմանց սալ յատակին, ցծայր բարձուն՝ ձեռս կարկառեաց,
Լայնատարած թարձու որմոց, լայնարձակ այն միտք բաւեաց,
Անխոնջելին՝ ի ճիգն՝ ի չան որ առ տարաւ, պսակեաց ։
Բլուրք բարձունք Հելիկոնային եւ ծովափայք Նեղուցին,
Ճարտարաշէն վիմխառ բրգամբք, կորընթեան եւ կոթացին,
Սիւնք եւ կճեպք, գործք կոփածոյք՝ ճարտար ձեռին՝ փիւնիկին,
Գո՛ղ, բարձրուղէշ Մ՝այրից լիբան՝ ծայրք ծափ-ծափի ցնծացին,
Կոչտք, դաշտք տըխուր, կապուտ մերկուց, հին ամայի՝ Բիւզանդին,
Դորգք, եւ զօթացս արկեալ զանճամբ, նոր պատմուճան, փառացին,
Աչխարհաշէն փառս եւ համբաւ շողալ չանթել՝ Արքային,
Ընտիր քրմաց փափուկ ճաշակ Հայ ճարտարին՝ երգեցին։

Ո՛չինչ նուաղ՝ քան զայս պայծառ, հանդէս բանայ, գեղանին,
Ծնեալական այն գովքին գորով եւ սրտեսեր խանթ սրտին,
Ինամածու՝ յաչըս անքուն, անխոնջ հսկել՝ որդեկին,
Ի մարզս վարժից տալ ընտրանաւ՝ յոտըս դիտնոց, գովանին,
Որոց մէն մի՝ քաջի Հօրըն մշակութեամբ, ըստ կարգի,
Կազմեալք կերտեալք՝ յալային դարուց, ազգ եւ զաւակ՝ արժանի,
Գերդաստանին փառս յաւելուլ՝ ի զարդ ի շուք, հովանի՝
Հարց օրհնութեանց արժանացին, փառք պարծանաց հայրենի։
Ա՛ռ որ քանի՛, թէ՝ չան վաստակ, կայլակք քրտանց սղոցին,
Եւ գանձք ոսկւոյն լիաձեռնըն բաշխեալ սփռեալ, սպառին,
Զուրկել զաւակ՝ այրըս աւազ, Հայրենասանդ՝ սլահեստին,
Որոց գովեստ՝ առ ակն աղբիւր, վերադառնայ ծնողին։

Կեցցե՛ն յաւէրժ զաւեշտք կողերց գերդաստանին Ներսեսեան,
Ի գեղ ուղեշ, բարգաւաճան նորա թարմ տունկքն բիւրաստեան,
Իբր երկնաճեմ օդապարից՝ շար կաճառաց աստղեղեան,
Շուրջ ճախրեացե՛ն մի մի վայլք՝ ընդ հրաղագաթն Գրիգորեան։

ԵՐԳՈՒԱԾ ԵՕԹՆԵԻՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

ՀԱՐՍՆԵՐԳԱՆՔ

ԿԱՅՔՈՂԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԻՆ

Բընաւթեանն կապ՝ ի չար չաղկապ, գերուեալք,
Շաղ զանգեցան, չիհուր զուգից՝ ի գաշնակ,
Համատեղին աստեղատանն պարունակ,
Սէր չղթային զօղ հիւսեցին, ներդաշնակ։
Ընդ ծիրակաթէն՝ աղեղան լար, ծիրանին,
Գոյն գոյն յերանդ՝ ընդ քօղ հարսին՝ ըսքօղին,
Ցրտոյն ջերմին ի գալ հարցոյր՝ կայտառացին,
Անդք մարդաւայրք՝ կանանչազարդք, խայտառացին։
Սօխակք ի խանդ՝ սիրոյն սօղիկ, երգեցին,
Հօտք մայք մայել՝ եղնիկք եղնիկք կայտառեցին,
Օդապարից՝ ազգքն սեռ եւ ջոկ զաշանին,
Հլուք ի սէր՝ այրք առանձաւք, ձայնեցին։

Ո՛վ աչեր, դուռ չունէք կենդանաբար աչխարհի,
Գանձ անըսպառ, աղբիւր անհատ չընորհի,
Քեզ Գօս սաղարթ ծիլ ի ծաղիկ՝ տատանի,
Նոր նոր գարեպատ՝ ծովածաւալ ծածանի,

Բուսականին՝ այլ մի տարազ՝ ի զուգել,
Օդականին՝ ծընունդ տարբեր՝ ընդ գըգուել,
Ջեռնոց ընդ քարչ տըտամբք վարել, փաթուտել,
Լողից թեպուտք, թիակ թեւովք, թաւալել։
Որք՝ գողունի, ընդ գոդ երկրի, ապգք սեռին,
Ակլքն՝ յօդ արձակ, սերունդք սեռեալք, թափառին,
Տունկք պիշ ընդ պիշ՝ գլուխ կըքեալ, ուռճացին,
Ծառք առ կողիւք առեալ պատուաստ՝ սիգացին։
Բերոյ բեղմին նոր վայելից ըընութեան,
Ի խայծ քըմից նոր համեմից ճաշակ տան,
Ի, որք՝ բազմեալք, բազմոց ի բարձ, ծաղկաստան,
Եւ որք՝ պընուն տեսարանաց գեղչական։
Կէսք՝ ընդ ասնոյն, զեփիւռ ծըծեն, զովարճակ,
Ակլք՝ առ աղբերն զուտ պաղպաջուն, սառնորակ,
Գաղջ գարնայնոյն ջերմուկ ջերմին առ լճակ,
Պիշ ըզմայլին՝ յուզխնճաեմն ընդ վտակ։
Ի զով այգուն, թռչնակաց ասել ի սիւղել,
Ցերեկորին, յերըննոյն գարճ՝ բառաչել,
Ցամառայնոյն, տատրակաձրն զոզ չնչել,
Ջով գիշերոյն յօդաբացիկ՝ բարճ բազմել։
Սակէս, սերոյն՝ տեսք տեսարան, դիզադէզ,
Փափկութեանց զուգիս զեղուն ի ծոց, հրահեզ,
Նոր մղանաց խթան տուեալ՝ յասպարէզ,
Ի խանճ գրգիռ քայլըս դիւրեն ի կրկէս։

Ցայս սիրակայծ՝ բոցն ի բարճանց, Մխածին,
Խանդաղակաթ, էջ ի Պարտէզ Տարփածուին,
Շեչտ խոյացաւ ընդ հետ իւղոյ Հաբանածուին,
Խաղայր յոգի՝ ջահ տալ ջերմին,
Ո՛չ յանխորհուրդս, կապէր խորհուրդ Պահկին,
Ա՛ստ, օրհնութեանց առոգք առուք՝ ժողովին,
Երկնից պատմել՝ Հրաշակերտս Անճառին,
Ցերդ ի Սաղմոս՝ փառք առաքին Հաստողին։
Սա՛ ակն աղբիւր, սկզբնաւորք Մարդկութեան,
Ցոր՝ Քերթողաց յար լարք յեռուն նուիրական,

Թեզք յերիւրեալք՝ կայք Նուագեն, հրճուականք,
Թէ՝ մերթ, եւ լարք հառաչեցին ողբականք։

Ցայս մի խանդին, նախանձըմբեկ՝ երկւորիկ,
Օրիօրդն գիրգ եւ Պատանիս լուրջ կայտռիկ,
Սէր սլաքօք, սիրապատառք, խոց հոգիս,
Բոցավառեն մխորոյն զաճիւն, ի լուցիկս։
Հլու համբոյր, գլուխ կըքել՝ ամոլին,
Նարօտք թագից ոսկեփողփող, ցոլցոլին,
Ջիւնափայլըն խառնիլ Շուշան՝ ընդ Վարդին,
Ցերիներանգ եւ փայլք Պսակք՝ շողշողին։
Մէն մի կողերք, յեց բիւր ծաղիկ կողերին,
Բազմաբեղուն բոյլք բարդեսցեն զարգասին,
Հողս յարգաւանդ, հունձս կալեսցէն որայիս,
Ցորդւոց յորդիս տնկասաղարթք՝ ուռճացին,
Աբրահամեանն՝ արժանացեալ օրհնութեան,
Վայելեսցէն ի սէր Պսակ քաղցրութեան,
Որդւոց խմբակք՝ գումար պարուն՝ աստեղեան,
Շուրջ շաղասցին, բարգաւաճան, բիւրաստեան։
Մեք յանուշունս՝ խունկ առաքեմք, ջերմագին,
Ցսակի բուրվառս, առ Հայր կարդամք Անմահին,
Ո՛թէ՝ երկինք, զալ կարկառէր, հրճուագին,
Բարեբաստիկ ամք բոլորէր՝ յաւէրժին։
Աչխարհ լրիւ, ձոյլ ձեռագործք, գործք մատին,
Ցերկրի վրանս, բնաւ բնակք՝ հպատակին,
Որ՝ եւ որքան, գործէ՝ եւ միշտ առ բարին,
Կէս ասա, մերթ՝ անդ, Նա պըսակէ լիովին։

ՎԵՐՋԻՆ ԵՐԳՈՒԱԾ

ՈՂՔԵՐԳԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳԻՆ

ԵՒ ԱՅՍ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ՄԻ ՀԱՌԱՋ

ԴԱՄԲԱՆԱԿԱՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Ժըպլիտ լուսնեակն, վինչ՝ ծովակէն ել խոխոջ,
Հայլս յառաջէր՝ դաշտըս յանդուն, ճոռս խորոչ,
Ցորմէ հետէ, ի հիւ հրջէր՝ առանցքին,
Զետես զայն օր, ո՛չ մի գիշեր խիթալին ։
Բարճուն ի դէտ՝ մահուն վայրըս դիտել նիշ,
Կայր դող ի դող, սարսուռ պատէր, հայել սիշ ։
Էր սա՛ տըխուր, ամայի Դաշտ Ցաւայրին,
Հայոց Ջորակ, կից գերեզման—առեղին ։
Ուր, հինաւուրց ընդ կաղամախս, խորշամած,
Եւ ուռենիք՝ արտասուաթորք, ոստաքանց,
Դաշտին յըսփիւռ՝ խորտակք սեանց, կաչք՝ չէշտ կուռ,
Գետնայատակ, մեռելորդին, առաթուր ։
Կէսք՝ ի մագիլ, մահուն ծուղակս՝ ըմբռնեալ,
Ալյք՝ ի մանդաղ սուր գերանդին՝ թաւալեալ ։
Սայր յեղջերդ մեղջերուին՝ հալածեալ,
Ի ցուրտ քրտին, կնճիռ ճակատք՝ թարշամեալ ։
Մսեղինին շուք չինուածոյն՝ հարթ յատակ,
Գետ տաճարին դէզք դիզուածոյն՝ կապք՝ խորտակք,
Զարդուն վառաց կապտեալ մերկուց թաքթաքուր,
Շաղկապք շարից կապ քայքայեալք՝ մերկ թափուր,
Բարձի թողի՝ հարան առագաստ, մանկըտիք,
Եռան վիառան խուռն մարդակուռ բարեկիք ։
Անապատի հաւաքատանք բնակին,
Գիշերակերք ջոկք խայտացին գազանին ։
Մրցեալ մագլօք սուր ճիրանաւ մահագէն,
Ուտել մանրել՝ զաղջ մահացուին մարդկեղէն,

Ատ խառն ի կարդ, Հայ Դիւցազանց Մահարճան,
Անդ վիճակօրն՝ դանդաղ ի շարժ՝ որորան ։
Թագք, գահազուրկք, Արքատորդւոց խմբաշուք,
Եւ Պանդխտին՝ կոչտ դերեզման, գօս անշուք ։
Բլուրք լալեաց, վայրք ոսկերաց, տխրագին,
Փարթամ ազգատ՝ անդ, խառնըն ի շար յօրինին ։
Դաշտին յոլորտ, թաւալ ասպալ, փլածուք,
Կայծք կանդաղեալք, մարեալ ճրագք, չէզ չէն շուք,
Թուխք վարդենեաց՝ սաղարթախիխլք կողերին,
Ծառք ոստաքանցք՝ յանգուիթ յերկաթ խուժդուժին,
Ծաղկունք ծնգեալք, բիւրեղացեալք, վաղահատ,
Ոյր կէսն՝ խորշակ, այլն կէս՝ սառոյց հատ զարմատ,
Եղբարք, մի բարձս՝ ըզդ երիւղեակ, քոյր ընդ քոյր,
Կից աէր չղթայն, ձեռն ի՝ ձեռն դան՝ մահ համբոյր,
Եղնիկք, դաւնիք, մարք, մայք, անջատք խուսափին,
Ամլք սիրուն, լծոյն խորտակ՝ ողբակցին,
Վախճան նիհար ընդ եղեգանց՝ երերուն,
Եւ յաղթ կաղնիք, արմատաքի՝ խլըրտուն,
Ժայռք ահագինք՝ ըզվիմեամբ թաւալգլոր,
Բանակ կազմեալ, մի յետ միոյ՝ գետնավոր ։
Բազուկք՝ ատ դառն լացին, որք՝ այլ ո՛չ եւս են,
Սառուեր կաղնոյն, ո՛չ սին անուանք՝ հոլովեն ։
Դաշտ՝ հաղար ո՛չ, բիւր գրկաչափ արտավար,
Հուն անդորրա, ծայրածաւալ դարէ դար ։
Բիւրուց ինձոց, Ազատատանց նոր դարպասաք,
Երկրագրաւ՝ կացին թաւալք, ատ՝ տապաստաք,
Ջոր օրինակ, սրբէ մանդաղ՝ հունձ զորան,
Նոյն՝ մահն ժանտախտ, հնձէր հատակ, յոտս կոխան,

ԵՐԳ Բ.

Առ այս տեսիլ՝ լուսնեակն բարձանց, ակընդէտ,
Անդէնն՝ ցելոյր քօղ դիմակին, չորն բեկբեկ,
Ցեւոս եւ յառաջ՝ նեղեալ մղեալ մահեկին,
Օդապարիկ, կասէր ի չու ծիր կաթին ։
Ցայգն յարշալոյս՝ գայր եւ գընայր, չրջակայս,
Մինչեւ տեսցէ՝ զարեւն ծագել, դիպակայս ։
Ցեւոյ ուրեմն՝ ի չիկ փոխեալ, լոյս չորիս,
Երթայր սրբել՝ աչաց ցօղ կաթ, թաց լալիս,

Անդէն եւ անդ՝ աղօտ քօղէր գիւրն լճակ,
Լուսալեաց նոր, յառնել դարձեալ՝ լոյս ծովակ։

Ո՛վ իմ լուսին՝ յօդոյն սարիկ, գունատ լուսոյ,
Իբր մերս, լոյծ ծով, հեղուկ մանուածք, լիճ ջրոյ։
Ընդէ՞ր քո գոյն, կարմիր կապոյտ, վաղ իսկոյն,
Ի թուխ ամպոյն, փոյթ փոյթ փոխի, գալկագոյն։
Մի՛թէ յանդուստ՝ առէր գորով, կարեկցել,
Թէ՝ մարդկանէ, ոսսար ողբալ, արտասուել։
Դընա՛, փախիր մահուն վայրեաց սահմանէն,
Կամ ասա՛, դի ամպք՝ դիմացըդ քօղ արկանեն։
Դո՛ւ, բարձրն լեթէր՝ հրատ ջերմին, բացօդեայ,
Մեք, յերկրակայս՝ ի ցուրտ պատանս, հինօրեայ։
Մինչդեռ՝ տեսէր մահու դաշտս, որք՝ ո՛չ խօսին,
Զաղջե՞ս հոգւոյս, զորոց՝ աչք ո՛չ, մեր տեսին։

Ցանցս լուսնեկին՝ դէտակն Մասիս, երկնաճեմ,
Մահացուաց, միշտ ակնդէտ՝ քայլից երկրաճեմ։
Նոր նոր պատգամ՝ յերկինէ յերկիր աւետեր,
Թաց, թարմ նուէրս՝ երկնից յԱրքայն առաքեր։
Բարձանց ի կոյս, բաղդախնդիրն՝ Ա.յրարատ,
Ցաւիանց ստոր եւ գեաք՝ որոց հուն՝ ի Դրախտ։
Որք յառաջս չորս՝ յառոգանել՝ զանջրդին,
Կենաց ծառոյն՝ կողոպ կապտեալ զԱնմահին։
Մինչ՝ Մահացուաց բարձեալ տանին կոծ լալիս,
Անմահ կենաց՝ լուր սրտիւէին, զաւետիս։

ԵՐԳ Գ.

Դաշտք Ցաւայրին՝ մըթին յովտիս տըխրութեան,
Որ՝ նուրբ խորհուրդս, խորոց ի խորս, բարձր կարդան։
Ո՛վ խորչք խշտիկք՝ կեր գազանին, անյագուրդ,
Որ այնքանոյ, Ազգաց գըլես, մնացուրդ։
Զի՞ քեզ, է՞ր քեզ, այդքան ժպրհել, համարձակ,
Եւ քաղաքըս՝ թաւիել կորզել, քոյդ Դղեակ։
Հաղթ եւ ի ցանց՝ դարանակալ, հետամուտ,
Նոր սպանդից՝ պարանաթաղ, միջամուխ։
Ո՛ տայր, հոգիս՝ նախ յիւր մարմին՝ մտանել,
Իբրու լուսնեակն՝ կասէր ի կայս, դարձ առնել։

Նոր լոյս ծիւալ՝ մինչ ելն՝ ի տես, ծովակէն,
Ուստի էրն նախ, չողակաթեալ յԱնեղէն։
Թէ՝ ըզվիշն գայն, մեծ անջրպետ, նշմարէր,
Որ՝ կապ ծայրին, անհատասար ընդվիջէր։
Հոգի՝ նոսր նուրբ, անմահութեանն յարշաւել,
Զի՞ ի համբոյր մարմնոյն՝ մահու դրաւել։

Ա՛յս մի կնճիռ՝ Հըրաշալուէն, խոր գաղտնին,
Շրջել հոգւոյն՝ ի դիւտ յոռոճ խմաստին։
Ուչ ի կսրծս գայր, ի տես Դրանն՝ անցք կեանքին,
Սա մի ուղի՝ լոյծ կընճլռոյն Ցաւերժին։
Որ՝ զաննիւթն նիւթականին, զոյգ զանդէր,
Թառամելիս՝ անթառամից, կից զուգէր։
Զապականելն, առ անապական՝ շաղեալ շար,
Հոգեղինաց բնութեանն՝ ետ հաւասար։
Ի մի շաղկապ՝ անցաւորըն ընդ անանց,
Հողանիւթեայն՝ լուսեղինին ի պար անց։
Ա.յնուհետեւ, յայս խոր գաղտնին՝ վերահաս,
Ցեղծանելին՝ եմուտ թափանց, համ եւ հաչտ։
Արարչագործ՝ Անեղ Մատին, գործ անճառ,
Ոյր գովանին, յերդ առնուլ լար՝ բաւ չէ ճառ։
Գերաբուխին՝ անել լեռինք, բարձրուղին,
Ցոր՝ երգհանից տաւիղ քընար չը հասին։
Ի սոյն օրէն՝ մահն իմացեալ, ինքնովին,
Զէր այլ, բայց թէ՝ անմահութի՛ւն, գլխովին։

Ցաղագս որոյ՝ մարմին ցաւած, վշտագին,
Փութայ հասկեալ, ի հող տապան, խնդագին։
Ցերկաւնէից՝ ի վեր ի վայր, չղթաչար,
Ջուէն յայս դար, լուիկ մնչիւն, անբարբառ։
Հլու պատկառք, գան հըսկատակ՝ սոյն լծոյն,
Սգգ մահացուն՝ եղ պարանոցս, անըրոյն։
Գըլեն գըթեն առ հասարակ, խիտ առ խիտ,
Զարտօսր սրբել՝ ի պաղ քրտին՝ մահուն վիշտ։
Իբր Ալրիլին՝ պաղպաղջք սառնոյցք, ծաղկաբեր,
Անանց դարնան բուրել նոր սիւք, կենսաբեր։
Շար Արքայից՝ թողեալ թագ գահ, գաւազան,
Աւազորեարն՝ ոսկի գանճուն ամբարան։
Ա.յլք՝ գեղ ի գիրգ, մարմնոյն հիւսուած, աչք կըկոց,
Ո՛չ անխայեալք, ղոհ անմահին՝ տուն հոգւոց։

Եւ կէսք՝ ի կեանս, ձժդեհք՝ անկին սիւքն ալարէն,
Զերթ Անմարմնոց՝ մերս օթեանն եւ պարեն։
Վակժոյժք, թափառք, զոգիս հիւծեալք՝ ի պատեան,
Թէ՝ ելբ, ղթային արդեօք լուծէր, անագան։
Հիւթանիւթին՝ յաւանդ ի հող, քընարան,
Դընալ արճակ՝ յայդուն զօարթ, գըրդարան։
Ա՛յս Հոգիք սուրբք, յելս Սանդուխին Յակովբեան,
Ո՛չ այլ, միւս եւս, մերս հորիզոն կոյս դառնան։
Մի մի Սերուբք՝ սէր ալացիւք ալանան,
Գընան խառնին խմանալեաց խառնարան։
Զի, մարդոյ կեանք՝ ի կեալ՝ չէ այլ, բայց թէ՝ մահ,
Ցելից ընդ Դուռնն՝ կենաց ծագէ ծայր, անմահ։

ԵՐԳ Դ.

Ի նինջ մահուն՝ կեայ արդարն, ո՛չ մեռանի,
Օ՛ն եւ ան, թէ՝ նորայն արմատ՝ հաստանի։
Ի սիրտ երկրի, զերթ հասկ ատոք գարնայնի,
Մին՝ հարիւրեակս բերէ պտուղ, յաչնայնի։
Մանուկ խաղտեաչ, մինչ յամէն՝ ծերանալ,
Աչք իմ խաղշամ, չետես զարդար՝ մոռացեալ
Կամ դարսլասին հոյլ բոյլ ներուն՝ պահեստի,
Աւտարն հացի եղեւ կարօտ պարէնի։
Գանձել ընդ հող՝ ո՛չ մին յոսկերց՝ կորիցէ,
Զօզխն վախկոտեան, յանապակէն՝ միշտ արբցէ։
Շուրջ զաթոռովն էն Անմահին, ահաւոր,
Խոյր ի գլուխ, ցնծայ ցոլայ, վառաւոր։
Ընթանչելոյն յանճառելեաց՝ եւ այս միւն,
Ցոր ծով սիրոյ թաթախ ի լոյ՝ ընկղմին։

Պատկերացեալք՝ ի տիպ լուսոյ Անմահին,
Անմահանան նորով կորով Անճառին։
Աւտգանին կրկին թաղտամբ ընդ նըժին,
Գերեզմանաց նորոգ յառնեն կենդանին։
Աղջամըղջին թափել՝ յաչաց՝ թմրութեան,
Ամպախառնեալք, գեղաժպտին արփիեան։
Արտեւանաց ընդ բաժակաւ չիմք աչաց,
Իբր ցօղոյն այդուց՝ անուշեցին ճաշակաց,
Լուսակերտից ի պար բանակ Անդրանկաց,
Խառն խայտացեալք՝ հարուն ծափ կայթ բերկրանաց։

Արփիացեալք՝ ի լոյս լողից, աստղաճեմ,
Շողան չըղան մէն մի արեգ, սիգաճեմ,
Այս՝ այն երկիր՝ Երուսաղէմ սուրբ վերին,
Ցոր՝ սիրահարք, մեր Նախահարք խայտային։
Ի ճայն հառաչ, յոգւոց խորոչ, թախծագին,
Լարք Հոգերգուաց՝ տաւիղ հարին, կայտաղին։
Անդ, թագակալք՝ կեան եւ կեցցեն հրճուագին,
Ցանհուն յեղերս, ի լոյ ուղխից Յաւերժին։
Ի կայս յաւոյս սիւք չնչեացեն, զովբեան,
Ի սուրբ հեչտին՝ խաղաղաբեր լուսթեան։
Վկայսիրին վկայարանն՝ պահեստին,
Ի տուխս կնքեալք, սաւոր ի փակ ծոց շիրմին։
Հարցն Առաջնոյն Մասունք Ոսկերց, դանձք անգիւտ,
Որք՝ չանթես ցոլան մահուց ի քուն, անըզգիւտ։

ԵՐԳ Ե.

Եւ ահա՛ ձայն, գերեզմանիս՝ մի հառաչ,
կեանք հողմավար, գարձ գարձ ալեաց, կոծ չսառաչ։
Փուխս օդոց, սեւ կոհակաց՝ խաղալիք,
Ծով ալեսանջ, մատն մկանաց, իմ ալիք։
Ցե՛րբ, սուր անիւք ամանակին՝ ի չարժուն,
Եւ իմ կեանք՝ յար ջուրց ըզբօսանք, յերերուն,
Այն ինչ՝ բացան աչք դիտակիս, յոյզ լուսոյն,
Շամանդաղից արբել յաչաց՝ վայելչուն։
Թափառելոյս՝ ո՛ր այն խշտի, հանդստեան,
Մրրկաց անքոյթ՝ նաւահանգիստ, վախստեան։
Օդապար հաւ՝ գեռ եւս ունէր բոյն գաղար,
Երկրագլիշ ջոկ պահարին՝ գոյր բարձկնեար։
Այլ, իմ աւուրք՝ ճակատաք մարտից, ուժգնակի,
Ի մարմանիւթն՝ հոգի խոցել՝ ընդ բախի։
Մրցիւն կրից, խոշմալ մաղձին, եռանդոտ,
Եւ ազատազոուկ հիւթանիւթին, վաղվաղիոտ,
Ի քայլ հսկայ, չրջանք տարեաց՝ ի փախուստ,
Իբր սուրհանդակ՝ դէպ փոչոյն, զոր՝ ընդ յետուստ։
Ուղիք տահանաց հեղեղ հոսան, որ թափի,
Երագատահ, ի լոյ անդունդս, ընկղմի։
Ի տոյն օրէն՝ իմ տաք կենաց, յեղյեղուկ,
Անցելոյն հեռաք, կարկաջահոս, շառաչուկ։

Ա յգուց արեւ՝ ծիրան ծաւալ, դէմք ծիծաղ,
Երեկոյն՝ ամպք թուխք սեւորակ, քրտին պաղ։
Ո՛վ մանկութեանս ամք ամանորք, սուտք պատիր,
Զեռս տալ դաշին սըտէ պատրէ, դաւադիր։
կարծել՝ այգուց, օրըն եղեւ՝ վաղորդայն,
Ցայգն՝ յորօրոց, յերեկոյս, լալ՝ դերեզմանն
Բարէ՛, գիա՛րդ, աւուրց բոլք, ամք յամերամ,
Ալիք զալիս՝ մղեալ խռնեալ՝ վազ թարշամ։
Օ՛ն, ժամս պատեհ՝ Հոգերգողին ձայն քընարին,
Աստ՝ հարուլ կից ընդ լար դաշնակ կիթառին։
«Թէ՝ անցք աւուրցս, սին հովանի՝ սաւերին,
«Շիջաւ գեղ չուք, գերթ բոյս թառամ դալարին։
Վ՛ի՞չտ աղետից, վայրավա՛տինք, ուրեմն զո՛ւր,
Անցի՛ն, վախեա՛ն, նեցուկք յուսոյս, թաքթաքո՛ւր։
Ցայգ խաղ յալիս՝ փըսորք բեկորք նաւակին,
Զո՛ւր ապաշաւ, ձեռըս ի ծնօտ՝ նաւուղին։
Իցէ՛ իւ, թէ՝ քայքայեալս այս՝ նաւափայտ,
Է՛ր վերկութեան՝ այլ իմն կենաց, լաստափայտ։
Ցայս շուրջ չրջան՝ սեւ կոհակաց թխբագին,
Եւ յիմ վերայ՝ գիշերք անցին, ցաւագին։

ԵՐԳ Զ.

Ո՛ւր, այն կեանք՝ յոր, մահացուն՝ մահ չարտասուէ,
Ախաւրն անգոյ, եւլի մըտի՝ դուռն չփակէ։
Ա՛ստ, բոյր հողմնոյն՝ հեզիկ խըն զով փըչէ,
Ցաղջամղջխ՝ աղօտ նըշոյղ յիս ծագէ։
Ախտ Հիւսիսին սեւ հրոսակք՝ հալածին,
Գարնանաբեր՝ մեր հրեշտակք՝ սաւառնին։
Պանդուխտ յաւիտ, ծփծփալով, ծիծեռնիկ,
Պատգամաբեր՝ վազվըզեն նոր թիթեռնիկ։
Շուշաբերք մեր՝ սոխակ թուխակ, ցարդ՝ ղողեալ,
Հանդոյց սրտից՝ ի մեր սպաս, դեռ, յամեալ։
Սուտ բարեկամք, բաղդախնդիրք, խաբուսիկ,
Եւ յի՞նչ նպաստ, օդոց շառաչք՝ դայլայլիկ։
Ձի, եւ սոքա, իբրու մերսըն՝ աղդ թափառ,
Ցարկաբնակք՝ վրանս հարին, բոյն դադար։
Բայց, ցեղ թիթռանց, հողապատեանք ի բըջջի,
Կան ամօրեայք, մահուանց ի քուն, պատէնի։

Մարդկան սեռի յար եւ նըման՝ մեռանին,
Պատռեալ պատանդս, յառնեն դարձեալ, նորածին։
Զեռուն՛ք ի քարշ, հողաթաւալք, սողսկին,
Տարբեր տարազ, գոյն ձեւ մարմնոց, մինչ՝ առին։
Որդն վախտ, որ՝ հագիւ ընդ սրմն ելանէր,
Նոր թեւս առեալ, ճախրէ պատռէ զօդ եթեր։
Նոյն՝ եւ իմոյս ելից յաստեաց՝ այս ճըճի,
Ա՛յլ մի կենաց՝ նըկար ոխակ, փորագրի։
Զի՞ փոքր նըման՝ ծովուն, ժիժմակք, որդ խեցի,
Բայց, թէ՝ միայն յօրինակ մեր՝ խըրատի։

Ո՞վ իմս պանդո՛ւխտ՝ աւետաբեր թիթեռնիկ,
Անհանգո՛ւթեանս՝ դո՞ւ ինձ դաս տաս, թրթռիկ։
Զեռք՝ որ ի քեզ սքանչելիս՝ զայդ առնէր,
Զի՞արդ, ո՛չ յիսն՝ գերօրինակ եւս գործէր։
կացէ՛ք ի բաց, օ՛ն, աստ, խորհո՛ւրդք յուսաբեկք,
Ցա՛ւ, թէ՝ չինէն, մոռաբերեա՛ս եւ երբէք։
Իբր յերեսաց օձի փախչին, մահացուն,
Խորապետք յայն դաշն՝ դիզթաւին կենսատուն,
Թէ՝ մահն ի ձեռս ունէր կապարճ, անողոք,
Ի ծայր ծոցոյն՝ պահէր պալատն իւր ողորկ։

ԵՐԳ Է.

Կենաց սպարծել՝ իբր կենսաւէթ, կենսարմատ,
Մահն՝ եւ՝ եկաց, կենաց կամուրջ, հաստատմատ,
Որ ինչ՝ թուէր միաստուածարար, մահարեր,
Անմահ չնչոյն՝ եղեւ պատճառ, կենսարեր։
Հարթ արահետ, հակիրճ անցոյն, յայլ՝ մի կեանս,
Առանց որոյ, չէր յաստիս անց, անդ՝ յոր կանս։
Դուռն երկրացիկ, ներհակ խանդից նշաւակ,
Ա՛ստ, ծիծաղն, լաց, պիտակ անաւանց նշանակ։
Բաց ի միոյն՝ այլն ամենայն, եկամուտ,
Ա յլքն յետադարձք՝ կասին ի կայս, մինն՝ եմուտ։
Ծողբս համակիրք՝ աստ սգաւորք անդ՝ հրճուին,
Որք՝ խորք ի քուրձս՝ զանձամբք արկին, փառացին։
վախք, նիհարք՝ կացին կեցան, յաղթ ականն,
Որք՝ ի մարմին, սեզ պանծացեալք՝ յետնեցան։
Պարատք երկրի՝ զո՛ւր դանձեցին՝ զայրելին,
Ցեցք եւ ուտիչք՝ ապականեալ, մաշեցին։

Ցաղտաղտուկս, յեղծանելին՝ յղփացեալ,
Ցաւս ցանկութեան յանբուժելին՝ ախտացեալ։
Որք՝ զաղցաւոր վատ մոլութիւնս, պժգալին,
Ցաւխտենին ընդ օղ չղթայն՝ կապեցեալն։
Առաքինութիւնն՝ յաղթանակեաց լոկ ասեն,
Կենաց պարէն՝ ոսկին, արար դարձ անդրէն։
Հլուք խոնարհք՝ յանապականն՝ ճոխացան,
Սուրբք կերպացեալք ազաժանանք, մերժեցան։
Խորոց ի թաւ՝ նիւթ արժանի տեսութեան,
Հանդերձելոյ՝ որոց աչք տան, կշռութեան։

Ա՛ստ, հուր խորհուրդք՝ այլ ընդ այլոյ, գիս մղեն,
Ընդ տապ ջերմին, եւ ՛սառոյցք՝ չուրջ պատեն։
Թէ՝ մահացուք, մնծեալք ընդ հող, որք՝ ննջեն,
Մխով մարմնով, նոյն նորոգեալք՝ յարիցեն։
Փողել վերջնոյն՝ անդ, մերկեացեալ մարմնոց դոյն,
Յանծք ի ցրտոյ, ոսոք դօսք՝ յայտնին յայն գարուն։
Սուրբք՝ ի գեղ տիպար, նորափետուր՝ փիւնիկին,
Եւ ամբարիշտք, ի թուխ տեսիլ՝ վիշապին։
Որ՝ եռեան, տես զրոմնացան ձեռս մատնըչին,
Առ սէր Սրբոց, ցարդ, խնայեցաւ՝ յայրելին։
Ատոքն հասկին, յամբարըս նոր, մինչ՝ գանձին,
Խոտանն ի խուրձս, հրոյն ճարակ՝ դէզ չեղջին։

ԵՐԳ Ը.

Սրբ՛ք Հոգի՛ք, որք՝ ի խաւար դանդաչէք,
Զարթի՛ք Մ՛արմնի՛ք՝ ի հող թաւալ, որ՝ ննջէք։
Սրբեացին աչք, դադարեացին արտասուք,
Յալմանին, ո՛ իմ խանդահարք, տարփածուք։
Ի կոյս վիմէն, սիրակայծ լոյսք ցոլցոլան,
Ի չէն Շիրմին, նոր հրեշտակք շողշողան։
Ընդ սնարից՝ զուարթաբար ճայն թմբկին,
Եւ յանօտից՝ կենդանարար փողն ուժգին։
Մին՝ խօլելոյն, հաւատ ի կուրծ՝ քաջ ազդել,
Միւսն՝ սէր ի սիրտ, հաւատարմին աւետել։
Առ ճայն սիրոյն՝ Յովհան կանխէ, սիրատարփ,
Ի գոչ փողոյն՝ պնդի Պետրոս, ուշաթափ։
Սբճագանգաց ծաւալել՝ չուրջ յերկիրս հուն,
Ի գեղ գալար պարարտացան դաշտք անբուն։

Ա՛յս մի բարբառ, լո՛ւր աւետեաց ողջունիս,
Ցոյս Յարութեանն՝ զարդիս մոգեաց լսելիս։
Որ՝ ընդ մեղացն, փոխան խոյին՝ ի գէնլի,
Վարեալ սպանդ, բարձաւ մեռաւ ի խաչի։
Թէ՝ ի թաղումն, Արիմաթեանն՝ յուզարկու,
Սուրբ Յարութեան՝ իւղաբերքըն կան՝ ի լու։
Նոր Յարուցեալն ի մեռելոց՝ զերթ արփի,
Ցոլաց յաչխարհ լոյսըն անմահ, ի մարմնի։
Ադամայնոյն՝ ժառանգաւորք անիծին,
Խաչեցելոյն՝ լուր ընկալան կենդանին։

Նորոյ ի նորս, խնդիրն անլոյծ՝ լոյս մերկի,
Փայլ Յարութեան Մարմնացելոյն, ծաւալի։
Զայնն յուսահատ՝ Ալրեցուսցէ՛, թէ՝ ո՛վ գիս,
Փարատի յիս կնճիռն մութ, որ՝ կապէր գիս։
Ընդ լուծանել՝ կապ կապանացս, առօրեայ,
Սրտ՝ արձակիլ մարմնոյ՝ հոգիս, յերջ խայտայ,
Իբր զԱլեւէան՝ պարեմ թնդամ, ծափ ծափի,
Խաղաղութեան հնչի ճայն՝ խորս ի սրտի։
Տաղտուկ կենաց, յոր՝ ի բանտ, մինչ՝ թեգերի,
Փչրել բրտին՝ ըղձ՛ չկայտայ, ի հոգի։

Թէ՝ գիս արկցեն՝ ի հուր հնոց կայծականց,
Կաց աներկիւղ՝ ի զով օդոց, իբր Մանկանց։
Ո՛չ երկեայց ես՝ ի ջուրց բազմաց, յովկիան,
Զի, ապրեցայց խոր յանդնդոց, զերթ Յովնան։
Ո՛չ, Քառօրեայն՝ նեխեալ փտեալ ի տապան,
Թէ՝ բիւրամեայ՝ յարեայց զուարթ, ի դամբան։
Երբեակ հնգօք, մութ ի գըբէ վիրապին,
Զերթ Դրիգորիս՝ ելից դարձեալ, կենդանին։
Թէ՝ իմ կենաց կտրէ ըղթել՝ սուտ գառուն,
Կամ, թէ՝ խորշակ, տապախառըն ամառնոյն։
Սպասեալ լուրջ՝ յայգեկուտն, աշնայնոյն,
Անցից ձմեռըս, սառնամանիս Հիւսիսոյն։
Ի Սրբատաչ սալայատակն, վիմակոփ,
Ստորերկրեայն, ի սիրտ երկրի, հողոյն խոր։
Որպէս մանուկ ի քուն յանոյշ, յարորան,
Ի կենդանին հաւատ ի յոյս՝ Յարութեան։
Ընդ խմաստուն կուսանն՝ ի նինջ, քընարան,
Սիրնկալայց, ընդ նոր բանալ, փակն Դրան։

Զիւղն բարեգործ՝ գանձ համբարեալ ի սրտին,
Վառեալ լապտերմբ, ընդառաջել՝ փեսային։

ԵՐԳ ԹՈՒ.

Ա՛յդ իմ դամբան, խորդաբորդ, երիչտիկ,
Գիտե՛ս, արդեօք, գինչ ընճիւղէ՝ նոր ծաղիկ։
Կարծե՛ս, թէ՝ ի մառաւօնս կամ, ծոց Շերմիս,
Պահնակն մահու՝ ի խորն կնքեաց Տապանիս։
Անեղծ, անջինջ, դրոշմ, կնիք՝ անմահիս,
Մի՛ մահացուն՝ ձեռք հպեսցին ցուրտ վիմիս։
Եկեսցէ՛ ժամ, օր, թէ՝ դիշեր, չը գիտեմ,
Եւ թէ՝ քանի՛օն, անցին չրջան՝ ամպք նեմ։
Բացցէ՛ն, փակեալ դրանց փեղկք եւ նիղ, դրանդիք,
Եւ ես թռեայց, հողապատեանս, մի՝ փիւնիկ։
Շէնս քայքայեալ յօդուածք ոսկերց, ցիր եւ ցան,
Եւ գեղ հասակ՝ մարմնեղինին օթևարան։
Կեցցէ՛ կանգուն, հասակաչափ, տիս յիրան,
Լսուն խօսող, լսող ասող՝ բան առ բան։
Նախատղային՝ յար նըման եւ յաւելան,
Չի՛, մահացուին՝ անմահութիւնք ճոխացան։
Ո՛չ, նորակերտ, այլ թառամելին՝ անթառամ,
Եղծանեղին՝ միշտ անապակ, անթարշամ։
Ո՛չ, ժառանգորդ՝ աղցատորինն, մահացուի,
Ցաւիտեանին՝ Ադմ, որդեգիր դրախտի։
Որպէս, նախկին՝ մահն Ադամայ մարդն կերտեաց
Զոր՝ յետոյ, Հինն Ադամ՝ կապտեալ, կողոպտեաց։
Ո՛ւր, Նորն Ադամ՝ մահուն զանեծս ժառանգել,
Խաչի ի մահ՝ մեզըս ջնջեալ, մահն արդել։

Եա՝ որ ի կեալս՝ հանապազօր մեռանիմ,
Ցելըսն յաստիս՝ յայլ կեանս ի նոր փոխադրիմ։
Առ ինչ, ապա՝ այս կեանք, թէ՝ ոչ փակարան,
Մերթ՝ օրօրանս, դարձաւ, եղեւ դերեզման։
Մեռելոլեանս, յերկրի այլ ի՝ բանտ, դամբան,
Ի մի ձեռս՝ դանգ, յայլըն՝ ոսկերք, եւ նշատան։
Ա՛սա նոր հիւսեմ յաղեաց թելից՝ երդարան,
Ներդաշնակել՝ ի ձայն լալիս, ողբական։
Ո՛ւր, այս քընար, ոմ երգելեացս՝ երգահան,
Որ՝ վազվզուկ կենացս, գըծեր մի արձան։

Հոգենուագն էանց յառաջ՝ երաժիշտ,
Սաղմոսարան՝ տաւիղ լարեալ, խմս Դաւիթ։
Որ՝ դողոր քնքոյշ խորոց կարդայ, թաղծագին,
Ցերդ ողբասաց, Սաղմոսարան քընարին։
Աստղնջական՝ կենացս գըծէ նուրբ պատկեր,
Ցախուռն կրից, անցեալ ընդ վորձ, խանդին ջեր։

«Տէր, թէ՝ ազդես, ի մուտ սրտիս, լսարան,
«Անդ՝ խայտասցին գօս իմ ոսկերք, ի դամբան։
«Դարձ երեսացդ՝ չիջուցին յիս լոյս ճրագ,
«Չի, սպասեաց՝ հըրաժորան չունէր վայրկ։
«Հող իջանել, հիւս չինուածոյս՝ զործդ ձեռին,
«Հրաչիցդ, եւ՝ ոմ երգեացէ, Տասնաղին։
«Ցերը, խորք ի քուրձ, նստայց տըխուր ի մոխիր,
«Ճնճղուկ մենիկ, տանիս չրջիկ, համակիր։
«Կեանք յուսաբեկք, ի խոր դիշերս, խարրալի,
«Զայնիդ ի լուր, չունչ կազդուրիչ, նորոգի։
«Մեռեալ հաւատ, յոյսն Ցարուբեան, կենդանի,
«Շնչել Հոգւոյդ՝ կայծն արծարծեալ, հազդուրի։
«Բարի՛, եւ ճրը, փայլես զառաւօտն, գեղեցիկ,
«Ցոր՝ հանդիպեն, երեկօրին մեր լալիք։
«Ո՛չ սա այդին, զոր՝ բոլինդ ազ, էր՝ անկեաց,
«Խոտան խոպան՝ երկն վայրի բնակեաց։
«Տանելդ դարման՝ նոր ուռճանայ, սաղարթի,
«Ի գեղ դալար զուարճասցի, ջրարբի։
Ցքնար ի սիրտ, մինչ՝ կայծն երգէր՝ հոգեվից,
Թախիծ թելից՝ զաւեշտն խառնէր անուշից։
Միավ ոտանք ի հող մածել՝ դամբանին,
Սկյուռն՝ կոխէր ի սեամ գաւթի Անմահին։

ԵՐԳ ԺՈ.

Ո՛ Որբնդ էն՝ հանուրց Հասարիչ, Հեղինակ,
Որ՝ յոչնչից, ըզմարդն ձուլեր, դերունակ։
Հակառակաց հիւսեալ չղթայն, զօրն մանեակ,
Կապեալ ի կապ՝ ցուրան ընդ ջերմին, ներդաշնակ։
Մեռանելին՝ առեալ տարեր անմահին,
Ընքանչելի՝ ի այս հրաշ, գործդ ձեռին։
Նախկին ջունչդ ջեր՝ ի խարուկելն ցուրտ մարմին,
Երկրորդ ձայնդ սաստ՝ ի բաց տարաւ, հան հոգին։

Ի նոյն ընդ նոյն՝ լուծել ի հող առաջին,
Ոսկերք ցամաք՝ յերես լողան կոչտ դալտին։
Անդ, եւ հոգին՝ տարտամ ի կայս, լինճ դաղտնին,
Մենիկ մեկին՝ ցանգ սպասեալ հրամանին։
Մինչ՝ լոյս գլխով, թաց ոտամբ, չոքիլ մեգ հոլով,
Ցեղերս հունին հոլաթեւելդ, սար լուսով։
Ցեղդ Ջրովբէս՝ յեթեր բարձուն թեւս թռչել,
Ամպոց գընացս ուղոյն արձակ՝ ղեկին ուղղել։
Երբ, թոց աստեղաց, չարն կաճառաց գըծէիր,
Զիան կարկտոյն համբարըն մեծ ճուկէիր։
Մեծ վայելուչն արկեալ զօծոց վառացին,
Ցըսկզբանըն դնել երկրի հիմն նախկին։
Ձեռն անտես, որ՝ զիան արկ ի գիրկ մայրենի,
Աղի արտօսրք ըզդոզ թանան, հայրենի։
Տակաւ ցօղոյն չոգիանալ՝ յաղտաղտին,
Ոսր ծերուկեանս մի՝ եւ իմ յոյն քամկին։
Արդ՝ հանուրց մօրն թագուհս ի ծոց՝ գեանադար,
Լիցիմ հողոյն գալարի՝ հարթ հաւասար։
Այլն գիտածուն՝ գըգուելն ի գիրկ, դողն ի դող,
Ցոյս հովանին, քաջալերեր՝ լիք կերծող։
Թէ՝ մուռանայ, մօրըն բաղուկ, մանկաբարձ,
Անուան ասաց՝ օն երէկ՝ ես մոռացայց։
Միակ նեցուկ՝ մանկութեանս ապիկար,
Եւ վշտապին ծերուկեան՝ թուխ պատուար։
Աչաց նըշոյլ յաղօտանալ՝ գուպ յանդոյս,
Ոսկերց լծոյն, լուծել յօդուած՝ կաց անդոյս։
Բալէ՛, անսուտն ստեաց բերան՝ ի հաստել,
Կամ՝ ղէնացաւ Արարչագործն՝ մարդն կաղմել
Ցայս ի յոյզ ալեաց՝ ճնշեալ ճըկուն, դիւրաթէք,
Կաց հողմավար, անպատրսպար երկուստէք։
Ո՛չ ո՛չ, եւ որ՝ ասաց, եղեւ, նա արդար,
Ի բանսարկուէն՝ եմուտ միայն, մահ յաչխարհ։
Դաչն Ոխտին սուրբ՝ յերդումն անսուտ՝ նորոգեաց,
Մինչ՝ Մխածինն, յերկնէ յերկիր, առաքեաց։
Եւ որ՝ ի նա, հաւատ յամրիծ՝ սլինիս կացցէ,
Անդատապարտ, յաւիտենին՝ կեանս կեցցէ։
Ահաւորին ձայնին շաչել՝ չեփորին,
Զարթեաւ պուարթ, իբր խանձարրոց՝ յանուշին։

Հա՛ալա, ո՛ Տէր՝ ազդեա սրտիս, սիւքդ արփին,
Եւ ջեզ, հոգիս՝ վաղ կանխեսցէ, հրճուագին։
Ի յոյս հաւատ կազմակերպեալ՝ Ցարութեան,
Բարաւորաւն՝ զԱրիւն սրբեալ, Սրբազան։
Սուր Սատակչէն՝ ապրեալ ազատ, յօրհասին,
Ի ճօն Ջատկի՝ արեամբ Գառինն, խնդագին։
Ցոակի Դրանց, մինչ՝ Արծուանիչք՝ ցոլցոլան,
Խաչին զամբարք, ծփինածայրք՝ ծփծփան։
Արիւնափայլ, լար Աղեղան, ծիրանեան,
Սրբոց Սանդուխս, վերելից՝ անդր, ի խորան։
Ցելլուանդեան Դաշտս, թեւս ճախրեսցեն, Անահիին,
Ցաւէրժասցին՝ Զայն Արճագանգք Ցաւէրժին։

ՀԱՆԳՈՅՅ

Ա՛յս եւ այսքան, խօսի սաստիկ՝ ցուրտ Տապան,
Ջերմաջերմ, ցանգ՝ հառաչէ ձայն՝ վէմս կճեայն։
Լուր լսելեաց, սուր դիտելեաց՝ Տեսարան,
Հանգիստ Հոգւոց, բնակ Ոսկերց, Թանգարան։
Ցախուռըն կրից, սանձ չափոյից, կրթարան,
Մի յանխորհուրդս՝ զեղուլ զափամբք, լար սահման։
Եւ ուր, սուր աչք՝ խորոց ի խորս, թափանցիկ,
Կամ, լսելի՛ք, յոր՝ հուպ մօտէր վէմս ցրտիկ։
Ո՛հ, թէ՝ իցէ, բարեպաշտօն ձեռք ջերմիկ,
Գերեզմանիս՝ ափ մի հողն տայր, կակղիկ։

Օ՛ն, դծեսցի Ցաւէրժին, այս մի քանդակ,
Անցաւորաց՝ Ցաւէրժական Ցիշատակ։
Որ՝ ասա, ի սիրտ երկրի ննջէ, ընդ Վիմին,
Աւազափողն հարկանել՝ փող ահագին։
Ելցէ, կացցէ, ի կենդանին՝ գեղ դիտակ,
Տիրականին՝ փայլեալ ի տիպ, գերունակ։

ՅԱՒԱՐՏ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՍ

ՁԵՐԱԺԵՇՏՈՒԹԵՆԷ ԱՒՏ ՀԱՍԱՐԱԿ

ՅԱԽԱՐՏ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆԻՍ

Ի ՅԱԽԵԼՈՒԱԾՈՅ ՄԱՍԻՆ

ԵՒ ԱՅԼ, ՀԱԿԻՐՃ ՄԻ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՁԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵՆԷ Ա.Ր. ՀԱՄԱՐԱԿ

Եւ անա աստ այլ մի հաստուած գեղարուեստիւն՝ որոյ հանդէսք միշտ զոյգ երգին ընդ բանաստեղծութեան, զորոյ զնաւն՝ ի հիւսել զնախագիտելեացն ի նախընթաց համառօտագիծ Պատկերին, զանց առարեալ էի, որ եւ ոչ յանխորհուրդս, քէպէս չէր նա նիւթ մի ուրոյն ի նմանէ, անդուստ ի նախնումն ի նոյն բնութեան յականէ ծնունդ եւ ծաւալումն ունելով, որ եւ ի յառաջատել ժամանակաց միշտ իբր ընդ ընդ երկու անմեկնիւթ ի միմեանց, եւ աջակցութեամբ իւրեանց, նոր նոր խանդիւ յաւելեալ ի պարգեւ բարբառոյն գնանձն եւ կենդանութիւն, գամ ընդ զգամ ի ծայր կատարելութեան հասուցին: Այլ ընդգի դիցաբանութիւնն՝ որ ի բերութիւնս զառաջին տեղի ունի, կարի իմն համառօտագոյնս անցանել մեր ի սկզբան անդ, որ առաւել հնոյ էր ի մարմին բանաստեղծութեան, պատկան դասէր յայնմ վայրի բնաւին ընդ լուրեամբ անցանել զերաժշտութենէ իբր առաւել հեռաւոր մաս մի նորա: Եւ զիարդ մարթ էր, ըստ պարտոյն պատշաճի ճառել զնիւթոյ միոյ դիցաբանութենէ ասեմ՝ աղբիւր անդնդոց, առ որ առ ի յաջողել ըստ բաւականին, ճարկ լինէր իջանել որոնել ի յէջս վաղեմի դարուց իւրաքանչիւր ազգաց եւ դիմել մանրախուզիւ յառեղծուած եւ յառասպելախառն մեհենագրութիւնս պատգամախօս դպիրացյց, յոր պակասէր մեզ հանճար եւ կարեւոր գիտութիւն, ձեռնարկ մի՝ առ առաւելն տաժանելի, եւ խորայորձանք լայնատարած վնից: Նա մանաւանդ, արդէն ներահմուտն ի մասինս գիտութեան, փոխ ի շահ տուեալ էին ճաշակ Մերայնոցն զսորա համեմից, որոց արդիւնք վաստակոց ի զրականութեան մասին միշտ անմոռանալի է եւ գովանի յիշատակ յապագայիցն ի յապայս, որչափ կան եւ կեցցեն՝ որք ընդ Հայ Անուն ախորժեն պանծալ:

Եւ արդ՝ Առաւաբաշխ Աջոյն թեւարկութեամբ յանգ հանելով եւ յաւարտ հասեալ ի ձեռնարկ Մատենադարանիս, մի գուցէ մերովս լուրեամբ, խոյս տուեալ յաշխատութենէ խօսելոյ զնիւթոյ միոյ

դժուարաճառելի, զրկել եւ անմասն հանել բոլորովիմբ զընթերցողս մեր ի փափուկ զգացմանց եւ զաւեշտական յազդեցութեանց երաժշտականին, որոյ վասն ըստ իմովսանն կարի, պարտ անձին վարկանիմ սուղ ինչ ետուրեամբ անցանել ասէն, յընդհանուրս եւ նախօրէն ասել ինչ ինչ եւ խորհիլ դուզնաճեայս զնախագիտելեաց երաժշտութեան, սկիզբն առեալ խօսելոյ զզացառզան ճիւղոյ եւ զբաժանմանց՝ ի տեսականին. եւ թէ՝ որչափ ինչ խելամտութեան արժանի գոն ի նմա նախագիտելիք, ըստ յոլովազգի ձայնից ելեւէջութեան եւ այլ եւ այլ գործիական կազմակերպութեան՝ յարուեստականին, որոց մէն մի զմիով պերճացեալ, զվերկ եւ զանհաւթ ձայն եւ զհազագ մարդկային ի սանձ չափոյս եւ ընդ լուծ կանոնին լծելով, նորանոր խաչծիւ եւ խանդիւս, շունչ եւ ոգի ետուն կրից ի ցանկական եւ ի ցամաքական մասին:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա.

Թէ՝ յորմէ աղբերաց ծագումն ունին երաժշտութիւնք եւ որպէս բարգաւաճումն առին:

Ապահէն երաժշտութեանն գիւս Աստուծոյ եւ եր պարգեւ հաւատարի, զի որպէս յօդաւորեալ լեզուախօսութիւնն՝ յանդուստ շնորհեցաւ ի հոգեւորս նոխութիւն բանական բնութեանս, որով յանձառուն կենդանեացն ընդհատիմք, նմանապէս եւ ձայնից եղանակաւորութիւնք յԱստուածածիր առաւտենէ նորա յաւելուլ ի բաշխումն բարբառոյն՝ զբանականին բնութիւն անբերի առեալ նոխացուցին ամենայն մասամբ եւ կարեւորօք, եւ զոր օրինակ, ձիրն լեզուաց՝ ներհին խորհրդոց յարտայայտութիւնս բազմայեղանակ յօդաւորութեամբն ձգէր, ի ձեռն որոյ բան մարդկային մարմնաւորի, այսմ հանգէս եւ ուր ընտակի ազգ ձայնից եւ եղանակաց ծառայէր առ եւ եւս պայծառ մերկանալ ի լոյս զբաժնուն ի սրտի զպատկերս կրից որ ի նմա ըստ բերկրալեաց եւ ըստ տրտմականաց մասին, որով հոգի մեր եւ մարմին առ հաւատարակ մի եւ նոյն ջանիւ բոցավառեալ, փոփոխակի զանհաղորդելիսն հաղորդեսցեն միմեանց եւ ձեռնտու զօրավիգն լիցին իրերաց. յորմէ յայտ է, զի՝ ձայնին պարգեւ առ սփոփումն եւ յախորժ եւ թէ՝ ի դիւր եւ ի նպաստ բնութեան տուաւ յԱստարչէն, զի նովիմբ ի լուրջ երգոց մոռացեալ զբազմավիշտ կենցաղաւս, դիւրասցին նմա հանապազօրեայ վաստակք դաժանա-

կիրք: Քանզի, իբրեւ այն ինչ ներաշնչեալ լեզուին ի հոգեխանդ կրից՝ արձակել սկսանի զհերթողական զաւխոյժիցն բարբառ, եւ իմիմ եւ զգայութիւնք առնուն զայն գեղգեղել յերգ եւ ի նուագ. անդէն բնութիւնն հատորէն չբաւելով իմն բուռն զգացմանց, զեղու եւ առատաձայ գեր քան զսովորականն, յայնմ վայրի ջերմանան ոգիք յերակս, խորհուրդք հրաբէկ վառին, կիրք զարթնուն ի թմրութենէ եւ ի կայտառ բոցոյն ընդարձակին սիրտ, եւ երեսք ցոլանան. եւ ըստ այսմ անդամք մարմնոյն առ հասարակ կազդուրեալ, ճեպեն ի գործել հանդերձ խրախուսանօք եւ զբարբութեամբ: Անա, սովին այսու օրինակաւ. դոյզն նաւասեացն խումբ՝ զեղանակաւոր ինչ մրմունջ յերգ առեալ ի բերան, չնչին լասիւ ընդ ծովն վտարանդի ամենի յալիսն խաղան, նոյն օրէն, վաս եւ անարի զինուորացն ջոկաս ի ձայն փողոյն եւ ի շաչիւն շառաչիւն շեփորէից, ի բաց թոթափեալ յանձանց զան եւ երկիւղ, անվեհեր եւ խաջագօսիս ելեւեյս առնեն, խայտան յասպարէզ պատերազմին. սապէս, սակաւ ինչ նուագ եւ ձայն դաշնակաւոր՝ այսոքան եւ այսպիսի փոփոխ զգացմանց տան զչափ առնուլ ի մի եւ նոյն անձն՝ զերկուց ներհակաց կիրս հաւասելով. ձիր անձնաւ եւ դէպ սահմանելի՝ որ ընդարմացուցեալ յապուշ կրէ զվհանահի հանճար մահկանացուի եւ յանդգնելի օրինաբանութիւն Աստուածպետական մեծվայելչութեանն՝ յորդորէ:

Այլ զոր օրինակ, ամենայն ձրիաստուր պարգեւ ի բնէ՝ բերականարհ եւ անհարբ էին ի սկզբանն յաղագս կարեւորացն առ այն պահանջոյ, եւ յետոյ ժամանակաւ ի ձեռն սատարութեան առուեստին եւ բեղմնաւորութեան հանճարոյն զարգացումն առեալ, կատարելագործեցան. առ այս հանգէս եւ երաժշտութիւնք՝ որ բերատ էին եւ անկերպարանք՝ ի մարմնաւորելն, տակաւ յառաջ անցեալ առուեստին հնարք եւ գիւտ հանճարոյն՝ ի բոլորումն առեալ ածեն, չափ պայմանեալ նմին եւ սահման՝ մի անդր քան զպատշանն ելանել եւ ի բնաւորէն բերանալ. այլ կալ մնալ յայն օրէնս եւ ի կէս կեդրոն՝ զոր հատարն նմա սահմանեցին, որով յաւել նա՝ ի զաւեշտ ազդեցութիւնս յարմարաւոր կայքիւ եւ ներդաշնակ նուագաւն: Ապա. որ ինչ ի նմա գեղարուեստին բարեմասնութիւնք, գլխաւորապէս ի քառեակ յայսոսիկ գլուխս մարթ է ամփոփել:

Նախ. բազմանշանակիք խազ եւ պէս պէս գիծ նշանականք ստեղծեալք ի պետս եղանակաւորութեանց ձայնից ըստ մէն մի ասիճանաց հաւեմատութեան եւ ըստ բազմապատոյս ելեւէջիցն՝ որով հարդեցաւ երգոց հանապարհ, եւ անց ի կարգ գեղար-

ւեսին, օրէնս տալով ըստ պատշաճին ներաւճչութեամբ շարժել զբոմ եւ զլեզու, շրթունս եւ բերան :

Երկրորդ. Ազգ ազգ հերոդոտական աշխոյժիցն խանդիմ եւ բնաւոր խայթ կրից յերգեցիկսն, որ ուսուցին ըստ պատշաճաւորութեան զկայրսն յարմարել, զի որ նոցուն սեփական է ախորժ՝ ի լուր լսելեացն զարթիցէ, մերթ՝ յորդելակ ձայնին ծաւալմամբ եւ աննիւատաբար յառաջ խաղալովն, բոսորատիպ պարզեալ զդէմս ի հրճուանաց, մերթ՝ ոտն առ ոտն եղեւչութեամբ եւ շտապ հրագմամբ կայթողական նուագին, յափշտակելով զմիտս յայլ յայլմէ եւ ուրիշ տալով թոպել. է՝ զի, դաշն երգելովն՝ նստուցեալ զկիրս ուրիշ եւ ընտանեցուցեալ ամոթելով զբարս, եւ ուրեմ երբէք, գոյտ եւ ճիմոյշ տաղիւքն ընդարմացուցեալ զգայութիւնս, զլսելիս ննջեալ, որով բնաւ երաժշտականի՝ ազդու եւ սաստիկ տպաւորութիւն առին :

Երրորդ. Ճամենայն ազգս եւ յիւրաքանչիւր բարբառս՝ ճարտարն ի սոյն, եւ բաջ երգեցիկ, որ արուեստական եւ բաղցրանուագ երգովք իւրեանց, զհետն ունկան եւ զփափուկն յամենայն ազգս երաժշտականին ուսուցին եւ յերգ ի նուագ յեռնոց բողին, որ արդ եւս ի պարտուր խաղս եւ ի տեսարանս կիրառութիւն ունին :

Չորրորդ. Բազմահնար գիւտ գուսանական գործոց, եւ ընչաւոր եւ աճեցուն նուագարանաց, որոց են՝ որ բերանով, եւ այլ մի կէս՝ մատամբ ճարկանին, եւ ամենեցուն միաձայնոյն յորդելակ, սուր եւ ազդու ձայնարձակութիւնք՝ ուրոյն կամ խմբովին, բաղցրացուցին զներդաշնակութիւն տաղից, տպաւորութիւն մեծ յայն յաւելեալ եւ եռանդն կուռ եւ սաստիկ :

Եւ այսպէս, այս բառեակ մասունք՝ արուեստին ընդխառնելով, բարձրաւանաց պերճացուցին զերաժշտութիւն ի կարգ գեղարուեստին: Թողում ասել՝ զի որչափ բանաստեղծութիւնն յաւելաւ ի զարդուն շեղութեան՝ նոխութեամբ ոճոյն եւ յոլովութեամբ ազգ ազգ տաղից, նոյնպէս եւ երաժշտութիւնն իբրեւ ընկեր անմեկին ի ճանճէ՝ որ բան զօր զեղեալ, առաւացաւ ի զմայլումն բաղցրութեան՝ բաղցրանշիւն դաշնակաւորութեամբ եւ բնաւ իսկ անճառ ազդեցութեամբն :

ՅՕԳՈՒԱԾ Ը.

Թէ զինչ իցէ երաժշտութիւնն եւ որ նպատակ յերաժշտականսն իւնդրի.

Ձզգրիս սահմանն՝ որ նմա անկ իցէ, չիսկաճանչ զօրութենէ միայն եւ յազդեցութենէ անտի, որով իբրեւ ոգւոց, մարթ է չափել. եւ թէ՝ բանիւ կորով մեծ ունին երաժշտականք առ յուզել ի հոգիս մեր զանազան տպաւորութիւնս՝ սուղ բանիս տեսութեամբ կարէ ոք զչափ առնուլ: Քանզի, նմա միայն ի ճան պատկանի մարմնաւորել զեղանակաւորութիւնս երգոց եւ զիմաստութիւն ձայնից ըստ յոլովից մասանց եւ ըստ բազմօրինակ ելեւէջութեանն, հաստատուն կանոնս եւ օրէնս անյեղլիս նշանակել՝ մի յառաւելն ձգտիլ եւ կամ ի նուազն իջանել, տեղի տուեալ ի պատշաճէն, այլ զբնաւն ցնօրինել վայելչապէս ըստ չափոյ սանձին եւ պարտուպատշաճ հաւեմից, զի մէն մի նրբիչումն՝ ուրոյն սեփական, ներդաշնակութիւնս ունիցի՝ համաչափս եւ հաւեմատս, առ հաջողակի բախանցել ընդ լսելիս եւ ի բամբ ազդեցութեանն՝ զպատկան կիրս յուզել: Սմա անկ է դարձեալ եւ արուեստական եւ գործնական նուագարանաց զբազմանիշիւն կազմութիւնս՝ դաշնակ յարմարել առ ձայնական երգոց միաբանութիւն, այնու իմն ճարտարութեամբ զլուս յարդարեալ, զի անճուչ մեխենայն ընդ ընչաւոր գործարանին, եւ ճարտարահար մատին շարժումն զոյգ ընկերեսցէ, ընդ խաղացմունս լեզուի եւ ընդ ծաւալումն ձայնին, կարնելով ամենայն ուսեմ զխիս եւ զտաղտուկ ղօղանջմունս եւ զանհամբոյր զանպատեհ ճնչմունս՝ որ խայթեն եւ զլսելիս վիրաւորեն :

Ասի յայտ է, թէ՝ երաժշտականին նպատակ յարուեստական մասին՝ յերկուս յայս հիմնեալ կայ՝ ի պատշաճ եղանակաւորութիւն եւ ի ներդաշնակ նուագումն. առաջնովն՝ կազմութիւն առնու բուն մարմին երաժշտութեան, եւ ի ձեռն միւսոյ՝ գեղարուեստն ի նմա՝ յանգ եւ չափ եւ ասպիճանիմ, որոց ամենեցուն գալ ի մի միաբանութիւն, անճառ ազդեցութեամբ զլսելիս լցնուն. այնպէս իմն, զի ի բաց բառնիլ սոցա ի միջոյ, ոչ այլ ինչ նմանի եղանակաւորութենէ, եթէ ոչ խառնաձափոր ձռնիդ ինչ եւ օղանմայն ծառաչ, որ զխրտն բեկանէ եւ լսելիս խլացուցանէ: Ապա ննջիւն ինչ, որպէս զի յողորկ եւ կուռ կազմեացի, աջակցութեան արուեստին պէտս ունի ի յերիւրել եւ ի լծել. ուր նա այսպէս օրէնադիր կայ՝ անդ ոչ մի ինչ նուա-

գումն յազդեցութենէն յեցնի, կամ ի պատճառից ինչ բերանայ· եւ մինչ ըստ այսմ յարդարեալ, անդ ոգիք զուարթանան, սիրտք սիրեն, կիրք ի վայրագութենէն ցածուցեալ հեզանան եւ ամենայն ուսեք անդորր խաղաղութիւն տիրապետէ ի հոգւոջ: Եւ ահա ի սմին այսմիկ մանրախոյզ դիտողութեան՝ յերեւան գայ անարուեստն՝ ընդ արուեստական նուագ:

Թէպէտ երաժշտականին պայման ի սիրտ եւ զուարճացուցանել է կարգեալ, այլ զոր օրինակ բանաստեղծականք ըստ ազգի ազգի չափաբերութեանց նոր նոր խանդս ի ներհս ի մեզ զարթուցանեն, սմին հանգոյն եւ երաժշտութիւնն ըստ զանազան նուագաձայր ծաւալումն ձայնից՝ այլազգ կրից եւ զգացմանց տան զչափ առնուլ. վասն զի՝ ձայնք իւրաքանչիւր մի մի ի կորովս պերճացեալ եւ ուժոյ վիճակեալ, յայլ եւ յայլ տարազս հնչմանց, ըստ քաւ կամ նուրբ, գողտր կամ ողորկ, սուր կամ բարբր ձայնարձակութեանն ազդեցիկ լինին եւ զկայծ ներքինոյն արծարծանեն: Քանզի որպէս յայտ է: Եկեղեցական երգոց նուագմունք՝ որք մեծաւ մասամբ բաւագոյն են եւ բարբ, քան թէ սուր, յԱստուածավայել բարեբանութիւն ունեք զմիտս լսելեացն վերամբարձնան, իսկ որ այլ ինչ ուրոյն յայնմանէ, հերքողական տաղից նուագերգմունք, կէսք՝ ի զուարճացուցանել միայն, եւ այլ կէսք՝ ի դիւրել եւ ի հրահանգել՝ օգտատասոյց լինին, եւ կարի իսկ բազ. անաւասիկ Դիւցազնականին երգուած՝ վեհ եւ արիական ազդեցութեամբն ի սէր առաքինութեան կըրթէ զլսելիս բազմականին, եւ ընդ հակառակն, Ողբերգականին հերքուածք՝ ողորկ եւ հեզիկ նուագուն, ճնճէ զուկն, եւ անիւ կոծով լնու զեսասրանն, այսպէս, բաւերականին կայք՝ փափուկ նուրբ, սահուն ոսնփոխութեամբ եւ երագ կամ նուազ յառաջ խաղացմամբն՝ յար ի փոփոխութեան զկիրսն ունի, մերթ՝ բարեխէ զուարճացուցանէ, մերթ՝ հրահանգէ կրթէ. է՝ զի ի ցասումն ի սոսկումն ածէ, է՝ ուրեք, ամոքէ զամբոխումն եւ զգրգիռ, որով ամենայն ուսեք եւ շարժէ եւ սփոփէ, այսպէս եւ Հովուականին սրինգ՝ մեղկ եւ ճնճուռ արձագանգօք զմաղձային զամպռոպս յուզմանց ի սրտէ բախէ ի բաց եւ որ ինչ այլ նուագմունք՝ կէս մի՝ սուր սասիկ շառաչմամբ եւ յորոտընդոստ դղրդիւն, ըստ որում պաեերազմին են հարմունք, բօթափէ յանձնէ զահ եւ զերկիւղ, վառէ յեռակս ջերմաջերմ զարիւնն, լանջս եւ բազուկ կուռ եւ կորովիս կազմէ, եւ այլն կէս՝ յորդելակ եւ բեկբեկ եղանակաւորութեամբ, որպիսի են առ հասարակ, Մշակականքն եւ Ողիսականքն, /ոռացուցեալ զաշխատութիւն, արբեն զիրս, (տան ճեպել) ձեռաց եւ ոտից

անընդհատ ի գործ վաստակոց, ըստ այսմ մէն մի երգոց հնչմանն, զարմանազան ազդեցութեանց վիճակեալ՝ ի մի կէս ճպատակի կան ուշադիր այս է ի դիւրել եւ ճպատել բնութեան:

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ.

Թէ՝ ինչի ազգ երաժշտականացն իցէ.

Երաժշտութիւնք՝ ի սկզբանն պարզ էին եւ անկեղարանք, քանզի իւրաքանչիւր ոք ըստ իմաց, բնական եւթ ձայնիւ երգէր, առանց ինչ ճպատատուրութեան արուեստին, յորմէ եւ ձայնականք առին յորջորջել, իսկ իբրեւ ըստ ազգաց ձայնից՝ ստեղծան նուագարանաց գործիք եւ ըստ տակաւ յառաջատել ժամանակաց, գիւս արուեստին յառաջեաց, կազմաւորեցաւ գործիական երաժշտութիւնն՝ որ ի վերայ բնականին յաւելոյր եւ զարուեստական ձայնն, որոց ապա ընդ իրեարս կարեւոր կցորդութեամբ, ել եւ այլ իմն ազգ երաժշտութեան՝ որ խառն եղեն ձայնեալ՝ որ ի ձայնականէն եւ ի գործիականէն կից կազմէին, էր ի նմա մարդկային ձայն եւ ձայնատրական գործին. եւ ահա սովին դիտողութեամբ նկատեալ, առ հասարակ Երաժշտականք՝ երակարգս չափելի են, այս է՝ Ձայնական, Գործիական եւ խառն, զորմէ մեր բանս են:

Ձայնական Երաժշտութիւնն՝ որ մարմնաւոր գործարանօք երգի, բաժանի ի պարզ եւ ի բարդ, պարզն այն է՝ յորում ձայնից եղանակաւորութիւնք զմի եւթ ասիճան եւ նոյնահնչիւն զելէջութիւնս ունին, ի նմա մի ոմն է երգապետ, եւ այլքն ամենեքին ի հազագ բոխոց ընկերանան եւ զօրավիգ լինին, առ յորդելակ եւ անհատում ունել զձայն երգեցողին, զի մի միջանատութեամբ շնչոյն եւ տկարութեամբ ձայնին՝ նուազումն ինչ կրեսցէ ի կարեւորաց անտի. հաջապէս յաջողիլ ի սոյն հարկ է, միանաղոյն ի մի շունչ եւ միաբերան կարդալ, զի մի ոք յեռ կամ առաջ, երագ կամ հարց արտասանելով, հարատահարեսցէ այր զընկեր, յորմէ յաւէտ ճնճին լսելիք, հան թէ՝ ախորժին: Իսկ խառն ձայնականն այն է յորում երգոց նուագմունք՝ բազմատեսակ հնչմունս եւ զազգ ազգ ձայնից՝ խառն ի միասին ունին, զի թէեւ բազումք առ մին միաբանեալ են՝ երգել, բայց ընդխառնել ի նմա բազմազգի պետից ելեւէջից եւ ասիճանք համեմատութեանց, ուրեք՝ հանգիստ, մերթ՝ ճեպ տուեալ, է՝ զի

անհատաբար յառաջ խաղալով եւ է զի՝ հանդարտախոյլ ոգի կլաճելով, որից բնաւին այլ եւ այլ միջոցաւ ի մի միաբանութիւն ընկերեն զանազան հանգուցիւ:

Այլ սորա կորով եւ ազդեցութիւն՝ որ տունչն է եւ ոգի երգելեաց, ի ներդաշնակութեանն եւեթ հիմնեալ կայ. այս է, զի բազմասիճան ձայնիւ եւ շրջապտոյտ ելեւէջութիւնիւ յօդ եւ ի չափ, ի յանգ եւ ի բիւ, համեմատաբար զընթակցին եւ հետ ընդ հետ յառաջ խաղասցեն. ապա թէ՝ ձայնիւ ընդ ձայնս անհամաձայն ելանեն եւ երգեցիկի չեն եւ յառաջ խաղացմամբ, զթել նուագին խառն ի խուռն շփոթեն, անդ մերկի եւ դաշնակն, զրկեալ ի բնաւոր հաղորդութենէ՝ որ ի ներդաշնակութեանն ամբարեալ պահէր: Դարձեալ, ի սոյն կրկին մասունս բաժանման ձայնականին՝ է եւ այս նիւթ մի արժանի խելամտութեան. հանգի պարզ ձայնականիցն՝ որ ի սրբազան երգս յաւէտ տեղի ունին, միաձայն եւ անհատական ինչմամբ, յեռանդն միայն ներաբերեալ, զմտաւոր լսելիս ի փառաբանութիւն վերամբառնան, իսկ խառն ձայնականիւ ի բաւերականս եւ ի պարահանդէսս առաւել պատշաճողութիւն ունելով, սուր եւ հաստ ներդութեամբ. զնանդրս եւեթ սրտին գիտեն յուզել. առ որ զգուշաւորութիւն պիտի, զի մի մեղկ ձգձգմամբ անցեալ ընդ կոպար վայելչութեան, ի բուլամորթութիւն եւ ի վատ փաղաքշանս ծառայեսցէ, հան թէ՝ ի հետին զուարճութիւն, ապա չէ եւ չէ արժան ի կիրառութեան, յամենայն տեղիս եւ յամենայն երգեցմունս անզգուշաբար եւ անխրտիր երկաքանչիւրովքն խառն վարիլ:

Գործիական երաժշտութիւնիւ՝ որ արուեստական եւ զուսական գործոյ եւ նուագարանաց ինչմամբ երգին, երկու յազգս բաժանի, յանգգայ գործս՝ որ չունելով ի ներհուս զօրութիւն, հարմամբ նուագին, եւ յանշունչս՝ որ փչմամբ միայն ձայն արձակեն. բայց, վեց մի միոյ ուրոյն են ձայնիւ, զի ոմանց՝ սուր ինչի եւ նուրբ, այլոց՝ թաւ եւ բամբռ, եւ կիսոց՝ ողորկ եւ դաշն, որով եւ տպաւորութիւնիւ նոցա տարբեր եւ այլազգ են ի միմեանց ի շարժել: Գործիական երաժշտութիւնն հանգոյն ձայնականին՝ կրկին տեսակս բաժանի, ի պարզ՝ եւ ի խառն:

Պարզն՝ զմի միայն ազգ ներդաշնակութեան ունին, զի ի նոսա մի է ինչումն եւ նմանաձայն նուագումն, յորում ընդ միով ասիճանաւ ելեւէջեն. ուրոյն կամ միահաղոյն, եւ ի սմա յայտ է թէ՝ զուզընթաց ձայնից եւ նոյնանինչիւն լարից պէտ են առ դաշնակի ծառայումն ունել: Իսկ խառն գործիականիւ յոլով են եւ բազմազգի յաղագս այլ եւ այլ ձայնատրական գործոցն՝ յորում այլաձեւակ խառն նուագմունիւ բազմասիճան ելեւէջութեամբ յօդորդեալ ի միասին, զմի միայն եղանակաւորութիւն կազմեն, բայց եւ այնպէս, է ի նոսա համահաւասար օրէն, եւ համեմատութիւն կանոնաւոր, որով անշուշտ եւ անզգայ խառն ի խումբ ընկերեալ եւ ընդհարեալ, ի մի չերգ դաշնակ միաբանին, առ որ կարօտի նուագարանաց եւ նուագողաց միահայլ շարժումն եւ ընթացակցութիւն: Կրկին այս ազգ գործիականին՝ պարզ եւ քէ խառն՝ հաղորդաւոր են եւ հաջանչակ ի հետս ունկան եւ ի դիւր սրտի, բայց վերջինս հան զառաջինոյն նախադասի ի կիրառութեան, զի առաւել իմն կարողուն եւ պատարուն յորդութեամբ պարարէ զլսելիս, այլ ջան եւ ճարտարութիւն նուագածուին անդ է, զի շնչալոյծ բոմ եւ լեզուին բեկբեկ շարժումն կից խաղասցէ ընդ մատանց բախմունս եւ յերթեւեկութիւն ձեռին, մի սա հնայնեալ երազութեամբ յառաջ անցցէ հան զնա, եւ ոչ այս դանդաղ յուղութեամբ տարաժամեսցէ յընթացս. դարձեալ, զի վերոսմունիւ ձայնից, հանգոյցք եւ համբոյրք յանգից հանգիստակիւս եւ հատուածս զրելս երգեցմանն ունիցին, մի որ ըստ հանդոյս ինարերգեսցէ կամ շնչատրեսցէ զանշունչն, այլ պարտ է ամենեցուն զանսխալս ձայնիւն, չափ եւ զիագագ անփոփոխ ունել, ուրեք՝ զշնչոյն զուսպ ունելով զյորդութիւն եւ ուրեք՝ սանձել մատանց զերագութիւն. զի այնու օրինակաւ մարք իցէ զձայնսն ըստ հարկին պայմանի, վերահամբառնալ կամ զիջուցանել, առանց բռունն առնելոյ եւ զլսելիս խայթելոյ:

Բաց յերկուց յայսցանէ՝ զորոց ասացաք, է եւ այլ իմն ազգ երաժշտութեան, խառն յորջորջել, որ չէ այլ ինչ, եթէ ոչ երկամանչիւրոցն, այս է՝ ձայնականին եւ գործիականին ընդ միմեանս յարացակցութիւն. հանգի ի նմա լծորդ է նուագին լար եւ երաժշտին երգուած, լեզու եւ մատն ընկերացեալ յեղանակել. անդ՝ ոմն երգէ, այլ ոմն՝ նուագէ, միւ՝ զանշունչն շնչաւորէ, եւ միւսն՝ զգայաւորէ զանզգայ գործին եւ առ հասարակ ամենեցին յաջողակ ի դաշնակել յապուշ յանկիս բողուն բարեհն զեսարանն:

Այս ազգ երաժշտականին նախապատիւ է եւ արդոյ հան զերկու զառաջինսն. հանգի յայսմ բնականին ուրեք ուրեք անհարթութիւն եւ արուեստին ինչ ինչ թերութիւնիւ արուեստակեալ, սօղին. անդ, նուագարանի՝ որ իբր արուեստական լեզուի մարդկան հանարին, յորդախաղաց եւ անհատական ինչմամբ նպաստաւորելով մարդկային ձայնին՝ որ յայնմ զօրութենէ վերջացեալ զսանէր, ազդողազոյնս կազմաւորին. նմանապէս եւ մարդկային ձայնն՝ որ սահուն եւ դիւրաշրջիկ է ըստ ամենայն

ման, զվիւսոյն յիրս յիրս զանհարթութիւն յղիէ, յոմանս՝ խաղցրացուցեալ եւ բարեխառնեալ զանախորժ ցնցմունս, յայլս՝ կրկնապատկեալ զզօրութիւն ազդեցութեանց, զբնաւն կենդանացուցանէ, խօսուն զգայուն գործէ, յորմէ իմիջին առանձին անմասն էին գործիականքն, որով եւ ամենայն ուսեմ եղանակաւորութիւնք կազմին զեղուն եւ պատարուն :

Ապա առ հաջ գրաւել զայսոսիկ զօրութիւնս ի խառն երգեցմունս՝ հարկ է գուն գործել առ անխափելի պահել զվութիւն ասիճանաց դաշնակցութեան զգայարանաց եւ բանին. նսկել հարկ ի վերայ կայ, զի ի նուագաւոր եւ յանդուագ ծաւալումն ձայնից մի սպրդեսցի խառնուրդ ինչ կամ թերաս, այլ մէն մի բախմունք ձայնից եւ հարմունք լարից ըստ պարտոյն պատճանի եւ ի պայման օրինաց կանխեսցէ, մերթ կցեալ, մերթ զատեալ, ուրեմ՝ յախուռն ճեմելով, եւ է՝ ուրեմ հանդարտախոյզ յամենայն մասունս շրջրջելով, զի յընկերակցութիւն անկորուստ պահեսցի երկախանչիւրոց զօրութիւնք ազդեցութեանց :

Այս ամենայն ազգ երաժշտութեան՝ մնալով ի լար սահմանին, մի խան զմի ինչ տեղ եւ յախորժ լսելեաց, բայց եւ մէն մի միոյ այլ է խանդ եւ այլազգ ազդեցութիւն, հանգի յառաջնումն սփոփին ունկնդիրք եւ շարժին, եւ ի միւսն՝ քերկրին՝ խան թէ շարժին, իսկ ի վերջին յայս երկոցուն եւս ընդ փորձ անցանեն, հրահանգելով եւ զմայլելով, որ բուն իսկ ոգին է երաժշտութեան եւ իսկահանչ պայման :

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ.

Թէ՝ որ յատկութիւնք ձայնից իցէ.

Պարզեւ ձայնին թէեւ հասարակաց մարդկան է, բայց ոչ յամենեսին միօրինակ վիճակեալ է, ոմն այսպէս եւ ոմն այլազգ, զի որպէս դէմք ի դիմաց զանազանին, սմին հանգոյն եւ ձայնք ընդ ձայնս անհամաձայն ելանեն, որոյ ի փորձ՝ կիրթ է ունկն ամենազգաս նաեւ ի նուրբ յընտրութիւնս իսկ, ըստ այսմ խորհրդածեալ՝ հանգամանք ձայնից ըստ յոլովից մասանց՝ բազում ինչ արժանի դիտողութեան ճիւթս մատակարարեն, զորս յայսմ վայրի համառօտաբանել ոչ զանց առնեմ :

Նախ առաջ՝ նկատին ձայնք ըստ ասիճանաց հանգակութեան, ասիճանք հանգակութեան երեք են՝ բարձր, միջակ, ստոր կամ

ցած, ըստ այսմ չափոյ հանգին՝ ինչ ոտն առ ոտն յառաջ խաղացեալ, ելանէ եւ իջանէ, որ ի չափիլ ըստ թուաբանական յառաջատութեան, ստորն յառաջին ասիճանէ համբառնայ մինչեւ յութերորդն, եւ ընդ հակառակն՝ բարձրն յութերորդէ իջանէ մինչ ցծայր սկզբան, իսկ միջակն՝ որ ընդ մէջ բարձրն եւ նուագին ըստ հանգին ասիճանին, մերթ՝ վերանայ եւ ուրեմ՝ ցածնու. յերից բաժխմանց յայսցանէ առին զսկզբնաւորութիւնս բազմադիմի կազմակերպութիւնք ձայնական ելեւէջից՝ որ ըստ յոլովագոյն եւ նուազ հանգին են չափելի, ասի դարձեալ եւ այլ ամենայն ձայնք եւ կիսաձայնք՝ որ ի մէջ ձայնի եւ ձայնից :

Երկրորդ. Նկատին ձայնք ըստ որակութեան, որ ի խառնակ ազգս վերածին՝ բաւ կամ բամբ, նուրբ, հաղցր եւ սուր. ի սոցանէ ճիւթաւորին եղանակաւորութիւնք ճիչմանց ըստ հանորդի ըստ իմիեան եւ ըստ հանորդի բաղադրութեան. ի խառն լծորդութենէ սոցին յօրինին առ հասարակ բաստեղծանք, դիւցազնականք, հովուականք եւ այլ ամենայն ազգք երգութեանց, նոյնպէս ըստ այսմ ներդաշնակեալ են խաղաւածոյք օրհներգութեանց եւ երգեցմունք շարականաց, այլովքն հանդերձ, որ յԱստուածային պատարագս հասարակաց աղօթից տեղի ունին:

Երրորդ. Նկատելի են ձայնք ըստ եղանակաւորութեան ճրիչմանց, որ մեծաւ մասամբ կազմին յերեցուց ասի. դաշն կամ մեղմ, խիտ կամ սաստիկ, անաւոր կամ պակուցիչ. ըստ այսմ յերիւրեալ երգոց՝ մերթ, անաբեկ առնեն եւ ամբոխեն զկիրս եւ է՝ ուրեմ զզայարանս թմրեցուցանեն. առ որ կարեւոր է դիւրաբոյնիկ առ ամենայն եղանակս ունել զիագագ ձայնին, քէպէս եւ յայսմ ոչ ամենեքին ըստ հարկի պայմանին բաւականան յաջողիլ, զի ոմանց՝ որոշընդոստ ձայնքն են ի բնէ, այլոց՝ ողորկ հեզահամբոյր, կիսոց՝ բուռն եւ շանթահար, որոյ վասն նախ հան ի պարաւոր զուլարան ընդխառնիլ, յընտրութիւն ձայնից պարտ է ուշ դնել, եւ ըստ այնմ զնուագերգականս յարմարել, զի ոմն զդղրդիչ եւ որոշածայն բնդիանան ունիցի, այլ ոմն՝ զդաշն եւ զհեզասահ, եւ միւսն՝ զողորկն եւ զփափուկ ուրեմ խառնեալ, զի պատշաճագոյն ոլորմամբ եւ յեղյեղմամբն վառեսցի ի հանդիսականս խանձն խարուկեալ :

Չորրորդ. Նկատելի են ձայնք ըստ արտասանութեան. երեք ազգ են արտասանութեանց՝ շատ, հանդարտ եւ միջական, որով եղանակաւորութիւնն ինչ համեմատի, եւ երկախանչիւրն՝ ըստ պիտոյն եւ ի պատշաճին վարելի են. հանգի հապճեպն ի ցասմնականս յաւէտ տեղի ունին, երբ զայրոյթ սրտին պատրաստի

արծարծել զխանդ կրից. իսկ հանդարտն եւ միջակաբ՝ ի ցանկականս՝ երբ, անդորրալէս խաղաղութիւն տիրէ ի հոգւոջ: Բայց եւ յայսմ՝ հնկողութեանց պէտ են. բանզի մի եւ նոյն հագագ, է՝ զի միամանակ է, եւ ուրեմ՝ կրկնամանակ, որով չափ ոսից մերք՝ հաւասար գայ եւ է՝ զի անհաւասար, յաղագս որոյ յարտաբերելն անդ՝ գիտել արժան է, թէ՝ երբ հանդարտ ոգի կլանելով եւ ուր, երագ եւ ի մի շունչ ոլորելիք իցեն, զի մի ոտ ձայնիցն շփոթեալ նուաւակեսցի:

Հինգերորդ. Նկատիւ ձայնի ըստ բաղազանութեան. բաղազանութիւնք ձայնից, է՝ ուրեմ, զի ըստ խորհրդոյ եւ ըստ ընտրութեան ականջաց կտրին եւ է՝ զի ըստ թուաբանական յառաջատութեանց առեալ հաստին, եւ այս կրկնակի, մի՝ պարզ, երբ նոյնանինչիւն ձայնիւ ընդ միմեանս զուգընթանան, եւ երկրորդն՝ խառն, միոյ՝ այլանինչիւնն առ միմեամբ դասակարգեալ ձայնակցին, այլ թէ՝ ոմով օրինակաւ զզուգորդսն մարթ իցէ կարգել առ բաջ դաշնակցութիւն, զայն թուաբանականին չափ յօդ եւ ոտ երգոյն ուսուցանէ:

Վեցերորդ. Նկատիւ ձայնի ըստ սկզբնաւորութեան եղանակաց. աղբիւրն եւ երակ եղանակաց առ հնասարակ յուրեւասն ինչմունս որոշին, յորմէ ամենայն ազգ երգոց ծագումն կազմութեան առին, զի թէպէտ ճշդիւ բնեալ, յոլովս զտանեմբ նուագողականս՝ որ ուրոյն կազմութեամբ եւ դաշնակաւ ի միմեանց զանազանին. սակայն ի վերլուծութեան նոցին՝ դարձեալ ի սոյն յաղբիւրս լինի իջանել մեզ. յայսմ բովանդակին շեմարանեալ բնաւից սկիզբն եւ ծագումն, են ի նմա եւ Դորիացին եւ Յոնիականն, Փռիւգացին, Նաղացին եւ խոսրովացինն եւ այլն ամենայն որ ի կարգի, որպէս եւ ի Հայոսմս գլխաւոր ուրն ձայնիւ եւ երկու սեղիւք եւ մնացեալ մեղեդիք. առ որ ամենայն երգապետաց անհնարին պարտ դասի բաջուսումն լինել, առ անսխալ սկիզբն ունել, եւ ի միոյ՝ յայլն անցանել, զի երգոցըն եղանակաւորութիւնք յայսմ հիմնեալ կան:

Երկերորդ. Հուսկն ամենայնի, նկատելի են ձայնիւ ըստ համեմատութեան, որ յինէն ունի համանուաճեալ զբնաւ ազգ գեղարուեստին, ի ներդաշնակութեան գլխաւորապէս նկատելիք յայսմ ամփոփին. մի՝ զի ձայնիւ երգոյն պատանեսցի. երկրորդ՝ եղանակ հիւրոյն պատկան լիցի. երրորդ՝ զի ելեւէջն դաշնակցեսցին հանգիստակեաւ. չորրորդ՝ զի բազմաց մի շունչ իցէ եւ մի կէս նպատակի. յայսմ եւ ի սոյն հիմնեալ կայ ներդաշնակութիւնն՝ զորմէ մեր բանիս են. զի երբ՝ ձայնից ծաւալմունիւ լծորդ են ի յանգ, ի բիւ, յասիճան եւ ի միութիւն, անդ երաժշտութիւնն անկորուստ պահէ զբովանդակ զուժ եւ զգազդեցութիւն ի բնէ. այլ թէ՝ որով օրինակաւ յայսմ յաջողել մարթ իցէ, զբնաւն ուսուսցէ մեզ երաժշտականին օրէնք՝ զորմէ ուրոյն լիցի մեր բան:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե.

Թէ՝ զինչ իցէ երաժշտութիւնն խազիւք երգելի եւ Ոուաւոր.

Որպէս ի գիւտոյ նշանաւորից բացան նահապարիք առ ամենայն դպրութիւնս, զի նովիմբ որ ինչ ի նոսա՝ թաղուն խմասք բազմազգի տարից շարամանութեամբ ելցեն ի լոյս, այսմ հանգէս եւ ձայնիւ բազմադիմի եղանակաւորութիւնք եւ դարձադարձ պետք ի ձեռն նշանակիչ գծից եւ թուաւոր կէտադրութեանց, փոփոխ յարաբերելոց՝ դիւրըմբռնելիք եղեն: Բանզի սոքա են որք չափս անսեթիւր եւ օրէնս սահմանափակ կանոնեն մեզ մի ձայնից հետէջութեան, կարգեն որոշեն զազգ ազգ հնչմունս ըստ եղանակաց եւ ըստ նիւթոյ իմասից, որով երբեակ ազգ երաժշտականին ձուլին, ըստ այսմ զամենայն տնօրինեալ, զի մի ինչ սխալումն ի նոսա գործեսցի, որով երաժիշտ ի մի ասիճան կամ բազմասիճան նուագերգութիւնս բաւեն անկորուստ պահել զդաշնակ՝ ի շեշտ եւ ի յօդ, ըստ խազից եւ ըստ գծից նշանակելոց համեմատ, բեկբեկելով զձայնն եւ ոլորելով զինչմունսն: Եւ ահա ասի կալաւ երաժշտութիւնն խազիւք երգելի եւ թուաւոր, որ՝ թէեւ առ նախնիս ի բանի մի անհնարս կէտս ամփոփէր՝ զորս ի մի կամ ի կրկին տողս դրօշմէին ի վերայ բառից, սակայն զարդիս տակաւ առ տակաւ բազմացաւ ըստ բազմազգի նշանաց եւ ձեռն՝ զոր երգիչք բաջ ի կիր արկանեն զանմարմին եղանակս ի մարմին յօդաւորել: Սոցա ընդհանրապէս բառեակ ազգ են՝ որոյ մի մասն՝ զելեւէջութիւն եւ զեւոդութիւն ձայնից չափէ եւ այլն զկիրս եւ զնամբոյրսն, որք միահաղոյն առեալ յորջորջին ոլորակ, ամանակ, հագագ եւ կիրք:

Արդ՝ ոլորակն զասիճան ելեւէջից ցուցանէ, որ ի վեր սանդեալ, կոչի շեշտ եւ ի վայր հարթեալ, բուր. իսկ երջերջելով նախ ի վեր եւ ապա ի վայր, պարոյկ կոչի. բէպէտ եւ է՝ ուրեմ, զի շեշտալի բառք ոչ միայն վերասանումն, այլ եւ յատուկ իմն եղանակ պահանջեն՝ զոր խմասք եւ բառք իմիմին յայտնեն:

Ամաճակն ցուցանէ զեւողութիւն ձայնին, որ ընդերկայնեալ, երկար ասի, եւ կարճեալ՝ սուղ, իմն զմիամանակ եւ զկրկնամանակ վանկս՝ որով ծասի բերանն կամ ընդարձակի յորմէ յառաջ գայ հոլովումն եղանակին, որ ուրեմ՝ է շապ եւ ուրեմ՝ ծանր:

Հազագն ուսուցանէ զորակ ձայնին ըստ հնչմանն, որ երէ բանձր իցէ, բաւ կոչի. իբ՝ դաշն կամ նուրբ, սոսկ առձայնի:

Հանգիսս հանգոյց կամ կիրճ ցուցանէ, թէ՝ ուր յանգել կամ երբ ոգի առնուլ մարթ իցէ: է հանգիսս՝ որ տեւէ ի չորս բախմունս, եւ է՝ որ յերկուս՝ զոր յիմասցից բանին եւ ի նշանաց դրօժելոց պարս է չափել: Ցաղագս որոյ մէն մի զօրութեան նոցա եւ պաշտօնի՝ կիրք հմտութեան պէտ են յառաջագոյն, բանզի չէ արժան ըստ հանոյս խառն վարիլ, աղաւաղեալ զանձնիւր նշանակութիւնս նոցա, որով առաւել խոտի միաբանութիւնն, բան թէ յօդի միանայ, ոյր վասն մերք՝ պահանջի դոյզն ինչ ընդհատութիւն, ուրեմ՝ աւարտ իմն կիսակատար կամ լրացեալ, ըստ որոց պարտ է մատակարարել զօրինչն:

Դարձեալ եւ զայս գիտել արժան է, զի երաժշտութիւնք՝ որ խազիւք երգելի են, հասարակօրէն ըստ բնաւոր եղանակին եւ եր չափին եւ կշռին, որոյ վասն հարկ է ամբողջ ունել զեղանակ երգոյն՝ ոչինչ հայեցեալ յիմասս եւ ի զօրութիւն ասացուածոյն:

Բաց ի սոցանէ, զորոց կանխեցաք ասացաք, է եւ այլ իմն ազգ երգեցողութեան՝ որ բուսաւոր յորջորջի, յորում մարմինք եղանակաց ըստ բնաւոր նշանակութեան եւ ըստ իմասից երգելեացն են հանճարեալ. անդ կէտ՝ ի բազում շարս տողից, բուսաբանական յառաջատութեամբ կարգաւորեալ, յարմարեն զձայնս ըստ բաղազանութեան եւ ըստ զուգորդաց, որով ձայնք ընդ ձայնս ի յանգ եւ ի բիս ընթացակցեալ, անվրար պահեն զմիութիւն ամբողջութեան իմասից եւ բանին:

Այս ազգ բուսաւոր երաժշտութեան՝ իբր գրեթէ յասելոց առեալ զիւր ներդաշնակութիւն եւ շար չափոյ եւ որ առ արեւմտեայս յաւէտ ի յարգի է եւ ի կիրառութեան, ճիշդ խօսելով դիւրութիւնս ոչ սակաւ մատուցանէ երգողաց, առ միաւորնչ եւ հաջահնչակ զձայնսն ունել, հատու եւ սուր նրբութեամբ զմայլեցուցեալ, սակայն չունի զայն զողտր եւ ճնճոյճ խաղցրութիւն խազիւք երգելի եղանակաւորութեանն արեւելեան ազգաց, յորս առաւել բնական է երաժշտութիւնն՝ քան թէ արուեստական. վասն զի ի միումն՝ հազագք ձայնից ըստ խազից նշանագծելոց բեկբեկելով եւ ոլորելով եղեւէջս առնեն եւ կամ ի միոյ յայլն

անցանեն, իսկ ի միւսն՝ եղեւէջութիւնք եւ հնչմունք ըստ կետադրութեանն շեշտ առ շեշտ եւ աստիճանաբար եղանեն եւ իջանեն. եւ կամ ուղագիծ յառաջ խաղան, թէեւ ուրեմ ուրեմ հատու եւ սաստիկ հնչեսցէ ի լուր լսելեաց. դարձեալ, զի ի մին՝ եղանակք երգեցողութեանց անվրար պահին, ոչինչ յիմասս բանին միս եղեալ, իսկ ի միւսն՝ յաւէտ իմասք ըստ պահանջողութեանն՝ պայմանեն զհնչումն: Այս եւ այլն, որպէս եւ իցէ, ճշմարիտ է թէ՝ ի մին զմայլումն է՝ որ տիրապետէ լսելեաց, իսկ ի միւսն՝ զօրութիւն, որ տիրին է իշխեցող:

Նմին այս մի կանոն՝ սրբազան ըստ մեզ՝ յոր պարտ է պատկառ կալ, բանզի չէ եւ չէ արժան յամենայն տեղիս եւ յամենայն ազգս էերբութեանց անխտիր վարիլ երկոտումբ, այլ հարկ է ընտրութիւն առնել ըստ հարկի կիրառութեան, զի սրբազան երգեցմունք առաւել առ առաջինն պատկանին, իսկ բաւեր եւ պատերազմականին նակատ, առօք եւ դաշտ՝ ընդ երկրորդին յաւէտ յարաբերութիւն ունին. զի ի միումն՝ պիտոյ է նրբութիւն եւ զանազան հանգոյցք՝ հնդասան ծաւալել ներին ոգւոյն, եւ ի միւսն՝ հորդան տալ երակաց ջերմաջերմ զարիւնն:

Ո՛չ զանց առնեմ յիշեցուցանել եւ զայս, զի ուր եղանակաւորութիւնք մարմնաւորեալ են ըստ միոյ յերկուց, անդ չէ օրէն անխտիր խառն շփոթել ընդ միմեանս, զբուսաւոր երաժշտութիւնն կցելով ընդ այնմ, որ խազիւք են երգելի, ապա թէ ոչ վեր ի վայր շրջի կապ եւ կանոն արուեստին, առ առաւելն դժպնի լսելեաց: Նթէ պատճառ ինչ բնաղատիչ կայցէ ի վերայ՝ շրջել զազգ երգեցողութեան, այն որ խազիւք երգէր, ընդ բուսաւորին, հարկ է ամբողջ փոխել զկարգն. ևա՝ եւ որ առաւել գովելին է ըստ մեզ, զկարգաւորութիւն առաջնոցն անփոփոխ ունել ի պահպանութեան, ոչինչ յաւելեալ կամ նուազեցուցեալ: Եւ աճա առ տեղեաւս ըստ պահանջման հարկին այսչափ ինչ ազդ արարեալ, յառաջ անցանեմ յիշեցուցանել իմոց ընթերցելեաց եւ զգանի մի կանոնաց՝ որոց լիուլի հաւատարմութիւն անցնորհելի պարտ իմն համարի, որ միանգամ փառս ցանկան բողոքել ի հանդէսս երաժշտականին:

ՅՕԴՈՒԱԾ Զ.

Թէ՝ զինչ այլ ինչ օրէնք եւ կարեւոր հրահանգ յերաժշտականսն կայցէ.

Ամենայն կարեւոր օրինաց գիտութիւն՝ զորոց բաւիմս են, զըլխաւորապէս ի սոյն յայսոսիկ տեսութիւնս բովանդակին, զորս յիւրաքանչիւր ազգս ճարտարք առ բաջ երաժշտել սահմանեցին:

Նախ՝ բան զամենայն օրէնս, նախընթաց յառաջէ ներդաշնակութիւնն՝ որ ոգի եւ շունչ հնարի երաժշտականաց, զի որպէս կանխագիտոյց ճառիս հաւաստեն, ամենայն գեղ եւ վայելչութիւն նորա, այնու եւեթ շէղանայ, առ որ երեք ինչ պէտ են. մի՝ զի երգոցն յօրինուածք ի մէն մի յատկանացս եւ յելեւէջս յանգից՝ նշոյլ հաւատաւորութիւնս ունիցին եւ մի՛ գցի ի նոսա խառնուրդ ինչ կամ թերաս: Երկրորդ՝ զի ձայնք իւրաքանչիւր յեղանակաւորութիւնս երգոյն սերս կապակցութիւնս ունիցին եւ ոչ բնաւ միաբիւնն վայելչական անլծորդ մասամբ նշանակեսցի: Երրորդ՝ զի խառն երաժշտութիւնք՝ որ ձայնականաւ եւ գործիականաւ կազմին, միաւորչ եւ ի մի բերան երգեսցին, եւ ձայնատուր զգայութիւնք նպատակ կացցեն իրերաց յերգ եւ ի նուագ :

Երկրորդ. Զի մէն մի ձայնից որակութիւնք՝ եթէ բամբ, եթէ սուր, թէ ողորկ՝ պարտ է զի ըստ վիպին երգելոյ յերիւրեսցի. մի՛ ընդխառնեսցին Աղուականացս եղերք ընդ Անակրէոնդականսն, իւրաքանչիւր զպարտուպատշաճ եւ ի ճաի պատկանելն՝ ժամ, տեղի, եւ վէպ երգելոյ՝ սահման սեփական ունիցին :

Երրորդ. Ի բուռնոր երաժշտութիւնս զուգորդ ձայնից բաղադրութիւնք նշանեսցին ըստ ճանորդաց, առ ի համապատշաճ պատասխանել միմն առ միւսն, մի՛ լիցի ի նոսա անյարմարութիւն ստիճանաց ի կազմակերպութեանն :

Չորրորդ. Հնոյ ամենայնի, առ անվթար երգոց միաբանութիւն՝ պարտ եւ պատշաճ է, զի երգիչք եւ նուագածուք միաւորիչ իցեն եւ միախորհուրդ, մի՛ շարժումն եւ հանգոյց, մի՛ ստիճան բարձրութեան կամ նուազութեան, նոյն լեզու, նոյն ինչիւն եւ միով բանիւ, ամենայն ինչ՝ եթէ նուագ, եթէ երգ, ընդաց եւ հանգիստ՝ երգապետին եւեթ ակնարկութեանն նպատակեսցի: Դարձեալ, եւ զի ամենեքին զառաջեաւ ունիցին նշանագիր բերս երգոյն, եւ մի՛ ոք ըստ իմոց փոխեսցէ ինչ ի նշանագծիցն, այլ գուն գործեսցէ այր իւրաքանչիւր, եթէ՝

պարտաւորք եւ թէ պէտ՝ նպատակիլ օրինաց արուեստին, եւ ոչ բնաւ յախտուն ընթացիւք ի դուրս գեղոյ ի սահմանափակ ընթացագիծ կէտից, ապա թէ ոչ ամենայն ոք վերջացեալ զտանի ի կարեւոր օրինաց արուեստին, որ ի նպատակութիւն կանոնաց հիմն ունի: Բաց ի կարեւոր ազդարարութեանց, են եւ այլ հրահանգութիւնք առ նախակրթանս արուեստին՝ յորս պարտ է համբակաց բանասիրականին խոշտանումն լինել, եւ ի սմա ըստ մեծի մասին զգուշաւոր դիտողութիւնք այսոքիկ են :

Առաջինն՝ է ուսումն արուեստին, թերակատար բնութեան հարկ է զի կրթութիւն մարդոյ օնանս մատուսցէ, նոր նոր ձեռնհասութեամբ առ օգտի օժանդակել տկարութեանն ի բնէ: Որոյ աղագաւ նախ եւ առաջ պիտոյ է համբակին ունել զդասատու ոք՝ բաջ եւ հարտար ի գիտութիւն արուեստին եւ սերտի ուսանել զնախագիտելիս՝ որ երեւելապէս ի սոյն կէտս կեդրոնանան. նախ՝ ի նիւթ տեղեկութիւն ստիճանաց ձայնից եւ ի սկզբնաւորութիւն եղանակաց. երկրորդ՝ ի զօրութիւն մէն մի խազից կամ կէտից՝ դրօշմելոցն ի նմա. երրորդ՝ բազմազգի փոփոխութեանց եւ դարձուածոց ձայնից, եւ թէ՝ հնով օրինակաւ ի կիրառութեանն դասնակ զոգին մարդ իցէ խառնել:

Երկրորդն է՝ հանապազօրեայ վարժութիւն՝ յերգել եւ ի նուագել, կամ զնոսա ընդ իրեարս զուգել, առ որ ի մատաղ տիոց հարկ է կրթանս ունիլ, զի ձայնն բեկբեկեսցի, ձեռք եւ մատունք ի տղայ տիս վարժեսցին զթիլ լարից ըստ եղանակին կամ նշանագծից յարմարել, որպէս զի, մի՛ ի կարեւոր պահուն. բրնութիւնն իբրեւ նոր ինչ խրճուցու, եւ շնչաւորք եւ աճուն՝ անդրադարձել միմեանց, խզեսցի կապն միութեան :

Երրորդն է՝ խաղցութիւն եւ կորով կազմուած ձայնին, որ թէեւ բնաւոր ձօն է Աստուածապարգեւ, բայց յոմանս ի պակասիլ յայսմ, մարք է եւ ասարութեամբ արուեստին օգտիլ, այնու ստիճանաւ առեալ գրել ձայնին ի սկզբանն, զի մարթասցի ոք ըստ կամի, վերհամբառնալ եւ իջուցանել առանց խայթելոյ եւ ընդշելոյ զլսելիս: Կարօտի եւ յոտկութիւն արտաբերութեան՝ յերգելն, այնպէս իմն, զի մարդ իցէ զտեմարանել ի բոլ զտունչըն՝ առ տակաւ արտաճնել համապատշաճ եղանակին, բաշխեալ զայնս ըստ հանգուցից ոտանաց եւ թէ՝ որ միաւորիչ ոտանիլ իցեն:

Չորրորդն է՝ հնկողութիւն եւ աշխոյժութիւն՝ զնուագարանսն ընդ երգելոյն ճոխիւ ի մի կապել, նոյնպէս եւ զերգն ընդ նշանագծից, մերթ՝ նգեալ երկարեալ, է՝ զի ի կախ թողեալ, երբեմն ի միոյ յայլն ոստեալ եւ ուրեմն՝ յեսս ընդ կրունկն դարձ առնե-

լով. եւ զբնաւն վեհ եւ վսեմ ազուցեալ եւ արուեստակեալ, որով ամենայն ինչ կուռ եւ պատառուն ի նմա՝ բաջոլորակի թափ անցանել ի մուս լսելեաց եւ ի խորս սրտին շարժումն մեծ յուզելով ի կիրս:

Եւ ահա այս ամենայն ազգ երաժշտականին՝ զորմէ կանխեցաք ասացաք, իճիճուրոյն եւ քէ՝ միահամուռ, ի մի շունչ եւ յուշ նպատակի, ըստ նախատպին հուպ մատուցեալ բնութեանն, զբնաւոր եւ կիրք զախորժակսն ի հուր խանդից յարծարծանել՝ ըստ իւրաքանչիւր ձայնից բեկբեկելոց ի մէն մի շանթիչ բաշխս, մերթ՝ ամփոփեն, է՝ եւ ընդարձակեն զանազան տպաւորութիւնս ի լսարան զգայութեանց, եւ ամենայն ուրեք զաւեշտական խաղցրութեամբ ընդ թովիչ զօրութիւն ազդեցութեանցն բարեբեն փեռեկեն զամբոխմունս կրից եւ զմուայլ մաղասին բանձրամած:

Եւ ահա ասէին, յամբոկ գործոյս ի գլուխ ժամանել՝ ժամս պատեհ, որ ի ձեռինս դողդոջուն ջախջախ զեղեգնեայս սրինգ՝ որ ցարդ բարգման եկաց խորոց սրտին ներքին ներաճչութեանց զարտահոսանս առ ի դուրս ծաւալել, յայսմ վայրի խորտակեալ՝ խառնեմ յապագայէն ի յապայս ի հուն առնագանգաց Հայահանդէս Առնանական ծաւէրժին:

ԵՒ ԱՅԼ ՄԻ ԵՐԳՈՒԱԾ

Ի ՅԱԽԵԼՈՒԱԾՔՆ

ՈՂՋՈՅՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀՐԱԺԵՇՏ Ի ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

ՈՒՂԵՐՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՍ ՓՈՒՆՋ ՄԻ ԹՈՂԱՆԱՆՑ

ՀՈՎՈՒԱԿԱՆՔ ԵՒ ԽՈՒՐՆ

ԵՐԳ Ա.

Աստ՛ղք յուսոյ, լապտե՛րք լուսոյ՝ ակնկալիս լա՛ւ, այցելուն,
Յոգի ազդել՝ կացցի՛ք Մուսայք, նո՛ր տիւ երգել, նո՛ր գարուն,
Ջեւ գալ ի լոյս՝ չաղազանգասած տիեղերիս զաղփաղփիւն,
Մինչդեռ ձգէր խարխափն հիմանց հիւթանիւթին թաթախուն,
Հրաթեւին՝ մինչ թափել չանթիս՝ կուտակ ծովակ յերդ հունին,
Ի սուր բիրակ, կայծակ մաքուր, ի խանձ ծնել հանճարին,
Ջուլել կոփել այլ մի կերտուած՝ նորոյ երկրի հիմնարկին,
Ի հիւս դաշնակ ձեռին անեղ՝ արարչագործ ճարտարին,
Ծո՛ր են հիմունք, բարձր էր կամար, սալայատակ վորածին,
Մշտնջենին զաղթակարդայր, մէն մի ձեռք՝ յեց բեւեռին,
Լայնատարած հանդրուանին, ծայրէ ի ծայր եղերին,
Բաբէ՛, եւ ո՛ տատմբք անթիւ գօտիս ածցէ՝ չրջանին:
Սչք մանրախոյզ՝ ի ծայր ծոցոյն ժամանել ծագ՝ կասեցան,
Ջահաբանից անթիւ գծից կէտք կոտորակք՝ կորացան,
Լարք քնարից յախուռն յարչաւ՝ ջախջախք խորտակք գայթեցան,
Ի զուր խոնջին հեռադօտել գողտն գաղտնիս բնութեան:
Որ ընդ ոտիւք՝ հազիւ թէ՝ բաւ, յաղօտ նշմար տիպարին,
Նշանախեցին յոտս մի կշռել, ի գուլէն կամիլ մի չափին,
Ջի՛ մտրակել ճիարճակ, տալ զերկաթ՝ յակօս արօրին,
Ջարեդ առեալ՝ կէտ ընթացից, բոլոն խիզախելն՝ յեանեցան,
Ցեց ի հանճար, բան վանաքի՝ յորճանս ի խոր՝ ընդսուզան,
Ֆայլս գահավէժ՝ յանել յանդունդ, անկան բաւիղս ձեռնունայն,

Իմանալեօքս՝ գիւտ Արարչին, օն, եւ այս ձօն Աստուածեան,
Ձարտարապետն իմաստութեամբ կամիչն՝ կազմելեւ հաստեաց,
Անձեռագործ ձեռակերտըն յանդոյից գոյ՝ առեալ ած,
Աստ ճիգն եւ ջան, ճառ բան՝ լուռ մունջ, յետաժաման ընկրկեաց
Երկինք նորոյն փառաբն չանթէ, յունկըն պատմէ մահացուաց։

ԵՐԳ Բ.

Անդնդային, մշտագիշեր, խորայատակ Ովկիանին,
Ջրոյն ի պիշ ջրջել լողակ՝ թեւառարած Սուրբ Հոգին,
ի չաղ չաղաց ձգել յարդքօղ՝ նշմարեր լման լոյս նախկին,
Ընդ լոյծ մանուած խառնաչփոթ, չաղ թանձրամած զանգուածին։
Զկեր խոր գիշեր, եւ ոչ առաւօտ, չեւ օրն այգուց, վաղորդայն,
Նոյն կէտ յանկէտ՝ պահն էր ժաման, վեհին անդարձ հըրաման,
Ցանելից գոյ ածել անդէն՝ տիեզերին գոլն համայն,
Նոր աշխարհաց հիմունս արկել, զետեղել չէշտ՝ վէմն անկեան։
Նախ քան զարեգ, բոցք ջողային առկախք կանթեղք աստղեանին,
Ցերկնախորան ի լար կամար Ջահք փայլեզփայլ ցոլացին,
ի չափ գաշնակ, ի թիւ համար ծովախնոյն դէզ աւազին,
Վերին յըստոր յանեզր ծովուց հոյլք բոյլք էից դիզեցին։
Ցաղխս գետնափոր խըցել աղբերց, մասն մի ի վեր, այլն՝ ի վայր,
Ահեղք հսկայք ծընան բլուրք, գարիւ գարիւ. զառ ի վայր,
ժայռք ափափայք, խոռոչք կաւկոռք, ցըցան ցըցունք եւ փապար,
Ուռել ոռնալ ժայթքին վիժակք, սահին կայտառն ձորավայր։
Ընդ գոգ երկրի, եւ թէ՝ որպէս կարգք մետաղաց՝ չարեցան,
Ծովուն ի ծոց, ղիարդ թեզոտք՝ յագդ եւ տեսակ, սեռեցան,
Օդականին սերունդք ազգի՝ հոլան յարձակ՝ ազգացան,
Գազանին ջոկք՝ վայրագ հլուն ի գոմ խշոխ՝ զատեցան։
Բուսականին արուագ դալարք՝ սերմն յագդի ուռճացան,
Ծաղկունք պճեալք թէ՝ ոստոյ նոր՝ ի խոյր խիտունջ կապեցան,
եւ թէ՝ որպէս, ծառատնկոյն ընտանին ընդ անոպան,
Գալառ կողիւք, պատուաստ համբոյր, ի ճաշս համեմ՝ զանգեցան։
երկրն ի զարդ, տիպ եւ տիպար՝ ի զանգ յերանգ պատկերաց,
Առ որ չէ բաւ քընար ի գով, եւ ոչ վրձին երանգեաց,
Ցանարեգ պահն կազմակերպել մարմնանիւթին՝ ոմն դիտեաց,
Հրաշակերտին՝ զոր չետես աչք, զանճառն ճառել թէ՝ բաւեաց։
Նորա փոքրըն, առ մեզ աւագ, չեշտ դիտակել ի կշռին,
Ցաղագս գիւտին զարմանասքանչ, գեր մարդկղենս հանճարին,

Զիարդ, լիսեալ կշիռ ի չափ, լծել հուն լար ծովակին,
Մինչ, եզծն ի գոլ՝ խոսել սահել՝ զարդ յաւել եւ զարտուղին,
Թողեալ պար շար ասպըղեանին, պարիկ օդոց գնտակաց,
Ա.յրած գօտւոյն՝ այգուց այգուն հրածորան Անձրեւաց,
Դարձցուք առ մեր, կոյս հորիզոն բնագաւառ աշխարհաց,
Նախ քան արիւոյն մեզ մօտել հուալ, հայահանդէս ղերգելեաց։

ԵՐԳ Գ.

Ա.յս այն մի պահ, ժամ սրտաբոյժ, սարսռասարսափ արհաւրին,
Հերձս ցել ի ցել, ճարճատին վէմք, ցնցին ծխնիք Սաղէմին,
Մինչ, Հաստիչն Տէր, ընդ ցուրտ վիսաւն, ի սիրտ երկրի, կենդանին,
Ծուէնս ճեղքել ժայռըս եւ սար՝ թափէր ի բաց զրանդին։
Պահ գիշերոյն յետ ընդմիջել այրք վիմափորք դղրդին,
Քանդեն ցելուն քարայատակք, մի ըզմիով տապալին,
Ցաղթականին լծելն ի կառս չղթայակապ՝ մահ գերին,
Թանձուն ի մած խարխափելոց, նոր լոյս Ջահէր Արփենին։

Աւետաւոր նոր մի այգուն՝ ծագէր արեգն լուսաբեր,
Ոյր նոր գալուստ՝ գամ ողջունել իբր զաղաւնեակն լուսաբեր,
Սա ոսկեվուռնջ Աստուածեան մի՝ նըկարէ մեզ նիշ պատկեր,
Հոյլք եղելոցն ակընկառույց յետս արփենւոյն ըսպասէր։
Ցալեաց ծովըն այն լինչ չղալ՝ անդ չիջանիւթին՝ արծարծէր,
Ըզծիրանեան, ոսկեծըղի արկեալ լօթիս, վարդահեր,
Ծալ ծալ յամպս կոյտ ըհուր մի նաժիշտ զաթոռոմն, վայր ի վեր,
Ի հիւ լարին քայլըս յարձակ, արագ երագ յառաջէր։
Ի բոց աչաց, յայտեան դիմաց սրտից սըփռեր սէր վակժայժ,
Ցորմէ եւ յիս նաւիրականն ազդէ խանթի խինդ, վառ կայծ, լոյս,
Տիեզերիս գահակալել նոր սրբային յիւր գահոյս,
Ընդառաջեմ յողջոյն գալստոյ, սկըսնկալին իմ եւ յոյս։
Փայլեցին ի չաղ, կարմիր ծիրան, զարթնուն ոգիք, հուր վառին,
Բարձուենք լերանց ամպանամբք, ձորք ընդ ծորձորս ծիծաղին,
Քայլս նագելին՝ գեղաձիծաղ ժպտին հովիտք, ծաձանին,
Բնութիւնն՝ անդ, չբաւեալ լման, թինդս առնու հրճուագին։
Սակաւս յըսփիւռ ի ծագս ծագաց երանութիւն, ընորհք բաշխեր,
Մինչ, գուռնան հրատ գայր յերեւան, պարզեալ գոգ գոգ գիւր պարեր
Ցուրան ջերմել, հոգեւորեալ՝ արտահոսէր, բարեբեր,
Տնկօք մրգօք պճնազարդեալ գերկիր համայն, բուսաբեր։

Ո՛վ դուն՝ լուսոյ՝ որ թաթախելդ ի լոյդ անեղ ծովակին,
Եւ դու՝ շողաս այլ մի լոյս, նիշ լուսատիպ տիպարին,
Դայ եւ օր, գի տաս քոյդ զանուն Արդարութեան Արեգին,
Կեցցե՛ս անշէջ ի գեղ ի զարդ, մինչ Էին աչք քեզ հային։

ԵՐԳ Դ.

Խոտել աչացս՝ յաղբերց չանթին, այլ չըբաւեալ զօշոտման,
Շրջելս ի վայր, անդ Դրախտ մի դիմաւորէր տեսութեան,
Վայր մարգաւետ յօդ անպարոյր, ուղիս անապակ փափկութեան,
Ցարեւելեն կոյս տնկեալ Հարթարձ երանաէիտ ծառաստան։
Ո՛վ իմ դրախտ, բնակ դաւառ՝ զոր ունելդ եւ կորուսիր,
Ինձ ճետ ծնունդ, յոյժ զեղեցիկ, անզուգական լինճ թուիր,
Տիրականին տիպ դրոշմած լինն՝ յաղբերակունդ ծածանի,
Ինձ գեղ հարուլ յերդ՝ իբր բաւեմ, անջատ ի քէն մինչ հեռի
Քանիցս, բաւէ, բնիկ բնակ՝ ի ծոց երկրիս, հայրենի,
Հայաստան, յոր՝ ծնայ սնայ յանդուստ տիրոց, չաղ յերկրի,
Ցարծաթահիւս սառնորակաղդ առուգեալ յակն քառակի,
Ուր ցայտ դիմացդ անդրադարձել՝ իբր հայելւոյ դիտեցի։
Գերաբուխին մէն մի ճեռնարկ՝ վայրկենական գործ կերտուած,
Որ բիւրս բիւրուց, թարթիչ յաչացն՝ քերթէ կերտէ աչխարհաց,
Գալն ի դրախտ նորակերտել՝ խորհուրդ ընդ-քոյ լինն յայտնեաց,
Ցետոյ ուրեմն եւ պահ ընդ պահ գործել նորա հիւս կլուսաւած։
Պահ արփոյին, չէն չինուածոյն լուսանկարք գծեցան,
Ընդլիջաւորք, գետոց ակունք ի չորս յառաջս ժայթքեցան,
Ցերեկորին, բոլորջք թփից ծլան ընդ Ծառն արքայան,
Մինչել մթոյն, ի չարժ մատին՝ կաց մարդն ի չունչ կենսական։
Բայց թէ՝ յոյր յեց հաստատութեան զետեղեցան ազիք հիման,
Օգոյս առկախք, թէ՝ ծայրք չօշափք, զերթ վերելական Յակովբեան,
Ո՛րպէս առին բուսաբերքըն երիցն յերանդ, բեղմնական,
Բարւոյն չարի, ընդ ծառն կենաց, սաղարթք վաղվաղ ածեցան։
Սիրտ սիրակաթ այն լինչ ճեմել ի մէջ երկրիդ, բարեմոյն,
Դիտել՝ ո՞րպէս, ծըռնակ ծաղկանց՝ մի հրեշտակ տայ ճեւ գոյն,
Հեղն եւ վայրագ՝ գայլն ընդ ոչխար զոյգ մակաղին, ընտանեւոյն,
Ո՛ւր անտառքըն սրբանուէրք՝ որ ճաշ կազմեն, թռչնոյն բոյն։
Զաքանչելեացն յորոճ յակճիռ՝ անդ սղոսկէր վիշապն հին,
Թէ՝ քաջր տըտամբ եգիտ ըզմուտ, թէ՝ ի թռիչս մագլցի՞ն,
Մաղել մոգել, դաւադրեալ համալսեամ խայծ՝ հաւեմին,
Ի տես մօտել՝ ճաշ ի բերան եւ անկուշել սիրելին։

Երբ, գուժն սրիտի լուր լուռ ի լուռ, խոյս տան շտապ տագնապին,
Վտարանդիս վտարին ի բաց, ի չանթ բոց սուր Քերուբին,
Փութան ապրիլ տեղի յանքոյթ գաչտ յանարօր, ամպին,
Հովիտ տխուր, վայր տրտմութեան՝ հանդիպակաց եդեմին։
Ցեւ դէտ յուղիսն փափկութեանն՝ խայծ վայելեալ լիուլի,
Ո՛վ իմ նախկին բնակ դարպաս, ըզքեզ բարձի լիք թողի,
Աւուրս ածակոխ քաղաք դաւառ, սուրբ օթարան Անմահի,
Զոր ցանգ պահէն չրջանակաւ հրեղինաց բանակ մի։
Ա՛յսպէս թողեալ զեմեմ դրախտ հին որորան մարդկութեան,
Դառնամ ի նորն Հայաստան, անդ խանձարուրք մեր քակեցան,
Ուր նախահաւք վրան հարին նախկին սերունդք յըսկզբան,
Ցետ Դրախտի նիւթ երդելի՝ նոր Մուսայից դողտրական։

ԵՐԳ Ե.

Աստ տասնաւիս՝ չերդէ քնար Հայոց մեծաց փառս փայլին,
Արիւնուռուշտ, հուր մահ շնչող ճակատամարտս գուպարին,
Զարշաւանս քաջաորդւոցն՝ սերմ յաղթանակ կամարին,
Որդւոց Հայկին, անդաստ հնուց ճոխ զերդաստան ճետ զարմին։
Ոչ՝ Տիտանեանց եւ Տիգրանեանց՝ սէգ զարուեստիւնս, պանծալին,
Քաջառն իրանց եւ Տանիրանց, ըմբշաց բամբշաց բուռնք բագկին,
Ողիմբոսին ի սայր ժայռէն դիտել գուպարն արշաւին,
Թէ՝ ո՞ ել էջ, խլեալ պնակ դաւինի ոակի, սարդենին։
Դիւցազներգուն քընար չէ սէտք, բաւ ինձ սրինդ հովուհին,
Ձիք աստ ճայն ճիչ, արեանց ճահիճք սայր ի սուր խոսք զերանդին,
Ձմայլմունք միայն տկնոպարարք տեսարանաց դաչտային,
Զոր պատրաստէ այգըն այգուց, ծագել զրանց՝ ոսկեծագին։
Անդ, Հովհաննէն պարզեալ դաստակ, ի սայլ սուէլ փարախին,
Եւ ահա, մեզ ընդառաջեն՝ դաչտք ծաղկածինք Շիրակին,
Որոց յերես ընդ լայնութիւն լայնածաւալ արօտին,
Խումբ անդէտց եւ երընկոյն, ճախ յակ յառաջ մակաղին։
Ի քայլս նախկին՝ զեղճակ արտուտ՝ զիմաւորեն, ողջունեն,
Տերեւէ տերեւ ոստոստուլ խայտալ, թեւս ընդ ոտին կայտառն,
Մէն մի՝ լարել զկորն գայլայլիկ, զողտր ի ճուէլն՝ զեղգեղեն,
Մինչ՝ հօտ ի մայթ՝ բամբռն եւ թաւ, չառաչ բառաչ կիոց խառնեն։

Ողջոյն ձեզ իմ մարդագետինք պարարտասէր, ծաղկաւէտ,
Որ բեղմ ի բերս, խաչն արօտին տայք պարարտն սիւքաւէտ,

Բիւրս անուչից դլմուռ կաթսայ, խառնիս ծխէք, հոտաւէտ,
Ըզմրնենեաց ըզմայլելեաց զեփիւռ բուրէք կենսաւէտ։
Հովիտք Տայոց Սւետեաց վայրք՝ որ մեղր եւ կաթն միշտ բղխէք,
Զատամունըս կորելոցըն յոսկիս պատեալ, պարարէք,
Զէնգիս աուրըըս՝ իւղաթուրմըս բեղմնաւորըս՝ պարարուէք,
Թաւիշ չըղայր խայտաբղէտ գեղմն զասըր պատրաստէք։
կեցէք կացէք թարմ անթառամք, դանճ անըսպառ Տանն Հայկայ,
Հանք անհատնում նոր վայելից, զարդ ճոխաբեղեանց Արտոյ,
Մինչ աշակից առ մեր ըսպառ, քաջալերք մեր յարակայ,
Ցորքան ի ձոր օտարութեան՝ նժդեհ աքնիմք առօրեայ։

ԵՐԳ Զ.

Տապախառն, ջերմն ասթաժամուն մըղէ բանակն խաչնածին,
Առ զով զեփիւռս օդաբացիկ գօտեաց լերանց կովկասին,
Շնչել հեչտին՝ ըզմիջատուրք, յատուերս ծառոց, հովանին,
Անդ, հօտն հովիս, տերեւակոյտ բարձ ի բազմոց, պարարին։
Լեռնակառոյց ըղձայաշարք, մին քան ըզմի վերհամբարձ,
Որոց գագաթք յամպըս հալել, ընդհարկանին աստեղաց,
Տեսք հիանալի ի յըզմայլումն իւր դնողն՝ կոյտ ամպրոպից,
կամ թէ ծավռ վէտ մրանաց, ալիք յալիս եղ դիզեաց։
Մէն մի բլուրք, ի ծոց ամբար՝ ասհանս հոսան անձրեւաց,
Մօտ լճակին, հեղհեղատին մատռուակեն աչխարհաց,
Առ մեր նըզաս, մէն մի պիտոյս երթեւեկեն ծագս ծագաց,
Ի՝ սառնորակ, ի՝ որ ջերմին, վիժել ժայթքել յըընդաց։
Բազմագարեան սարք բիւրեղեան ի դետնագարս խորշ թաքուն,
Փարթամք եւ ճոխք ի հանք ոսկւոյն, զմրուխտայասպիս փայլիլըն,
Թոյղ խառն կճեպն, ձիւն մարմարեան, միապաղաղ պաղպաջիլն,
Վէհ տառապարց զարդ կամարաց նիւթ պատրաստի, կոփած սիմն
Ժայռք վիմխարիք հիմնանք բերդից՝ եւ այլ բեռամբ պարծենան,
Ընդ ծոց գագեալ կաղնիս որչափ՝ գետինք նոյնքան հինդարեան,
Ծառք բարձրուղեղք ի բեռս պտղոց դլուխ կբեալք, կորանան,
Հին Յաւէրժին՝ Հայաստանի ոսկի դարուն՝ մեղ ձայն տան։
Որ թէ՝ քանի հաստակառոյց չինուածոց ձեռս կարկառէք,
Ցորձաքարաց, որբատաշից քերուբս առձեռն՝ պատրաստէք,
Ձեր այրք անձաւք լի կենդանեօք, համել ի ճաշ պարարէք,
Պարարան յատուտս, վտիտն ի զարդ՝ ազանելիս ընծեռէք։
Ողջամբ կեցցէք աւագ Մծախս, Տարօն, կովկաս կոփածոյ,

Անյաղթելիք եւ անսասանք՝ կոթողք Սղդին Հիւսիսոյ,
Ընդ հովանիս, ի զով ազբերդ առոգին դաշտք Տարօնոյ,
Ի պասք ծարաւոյս՝ ո՛ արբուսցէ ի սառնորակացդ փայլածոյ։

ԵՐԳ Է.

Երեկորին արդ՝ հարուն ժամք, արեգն թեքէ ի հրձան,
Հովիւն փութայ հօտին տալ ջամբ զովըն զարոգ կենսական,
Ի ձայն սրինգ կոչէ մայքն առ ազբիւրս զովաթեան,
Ըմպել ի յոմպ նիւթել կազմել կաթըն պարարտ, վաղորդային,
Օ՛ն, երթիցո՛ւք, ասէ՝ խաչին, մօտակայ մեր ի վտակ,
Առ ջրվէժըս բիւրակնեան, ձօն մեղ յՍիթնայ վայ վիճակ,
Անդ՝ գաւանի ջուրն կենդանի, վիժակք ցայտից, անապակ,
Զովք տալ սրտի, գեղըըն ասըր՝ փոխել առնել ապիտակ։
Փողել հովուին՝ գընան անդեայք ի լուրջ ի ձայն սըրընգին,
Զի, ձայն նորա, որպէս միշտն, ձայն՝ հաւատարմի մատրիկն,
Դիւտէ մէն մի կոչնանց զանուն, բարս ընդարձայս խառնուածին,
Շահէ չոյէ յաչս անխտիր, բառնայ տըկարն յոտս բարձին։

Ո՞վ դէտք, ջրվէժք Հայաստանի, քաղցրաձորանք, կենսաւէտ,
Ժայթքել ի դուրս, յորդան ի տալ բիւր մի յահանց քարավէժ,
Ոյր ի բիւրուց հազար եւ միւն առ մեղ պահին, ցայտք աւէշք,
Որ հող Տայոց առոգանեն ի դէզ դալար մարգաւէտ։
Մ՛օտել ձեզ հուսալ, փարատի մերն մտայլ մախաճին թանձրամած,
Ցերկն վաստակոց՝ խոնջ ճակատուն արբէք քրտին, փոխադարձ,
Ս.յէր այէր, նոր ձեր սահել, օճառատոյտ, անդրադարձ,
Եւ դալ դարձեալ ի մի ժողով, ծով գուժարել, դարձադարձ,
Օ՛ն, ընդ ձերըդ կաթիլ ցայտից՝ մերն խառնեցէք եւ լալիս,
Տարտ՛ալ սրտիւել ծագս յաչխարհաց նորն ընդ հնոյն, զաղէտիս,
Որոյ ընդ բեռ՝ հծծէ հեծէ չուառ թշուառ Հայ ազգիս,
Նորոյ վայելից Հայ աչխարհաց՝ կ՛որք թէ՝ տալք նոր զաւեալս։
Անագանեալ օրս տարաժամ, եւ այլ օր մի՝ որ էանց,
Նոյն անցցեն եւ ամք յամերամք, յակնթարթել՝ վազվազեաց,
կեանք մարդկային սին սուտերք պատուճանելոց առեղծուած,
Շամանդաղից ծուխք դիպանին, մրթել կայծին՝ պակասեաց,
Սրտ, հովուհին ի սուլ սրնգին, գայ ժողովել հօտն փոքրիկ,
Ցիւրըն դառնայ հիւղ ազբատին ի դամ փարախ խորշ խշտիկ,
Մայել մայքին, բառաչել անդ, երնջոյն ընդ օդ լռիկ,
Լսին դերեւս, հունից ի հուն, թռչնոց ճոռանց դայլայլիկ։

ԵՐԳ Ը.

Նիրհել Հովուին քաղցր ի քուն, զարթնու յոգիս՝ ողբերգուն,
Երգել զեղգեղ ջրոց հանդէս՝ քաւից գետոց զուգիից հուն,
Ի լար աղեացն դողտրը քնքոյշ՝ խառնէ եւ գիւրն ցօղ աղուն,
Ականողեաց հայել ի գետս յարտօսր աղիս լի զեղուն։
Ողջոյն ձեզ ով գե՛տք մշտաբուղխք մշտնջականք դրախտի,
Որք՝ մինչ յեդեմ, չորքդ ի մի ուղիս, կաղմեալ խումբ մի՝ գնայիք,
Զի՞ ե զի, արդ յեղք դրախտէ՝ ի չորս յառաջս բաժանիք,
Սրդեօք կոխել յօտար սահման իւր մերըն՝ վէ՞ճս յարուցիք։
Ի մահացուաց դեռ չետես ոք ձեր հուն յաւակ անջրդին,
Ցո՛րմէ զայդ սիւք՝ իցէք առեալ, զով ցուրտ մարմին, ջերմ հոգին,
Չի ի խառնիլ ընդ զանգ հողոյն՝ խարուկէք ցուրան՝ տալ ջերմին,
Ցերես դալտաց սփռեալ քրտին՝ յերփերն ի գոյն դալարին։
Զանուն հոչակ նոյն հինաւուրց պահեցիք ցանգ անկորուստ,
Ցորմէ հետէ նօսրն յեղ յեղուկ ընկալայք ճօն յաստուածուստ,
Զոր Ադամայ յելն Սթինայ կապտեալ երեր անկապուտ,
Ծանծեալ սրտին խոց վիրաւոր զով մխիթար, եւ եթ յոյս։
Զերդ քառակի կոչման մակդիր՝ չէր յանխորհուրդ ի Հասուչէն,
Բառեակ ճօնից գոլն վիճակեալք՝ յուժ եւ կորով ի բընէն,
Չի ակենացն անմահութեան ծըծել ծըծոյն ի ծառէն,
Հայոց երկրիս պարարտասիւքն սըփռէք պարէն, համօրէն։
Ոմանց ի ձէնջ՝ են զօրութիւնք ծննդական, կենսական,
Այլոց՝ յարմատս բուսաբերին յաղդէն՝ առնէք բժշկական,
Կէաք՝ մեռուղաց տիրելն իշխել՝ բերեն սփիւռ, չափիւղայն,
Որ՝ արմտեաց տուեալ հիւթ նոր, զեղուն լի գոգք, ամբարան։
Ցաւիշտակիչ ձեռք խաւիդուժից, թէ՝ մեր զարծաթ դողանան,
Զըսպաւոր՛ն դանձք, մինչ՝ Հայումս դուք հանք աղբերց մշտական,
Մեր են ոսկի, ակըն սուտակ եւ դահանակ ելուզան,
Ցորչափ դուք գե՛տք մեզ ողջունէք, խաղայքընդ մեր հանգրուան։
Թէ՝ վիժակ մի, բայց ի թաւիել յառաջս չորս՝ դահակալ,
Լայնեք բազուկ, տիրէք երկրիդ ընդ Հայ հիւսիս դար թաւալ,
Ձեր են փիւնիկ եւ Մլկնագետք մէն մի անձնիւր ինքնակալ,
Պարապարփակ շուրջանակաւ ձեր են բաժին՝ այդիք, կալ։
Բա՛, եւ ո՞ տես, բայց թէ՝ ժառանգն նախածնող, բուն բնիկ,
Ցելդ Ցեղեմէն՝ մի վիախուռը կայտառ ձեր, իւր քեռորդիք,
Լերանց բարձանց, դարէ ի դար, ոստոստելով խաղայիք,
Ձեռն ի ձեռըս ողջագուրեալք ի համբոյր՝ քորք անմեկինք։

Մի յաղբերէն անդուստ վաղուց արտահոսել բուղխ ծագումն,
Չի այդպէս, արդ՝ կայտերականդ ի գահոյէն բաժանումն,
Մի զօրութեանն կիսել ընդ մէջ, որիշ անջատ մէն՝ միւսմ,
Ցար նշաւակ, ի դաշտ մարտից, սուր ընտանի, եւ քակտումն։
Դուցէ եւ այս՝ ո՛չ յանխորհուրդս, չէր մարթ կալ հակառակ,
Անտես ձեռին զանգունդ վէրին՝ ո բաւ զննել՝ խորն յատակ,
Մխոք մահացուցին սահմանաւոր, հարկ է չըջել յերդն ծովակ,
Պարտ եւ պատշաճ կալ միշտ պատկառ, երկրպագու, հպատակ։
Գնացէ՛ք գե՛տք, բայց յիշեցէ՛ք, դի միոյ հօր էք որդիք,
Միոյ ական ծնայք բուղխք, միշտ եղբարք էք, երկւորիկ,
Եկեսցէ օր, դի հաշտ համբոյր, խառնեալ զալիս ընդ ալիք,
Ծով դաշտացեալ, դաշտ հեզացեալ ի հայրենին՝ նոյն դարձիք։

ԵՐԳ Թ.

Դիւցազներգուն՝ քընար ի կուշտ, երես ընդ քօղ, աստ թափեաւ,
Հովուհիս խանձ՝ սրնդաւ ծակոտ, ի քուն եւիւտ եւ հանգեաւ,
Ողբերգուհիս՝ չի՛ք ձայն, բայց ողբ, թէ՝ Հայաստան մեր կորեաւ,
Ի դառն լալիս հեծել կոծել, քամեալ մրուր բաժակաւ։
Ժամ է աստեն, եւ ինձ խոյս տալ, փութիւլ փախչիլ ի տեղեաց,
Ո՛ւր չեն նշմարք եւ ո՛չ մի նիշ անցեալ յուղիից հեղհեղաց,
Դաշտք անջրդի, ալոզալորոյք, աղբիւրք կնքեալք՝ չոր ցամաք,
Հարցն ուխտի կախեալ կտակք, սուրբք սրբազանք՝ յուռներեաց,
Ադամ, նժդեհ հանդիպոյ կալ դրախտին կեանս յարակաց,
Չէր գեթ անյոյս, ակընկալեալ միւս եւս բանալ փակն դրանց,
Ինձ եւ ո՛չ այս մխիթար յոյս, Հայաստանէ՛ս տարակաց,
Ապա այս կեանք չէ վասն իմ, այլ եւս կեանք մի ապրանաց,
Ի թուխս տեսիլ կայտ փլածին, սիրտ չըժուժեալ, ծակոտկէն,
Հրաժեշտիս փութիմ յաղջոյն՝ ո՛ Հայրենիք յելս յերկրէն,
Ընտրեմ յաւետ գընալ օտար, վտարանդի անդր ի քէն,
Քան հանդիպոյ կալ դրախտիդ սիրտ հիւծել օր ըստ օրէն։
Անճկալուստ իմ զուրկ ի տեսոյդ մինիկ մեկնիլ, Հայաստան,
Կէտ յանջատանն՝ կնքեմ կտակ, յարիւն թաթխոտ, սրբազան,
Ի չիթ աչաց, ձեռս կարկաւել՝ դոչեմ, բացէ՛ք գերեզման,
Թող եւ իմ կեանք՝ ծախեսցի մի ողջակէզ՝ զոյդ ի սեղան։

Ձեռք մատընչաց, մատն վասակաց՝ խորըն ի վիս, քաջ միեաց,
Ձերթ զեղջերուն՝ զմահաթերն առեալ ի կուրծ՝ մի հարուած,

Փախչիլ խուճապ՝ ապրիլն անազդոք տարաւ ի ծոց եւ պահեաց,
Ծարսոյն ի պանք՝ մի ումիլ ի ջամբ, բաբախ զոգին՝ անդ մչեաց,
Նոյն եւ արեւն մաշեալ թեւից կանխիկ խայրիք, կաց մընաց,
Եւ նա ողջոյն անտ քամեցի՝ մի պատարագ հայրենեաց,
Ոյր յանուչից ծուխ ձենձերոյն՝ ամպախառնիլ ի բարձանց,
Հոտոտեցի Աստուածածինն՝ հաշտ մի ակամբ երեսաց։
Մինչ, լիճ լուսոյն՝ յականջս դառնին բղճկիլ արտասուք,
Երեկորին հանդչիլ լալեաց, փարատեցին մռայլք թուխք,
Նորոյ ի դարձ՝ նոր շուշաբեր սէր յոգնունի, խմբաշուք,
Նոր վաղորդայն ի ցօղ անոյշ՝ համեմեցի կաթնասիւք։

ԵՐԳ Ժ.

Յոտս Մասիսին երեկօթելը՝ խարխոխ յուսոյս, իմ Հայս տան,
Ոյր ծայրն՝ Ծառոյն՝ կենաց ունէի մեր նաւատեսյա վրկութեան,
Անդ, ի սեղան՝ Սրբոյն ի տուրք, խայրիք սրբոց խնկեցան,
Բա, առ նա բերքս, ի նա իմ յոյս, Հայ իմ Դրախտ, անսասան։
Ցեա առաջնոյ ծագել լուսոյն յոլորտս ի ծագ ծաւալման,
Ջեզեւս օր մի՝ այնպէս պայծառ ոչ թէ լիցի ի յաւոյն,
Մինչ Հայրըն Նոյ՝ կսկեր սահման ի վերնակիզ գագաթան,
Խոնջքրտնաթոր, գոգ մարդածաղս դարձ՝ ի մարտէն, յաղթականս
Բաբէ՛, անճառ, նոր մի տեսիլ ողջագուրելոց, միաբան,
Սեզանովն պար՝ բոլորեալ վրակ, ցօղս յանուշից հող թանան,
Անդ, նոր արեւ, եւ նոր երկիր, տեառեալ յաւհանց, Հայրական,
Դան լջանեն, տալ աշխարհի նոր արօր, նոր վարուցան։

Ո՛ղջոյն եւ ձեզ, լայնածաւալք, Թորգոմայն դաշտք՝ այգաւէտ,
Որ զԱքիւլէս, նոր զԱժդահակ՝ ծնար ծոցդ, հետ ընդ հետ,
Մինն՝ գաղթական, Սենեսարայ այն ինչ դարձեալ՝ Հայուն ձեռ,
Ասլն՝ Պահլաւեանն Դարաստանի նոր մի սաղարթ, պտղաւէտ,
Քաջաղեղին՝ գահակալել զիւր հայրենին՝ լար բաժին,
զԱստուածացեալն՝ Ռէլ բերիար, նոյն՝ ըղձեաներ, ճիգ սայրին,
Շղթայակապ, կապեր գերի յիւր Տարտարոս գեհենին,
Ջաղեղն ընդ մէջ առճեան սուսեր, ի խանձ ի խանդ կրօնին,
Վիհ յանդնդոյ յելն յերեւան՝ Պահլաւեանին Աւազ Պետ,
կանգաղեալիսյծ՝ արծարծի վառ, փախչին հալած ամպք վէտ վէտ
Ձի, յԱյրարատ ի սար գօտիս, հաւատոյն վէմ՝ ի խորս եզ,
Անեղծ անկեղծ, միշտ անսասան, ի սահ հողմոց, դառնաղէտ։

Անտի եւ այսր, վիհ Տաճարաց նոյն սրբավայրք, հոյակապ,
կաթողիկեան Հայոց Մեծաց՝ անգրդուելիք, կամարք կապ,
Մէն մի անդամք ի շուք դիմոյն քաջ աղախնալք կապ ընդ կապ
Շանթ ցոլացին համածաւալ տիեզերիս՝ յանլոյծ կապ։

ԵՐԳ ԺԱ.

Ցայլից դողդոջ, բարձիս կթոտ, այցելուհյս, ուր, բարձ ի նիստ,
Թէ՝ ո ինձ տայր, դիմոյն հանդոյց, յողջոյն շրջել՝ ի սարս խիստ,
Դաշտք Բասենոյ՝ ի դարդ կոխել՝ տուք լինձ բազմոց, ի հանդիստ,
Պանդխտաց բաց են ձեր դրունք, բարքդ հիւրասէր դովին միշտ,
Դաշտ Շաւարշեան՝ թարմ սիւքաւէտք, միշտ ծաղկաւէտք խնկելեաց
Աստղիկանաւ՝ եւ յայս նուագ, գալ այցելուդ զմռնենեաց,
Ծոց երաշխիկ՝ դուք ամէն մի շունչ զովարար նոր ըղձալրանց,
Մի անհոգն գիս հանէք թափուր, յանուշահոտ ձերդ բուրմանց,
Սիւքաւէտ ես, եւ յիրաւի, կենաց շնչես շունչ նորոգ,
Հիւրքդ Բօչից՝ ի թարմիցդ չոր, մինչ, ճարակէր խոտ զարօտ,
Լուացեալք սուրբ՝ ի ջերմ ջրմուղս՝ Պրոպատիկէդ, ջուրս յառոգ,
Ցարեան բոսոր, ծիրանս ցոլտել՝ թագ կապեցին, վարդ նարօտ
Ո՞վ իմ Ոսկեանք՝ Ոսկեբուրվառք, խունկս անուշից մեզ բուրէք,
Մակաղելոյդ ի ծաղկաւէտ՝ ի միայլս տիպար, լոյս բղխէք,
Ի լոյ արեան ծփելս ծովակ՝ Յիսուս Յանուն գեղգեղէք,
Զայն սիրակէզ՝ քաղցրըն քնքոյշ, զորոյ նուագ՝ երգեմք մեք։
Այս, մի ողջոյն, իմոյ ձեռին՝ սրտառեմ յընծիւս Յաւարին,
Մինչ, վարդանն քաջ՝ անկաւ ի թուի բոսորագեղ վառ վարդին,
Ցերսին ծխածան կապել գօտիս՝ ծիրանին, ծիրանին,
Ոյր թագ ծաղկին, ցարդ չրջակակ՝ պահեն խօսնակք Շաւարշին։
Աղուականիս՝ յարտօսր յոգիս, կապել ըզխոնջն, միհաղոյն,
Հարց Աւաջնոյ, պատիւ ի փառս՝ խունկ արկանել, յերեկոյն,
Վկայսիրին դիմեմ ի գար, բնակ Սրբոց, քաղթառածոյն,
Ուր պահչին սահարս յոգիս սակերց աճիւնք սուրբ մոխրոյն։
Որոց մէն մի՝ զերեզ չիշեն ի ջամբ ի շամբ սուրբ սիրոյն,
Ամանդակաթ խանձք, յոգիս վառեալ ի սէր փեսային՝ Տարփալոյն,
Վառուն լապտերք, վկայական, ի ձիւն շուշան մաքրագոյն,
Կացին կանխակալք՝ ընդառաջել, ի բարձ բազուկ Ակմբոյն։

Ո՞վ Հայուհիք, վկայուհիք՝ որ Հայուս սիւն կանգնեցիք,
Ցիշատակի, Անուանն Մեծի՝ զամբարս անշէջ, վառեցիք,

Ողջունել իմ ըղձաճարսըդ՝ Սեղան խորան, դեղեցիկ ;
Դոշեմ մէն մի յԱնուանէդ՝ դի յապաղէքդ, օն արիք ;
Ուխտատեղիք, սուրբք վեհավայրք, յԱնուն կերտեալք՝ Անճառին,
Աւազ Անուն ընդ հազար մի եկեղեցեաց՝ ակռին,
Ցոր՝ բիւր հազար դայր ուխտաւոր, յերկրպագու Ջերմագին,
Հոգ ըզգլխով, դնէր ճակատ՝ ի սրբատաշ սեմ դաւթին ։

ԵՐԳ ԺԲ.

Քայլ յոտընփոխ, խաղալ յառաջ՝ զամբարտակըս նչմարեմ,
Տիգրանակերտին, Աւազ Անուն, մինըն՝ վեմ, այլն նըման,
Ցանիւ սայլին՝ բաղդ յեղյեղուկ, անց անդրադարձ՝ անդ յիշեմ,
Ծայրք դիմահարք՝ այր արձագանգ ի բարձունս եւ յարիճաձեմ
Նոր Քաղաքին՝ չէն չինուածոյն՝ կարծես, թէ՛ր աշտարակ,
Քարինք սուսարք, միապաղաղք, յաղթանդամք, զոգ իրր դղեակ,
Կառոյցք կառուցք, եւ վիմխառիք, բերդաքաղաք, քան քաղաք,
Սմոյցք մատոյցք՝ զոր ի ծեծել՝ չըստանին ինչ եւ բարանք ։
Զի ճոխն յարքայս՝ Տիգրանըն մեծ եղ նորա հիմն եւ կերտեաց,
Ի ծախ չինին՝ զանճըս ամբաւ արուտաճեռըն սրսխեաց,
Աբրպայք հզօրք՝ մինչ ահըննկոյք, զաթոռումն կան ձեռնամած,
Ի չանթ վինուն՝ զԱսիա ողջոյն դղրդեաց իմն ի հիմանց ։
Բարէ պայծառ աւուրս մեծի, օր լիապատառ հրճուանաց,
Մինչ, յանգ հանեալ չինութեանն՝ իշխան իշխողն աշխարհաց,
Բազմեալ ի կառս, զոյդ նժոյգին, ի ձայն նուագ, անց դրանց,
Ցանկանց փայլից արեւ լուսին ամենատուիք չողչողաց ։
Երկրորդ յանց դարձ՝ դալ յայցելուս, որբան կալտեալ ի փառաց,
Հնոյ փայլին նիշ առուերին՝ դոդդմս, ցոյսեր իմն աչաց ,
Բար, զքարի յաղխս լսին, յականոզեաց դէտ խաղաց ,
Բլուրք ժայռից սեպացելոց, դժպեհի յաչս տեսողաց ։

Թառաչ յոգւոյս, հիքացելոյս մտել Անուն, յերերի ,
Սիրտ դող ի դող, չընկերք ինձ ո՛չ մի անդ տալ՝ ակնարկի,
Ուշեալ մանաւն մտակել ձիս՝ արշաւակի ի դաշտի ,
Ախտ մացառաց դիմաւորել, տանեն ինձ, թէ՝ այս Անի ։
Անի, ո՛չ ո՛չ, սա Համրաւեալն մայր քաղաքաց, դովանին,
Ցոր Թագաւորք նորեկ բազմել՝ սուր ընդ մէջըս կապկին,
Բիւր ախտաւորք, քերանգաւորք յետ եւ առաջ խաղային,
Քաղաքն ողջոյն զեղոյր ի դուրս, կեցցէ՛ ի ձայն մուենակին։

Զի այդ տեսիլ, դահդ արքոյից, բարձ գահոյից՝ մեծդ Անի,
Տըխուր հոգւոյս ճիշդ մի պատկեր դծես, առտէն, սըգալի,
Քանդած խորտակ վըտառակիդ՝ դաշտն ի սիրտ, խորս մըխի,
Պալատք դարպասք դէզ եւ դիլան, աւար աւէր՝ որ ծըխի ։
Ո՛ւր, Տաճարքըդ կամարակապք եւ սիւնազարդք, մին քան զմի,
Խառնիխուռըն զագուած հանքաց, կաց միաց իմն հըրայրի,
Ո՛ւր յարկացըդ քանդադք դրուագք, ոսկեցեղոնք՝ իրր արփի,
Ոյր ճաճանչիդ անդրադարձել՝ բիւր մի արեգ՝ ծածանի ։
Դաշտ Շիրակայ դրախտաբամբանդք, բազմոցք ծաղիկանց անուշակ
Ցոր խաղան գետք օճապատոյտք, ջրանցք ջրվէժք, տառնորակ ,
Վանդակազատ գահկիճք սրահք եւ ճեմելիք ընդարձակ ,
Մերիսեան լճին բերէր տիզ՝ տալարանքն գերուսնակ ։
Ո՞վ ասէր, թէ՝ վտառքն պարծանաց Հայաստանի՝ մեծն Անի ,
Արեւելեան հարիւրապուռն նոր Թեմիսյիդ, անուանի,
Լ՚իցի դադար ջոկ ջայլամանց եւ համբարուսց, դամ՝ նչտի ,
Ո՛ւր, բորենիք եւ վիշապունք խաղան կայսեւն, իրր դաշտի ։
Փառաց Անուն չանթ առաջնոյն ընդ արդի թուխ, անրաղդատ,
Թէ՝ աչք բաւեն, միտք ի չամբուչ, կայ եւ մնայ անհատատ ,
Եւ այսմ պատճառ, այս մի եւ թէ՝ խեղճ նախանձաձուն՝ քաղցկեղ ժանտ,
Որ ընդ մոխրով ծածկեալ թաղեաց, որ ցարդ վկայ փլատքն քանդ։

ԵՐԳ ԺԳ.

Լեռնէ մեծէ, ի բարձր սարէ վայրկեան յըստոր՝ փոքրն ի հայս ,
Ո՛ւր փորեցաւ մեր խորխորատ, նախկին, յետին դարս յապայս,
Մերթ, տեղի, այր աւազակաց, դադար հինից ծուխ ահայս ,
Խաչակրաց, Ոսկիթորաց՝ վայրք կողոպտի, յապաղայս ։
Անդ մինչ, յայն օրս՝ արծաւարփիճք Լէոնեանց՝ չանթք վայելին,
Որոց ծնունդք ազնուական ի բարձրն Հայէ սեռեցին ,
Զիարդ կապտեալ, հեղգամղձուկ, փայլըն մթել, փութացին,
Տանըն Հայոց յետին ճրագն չիմուցեալ վազ մարեցին ։
Վերջ յողջունիս իմ հրաժեշտ՝ չէր մի սիրոյն ի պարտուց ,
Նոր կտաւին խրատ միայն՝ ներող լինել միշտ փոքունց,
Նոյն բարձրն Հայք վիհանձրն կաց, ներել չարեաց՝ զոր հատոյց,
Իրրու կրտսեր, հարազատի յաչս Հայէր նա, ի յանդուստ ։
Բնակք երկրին, ըստ մեծ մտին, ատոմ անոմ քաղքաւածոյն,
Ծնունդ խառնակք, օտար պատուաստք՝ դրնեհիկին խառնուածոյն,
Խառնակուքին լեզուաց բարուց, խառնաչըփոթ ճուլածոյն ,
Ա՛յր այր անճնիւր՝ թաւիշ գիւր բեռն, ընդ մրոյն դէզ աւազոյն։

Ժժային բարբ, դրուխիւնք նոր, մըտացածինք՝ խառնածին,
Մէն մի՝ վիրըն տատաղէ փող, ըստ միմեանն՝ յոր թելադրին,
Ըստ որում, վառքր՝ առեալ մակդիր, ոտք Համարեալ առ գլխին,
Սորայս խանձածք՝ դէռ նշմարին, ընդ մթնոլորտս հրուանդին,
Ջեռնարկել նոր վերլուծուխիւնս՝ պայքար եկեալ արուեստին,
Յանդուգն ձեռնարկ, փորձ անառիթ, յուսահատ ձիգն՝ յոր մղին,
Ի վէպ-ոյ քաղցր, խաբարէ լոյս՝ դիւտ մի ճռվիլ հրեշին,
Ուրուական՝ յոր սանդարամետն չեղեւ ձեռնհաս, ճուտղին,
Բանից բարդից՝ ճգմամբ սեղմամբ՝ ձեռագուխիւնն՝ այլ մի գիւտ,
Յոր կազմել նոր չաղ խըմորոյ, ցեխած նեխած, եկամուտ,
Փայլից շողից չամանդաղաց, սին ատուերաց հետամուտ,
Բեռանց ծանրուն՝ զոր չեզին հարք, վերադիր նոր՝ բարդեալ կոյտ,
Բծախնդիրք՝ փշոյն փուշոյն, դնել փոխան գերանդին,
Ղերկնաւորըն չահավահաւ իբր եկամուտ առձեռն,
Ծախել հաւատ ընդ մամոնայն, մարմին դնել ընդ հոգին,
Երկինք ցուցեալ նըշանացի՝ զորդի առնել դեհենին։

Բիմէականն՝ տալ ի հալոց, գիւտ յարուեստին նախնական,
Գըտաւ սակին քան զայլ մետաղ՝ գերաչքլիկ ծաւալման,
Դիտողուխիւն՝ որոյ ըզվորձ ապդեցուխիւնան, անդր տահման,
Բարձրագլուխ եղ ի հանդէս, յառաջընթաց, յանդիման։
Այս, այն է՝ որ յետ Թագէին եւ Գրիգորեանց հարց նախկին,
Նոր առաքեալ՝ ոտք համարձոյն, ծագաց յերկրէ, շարժեցին,
Բուժել նոր յոճ՝ մուխն խաւարաւ վարդապետել՝ ճիդն եդին,
Դէռ չըղասեալք ընդ Առաքեալս, նոր հըրաչից ձեռս արկին։
Տեսեալ գաշարս բեզմ պաղատէ՝ որ հանձ բազում խաստանան,
Ոսկի երկրին առատ թափէ, ոսկի հանքին յամրարան,
Տեղիք անբոյիք, որոք երէից, քրմաց խայծին ճաշակման,
Ոմանց՝ երկինք, այլոց գժոխք, յաւարն յետնում սպառնան։
Ջեռնարկել յիր՝ որ յաջող ելք, ոչ ի սակի կարելեաց,
Մասին՝ մատաղ կարծեն չարժել, փոխագրել ի տեղեաց,
Որ իբր Աիսն լեառըն անշարժ, ելք Աստուծոյ, յաւիտեանց,
Նոյն եւ մերս սա՝ վայրկեանք ասից, թէ թէ Աստուածեան՝ որ ցոլաց։
Եռատաճարք՝ երկնակառոյցք, երեք բադանք Փիւնիկեան,
Ի սահ հողմից ժամանակաց, յատին կեցին անսասան,
Բաբելոնին, գոռոզ Հռոմին ամենմատոյնք՝ հարիւրեան,
Հայ ամբարտակք ծեր Մասեաց՝ յանհաւատ ձեռաց, կանդունք կան։
Մերն բարձր Հայք, ակօսաբեկ փորձ ծակատոմն՝ մատղիր,

Ի սար բարձուէն, գիտանոցէն, ի տէգ բըրոյն ակընդիր,
Շուրջ թշնամւոյն քայլափոխից, խոհուն մտօք ուշադիր,
Նայտառակել կաղմ՝ մեքենայս, բուռն յորդան տալ վերադիր։
Կալաւ ոճ մի լակոնական՝ կընճըռոյն լոյծ որոշիչ,
Կալ ի բաժնին, բընաւ փոխել ոչ յայլ ահեակ քայլիցն դիր,
Թէ՝ նախահոգն հսկողուխիւն չէր ի ձեռնարկ, գործադիր,
Հայոց վասըն, վաղուց կիտէ վճարեալ էր համայն ինչ։

ՀԱՆԳՈՅՑ

Անճկարեաց խոնջ ուղեւորին չրջել յոլջոյն՝ Հայահանդէս գումարին
Վայր յԱւեսիս՝ այլ մի նորոյ խոստացեալ Սիօնին,
Յերթեւեկել այցելուին՝ գալ եւ գընալ ի պղտոյս հրուանդին,
Ուր, եւ եւ էջք՝ որպէս տեղիք դիմաւորեն պանդխտին։
Կլիմայք փոփոխք, պտոյտք նոր նոր, ջրանցք ջրվեժք նորանոր,
Մարդիկ, լեզուս, բարք բնութիւն՝ յարափոփոխ, հին եւ նոր,
Ո՛ իմ պանդուխտ՝ հայ աշխարհաց, արշաւասոյր ուղեւոր,
Ցո՞ եւ գընաս, այս մի խրատ՝ քեզ եւ ինձ յոյժ կարեւոր։
Ցանցս յեղյեղուկ, կալ ակընդէտ, լինել ըղգօն՝ քեզ անկ է,
Ըղպարագայս՝ չափոյն կշռել, ի կիր վարել՝ միշտ հարկ է,
Ժամանակին ըստ պէտս պիտոյս՝ դէտ կալ, պատկառ՝ արժան է,
Ցայս եւ ի սոյն, կալ յուշադիր՝ խնաստութիւն եւ ամօթ է։

Պանդուխտ պուէտ՝ Հայաստանի փառս մի ումեք վերածէր,
Գիւտըս բանից, բարդմունս բառից՝ մեր բարձրն Հայք չախորժէր,
Նորա հողըն, Աստուածակոխ, ինքըն Աստուած՝ է կսկէր,
Զի, ասեն, թէ՝ յանդուտ նախնուտ ըզՀայաստան յոյժ սիրէր
Անդ եկն եւ էջ, ուր յսկզբանն անկեաց զեթեմ եւ Դրախտ,
Անտի էանց, իբր մերն արեգ Արեւելից նա պահանջ,
Աստ եւ գայցէ նորոգելն նոր, զի Մայրն Թաղեաւ, ի Մարանդ,
Հուն Յաւերժին ի Թեւս Թռիչ Թռչ սլացի, աստ եւ անդ։

ՅԱՆԿ ՆԻՒԹՈՑ

ԲԵՐԹՈՒԱԾՔ . . . . . էջ
ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ . . . . . ե
Համառօտագիծ պատկեր Նախաշաւղաց գեղարուեստից բանասիրականին . . . . . թ
Ա. Դիւցազներգութիւն, ի հանդէս եօթն տօնախմբութեանց Տիրամօր 15
Բ. Դիւցազներգակ, ի տօնախմբութիւն Սրբոյն Յովհաննու Կարապետի 24
Գ. Հազներգակ, ի տօնախմբութիւն Սրբոյն Յովսէփայ Աստուածահօրն 26
Դ. Եղերերգութիւն, ի հանդէս խարհնդման Սրբոյն Ստեփաննոսի նախավկային 27
Ե. Դիւցազներգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Ս. Սարգսի զօրաւարին եւ որդւոյն Մարտիրոսի . . 31
Զ. Եղերերգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Սրբոց Ասղվեանց զօրավարաց 34
Է. Դիւցազներգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Սրբոց Ոսկեանց հռհռայից 48
Ը. Դիւցազներգութիւն, ի տօնահանդէս Սրբոյն Սահակայ Պարթեւի 42
Թ. Դիւցազներգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Սրբոց Վարդանանց զօրավարաց 46
Ժ. Դիւցազներգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Սրբոց Հռիփսիմեանց կուսանաց 51
ԺԱ. Եղերերգութիւն, ի տօնահանդէս մեծին Ներսիսի Հայոց Հայրապետի 55
ԺԲ. Եղերերգութիւն, ի հանդէս նահատակութեան Սրբոյն Մովսիսի Խորենացւոյն 58
ԺԳ. Դիւցազներգութիւն, ի տօնախմբութիւն Սրբոյն Գրիգորի Նարեկացւոյն 61
ԺԴ. Դիւցազներգութիւն, ի տօնախմբութիւն Սրբոյն Ներսիսի Շնորհալւոյն Հայոց Հայրապետի 64
ԺԵ. Հազներգ. ի տօնախմբութիւն եօթն խոտանարակաց . 67
ԺԶ. Հազներգութիւն, առ անմահ յիշատակ գերեզմանացն Որդւոց եւ Թոռանց Սրբոյ Լուսաւորչին 70
ԺԷ. Դիւցազներգութիւն, Ցաղթանակք Գրիգորիսին, Տանուտէր էջմիածնի 73

ԹԵՐԹՈՒՆՔ

Էջ

ԺԴ. Դիւցազներգութիւն, Տեառնէ նուաճեալ Այրարատին 76
ԺԹ. Դիւցազներգութիւն, Փայլէ աշխարհակալութեան Ռուբինեան արեւմտեան Թորոսի 82
Ի. Դիւցազներգակ ընդ ողբերգակին. Փառք Հայկին. Հայոց բաջազունք 84
ԻԱ. Խառն բանաձիւսութիւնք, Գանձ առաքինի սրտին . 90
ԻԲ. Խառն տաղաչափութիւն, Կեանք արդարութեան իւ ձեռն անիրաւից 96
ԻԴ. Եղերերգութիւն, Հանդէս անցից անցելոց 104
ԻԴ. Հոգեներգութիւն, Անցք մանկութեան 111
ԻԵ. Եղերերգութիւն, Ընթացք մարդկային կենաց 118
ԻԶ. Պսակ, Առաքինական Ցաւերժին 130

Ի ՅԱՒԵԼՈՒԱԾՈՅ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԳՈՒԱԾ

Էջ

Ա. Հոգեներգակ, ի հանդէս Զոհագործութեան Հօրն հաւատոյ մեծի Նահապետին Աբրահամու ի դրուագին Անուանակից պայազատին Եռամեան պերճապսակ Բղեհիմ 133
Բ. Քնարերգակ, ի տօնահանդէս հոգերգողն Դաւթի. Օրհնակ սրբակրօն միաձնաց, ի դէմս Անուանակցի հօրն Զրաենաց 135
Գ. Հոգեներգակ, ի հանգիստ երանելւոյն Յովհաննու Աւետարանչի, ի դէմս սրբակրօն խաչազարդից ի տուք Անուանակից Զամիչեան Սեպուհի 137
Դ. Քնարերգակ, հանդէս լերինն Սեպուհոյ ի գինջ Սրբոյ Լուսաւորչին 139
Ե. Եղերերգակ, ի հանդէս Սրբոյն Սահակայ եւ Մեսրոպայ, ի հրաշալի գիւտ Հայ Եւանգեստարանիցն . . . 141
Զ. Քնարերգակ, ի տօնախմբութիւն սրբոյն Յակովբայ Մծբնայ Հայրապետի, ի տուք Անուանակից կէօչէեան Պերճապատիւ Սեպուհին 143
Է. Դիւցազներգակ, ի տօնակմբի Սրբոց Սիւրիասեանց Քօշից, ի պատիւ Տեառն Սիւրիասայ Վարդապետի Քազանճեան Արհի. Արհեպիսկոպոսի Անհիմոյ 144
Ը. Հոգեներգ. ի տօն տարեդարձի Ս. Պօղոսի Առաքելոյն, ի փառս անուանակից բազազարդի Հօր Ծրվիզեան 146

ԵՐԳՈՒԱԾՔ

Էջ

Թ. Դիւցազներգ. ի հանդիսաժողով տօնի Ս. Անտոնի ճգնաւորին, ի պատիւ անուանակցի Ց. Հօր Զօհրապեան 147
Ժ. Քնարերգ. առ յիշատակի Ս. Ղեւոնդեանց հանճայից 148
ԺԱ. Դիւցազներգակ, ի նահատակութիւն վկայուհւոյն Սանդխոյ կուսին 149
ԺԲ. Քնարերգակ, Փայլէ նահատակութեան Վարդենուհւոյն դստեր մեծին Վարդանայ, ի դէմս պարկեշտասուն օրիորդաց 152
ԺԳ. Քնարերգակ, Հանդէս շահատակութեան Սրբոյն Վահանայ Պողրճացւոյն 155
ԺԴ. Երգոց վիպաբանութիւն, Առաքելականէ Ցաւէրժից Հայկեան տասնալեան ճնարին, Պսակ ի տուք ազնուազարմ Տիւզեան գերդաստանին 257
ԺԵ. ՆՈՒԷՐ, Կցորդ հերքուածոյն Սրբոյն Սարգսի զօրաւարին, ի տուք դրուագիս Անուանակից պերճափայլ Սեպուհին, Պսակ պարծանաց ազնուազարմ Պալեան Գերդաստանին 164
ԺԶ. ՆՈՒԷՐ, Կցորդ հերքուածոյն սրբոյն Ներսիսի Շնորհալւոյն, ի պատիւ եւ ի տուք պերճափայլ Ներսէսեան Գրիգոր Սեպուհին 166
ԺԷ. Հառաներգականէ Կայսրողական նուագին 177
Վերջին երգուած.— Դամբանականէ, Ողբերգական նուագին. Եւ այս գերեզմանին մի հառաչ . . . 170

Ի ցաւելուածոյ մասին եւ այլ մի հակիրճ տեսութիւն գեղաբչտութենէ.

ՑՕԴՈՒԱԾ

Էջ

Ա. Թէ յորոց՝ աղբերաց ծագումն ունին երաժշտութիւնք եւ որպէս բարգաւաճումն առին 188
Բ. Թէ զինչ իցէ երաժշտութիւնն եւ որ նպատակ յերաժշտականսն խնդրի 191
Գ. Թէ քանի՞ ազգ երաժշտականացն իցէ 193
Դ. Թէ որ ցանկութիւնք ձայնից իցէ 196
Ե. Թէ զինչ իցէ երաժշտութիւնն խազիւք երգելի եւ բուաւոր 199
Զ. Թէ զինչ այլ ինչ օրէնք եւ կարեւոր հրահանգ յերաժշտականսն կայցէ 202

ՎՐԻՊԱԿՔ

Սխալ	Ուղիղ	Էջ
ամականաց	ամանակաց	9
դատաբեսելոյ	դատափետելոյ	Է
բուն	բան	»
ան՝ցանեն	անցանել	»
բարձրակնռիչ	բարձրաՁռինչ	13
աղբաղբենք	զաղ՝բաղփիւնք	14
դաստարակ	դաստառակ	16
գալ	գոլ	16
անեծ	անէծք	16
ուրդէնի	սարդենի	16
ի Ձամփիրս	ի բամբիռս	17
անփոյտ	անփոյԹ	19
մնիչկ	մնչիկ	19
յալիւէղ	յելեւէջ	20
զիրմդ	զիմրդ	20
վշտամեր	վշտամբեր	20
ծնուր	ծունր	21
բարՁղիմէն	բարդողիմէն	23
կիտի	կեղտից	25
դա է որ որդին	դա է որդին	25
առընդեր	առընՁեր	27
անքախ	անյագ	28
կարկտակտոր	կարՁակոտոր	41
տուէք	տուր	41

Սխալ	Ուղիղ	Էջ
արատ	առատ	46
զանեծ	զանէծս	45
երամիաս	երեմիաս	61
հոգի	յոգի	81
Ձաբուր	Ձաբուն	113
վարմք	վարձք	116
վար	վառ	145
փուբոց	փքոց	145
մոհ	մահ	147
շղարք	շղարշք	154
խոխոնչ	խոխոմ	157
զգեսանէր	ըզգետնէր	157
Ձաբուր	Ձափուր	162
կողերց	կողերք	166
պատանդս	պատեանս	177
Ձմ՛կի	Ձմբկին	178
զառուն	գարուն	179
ժառանել	ժառանգել	180
արտօսրք	արտօսր	180
լափտերմբ	լապտերբ	180
աղցաւորինն	աղցաւորին	180
քաչալերէր	քաչուէր	182
ձիան	ձեան	182
ոռացուցեալ	մոռացուցեալ	192

2013
12837

«Ազգային գրադարան»
NL0347068